

1835.32

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΟΥ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΚΑΤΑ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ
ΕΚΚΛ. ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΥΠΟ

Χ. ΗΠΟΥΛΙΟΥ

Καθηγητού ἐν τῷ ἀ. Γυμνασίῳ Ἀθηνῶν.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΩΤΑΤΗ

ΜΕΤΕΠΡΥΘΜΙΣΜΕΝΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΠΑΡΑ ΤΩ: ΕΚΔΟΤΗ: Σ. ΒΛΑΣΤΟΠΟΥΛΩ:

14 ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 14

1835

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΗΡΟΔΟΤΟΥ.

1. Παλαιά φιλονικίαι μεταξύ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων.

Οι λόγιοι τῶν Πέρσων λέγουσιν ὅτι οἱ Φοίνικες ἦσαν αἴτιοι τῆς ἔχθρας μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων. Οὗτοι δηλαδὴ ἔκχριμον μακρὸς θαλασσοπλοίας μετακομίζοντες Αἰγυπτίαν καὶ Ἀσσυριακὴν ἐμπορεύματα εἰς ἄλλας γώρας, καὶ οὕτως ἥλθον καὶ εἰς τὸ Ἀργος. Τὸ δὲ Ἀργος κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦτο ἡ σημαντικωτέρα πασῶν τῶν πόλεων ἐν τῇ γώρᾳ, ἵνα τώρα καλεῖται Ἐλλάς. Ἐνταῦθι λοιπὸν ἥλθον οἱ Φοίνικες, καὶ ἐξέθηκαν τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν πρὸς πώλησιν. Τὴν δὲ πέμπτην ἡ ἔκτην ἡμέραν, ἀφ' ἣς ἔρθησαν, ὅτε εἶχον πωλήσει σχεδὸν πάντα, ἥλθον εἰς τὴν Θάλασσαν καὶ ἄλλαι πολλαὶ γυναῖκες καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ἰνάχου· τὸ δὲ ὄνομα αὐτῆς, ὡς καὶ οἱ Ἐλληνες λέγουσιν, ἦτο Ἰώ. Αἱ γυναῖκες λοιπὸν πλησιάσασαι εἰς τὸ πλοῖον ἡγόραζον ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων ὅ,τι ἐπειθύμει ἡ καρδία ἐκάστης αὐτῶν. Τότε δὲ οἱ Φοίνικες προτρέψαντες ἀλλήλους ὕρμησαν κατ' αὐτῶν· καὶ αἱ μὲν πλεῖσται ἔφυγον, ἡ Ἰώ δύως καὶ ἄλλαι τινὲς ἡρπάγησαν, ἐκομίσθησαν εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἀπήγθησαν εἰς Αἴγυπτον. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, λέγουσιν οἱ Πέρσαι, ἥλθεν ἡ Ἰώ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ πρώτον ἀδίκημα.

Μετὰ ταῦτα Ἐλληνές τινες (τῶν ὅποιων τὰ ὄνόματα εἶνε ἄγνωστα, ἵσαν δὲ ἵσως Κρῆτες) προσωριμίσθησαν εἰς τὴν Τύρον, πόλιν τῶν Φοινίκων, καὶ ἡρπάσαν τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέραν Εὐρώπην, ἵσον ἀποδιδόντες πρὸς ἵσον. Ἄλλ' ὕστερον, λέγουσιν, οἱ Ἐλληνες ἐγένοντο αἴτιοι νέας ἀδικίας· διότι πλεύσαντες ἐπὶ μακροῦ πλοίου εἰς τὴν Κολχίδα, ἡρπάσαν ἐντεῦθεν τὴν θυγατέραν τοῦ βασιλέως Μήδεικην. Ο δὲ βασιλεὺς τῶν Κόλχων ἐ-

στειλε κάρυκα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαιτῶν ικανοποίησιν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς θυγατρός του καὶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς· ὅλλα' οἱ Ἑλληνες ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνοι διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς Ἰους ἐκ τοῦ Ἀργους ἔδωκαν ικανοποίησιν· θεον οὐδὲ οἱ Ἑλληνες θὰ δώσωσιν.

Μίαν δὲ γενεὰν μετὰ ταῦτα, λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, οὐδὲς τοῦ Περιάμου, ἀκούσας ταῦτα, ἐπειθύμησε δι' ἀρπαγῆς νὰ λάβῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος γυναῖκα, ἐλπίζων, ὅτι δὲν θὰ τιμωρηθῇ· καὶ τοιουτοτρόπως ἤρπαξε τὴν Ἐλένην. Οἱ δὲ Ἑλληνες κατὰ πρῶτον διὰ πρέσβεων ἀπήτουν τὴν Ἐλένην καὶ ἐζήτουν ικανοποίησιν διὰ τὴν ἀρπαγὴν· οἱ βάρβαροι δμως πρότεινοι εἰς αὐτοὺς τὴν ἀρπαγὴν τῆς Μηδείας, καὶ ἐλεγον ὅτι, ἐν φαύτῳ δὲν ἔδωκαν ικανοποίησιν, τώρα ζητοῦσι παρ' ἄλλων τοικύτην.

Οἱ Πέρσαι λοιπὸν λέγουσιν ὅτι αὗτοι μὲν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν Ἀσικανῶν γυναικῶν οὐδένα λόγον ἔκφραν, οἱ δὲ Ἑλληνες διὰ Λακεδαιμονίων γυναικῶν συνήθεοισκαν μέγχαν στόλον, ἀπειθάσθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ κατέστρεψκαν τὸ κράτος τοῦ Περιάμου· ἀπὸ τοῦ γρόνου τούτου οἱ Πέρσαι τοὺς Ἑλληνας θεωροῦσιν ως ἔγθρούς ἔχοταν.

2. Ὁ Κροῖσος καὶ οἱ Ἑλληνες.

Οἱ Κροῖσος ἥτο Λυδὸς τὸ γένος, οὐδὲς δὲ τοῦ Ἀλυάτου, βασιλεὺς δὲ ὅλων τῶν ἐθνῶν τῶν ἐντὸς τοῦ Ἀλυος ποταμοῦ, ὅστις ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν ῥέων χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν τὴν κακουμένην Εὔξεινον Πόντον.

Οὗτος ὁ Κροῖσος πρῶτος ἐκ τῶν βαρβάρων τινὰς μὲν ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔκφρας φόρου ὑποτελεῖς, ἄλλους δὲ συρμάχους (560 π. Χ.). Καὶ φόρου μὲν ὑποτελεῖς ἔκφρας τοὺς Ἰωνας, Λιολεῖς, καὶ Δωριεῖς, τοὺς ἐν Ἀσίᾳ κατοικοῦντας· πρῶτοι δὲ, τοὺς ὄπιούς προσέβαλλεν, εἶναι οἱ Ἐρέσιαι. Ήρὸς δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Κροίσου ὅλοι γένονται Ἑλληνες ἡσαν ἐλεύθεροι.

Ἐπειτα ἐξήτασε μετὰ προθυμίας ποίους ἐκ τῶν Ἑλλήνων φοιτεῖσθαι τοὺς ισχυροτάτους ἔπρεπε νὰ κάμη φίλους καὶ συρμάχους. Ημαθε λοιπὸν ὅτι οἱ Λακεδαιμονίοις καὶ οἱ Ἀθηναῖς ἦσαν οἱ ἀπισημότεροι· ἐκεῖνοι μὲν Δωρικῆς φυλῆς, οὗτοι δὲ Ἰωνικῆς. Οἱ μὲν Ιωνες τῶν Ἀθηνῶν οὐδέποτε ἥλλαζαν κατοικίαν, οἱ δὲ

Δωριεῖς ἔχουσι περιέλθει πολλοὺς τόπους· διότι τὸ πῦλαι μὲν κατώκουσιν ἐν τῇ παρὰ τὸν "Ολυμπὸν καὶ "Οσσαν γάρ, ἔπειτα δὲ ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Ηίνδον, καὶ τέλος εἰς τὴν Ηελοπόνυνησον (184 π. Χ.).

Περὶ τῶν λαῶν λοιπὸν τούτων ἐπληροφορήθη ὁ Κροῖσος, ὅτι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἦσαν διηρημένοι εἰς φατοίξ, καὶ ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ Ηεισιστράτου τοῦ τυράννου (560 π. Χ.), ὅστις ἦτο ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ βασιλέως Κόδρου (πρὸ τοῦ 1068) καὶ τοῦ Πυλίου Νέστορος· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τούγαντίον τὰ πρότερα αὗτῶν κακὴν εἶχον θεραπεύσει. Ήσαρ' αὐτοῖς δηλονότι πρότερον ἦτο κακὴ ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὁ Λυκοῦργος, ἔξοχος Σπάρτιάτης, (888 π. Χ.) ἔδωκεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους νόμους, ἐφρόντισε περὶ τῶν πολεμικῶν αὐτῶν, συστήσας τὰς συσκηνίκας καὶ ἐνωμοτίκας καὶ τὰ συσσείτια· ἔπειτα ἴδρυσε τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς γέροντας. "Οτε ὁ Λυκοῦργος ἀπέθανεν, ἤγειραν αὐτῷ ναὸν καὶ ἀπέδωκαν τοιουτοτρόπως μεγάλας τιμάς. Ἐνεδυναμώθησαν ταχέως, καὶ πολὺ ὑπερεῖχον κατὰ τὰ πολεμικὰ, ὥστε ὑπέταξαν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ηελοπόνυνησον (ἀπὸ τοῦ 743—668 π. Χ.).

Ταῦτα πάντα λοιπὸν πληροφορηθεὶς ὁ Κροῖσος, ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην καὶ συνέδεσε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων φιλίαν καὶ συμμαχίαν.

3. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀοιδοῦ Ἀρίονος.

"Οτε ἔβασιλευεν ἐν Κορίνθῳ ὁ Ηερίανδρος, συνέβη, ὡς λέγουσιν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Λέσβιοι, μέγιστον θαῦμα. Ὁ Μηθυμναῖος Ἀρίων, ὁ οὐδενὸς δεύτερος τῶν τότε κιθαρῳδῶν, ὅστις πρῶτος τῶν ἀνθρώπων ἐποίησε διμύραμβον καὶ τὸν ὄγόμασε καὶ τὸν ἐδίδαξεν ἐν Κορίνθῳ, ἔξηλθεν ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ Ταίναρον ἐπὶ Δελφῖνος. Ὁ Ἀρίων οὗτος, ἀφ' οὐ διέτριψε πολὺν χρόνον πλησίον τοῦ Ηερίανδρου, ἐπειθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς Ιταλίαν καὶ Σικελίαν, ὅθεν, ἀφ' οὐ ἐκέρδησε μεγάλα χρήματα ὡς κιθαρῳδὸς, ἡθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κόρινθον. Ἐπειδὴ δὲ δεν εἶχε πίστιν εἰς ἄλλους ἀνθρώπους ἢ μόνον εἰς Κορίνθιους, ἐμίσθισε πλοῖον Κορίνθιων καὶ ἀπέπλευσεν ἐκ Τάρχυντος εἰς τὴν Ἐλλάδα. Ἐν φύσει δὲ ἦσαν εἰς τὸ πέλαγος, τοῦ πλοίου οἱ ἀνθρώποι ἐσκέφθησαν νὰ τὸν διέψωσιν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ γὰρ λάθισ-

σιν αὐτοὶ τὰ χρήματα. Τοῦτο ἐνόησεν ὁ Ἀρίων καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ λάβωσι μὲν τὰ χρήματα, νὰ τῷ χαρίσωσιν δύμας τὴν ζωήν. Ἄλλ' οἱ ναῦται δὲν ἔπειθοντο, καὶ ἀπῆτουν ἡ νὰ φονεύσῃ αὐτὸς ἔχωτὸν, ἐὰν θέλῃ νὰ τῷ θάψωσι τὸ σῶμα, ἢ νὰ πηδήσῃ τάχιστα εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς ἀπορίαν δὲ εὑρισκόμενος ὁ Ἀρίων παρεκάλεσεν αὐτοὺς τούλαγιστον νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ σταθῇ εἰς τὸ ἐδώλιον τοῦ πλοίου καὶ νὰ τραγῳδήσῃ ἐν δλῃ του τῇ στολῇ καὶ διεβεβαίωσεν αὐτοὺς ὅτι θὰ ἐφονεύετο ἐπειτα μόνος. Οἱ ναῦται ἐπιθυμοῦντες καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν ἄριστον ἀσιδόν, ἐδέγθησαν τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ τῆς πρύμνης εἰς τὸ μέσον τοῦ πλοίου. Τότε ὁ Ἀρίων ἐνδυθεὶς ὅλην τὴν στολὴν του καὶ λαβὼν τὴν κιθάραν ἐστάθη εἰς ἐδώλιον καὶ ἐψαλλεις σοιχαρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς φόρμα, μετὰ τὸ τέλος τοῦ δροίου ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, ώς εἶχε, μεθ' ὅλης του τῆς στολῆς. Καὶ οἱ μὲν ναῦται ἐπλεον εἰς Κόρινθον, τὸν Ἀρίονα δύμας λέγουσιν ὅτι ἔλαχε δελφίνι ἐπὶ τῆς δάχεως του καὶ τὸν ἐξήγαγεν εἰς τὸ Ταίναρον. Ἀποδέξ δὲ εἰς τὴν ξηρὰν ἐθάδισεν εἰς Κόρινθον πρὸς τὸν Ηερίανδρον καὶ διηγήθη πᾶν τὸ γεγονός. Ὁ Ηερίανδρος δύμας μὴ πιστεύων τοῦτο τὸν μὲν Ἀρίονα ἔρριψεν εἰς φυλακὴν, ἵνα μὴ ἔχῃ συναναστροφὴν πρὸς οὐδένα, περιέμενε δὲ ἀνυπομόνως τοὺς ναύτας. Εὗθὺς δὲ ώς ἥλιθον οὗτοι, ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ ἡρώτα περὶ τοῦ Ἀρίονος. Καὶ ἐν φίλεσιν ἔλεγον ὅτι Κηφισίας Ἰταλίαν καὶ ὅτι τὸν ἀρητακὸν εἴτε υγροῦντα ἐν Τάραντῃ, αἴροντες ἐνεργανίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀρίων παύθως ἦτο, ὅτε ἐπήδησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τότε οἱ ναῦται ἐξεπλάνησαν καὶ δὲν ἡδύναντο νὰ ἀρνηθῶσι πλέον τὸ ἀποδιδόμενον εἰς αὐτοὺς ἔγκλημα. Εἶναι δὲ ἐπὶ Τανάρου καὶ ἀγαλλιαζοῦν παριστῶν τὸν Ἀρίονα ἐπὶ δελφῖνος.

4. Κροῖσος καὶ Σόλων.

"Οτε ὅλοι οἱ ἐντὸς τοῦ Ἀλυος ποταμοῦ λαοὶ εἶχον νικηθῆ ὑπὸ τοῦ Κροίσου, καὶ οἱ Σάρδεις ἦσαν ἐν μεγίστῃ ἀκμῇ, ἥρχοντο ἐκεῖοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοροί· ἥλθε δὲ καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, δοτις εἰς τοὺς Ἀθηναίους κατ' αἴτησιν αὐτῶν εἶχε θέσει νόμους (594 π.Χ.). "Οτε ἔφθασεν εἰς Σάρδεις, ἐζενίζετο ἐν τοῖς ἀνακτόσοις ὑπὸ τοῦ Κροίσου μετὰ φίλοτεοσύνης· ἐπειτα δὲ Ψηφιοποιηθῆκε από το Νοστικού Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν τρίτην ἡ τὴν τετάρτην ἡμέραν κατὰ διαταγὴν τοῦ Κροῖσου ὑπῆρχε ταῖς περιφερειῶν τὸν Σόλωνα εἰς τοὺς θησαυροὺς, καὶ τῷ ἐδείκνυον ἐκεῖ ὅλα, ἀτινα ἡσκη λαυπρὸν καὶ θυματεῖ. 'Αρ' οὐ δὲ ὁ Σόλων παρετήρησε πάντα ταῦτα, ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ Κροῖσος ὡς ἔξης:

«Ξένε Ἀθηναῖ! Εἰς ἡμᾶς ἔφθασε μεγάλη φήμη περὶ σοῦ καὶ περὶ τῆς σοφίας σου καὶ τῶν πολλῶν ταξειδίων, τὰ ὅποια ἐπεχείρησας, ἐπιτιθυμῶν νὰ ἀποκτήσῃς γράμματα: διὸ μοὶ ἐπῆλθεν ἐπιθυμία νὰ σὲ ἐρωτήσω ἢν εἶδες ἄνθρωπον εὑδαιμονέστατον πάντων.» Ταῦτα ἡρώτησεν ὁ Κροῖσος, ἐλπίζων, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ εὑδαιμονέστατος τῶν ἀνθρώπων. 'Ο Σόλων ὅμως δὲν ἐκολάχευσεν αὐτόν, ἀλλ' ἀγαπῶν τὴν ἀλήθευσιν εἶπεν: «Ω βασιλεῦ, εἰδον Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον.» Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ Κροῖσος διὰ τοῦτο ἡρώτησεν ἐπειτα: «Διὰ τί κρίνεις τὸν Τέλλον εὑδαιμονέστατον;» 'Ο δὲ Σόλων ἀπεκρίνατο: «Διότι ὁ Τέλλος ζῶν, ὅτε ηὔτυχε ἡ πόλις, εἶχεν υἱούς καλοκάγαθούς, καὶ εἶδε νὰ γεννηθῶσι τέκνα ἔξι αὐτῶν καὶ νὰ μείνωσι πάντα ἐν τῇ ζωῇ. Ήρὸς τούτοις διότι ἦτο ἴκανὸς πλούσιος, σχετικῶς πρὸς Ἑλληνας, καὶ ἀπέθανε θάνατον λαμπρότατον, καθ' ὃσον ὅτε ἐγένετο μάχη τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς γείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας καὶ εἰς φυγὴν τρέψκεις τοὺς ἐχθρούς, ἀπέθανεν ἔνδοξον θάνατον. διὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν αὐτὸν δημοσίᾳ ἐκεῖ, ὅπου ἔπεσε, καὶ ἐτίμησαν μεγάλως.»

'Αρ' οὐ ἥδη ὁ Κροῖσος ἤκουε τὴν περίεργην ταύτην διηγήσιν περὶ τῆς εὑδαιμονίας τοῦ Τέλλου, ἡρώτησεν ἐπειτα τὸν Σόλωνα τίνα νομίζει δεύτερον, πιστεύων ὅτι τούλαχιστον θὰ λάθῃ τὰ δευτερεῖα· ὁ Σόλων ὅμως ἀπεκρίθη:

«Τὸν Κλεόδην καὶ Βίτωνα· οὗτοι ὄντες Ἀργεῖοι εἶχον περιουσίαν ἀρκετὴν, καὶ προσέτι τόσην ῥώμην σώματος, ὥστε ἀμφότεροι ἰδευθεύοντα εἰς τοὺς ἀγῶνας· καὶ δὴ διηγοῦνται περὶ αὐτῶν τὸ ἔξης: "Οτε εἶχόν ποτε οἱ Ἀργεῖοι ἑορτὴν τῆς Ἡρας, ἡ μήτηρ αὐτῶν ἦτο ἀνάγκη νὰ κομισθῇ εἰς τὸ ιερὸν ἐφ' ἀμάξης, συρρομένης ὑπὸ ζεύγους βοῶν· ἀλλ' οἱ βόες αὐτῶν δὲ ἥλθον ἐκ τοῦ ἄγρου εἰς τὴν κατάλληλον ὥραν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔμενε χρόνος ἀναβολῆς, ὑπεβλήθησαν οἱ ἴδιοι ὑπὸ τὴν ζεύγλην καὶ ἐσύρουν τὴν ἄυξην, ἐπὶ τῆς ὅποιας ἐκάθητο ἡ μήτηρ· τοιούτῳ-

τρόπως ἐκόμισαν αὐτὴν τεσσαράκοντα πέντε σταδίους καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν ναόν. Ἀφ' οὗ ἐκείνον ταῦτα καὶ ἑταῖροι σαν ὑπὸ ὅλης τῆς πανηγύρεως, ἀπέθυνον ἀριστον θύνατον· κατέδειξε δὲ ἐν τούτοις ὁ Θεός, ὅτι καλλίτερον εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον ν' ἀποθάνει μᾶλλον ἢ νὰ ζῃ. Διότι οἱ μὲν Ἀργεῖοι περικυκλώσαντες ἐμπάκιρζον τῶν νεανιών τὴν δύναμιν, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέραν αὐτῶν, διότι εἴχε τουαῦτα τέκνα· ἢ δὲ μήτηρ πλήρης γαρζῆς διὰ ταῦτα, ηὔχετο, στεφαίστα ἀπένκυτι τοῦ ἀγάλματος, νὰ δώσῃ ἡ θεὰ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς Κλέσθιν καὶ Βίτωνα ὅ,τι είναι καλλίστον ν' ἀπολαύσῃ ὁ ἄνθρωπος. Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐγήνην, ἀφ' οὗ ἑθείσασαν καὶ εὐωχήθησαν, κατακομηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ οἱ νεανίκι, δεν ἤγέρθησαν πλέον· τοιούτον ὑπῆρχε τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι κατασκευάσαντες εἰκόνας αὐτῶν, ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς Δελφούς, ἐπειδὴ εἴχον δειγμῆς ὀριστοι ἄνδρες.»

Ο μὲν λοιπὸν Σόλων τὰ δευτερεῖα τῆς εὐτυχίας εἰς τούτους ἔδωκεν· ὃ δὲ Κροῖτος ὀργισθεὶς εἶπεν: «Ω ζένε Ἀθηναῖε, τὴν δὲ ἡμετέραν εὐδαιμονίαν θεωρεῖς τόσον μηδεκατὴν, ὥστε οὐδὲ ἐν τάξει ἴδιωτῶν κατέταξας ἡμᾶς;» Ο δὲ Σόλων εἶπεν· — «Ω Κροῖτε, ἐρωτᾶς ἐμὲ, ὅστις γνωρίζω πόσον ἡ θεότης εἴναι φθονερὰ καὶ ἀστατος περὶ ἄνθρωπίνης εὐδαιμονίας. Ἐν τῷ μηκῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς πολλὰ βλέπει τις, πολλὰ πάσχει, τὰ ὅποια δὲν ἔπιθυμει διόλου. Ο ἄνθρωπος ζῆται ἐδομήκοντα περίπου ἕπτα ἀλλά ἐκ τῶν πολλῶν ἡμερῶν τῶν ἐπών τοιών οὐδεμία εἴναι δημοία τῇ ἀλλη. Οὕτως, ὃ Κροῖτε, ὃ ἄνθρωπος εἴναι παίγνιον τῆς τύχης. Βλέπω ὅτι εἰσαὶ πλούσιος καὶ βασιλεὺς πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τὸ ὄνομα, τὸ ὅπερον ἔπιθυμεῖς, δύναμις νὰ σοὶ δώσω τότε μόνον, δταν μάλιθο ὅτι καὶ τὸ τέλος τοῦ βίου σου ὑπῆρχε καλόν· διότι ὁ πλούσιος δὲν εἴναι εὐτυχέστερος τοῦ ἔχοντος μόνον τὸν καθημερινὸν ἀρτον, ἐὰν ἡ τύχη δὲν φυλάξῃ τὸν πλούτον μέχρι τέλους τῆς ζωῆς· μόνον δοτεις εὐτυχῶς τελειώσῃ τὸν βίον εἶναι, ὃ βασιλεῦ, ὅτιος νὰ ὄνομαζηται εὐδαίμων. Διότι εἰς ὅλα τὰ πράγματα πρέπει γὰρ θεωρῆ τις τὸ τέλος. Η θεότης εἰς πολλοὺς ηδη ὑποδείχτει εὐτυχίαν, ἔφερεν ἐπειτα αὐτοὺς εἰς τὴν καταστροφήν.» Διὰ τοιούτων λόγων τοῦ Σόλωνος οὐδόλως ὁ Κροῖτος εὐχαριστήθη, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ περιψηφιστοιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φρονήσεως ἀποπέμπει αὐτὸν ὡς ἀμαθῆ, διότι παρεβλέπων τὰ παρόντα ἀγαθὰ προέτρεπε νὰ βλέπῃ τις πάντων τῶν πραγμάτων τὸ τέλος.

Συμφορὰ Κροίσου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος, θεία ὄργη ἔπεσεν εἰς τοῦ Κροίσου τὴν οἰκίαν, διότι ἐνόμισεν ἑαυτὸν εὑδαιιμονέστατον πάντων τῶν ἀνθρώπων. Εἶδεν ὅνειρον, ὅπερ ἐφανέρωνεν εἰς αὐτὸν τὰ μέλλοντα ἀληθῖας νὰ συμβῶσιν εἰς τὸν υἱόν του δυστυχήματα. 'Ο Κροίσος εἶχε δύο υἱούς· τούτων ὁ μὲν εἰσῆγετο κωφάλαλος, ὁ δὲ ἄλλος ἦτο καθ' ὅλα πρώτος μεταξὺ τῶν συνηλικιωτῶν καὶ ἐκαλεῖτο "Ατυς. 'Ο "Ατυς οὗτος ἐσήμανε τὸ ὅνειρον διὰ θιὰ ἀπολεσθῆ κτυπηθεὶς μὲν σιδηρῶν αἰγυμήν. Τὸ ὅνειρον τοσοῦτον ἐφόβισε τὸν Κροίσον, ὡστε ἐνύμφευσε τὸν "Ατυν καὶ δὲν ἐστελλεὶν αὐτὸν πλέον εἰς πόλεμον, καὶ τὰ ὅπλα δὲ, τὰ δοπιά ἐκρέμαντο εἰς τὰ δωμάτια τῶν ἀνδρῶν, ἐξεκρέμασε καὶ τὰ συνεσωρευσεν εἰς τοὺς θηλάζους, ἵνα μὴ πέσῃ κακὸν καὶ κτυπήσῃ τὸν υἱόν του. 'Αλλ' ἐν φόβῳ λείετο εἰς τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ του, ἔρχεται εἰς Σάρδεις ἐκ Φρυγίας ἀνθρώπος εἰς μεγάλην δυστυχίαν περιπεσών καὶ μὲν χειρας μεμολυσμένας καὶ ζητεῖ νὰ καθαρισθῇ κατὰ τὴν ἐπιγύριον συνήθειαν. 'Ο Κροίσος ἀρ' οὐ ἐκαθίστησεν αὐτὸν, ἥρωτησεν ἔπειτα ὡς ἐζῆς· «ὦ ἄνθρωπε, τίς εἶσαι καὶ ἐκ τίνος μέρους τῆς Φρυγίας ἔρχεσαι; τίνα ἄνδρα ἦ τίνα γυναῖκα ἐφόνευσας;» 'Εκεῖνος δὲ ἀπεκρίνατο· «ὦ βασιλεῦ, εἴμαι υἱός του Γορδίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μίδου, ὀνομάζομαι δὲ "Αδραστος. Φονεύσας δὲ ἀκουσίως τὸν ἀδελφόν μου ἔρχομαι ἐδῶ διώκομενος ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ ἐστερημένος τῶν πάντων.» Τότε ὁ Κροίσος εἶπε. «Κατάγεσαι ἀπὸ φίλους ἀνθρώπους καὶ ἡλίθες εἰς φίλους, μένων δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου δὲν θὰ στερηθῆς οὐδενός, καλὸν δὲ θὰ ἔται σὲ νὰ ὑπομείνῃς τὴν συμφοράν σου ταύτην, ὅσου δύνασαι γενναιότερον.» 'Ο "Αδραστος λοιπὸν ἔζη ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Κροίσου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἐφάνη μέγας ἀγριόχοιρος εἰς τὴν Μυσίαν, ὅστις κατεκρίνων ἀπὸ τὸ ἐκεῖ ὄρος τοῦ 'Ολύμπου κατέστρεψε τὰ κτήματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Μυσοὶ πολλάκις ἐξῆλλον, ἵνα φονεύσωσιν αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν ἤδυναντα· στέλλουσι τέ-

λος ἀπεσταλμένους εἰς Κροῖσον καὶ λέγουσιν αὐτῷ· «Ὥ βασιλεῦ, μέγιστος ἀγριόχοιρος ἐφάνη εἰς τὴν χώραν μας, ὅστις καταστρέψει τὰ κτήματά μας· προσεπαθήσαμεν νὰ φονεύσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν ἡδύνηθημεν. Σὲ παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ πέμψῃς τὸν νιόν σου καὶ ἐκλεκτούς τινας νέους μὲ τοὺς κύνας των, ἵνα ἔκδιωξωμεν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας ἡμῶν.» Ἀλλ' ὁ Κροῖσος ἐνθυμούμενος τὸ ὄνειρον εἶπεν, ὅτι δὲν θὰ στείλῃ τὸν νιόν του, ἀλλ' ἄλλους νέους, ἵνα βοηθήσωσι τοὺς Μυσίους πρὸς ἀπαλλαγὴν των ἀπὸ τοῦ Θηρίου. Ἐν φὰ δὲ ἐλέγοντο ταῦτα καὶ οἱ Μυσοὶ ἥσαν εὐχαριστημένοι, ἔρχεται καὶ ὁ νιός του Κροῖσου, ὅστις εἶχε μάθει τὶ ἔζητον οἱ Μυσοί, καὶ λέγει πρὸς τὸν πατέρα του τὰ ἔξης· «Πάτερ, αἱ κάλλισται καὶ γενναιόταται πράξεις εἰς ἐμὲ ἥσαν πρότερον νὰ φοιτώ εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰ κυνήγια καὶ νὰ εὑδοκημῶ εἰς αὐτά. Ἀλλὰ τώρα μὲ ἀπεμάκρουνας καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ, χωρὶς νὰ μὲ ἴδης ποτὲ δειλὸν καὶ ἄνανδρον. Τώρα δὲ πῶς θὰ μὲ βλέπωσιν εἰς τὴν ἀγοράν; Τὶ θὰ νομίζωσιν οἱ ἀνθρώποι περὶ ἐμοῦ; τὶ θὰ λέγῃ ἡ νεόνυμφος σύζυγός μου περὶ τοῦ ἀνδρὸς, τὸν ὄποιον ἔλαβεν. Ἄφες με λοιπὸν νὰ ὑπάγω εἰς τὸ κυνήγιον, ἢ πεῖσόν με ὅτι αὐτὸ, τὸ ὄποιον πράττεις εἶνε συμφερώτερον διέ ἐμέ.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Κροῖσος· «Πράττω ταῦτα, υἱέ μου, οὐχὶ διότι εἰσαι δειλὸς ἢ ἄλλο τι· ἀλλὰ διότι εἶδον ὄνειρον, τὸ ὄποιον μοὶ εἶπεν ὅτι θὰ ζήσῃς ὀλίγον χρόνον καὶ ὅτι θὰ ἀποθάνῃς ὑπὸ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Διὰ τοῦτο σὲ ἐνύμφευσα καὶ δὲν σὲ ἀφίνω νὰ μεταθῆς εἰς τὸ κυνήγιον. Σὺ εἰσαι ὁ μόνος μου νιός· τὸν ἄλλον ἀδελφόν σου, ὅστις εἶνε βεβλαχμένος τὴν ἀκοὴν οὔτε θεωρῶ ἐν ὑπάρχῃ.»

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ νιός· «Ἐγεις δίκαιοιν, πάτερ μου, ἀρ' οὐ εἶδες τοιοῦτον ὄνειρον, νὰ μὲ φυλάττῃς· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὄποιον δὲν ἐνόησας, πρέπει νὰ σοὶ ἔχηγήσω ἐγώ. Εἶπες ὅτι τὸ ὄνειρον σοὶ ἐφχνέρωσεν ὅτι θὰ ἀποθάνω ὑπὸ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Ἀλλὰ ποίων χεῖρα ἔχει ὁ ἀγριόχοιρος ἢ ποίων σιδηρᾶν, αἰχμὴν, τὴν ὄποιάν νὰ φοβηθῇς; Ἐάν τὸ ὄνειρον σοὶ ἔλεγεν ὅτι θὰ φονευθῶ ὑπὸ ὄδόντος ἢ ἄλλου τινὸς ὄμοιου πράγματος, τότε ἔπειτε νὰ κάμνης ὅ,τι κάμνεις· ἀλλὰ σοὶ εἶπεν ὑπὸ αἰχμῆς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν θὰ πολεμήσωμεν πρὸς ἄνδρας, ἅφες με νὰ μεταβῶ εἰς τὸ κυνήγιον.»

Εἰς ταῦτα ὁ Κροῖσος ἀπεκρίθη· «Μὲ ἐνίκησας, νιέ μου, διότι ἔδωκας εἰς τὸ ὄντειρον ἔξήγησιν καλλιτέρων τῆς ἴδιας μου· διὸ τοῦτο μεταβάλλω γνώμην καὶ σὲ ἀφίνω νὰ ὑπάγης εἰς τὸ κυνήγιον.»

Αφ' οὐ εἶπε ταῦτα ὁ Κροῖσος, ἐκάλεσε τὸν "Αδραστον" καὶ εἶπεν αὐτῷ· «"Αδραστε, σὲ ἐκαθάρισα ἀπὸ φρικτὴν συμφοράν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν σὲ κατηγορῶ. Σὲ ὑπεδέχθην εἰς τὴν σίκιαν μου καὶ σοὶ παρέχω πᾶσαν δαπάνην, ζητῶ ὅμως τώρα νὰ μοὶ κάμης καὶ σὺ μίαν χάριν, νὰ γείνης φύλαξ τοῦ οἴον μου μεταβαίνοντος εἰς τὸ κυνήγιον· προστάτευσον αὐτὸν μὴ πάθῃ τι καθ' ὅδὸν ἀπὸ ἀνθρώπους κακούργους. Ἰδού σοι δίδεται εὐκαιρία νὰ δειξης ὅτι εἶσαι ἄξιος τῶν πατέρων σου.»

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ "Αδραστος"· «Βασιλεῦ, δὲν θὰ μετέβαινον εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, διότι δὲν ἀρμόζει εἰς ἀνθρωπὸν δυστυχῆ ν' ἀναμιγνύεται μεταξὺ εὐτυχῶν ὅμηλίνων οὔτε τὸ ἐπιθυμῶ πολύ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ θέλετε ὑμεῖς, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλω μεγάλην εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα μοὶ κάμνετε, εἴμαι πρόθυμος ν' ἀκολουθήσω τὸν οἴον σου, καὶ ὅσον δύναμαι καλῶς, ἵνα φυλάξτω αὐτὸν σῶσων.»

Αφ' οὐ ταῦτα εἶπεν ὁ "Αδραστος" πρὸς τὸν Κροῖσον, ἐκίνησεν αὐτὸς ὁ "Ατυς" καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκλεκτοὶ Λυδοὶ μετὰ κυνῶν καὶ ἔρβισκην εἰς τὸ ὄρος "Ολυμπὸν, ἔνθι ἔχήτουν τὸ θηρίον· ἀφοῦ δὲ τὸ εὔρον, περιεκύκλωσκεν αὐτὸν καὶ ἔρριπτον κατ' αὐτοῦ ἀκόντια. Θ "Αδραστος διηγύθυνε τὸ ἀκόντιον κατὰ τοῦ ἀγρυπνοῖρου, ἀλλ' ἀντὶν κατέπιτυχη τοῦτον ἐπιτυγχάνει τὸν οἴον τοῦ Κροίσου καὶ τὸν φονεύει. Τοιουτορόπως λοιπὸν ἔξεπληρώθη τὸ ὄντειρον. Τὴν εἰδῆσιν ταύτην περὶ τοῦ θανάτου τοῦ "Ατυος" εἰς τὸν κυνήγιον ἔφερεν εἰς τὸν Κροῖσον, ὅστις ἦτο διὰ τοῦτο ἀπαρηγόρητος.

"Ἐπειτα δὲ Λυδοὶ ἔφερον τὸ σῶμα εἰς τὰς Σάρδεις. Ὁπισθεν δὲ αὐτῶν ἤρχετο καὶ ὁ φονεύς. Ὅτε δὲ ἥλθον εἰς τὸν Κροῖσον, ὁ "Αδραστος" ἐστάθη πρὸ τοῦ νεκροῦ καὶ προτείνων τὰς γείρας παρεκάλει τὸν Κροῖσον νὰ τὸν σφάξῃ, λέγων ὅτι εἶνε ἀνάξιον νὰ ζῇ πλέον, ἀφ' οὐ ἐφόνευσε τὸν οἴον ἐκείνου, ὅστις εὐηργέτησεν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κροῖσος εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὸν εἶπεν:

«Ω ξένε, ἔλαθον ἡδη παρὰ σοῦ ἐκδίκησιν, ἀφοῦ σὺ δὲ ίδιος καταδικάζεις σεαυτὸν εἰς θάνατον, ἀλλὰ καὶ δὲν εἰσαι σὺ ἔνοχος πρὸς ἐμὲ διὸ τὸ δυστύχημα τοῦτο· ἀλλ' ἀπλῶς ἔγεινες ἀκούσιον ὅργανον.» "Οτε ὅμως ἔθάπτετο δὲ νεκρὸς, δὲ "Ἄδραστος ἀναγγωρίζων δὲ εἶνε δὲ δυστυχέστερος τῶν ἀνθρώπων ἑσφάγη διὰ τῆς ἴδιας του γειρός ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ "Ἄτυος.

6. Κροῖσος καὶ Κῦρος.

Μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ δὲ Κροῖσος καὶ ἄλλην συμφοράν.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον (555 π. Χ.), δὲ ήκμαζεν ὑπὸ τὸν Κῦρον, τὸν μὲν τοῦ Καρβύσου, τὸ κράτος τῶν Περσῶν, δὲ Κροῖσος ἐσκέφθη νὰ καταβάλῃ, ἐὰν ἡδύνατο τὴν αὐξανομένην αὐτῶν δύναμιν, πρὶν γείνη ἀκόμη μεγαλειτέρα. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἡρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν· καὶ ἐπειδὴ ἐφάγη εἰς αὐτὸν ἡ ἀπόκρισις τῆς Ηὐθίας εὐνοϊκή, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν· δὲ δὲ ήτοι μαζεύετο πρὸς ἐκστρατείαν, ἥλθε Λυδός τις, ὅστις ἐξ ἀργῆς ἐνομίζετο σοφός, καὶ εἶπεν αὐτῷ: «Ω βασιλεῦ, προετοιμάζεις ἐκστρατείαν κατ' ἀνδρῶν, οἵτινες δέρματα ἐνδύονται, τρώγουσιν οὐχὶ ὅσα θέλουσιν ἀλλ' ὅσα ἔχουσι, καὶ οἵτινες κατοικοῦσι σκληρὸν γῆν. Δὲν μεταχειρίζονται ποτε οἶνον, ἀλλὰ πίνουσιν ὕδωρ· δὲν ἔχουσι σῦκα νὰ φάγωσιν, οὐδὲ ἄλλο τι καλόν. Ἐὰν λοιπὸν νικήσῃς, τι θὰ λάθης παρ' αὐτῶν; Ἀλλ' ἐὰν νικηθῆς, σκέφθοτι ὅποια μεγάλα κακὰ δὲ θ' ἀπολέσῃς! Διότι, ἐὰν ἀπακῆ γενθῶσι τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, θὰ προσκολληθῶσιν εἰς αὐτὰ στερεῶς καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ τις νὰ ἐκδιωξῃ αὐτοὺς πλέον. Διὰ τοῦτο εὐγχαριστῶ τοῖς Θεοῖς, δὲν ἔμπνέουσιν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Λυδῶν.»

Τοιουτοτρόπως φυλητενὸν δὲ Λυδός, ἀλλ' δὲ Κροῖσος δὲν ἐπείθη εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ διέβη τὸν "Άλυν καὶ ἐπορεύετο κατὰ τῶν Περσῶν. Ο δὲ Κῦρος συνήθροισε τὸν στρατὸν αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθε κατὰ τοῦ Κροίσου. Ἀλλὰ πρὶν συνάψῃ μάχην ἔστειλε κήρυκας πρὸς τοὺς "Ιωνας, ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀποστατήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Κροίσου· ἀλλ' οἱ "Ιωνες δὲν ὑπήκουοσαν εἰς αὐτόν.

Τότε ἐπλησίασεν ὁ Κῦρος, καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἀπέναντι τοῦ Κροῖσου. Ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς πεδιάδος τῶν Πρεσίων οὐ μακρὰν τῆς Σινώπης συνῆψαν μάχην ισχυράν· ἡ μάχη ἐγένετο πεισματώδης, καὶ πολλοὶ ἔπεσον καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἐνίκησε, καὶ ἡ μάχη διεκόπη, ἐπειδὴ ἐγένετο νύξ. Ὁ Κροῖσος ἀπέδωκε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἰς τὸν μικρότερον ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ του, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Σάρδεις.

Οἱ Κῦρος ὅμως μαθὼν τοῦτο ἔκρινεν ὅτι ἦτο συμφερώτατον νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν ὃσον τὸ δυνατὸν τάχιστα. Καὶ εὐθὺς ὥριμησε κατὰ τῆς Λυδίας. Ὁ Κροῖσος ἤλθεν εἰς ἀμυγχαίαν, διότι δὲν ἐπίστευεν ὅτι ὁ Κῦρος θὰ ἤρχετο κατὰ τῶν Σάρδεων. Ἐν τούτοις ἔζηγχε τοὺς Λυδοὺς εἰς μάχην. Οὐδεὶς δὲ λαὸς κατὰ τὸν γρόνον τοῦτον ἦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ οὔτε ἀνδρειότερος οὔτε ισχυρότερος τοῦ Λυδικοῦ. Ἐμάχοντα ἀπὸ ἵππων διὰ μακρῶν δοράτων, καὶ ἦσαν ἔζοχοι ἵππεῖς.

Οτε ὁ Κῦρος εἶδε τοὺς Λυδούς παρατασσομένους εἰς τάξιν, ἔφορθήθη τὸ ἵππικὸν καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀρπάγου, ἀνδρὸς Μήδου, ἔκαμε τὸ ἔπιτης. Τὰς καμήλους, αἵτινες ἡκολούθουν τὸν στρατὸν αὐτοῦ φέρουσαι τρόφιμα καὶ σκεύη, συνήθοισε, καὶ ἀφικιρέσσεις τὰ φορτία ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτὰς ἄνδρας ἵππικὴν στολὴν ἐνδεδυμένοις. Οὗτοι ἐπὶ τῶν καμήλων προσετάχθησκαν πορευόμενοι ἔμπροσθεν τοῦ ἄλλου στρατεύματος νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ Κροῖσου. ὃ δὲ πεζὸς στρατὸς ἡκολούθει τὰς καμήλους, καὶ κατόπιν τούτων ἤρχετο τὸ ἵππικόν. Τοῦτο δὲ ἔκαμε, διότι ὁ ἵππος φοβεῖται τὴν κάμηλον, καὶ δὲν δύναται οὔτε νὰ βλέπῃ, οὔτε νὰ ὀσφραίνηται αὐτήν.

Καὶ πρόγυματι, ὅτε οἱ στρατοὶ ἐπλησίασαν πρὸς ἀλλήλους, οἱ ἵπποι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, εὐθὺς ως ὥστραγκθησαν καὶ εἶδον τὰς καμήλους, καὶ οὕτως ἡ ἐλπὶς τοῦ Κροῖσου διεψύσθη. Ἄλλ' οἱ Λυδοὶ δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' ως ἐνόησαν τὸ αἴτιον, ἐπήδησκαν ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ ἐπολέμησαν πεζοὶ πρὸς τοὺς Ηέρσας. Ὅστε τον ὅμως, ἀφ' οὗ ἔκατέρωθεν ἔπεσον πολλοὶ, ἐτράπησαν οἱ Λυδοὶ εἰς φυγὴν, καὶ περικλεισθέντες ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Ηέρσων.

Τότε ἐπεγείροσαν οἱ Ηέρσαι ἔφοδον, ἀλλ' ἀνευ ἐπιτυγχάσ-
Μετ' ὅλιγον ὅμως εῦρον ἐν μέρος τοῦ τείχους· τὸ ὅποιον, ἀπό-

τομούν καὶ δυσπρόσιτον ὅν, δὲν ἐφυλάττετο ὑπὸ τῶν Λυδῶν, καὶ κατώρθωσαν νὰ κυριεύσωσι τὰς Σάρδεις (546 π. Χ.) κατὰ τὸν ἔξης τρόπον.

Κατὰ τὴν 14 ἡμέραν τῆς πολιορκίας ὁ Κῦρος διεκήρυξε δ' ἀνδρῶν ἐφίππων εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὅτι θὰ δώσῃ δῶρα εἰς ἑκεῖνον, διστις πρώτος ἥθιελεν ἀναβῆ τὸ τεῖχος. Μετὰ τὴν τοικύτην ὑπόσχεσιν οἱ στρατιῶται προσεπάθησαν νὰ ἀναβῶσιν ἀλλὰ ἄνευ ἀποτελέσματος. "Οτε δὲ οἱ ἄλλοι εἶχον παύσει νὰ ἀναβαίνωσι, στρατιώτης τις ὄνόματι Τροιάδης ἀπεπεράθη ν' ἀναβῆ μέρος της ἀκροπόλεως, ὅπερ ἔμενεν ἀρύλακτον, διότι ἦτο ἀπότομον καὶ ἀδύνατον εἰς τοὺς ἔγχρούς νὰ τὸ κυριεύσωσιν. Ο Τροιάδης οὗτος ίδων τὴν προτεραιάν Λυδόν τινα καταβαίνοντα ἐκεῖθεν, ἵνα λάθῃ περικεφαλαῖαν κατακυλίσθεταις ἄνωθεν, ἐσκέψθη καὶ ἀπεφάσισεν ἀνέβη καὶ αὐτὸς κατόπιν τοῦ Λυδοῦ καὶ ἄλλοι Πέρσαι. Καὶ ἐπειδὴ ἀνέβησαν πολλοὶ, ἐκυριεύθη ἡ πόλις καὶ ἐλεηματίθη.

"Ιδού ὅμως τί συνέβη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κροῖσον. Στρατιώτης Πέρσης εἰσελθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κροίσου καὶ μὴ γνωρίζων αὐτὸν ἥθελησε νὰ τὸν φονεύσῃ. 'Ἄλλ' ὁ κωφάλαλος υἱὸς τοῦ Κροίσου, πρὸς θεραπείαν τοῦ ὅποιου ὁ Κροῖσος πολλὰ ἐδαπάνησεν ἀνωφελῶς, ὡς εἰδε τὸν στρατιώτην ἔτοιμον νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τοῦ πατρός του φοβηθεῖς ἐφώνησε καὶ εἶπεν: «ὦ ἄνθρωπε, μὴ φονεύσῃς τὸν Κροῖσον.» Αὕται ήσαν αἱ πρῶται λέξεις, ἃς ἔξερερεν ὁ κωφάλαλος, ὅστις ἀπ' ἑκείνης τῆς ὥρας ὠψύσει μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Τοιουτορόπως λοιπὸν ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις καὶ ἡ γυμναστίσθη ὁ Κροῖσος. Τοῦτον λαβόντες οἱ Πέρσαι ἐκόμισαν εἰς τὸν Κῦρον, διστις διέταξε νὰ σωρεύσωσι μεγάλην πυράν, ἐπὶ τῆς ὅποικας ἀνεβίβασσαν τὸν Κροῖσον δεδεμένον καὶ 14 ἄλλους Λυδούς. Ἐν φ' δὲ ἔμελλε νὰ καῆ, ἐνθυμήθη τοῦ Σόλωνος τοὺς θείους λόγους καὶ ἐφώνησε μεγαλοφώνως τρές τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος. Τοῦτο ἤκουσεν ὁ Κῦρος καὶ διέταξε τοὺς διερμηνεῖς αὐτοῦ νὰ τὸν ἐρωτήσωσι τίνα καλεῖ εἰς βοήθειαν. Κατ' ἀργῆς μὲν ἐσιώπη ὁ Κροῖσος, τέλος ὅμως διηγήθη πάντα, ὅσκ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Σόλων. 'Ακούσας ταῦτα ὁ Κῦρος μετεμελήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ καύσῃ οὔτε τὸν Κροῖσον οὔτε τοὺς ἄλλους Λυ-

δούς. Διὰ τοῦτο ἔλυσε τὸν Κροῖσον⁷ καὶ ἐκράτησεν αὐτὸν πλησίον του· ἐφέρετο δὲ πρὸς αὐτὸν μετὰ μεγάλης φιλοφροσύνης.

7. Οἱ Ἰωνες καὶ ὁ Κῦρος.

Οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς, ἀφ' οὐ κατεστράφησαν οἱ Λυδοὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἔστειλαν εὐθὺς πρέσβεις εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς τὸν Κῦρον, λέγοντες ὅτι θέλουσι νὰ εἶναι ὑποτεταγμένοι εἰς αὐτὸν μὲ τὰς αὐτὰς συνθήκας, μὲ τὰς ὁποίας ἦσαν καὶ εἰς τὸν Κροῖσον. Ἐκεῖνος ὅμως ἀπήντησε πρὸς ταῦτα διὰ τοῦ ἔτης μύθου:

«Ἡτό ποτε αὐλητής τις, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι αὐλῶν ἡδύνατο νὰ προσελκύσῃ τοὺς ἵχθυς εἰς τὴν ξηράν. Παρατηρήσας δόμως ὅτι δὲν ἐπετύγχανεν, ἔλαβε δίκτυον, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀφ' οὐ ἥδη συνέλαβε πλῆθος ἵχθυών, ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς τὴν ξηράν. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς πηδῶντας, εἶπε: Τώρα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μοι χορεύητε, αφ' οὗ, ἐν φῇ ηὐλουν, ἡρνεῖσθε νὰ γορεύητε.»

Τὸν μῆθον τοῦτον διηγήθη ὁ Κῦρος εἰς τοὺς Ἰωνας καὶ Αἰολεῖς διὰ τοῦτο, ὅτι πρότερον μὲν, ὅτι προέτρεπεν αὐτοὺς ν' ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοῦ Κροῖσου, δὲν ἐπειθούτο εἰς αὐτὸν, τώρα δόμως, ὅτε ἐπῆλθε τὸ τέλος, προσέφερον αὐτῷ τὴν ὑπακοήν.

Ἐθύμης ὡς ἔλαθον τοιαύτην εἰδῆσιν οἱ Ἰωνες, ἐπεσκεύασσαν τὰ τείγη των καὶ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Πανιώνιον ὅλοι πλὴν τῶν Μιλησίων. Τὸ Πανιώνιον εἶναι ιερά τις τῷ Ποσειδῶνι ἀφιερωμένη θέσις ἐν τῇ Μυκάλη, ἀκρωτηρίῳ κειμένῳ πρὸς δυσμάς, ἀπέναντι τῆς Σάμου. Ἐκεῖ συγνθροίζοντο οἱ Ἰωνες ἀνέκαθεν, καὶ συνήθιζον νὰ ἐορτάζωσι τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ἑορτὴν, καλούμενην Πανιώνια.

Οἱ Ἰωνες εἶχον κτίσαι τὰς πόλεις αὐτῶν ἐν χώρᾳ, ἥτις ἔχει τὸν ὄντα οὐρανὸν ἐπὶ πάσης τῆς Γῆς καὶ τὰς γλυκυτάτας ὥρας τοῦ ἔτους.

Οὗτοι λοιπὸν συμφώνως μετὰ τῶν Αἰολέων ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην ζητοῦντες βοήθειαν, τὸ δὲ ποῖον καὶ ἐπράξαν.

Τότε ἔστειλαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πεντηκόντορον μετ' ἀνδρῶν, οἵτινες ἔμελλον νὰ κατασκιψεύσωσι πῶς εἴναι τὰ πράγματα τοῦ

Κύρου καὶ τῶν Ἰώνων. "Οτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Φώκαιαν, ἔστειλαν τὸν ἐπισημάτατον αὐτῶν εἰς τὰς Σάρδεις, ἵνα ἐνόρματι τῶν Λακεδαιμονίων εἴπη πρὸς τὸν Κύρον, νὰ μὴ ἐνοχλήσῃ της μηδεμίαν πόλιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, διότι δὲν θὰ ἴνεγχοντο τὸ τοιοῦτον. 'Αρ' οὐδὲ ἀποσταλμένος εἴπε ταῦτα, λέγεται, ὅτι ὁ Κύρος ἡρώτησε τοὺς περὶ ἑαυτὸν Ἑλληνας, τίνες ἀνθρώποι ήσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ πόσοι, ὥστε τοιαῦτα προλέγουσιν εἰς αὐτόν. 'Αρ' οὐδὲ ἐπληροφορήθη περὶ αὐτῶν, εἴπε πρὸς τὸν πρέσβυν· «Οὐδέποτε ἐφοβήθην ἀνθρώπους, οἵτινες ἔχουσι τόπον ἐν μέσῳ τῆς πόλεως, ὅπου συναθροίζομενοι ἔχαπατῶσιν ἀλλήλους ὄρκιζόμενοι. Εὰν ἔχω ὑγείαν, δὲν θὰ δηλώσῃ πλέον διὰ τὰ παθήματα τῶν Ἰώνων ἀλλὰ διὰ τὰ ἱδικά.»

Διὰ τούτων τῶν προθληματικῶν λόγων ἐνός εἰς ὁ Κύρος πάντας τοὺς Ἑλληνας, διότι ἔχοντες ἀγορὰς ἀγοράζουσι καὶ πωλοῦσιν· οἱ δὲ Πέρσαι δὲν μεταχειρίζονται ἀγορὰς, οὐδὲ ἔχουσι καθόλου ἀγοράν.

Μετὰ τοῦτο ὁ Κύρος κατέστησε στρατηγὸν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ τὸν Ἀρπαγον. Καὶ ἡ πρώτη πόλις, τὴν ὅποιαν οὔτος προσέβαλεν, ἦτο ἡ Φώκαια· ἀλλ' οἱ Φωκαῖς ἔσυραν τὰς πεντηκοντόρους τῶν εἰς τὴν Θάλασσαν, ἐνέθηκαν εἰς αὐτὰς τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ πάντα τὰ ἐπιπλα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ναῶν ἀγάλματα καὶ τὰ ἀλλαχ ἀφιερώματα, καὶ κατεβύθισαν μύδρον σιδήρου εἰς τὴν Θάλασσαν, καὶ ωρίσθησαν νὰ μὴ ἐπιστρέψωσι πρότερον εἰς τὴν Φώκαιαν, πρὶν ἡ ὁ μύδρος οὔτος ἀναφανῇ. Ταῦτα ἔκαμψαν εἰς τὴν δυτικὴν Θάλασσαν καὶ ἐπώκησαν, θύρυσαν ναούς καὶ ἐποίουν πειρατείαν ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Οὗτοι ἦσαν οἱ μόνοι ἐκ τῶν Ἰώνων, οἵτινες δὲν ἦθελοσαν νὰ ὑπομείνωσι τὴν δουλείαν καὶ προετίμησαν μᾶλλον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πατρίδαν αὐτῶν. Οἱ δὲ λοιποὶ ναὶ μὲν γενναῖως ἀντέστησαν κατὰ τοῦ Ἀρπάγου, ἔκαστος ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν πόλεως, ἀλλ' ὅτε ἡγαγήσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ὑποταγώσιν, ἔμενον ἔκαστοι ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ καὶ παρέσχον ὅ, τι ἀπήτουν οἱ νικηταί. Μόνον ἡ Μιλητος ἔμεινεν ἥσυχος, διότι πρότερον εἶχε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Κύρου.

Τοιουτοτρόπως δευτέρων ἥδη φορὰν (546 π.Χ.) ὑπέκυψεν ἡ Ἰωνία εἰς δουλείαν· καὶ ὅτε ὁ Ἀρπάγος ὑπέταξε τὴν στερεάν,

οι ἐν ταῖς νήσοις "Ιωνες ἔροθήθησαν μὴ πάθωσι τὸ αὐτὸ καὶ παρεδόθησαν ἑκουσίως εἰς τὸν Κύρον.

8. Τοῦ Κύρου οἱ πρόγονοι καὶ ἡ ἱστορία τῆς πρώτης ἡλικίας αὐτοῦ.

I

'Αφ' οὐ οἱ Ἀσσύριοι (ἀπὸ τοῦ 1250 π. Χ.) ἐπὶ πλέον τῶν 500 ἔτῶν ὑπῆρχαν κύριοι τῆς ἄνω Ἀσίας, πρῶτοι οἱ Μῆδοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτῶν, ἐπολέμησαν κατ' αὐτῶν ὡς γενναῖοι ἄνδρες, ἀπετίναξαν τὴν δουλείαν καὶ ἐγένοντο ἐλεύθεροι· τούτους ἡκολούθησαν ἐπειτα καὶ ἄλλοι λαοί. Οὕτως οἱ λαοὶ τῆς ἡπείρου ἐγένοντο ἀνεξάρτητοι, ἀλλὰ μετέπειτο πάλιν εἰς τυραννίδας κατὰ τὸν ἔξης τροπον:

Ὑπῆρχεν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μήδων πλουσιός τις καὶ σοφὸς ἀνὴρ ὄνομαζόμενος Δηϊόκης, υἱὸς τοῦ Φρασάρτου. Οὗτος ἐπιθυμήσας τυραννίδα ἐπράξεν ὡς ἔξης: Καὶ πρότερον ἥδη ἐν τῇ κώμῃ, ἐν ᾧ κατώκει, (διότι τότε οἱ Μῆδοι κατώκουν κατὰ κώμας) ἦτο δίκαιος, ἀλλὰ τώρα μάλιστα προθυμότερον καὶ ἔτι μᾶλλον ἥρχισε νὰ ἀσκῇ δικαιοισύνην. Τοῦτο δὲ ἐπράττε καθ' ὃν χρόνον καθ' ὅλην τὴν Μηδίαν ὑπῆρχεν ἀνομία, ἀν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἀδικία εἶναι ἔχθρὸς τῆς δικαιοισύνης. Βλέποντες δὲ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι τὴν δικιγωγήν του, ἔξελεξαν αὐτὸν δικαστὴν αὐτῶν· οὗτος δὲ πάντοτε ἔχων πρὸ δρθαλμῶν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἦτο δίκαιος καὶ εὐθύς. Διὰ τοὺς τρόπους δὲ τούτους ἐπήνειτο πολὺ παρὰ τῶν συμπολιτῶν, οὕτως ὡστε πληροφορούμενοι οἱ ἐν ἄλλαις κώμαις ὅτι ὁ Δηϊόκης ἦτο ὁ μόνος ἀνὴρ, ὅστις ὀρθῶς ἐδίκαιζεν, ἀσμενοὶ ἥρχοντο πρὸς τοῦτον, ἵνα καὶ αὐτοὶ δικασθῶσι· τέλος δὲ εἰς οὐδένα ἄλλον ἐνεπιστεύοντο.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλονεν πλειόνες προσήρχοντο οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ δικασθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, καθότι ἐμάνθανον ὅτι δίκαιαι ἦσαν ὅλαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὁ Δηϊόκης ἴδων ὅτι τὸ πᾶν ἥδη ἐξηρτάτο ἐξ αὐτοῦ, οὕτε νὰ κάθηται ἥθελεν ἐκεῖ, ὅπου πρότερον προκαθήμενος ἐδίκαιζεν, οὕτε νὰ δικάζῃ πλέον, διότι δὲν συμφέρει ἔλεγχον, εἰς αὐτὸν παραμελῶν τὰ ἴδια πράγματα νὰ δικάζῃ δι ὅλης τῆς ἡμέρας δίκαιας ξένας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ηὔξαντο ἡ ἀρπαγὴ

καὶ ἀνομία ἀνὰ τὰς κώμας τῷρις περισσότερον ἢ πρότερον, συνηθροίσθησαν εἰς ἓνα καινὸν τόπον οἱ Μῆδοι, καὶ συνεζήτουν τέ πρέπει νὰ πράξωσι. Μάλιστα δὲ οἱ φίλοι τοῦ Δηϊόκου, ἔλεγον τοιαῦτα:

«Βεβαίως κατὰ τὸ ὑπάρχον πολίτευμα δὲν δυνάμεθα μηκούτερον νὰ ζήσωμεν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν. Διὸ ἂς ἐκλέξωμεν βασιλέα, καὶ οὕτω καὶ ἡ χώρα ἡμῶν θὰ κυβερνᾶται καλῶς, καὶ ἡμεῖς θὰ δυνάμεθα νὰ ἐνασχολώμεθα εἰς τὰ ἔργα ἡμῶν, χωρὶς νὰ ταραττώμεθα καὶ νὰ καταστρέψωμεθα ὑπὸ τῆς ἀνομίας.»

Τοιουτορόπως ἐπεισαν τοὺς Μῆδους, ὅτι ἦτο καλὸν νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα· δὲ δὲ ἡρωτήθησαν περὶ τοῦ προσώπου, ἐκαστος προέτεινε τὸν Δηϊόκην, ἐξυμνῶν αὐτὸν, μέγρις οὐ τέλος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς (708 π.Χ.). Τότε δὲ προσέταξε νὰ κατασκευάσωσι αὐτῷ οἰκίαν ἀνταξίαν τῆς βασιλείας καὶ νὰ ἐνισχύσωσιν αὐτὸν διὰ δορυφόρων. Οἱ Μῆδοι ἐπράξαν ταῦτα· κτίζουσιν αὐτῷ μεγάλα καὶ ισχυρὰ ἀνάκτορα ἐν θέσει, ὅπου ἀπήτησε, καὶ ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ νὰ ἐκλέξῃ δορυφόρους ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ τῶν Μήδων. 'Αφ' οὐ δὲ, τοιουτορόπως ἔλαβε τὴν ἔξουσίαν, ἡνάγκασε τοὺς Μῆδους νὰ κτίσωσι μίαν πρωτεύουσαν, τὴν ὁποίαν νὰ περιποιῶνται, περὶ δὲ τῶν ἄλλων τόπων ὀλιγωτέρον νὰ φροντίζωσιν. 'Επειδὴ δὲ ἐπείσθησαν ἐκεῖνοι, κτίζουσι τείχη μεγάλα καὶ ισχυρὰ, τὰ καλούμενα 'Ἐκβάτανα. Ήνει δὲ τοιουτορόπως κατεσκευασμένον τοῦτο τὸ τείχος, ὥστε πάντοτε δὲ εἰς κύκλος αὐτοῦ κατὰ τὸν προμαχῶνας ὑπερέχει τοῦ ἄλλου. Πρὸς τοῦτο βοηθεῖ ἡ θέσις τοῦ τόπου, ἐπειδὴ ἡ πόλις πεῖται ἐπὶ τοῦ λόφου. Οἱ δὲ κύκλοι εἰνε ἐπτὰ, καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ εἰνε τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ θησαυροί. 'Ο μέγιστος τῶν κύκλων ἔχει ὡς ἔγγιστα τὴν ἕκτασιν τοῦ τείχους τῶν 'Αθηνῶν· οἱ δὲ προμαχῶνες τοῦ μὲν πρώτου κύκλου εἰνε λευκοί, τοῦ δευτέρου μέλανες, τοῦ τρίτου πορφυροί, τοῦ τετάρτου κυανοί, τοῦ πέμπτου σανδαράκινοι (έρυθροί). οἱ δὲ τελευταῖοι εἰνε ἐπηργυρώμενοι καὶ πεγρυσωμένοι.

Τοιουτορόπως ἔδρυσεν δὲ Δηϊόκης τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸ περιτείχισμα αὐτῶν, τὸν δὲ λαὸν προσέταξε νὰ κατοικήσῃ πέριξ τοῦ φρουρίου. Προσέτι εἰσήγαγε τὸ ἔθιμον, μηδεὶς νὰ δύναται νὰ εἰσέλθῃ παρὰ τὸν βασιλέα, μηδὲ νὰ ἰδῃ αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ γ-

γελιοφόρων νὰ ἀπευθύνηται πρὸς αὐτόν. Διὰ τοιούτου ὑψηλοῦ ἀξιώματος περιέχειν ἔστιν, ὅπως οἱ δικήλικες καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ, οἵτινες ὡς πρὸς τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς καὶ τὴν ἀρετὴν ἦσαν ὄμοιοι αὐτῷ, μὴ φίνονται μηδὲ ἐπιβούλευνται αὐτὸν, ἀλλ' ἀλλοῖος νὰ φαίνηται εἰς αὐτοὺς, μὴ δυναμένους νὰ βλέπωσιν αὐτόν.

Διὰ τοιούτου τρόπου συγήνωσεν ὁ Δηϊόκης τὸ Μηδικὸν κράτος καὶ ἐγένετο βασιλεὺς αὐτῶν. Ἀποθανὼν μετὰ 53 ἔτῶν βασιλείαν, ἀφῆκε διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φραόρτην. Οὗτος δὲν ἤρκεσθη νὰ ἔξουσιάσῃ μόνον τοὺς Μήδους, ἀλλ' ἐπετέθη πατέτων Περσῶν καὶ κατέστητο πρώτους αὐτούς ὑπηκόους τῶν Μήδων. Διὰ τῶν λαῶν τούτων, οἵτινες ἀμφότεροι ἦσαν δυνατοί, ὑπέταξεν ὅλης τῆς Ἀσίας τοὺς λαοὺς τὸν ἐνα μετὰ τὸν ἄλλον, μέγρις οὐ προσέβαλε τοὺς Ἀσσυρίους τῆς Νίνου, οἵτινες τώρα μὲν ἦσαν μεμονωμένοι συμμάχων, πρότερον δὲ κύριοι πάντων· ἀλλ' ἐνταῦθα ἐφονεύθη, βασιλεύσας εἶκοσι καὶ δύο ἔτη, καὶ μετ' αὐτοῦ πολὺς αὐτοῦ στρατός.

Μετ' αὐτὸν ἔβασιλευσεν ὁ Κυαζάρης, ὁ υἱὸς τοῦ Φραόρτου, διστις ἦτο πολὺ πολεμικώτερος τῶν προγόνων. Οὗτος πρῶτος διήρεσεν εἰς λόγους τὸν πολεμικὸν λαὸν τῆς Ἀσίας καὶ ἐχώρισεν ἀπ' ἄλλήλων τοὺς δορυφόρους, τοξότας καὶ ἵππεις, οἵτινες πρότερον ἦσαν ἀτάκτως μεμιγμένοι μετ' ἄλλήλων. Οὗτος ἔξεστράτευσε κατὰ τῆς Νίνου ἢ Νινευήν, ἐκυρίευσε τὴν πόλιν, καὶ ὑπέταξε τοὺς Ἀσσυρίους πλὴν τῆς περιφερείας τῆς Βασιλῶνος (606 π. Χ.).

Καὶ κατὰ τοῦ Ἀλυάττου βασιλέως τῆς Λυδίας ἐκίνησεν ὁ Κυαζάρης πόλεμον. Καὶ ἐν φέξῃ ἔτη ἥδη ἐπολέμουν, συνέβη ποτὲ (10 Σεπτεμβρίου 610 π. Χ.) ἐν μέσῳ τῆς μάχης ἡ ἡμέρα νὰ γείνη νύξ. Ταύτην δὲ τὴν ἔκλειψιν τοῦ Ἡλίου Θολῆς ὁ Μιλήσιος εἶχε προείπει, δηλῶν καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἔμελλε νὰ συμβῇ. Οἱ Λυδοὶ ὄμως καὶ οἱ Μῆδοι ἐντρομοι ἀπέστησαν τῆς μάχης, καὶ ἐσπευσαν νὰ συνθηκολογήσωσιν εἰρήνην πρὸς ἄλλήλους. Ἡ συμμαχία ἐστερεώθη δι' ἐπιγαμβρίας· διότι ὁ Ἀλυάττης ἔδωκε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀρύνην τῷ Ἀστυάγει, σιφ τοῦ Κυαζάρου εἰς γάμον. Ἀπέθηγε δὲ ὁ Κυαζάρης, 40 ἔτη βασιλεύσας.

Τὸν βασιλέα Κυρήνην διεδέχθη ὁ νιός αὐτοῦ Ἀστυάγης. Οὗτος εἶχε θυγατέραν ὄνομαζόμενην Μανδάνην. Εἰδεὶς δέ ποτε καθ' ὑπονομονός της κοιλίας αὐτῆς ἔρρευσε τόσον υδωρ, ὡς τε ἐνέπλησε μὲν τὴν ἀκυτοῦ πόλιν, κατέκλυσε δὲ καὶ ὅλην τὴν Ἀσίαν· ὅτε δὲ ἀνεκοίνωσε τὸ ὄνειρον εἰς τοὺς μάγους, οὗτοι ὡς οἰωνὸν κακὸν διὰ αὐτὸν ἥρμηνευσαν αὐτό· διὰ τοῦτο δὲν ἔδωκε τὴν Μανδάνην πρὸς γάμον εἰς Μῆδον οὕτε εἰς τινὰ τῶν εὐγενῶν, ἀλλ' εἰς Πέρσην τινὰ, ὄνομαζόμενον Καμβύσην, ὅστις ἦτο ἐκ καλῆς οἰκογενείας καὶ φιλήσυχος ἄγθρωπος.

"Οτε δὲ ἦδη ἡ Μανδάνη ἐγένετο σύζυγος τοῦ Καμβύσου, ὁ Ἀστυάγης εἶδεν ἄλλο ὄνειρον. Ὡνειρεύθη ὅτι ἐκ τῆς κοιλίας τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ἐφύτρωσεν ἀμπελος, ἤτις ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν. Καὶ τὸ ὄνειρον τοῦτο διηγήθη εἰς τοὺς μάγους, οἵτινες ἐξηγήσαντες αὐτὸν εἶπον, ὅτι ὁ νιός τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ θὰ γενέται βασιλέυς ἀντὶ ἑκείνου. Διὰ τοῦτο προσεκάλεσεν ἐκ τῆς Περσίας τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, ὅπως φρονεύσῃ τὸ γεννηθησόμενον ἐξ αὐτῆς.

Παρήγγειλε δὲ εἰς τὸν Ἀρπαγὸν, ὅστις ἦτο πιστότατος αὐτοῦ καὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων ἐπίτροπός του, ἵνα φροντίσῃ νὰ φονευθῇ τὸ γεννηθέν. Οὗτος δὲ ἐπεχείρησε μὲν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐκ προνοίας δὲν ἔδωκε τὸ παιδίον εἰς τινὰ τῶν ἀγθρώπων αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς βασιλικὸν βουκόλον, ἵνα ἐκθέσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ἀγριώτατα ὅρη. Ἀλλ' ἡ γυνὴ τοῦ ποιμένος ἴδουσα πόσον εὐτραχφές καὶ δροσίον παιδίον ἦτο, ἐπεισεκλαίουσα εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ μὴ ἐκθέσῃ τὸ παιδίον· ἐκεῖνος δὲ ἐπραξεῖ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς. Ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου ἐκράτησε τὸ παιδίον καὶ ἀνέτρεψεν αὐτὸν ὡς ἴδιον τέκνον.

"Ἀλλ' ὅτε ὁ παῖς ἐγένετο δέκα ἔτῶν, ἐγνώσθη κατὰ τὸν ἔξτης τρόπον τίς ἦτο. "Επαιζέ ποτε ἐν τῷ γωρίῳ, ὅπου ἦσαν τὰ βουστάσια, μετ' ἄλλων συνηλικιωτῶν καθ' ὁδόν. Καὶ ἐν τῷ παιγνίῳ ἐξέλεξαν τὸν νομιζόμενον νιόν τοῦ βουκόλου βασιλέα. Οὗτος δὲ ἄλλους μὲν ἐξ αὐτῶν προσέταξε νὰ κτίσωσιν οἰκίας, ἀλλοι δὲ νὰ εἴνεις δορυφόροι, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν νὰ εἴνεις κατάσκοπος τοῦ βασιλέως, ἄλλοι δὲ νὰ φέρῃ ἀγγελίας.

Εἰς τῶν παιδῶν ὅμως ἦτοι οὐίος ἀργοντός τινος Μήδου, ὅστις δὲν ἦθελε νὰ κάμην ὅ, τι προσέτασσεν ὁ Κῦρος. Τότε οὗτος προσέταξε νὰ συλλάβωσι τὸν παιδία, καὶ ἐτιμώρησεν αὐτὸν σκληρῶς. Οὗτος δὲ, εὐθὺς ὡς ἡλευθερώθη, βαρέως προσθεβλημένος ἔσπευσεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρεπονεῖτο εἰς τὸν πατέρα του, διὰ ὃσα ἔπαθε παρὰ τοῦ παιδίος τοῦ βουκόλου. Ηλήρης ὄργης ὁ πατήρ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ οὐίου πρὸς τὸν Ἀστυάγην καὶ εἶπεν: «Ὥασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου σου, τοῦ βουκόλου τοῦ οὐίου, ίδε πῶς περιυθρίσθημεν,» καὶ ἐδείκνυε τοὺς ὕδησας τοῦ παιδίος. Ἀκούσας ταῦτα δὲ Ἀστυάγης καὶ ίδων, ἡθέλησε νὰ οικανοποιήσῃ τὸν παιδία καὶ ἔστειλε νὰ φέρωσι τὸν ποιμένα μετὰ τοῦ οὐίου. «Οτε δὲ ἀμφότεροι ἐνεφανίσθησαν, προσέθλεψεν δὲ Ἀστυάγης τὸν Κῦρον καὶ εἶπε: «Σὺ, ὑπηρέτου οὐίος, ἐτόλμησας τὸν οὐίον ἀνδρὸς, ὅστις εἶναι πρῶτος παρ᾽ ἐμοὶ, οὕτω νὰ οικανοποιήσῃς καὶ νὰ περιυθρίσῃς;» Ἐκεῖνος δὲ ἀπήντησεν: «Ὥασιλε, ἐγὼ δικαίως ἐποίησα ταῦτα πρὸς αὐτόν. Οἱ παιδεῖς τοῦ χωρίου, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ οὗτος, παιζοντες μὲν ἔξελεξαν βασιλέα, διότι ἐνόμιζον, ὅτι ἐγὼ εἴμαι καταλληλότατος πρὸς τοῦτο. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα παιδία ἐπραττον ὅ, τι προσέτασσον, οὗτος δῆμος δὲν ὑπήκουεν, οὐδὲ προσεῖχεν εἰς τὰς διαταγάς μου· διὰ τοῦτο ἐτιμώρηθη. Ἐὰν δὲ ἔνεκα τούτου εἴμαι ἄξιος τιμωρίας, ίδού, εἴμαι ἐνώπιόν σου.»

Ἐνῷ δὲ ἐλεγε ταῦτα δὲ παῖς, δὲ Ἀστυάγης ἀνεγνώρισε αὐτόν· οἱ γχρακτῆρες τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὥμοιάζον πρὸς τοὺς ιδιούς του, καὶ ἡ ἀπόκρισις καὶ ὄμιλία ἦτοι ὡς παιδίος ἐλευθέρου καὶ εὐγενοῦς· δὲ γρόνος τῆς ἐκθέσεως συνέπιπτε πρὸς τὴν ἡλικίαν τοῦ παιδίου. Ἐκπλαγεὶς διὰ ταῦτα ἐπὶ πολὺν γρόνον ἔμεινεν ἀφωνος· τέλος συγῆλθεν εἰς ἑκυτὸν, καὶ, ἵνα ἀνακρίνη κατὰ μόνας τὸν βουκόλον, εἶπε πρὸς τὸν παραπονούμενον: «Θὰ φροντίσω νὰ οικανοποιήσω σὲ καὶ τὸν οὐίόν σου.»

Τοιουτορόπως ἀπέπεμψεν ἔκεινον· τὸν δὲ Κῦρον οἱ ὑπηρέται κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀστυάγους ὠδήγησαν ἔσω. Ἐνῷ δὲ δὲ Ἀστυάγης εἶχε τὸν ποιμένα κατὰ μόνας, ἡρώτησεν αὐτὸν πόθεν ἔλαθε τὸ παιδίον καὶ παρὰ τίνος. «Ο ποιμὴν κατ᾽ ἀρχὰς εἶπεν, ὅτι ἦτοι οὐίος αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ὅτε δὲ Ἀστυάγης προσέταξε τοὺς δορυφόρους, ἵνα συλλάβωσι καὶ βασανίσωσιν αὐτὸν, ὥμοιόγησε πᾶν ὅ, τι συνέθη ἔξι ἀργῆς μέχρι τέλους ἐν ὅλῃ τῇ ἀλητείᾳ· Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θείχ, καὶ ἔζηται συγγράμμην. Ὁ Ἀστυάγης δὲν ὠργίσθη πολὺ, ἐπειδὴ οὗτος ὀμολόγησε τὴν ἀλήθειαν κατὰ τοῦ ποιμένος. Μετὰ ταῦτα προσκαλέσας τοὺς μάγους ἡρώτα αὐτοὺς περὶ τοῦ προτέρου ὄνείρου. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον αὐτῷ πάλιν ὡς πρότερον, ὅτι ὁ παῖς θὰ ἐγένετο βασιλεὺς, ἀν̄ ἔμενεν ἐν τῇ ζωῇ. Ὁ δὲ Ἀστυάγης εἶπε: Ὁ παῖς ζῇ καὶ διεσώθη, τὰ παιδία τοῦ γωρίου ἔζελεκαν αὐτὸν βασιλέα· οὗτος δὲ ἔπραξε πάντα, ὅσα καὶ οἱ ἀληθεῖς βασιλεῖς· διώρισε δορυφόρους, θυρωρούς, ἀγγελιαφόρους καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. Ηοῦ λοιπὸν νομίζετε ὅτι ἀποθλέπουσι ταῦτα;» Οἱ δὲ μάγοι εἶπον: «Ἐὰν ὁ παῖς διεσώθη καὶ ἐγένετο βασιλεὺς κατὰ τύχην, ἔσο ἡσυχος καὶ εὔθυμος· διότι δὲν θὰ βασιλεύσῃ πλέον δευτέραν φοράν. Εἰς μηδὲν κατέληξαν πολλαῖς τῶν προφητειῶν ἡμῶν, καὶ πᾶν ὅ, τι στηρίζεται ἐπὶ ὄνείρων δὲν εἶναι ἀσφαλές. Τὸν δὲ ππιδίῳ ἀπόπεμψον μακρὰν τῶν ὄφθαλμῶν σου εἰς τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.»

Ὁ Ἀστυάγης ἐγάρη ἀκούσας ταῦτα· ἐκάλεσε δὲ τὸν Κῦρον καὶ εἶπεν αὐτῷ: «Ὦ παῖ, ἐγὼ σὲ ἡδίκησα ἔνεκα τοῦ ὄνείρου, ἣ τύχη του ὅμως σὲ διέσωσεν. Ὑπαγε τώρα ἡσυχος εἰς τοὺς Ηέρσας· ἐγὼ θὰ σοὶ δώσω συνοδείαν ἐκεῖ θὰ εὕρης πατέρας· καὶ μητέρα διαφόρους τοῦ βουκόλου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἄφ· οὐ εἶπε ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἀπέπεμψε τὸν Κῦρον. Ἐλθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καμβύσου ἐδέγκησαν οἱ γονεῖς, καὶ ὅτε ἔμαθον τὰ πάντα, ἐνηγκαλίσθησαν καὶ ἐρύθησαν αὐτὸν, διότι δὲν ἦλπιζον πλέον ὅτι θὰ εὕρισκον αὐτὸν ζῶντα.

Ἄλλὰ τὸν Ἀρπαγὸν δὲν συνεχώρησεν ὁ Ἀστυάγης, διότι τὴν ἔκθεσιν τοῦ παιδίου ἐνεπιστεύθη εἰς ἄλλον, καὶ πρὸς τιμωρίαν αὐτοῦ ἐφόνευσε τὸν μόνον του υἱόν. Ἐκτοτε δὲ ὁ Ἀρπαγὸς διενοεῖτο νὰ ἐκδικηθῇ καὶ προδώσῃ αὐτόν.

9. Ὁ Κῦρος βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ Μήδων.

«Οτε ὁ Κῦρος ἔφθασεν εἰς ήλικίαν ἀνδρὸς καὶ ἐγένετο ὁ ἀνδρείστατος καὶ ἀγαπητάτατος ἐκ τῶν συνηλικιωτῶν αὐτοῦ, προέτρεπεν αὐτὸν ὁ Ἀρπαγὸς νὰ ἔζεγειρῃ τοὺς Πέρσας εἰς ἀποστάσιαν καὶ νὰ ἐκστρατεύῃ κατὰ τῶν Μήδων, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐκδικηθῇ τὸν Ἀστυάγη. Τότε λοιπὸν ἐσκέπτετο ὁ Κῦρος ποτὸς ἥτῳ ὁ κάλλιστος τρόπος, καθ' ὃν νὰ προετοιμάσῃ τοὺς Πέρσας Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς ἀποστασίαν. Καὶ εὗρεν ὅτι τὸ ἔξης θὰ ἦτο καταλληλότατον, τὸ ὄποιον καὶ ἔπειταζεν. Ἐγράφειν ἐν ἐπιστολῇ ὅτι ὁ Κῦρος πρέπει νὰ γείνῃ στρατηγὸς τῶν Πέρσων, συνεκάλεσε τοὺς Ηέρσαις, ἀνέγνω εἰς αὐτοὺς τὰ γεγραμμένα, ως ἐὰν ἐγράψησαν ὑπὸ τοῦ Ἀστυάχους, καὶ εἶπε: «Τώρα, ὁ Ηέρσαι, διατάττω ὑμᾶς νὰ λάθῃ ἐκταστος δρέπανον καὶ νὰ ἔλθῃ ἐδὼ.» Καὶ ὅτε ἐκεῖνοι παρευρέθησαν, ως διέταξε, παρηγγέλθησαν τόπον τινὰ πλήρη ἀκανθῶν 18—20 σταδίων τὸ μῆκος καὶ πλάτος νὰ ἐκριζώσωσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ηέρσαι ἐξετέλεσαν τὴν ἐργασίαν ταύτην, διέταξεν αὐτοὺς τὴν ἄλλην ἡμέραν νὰ ἐμφανισθῶσι: λειτουργοί νοοῦσιν καὶ ἐστολισμένοι.

Τότε ὁ Κῦρος συνήθροισε πάσας τὰς αἰγας, πρόσθιτα καὶ θυσὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔσφαξεν αὐτὰ καὶ παρεσκεύασεν εἰς τοὺς Ηέρσαις συμπόσιον μετὰ οἴνου καὶ πολλῶν φαγητῶν. Ὅτε δὲ ἤλθον τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐκάθισεν αὐτοὺς εἰς λειμῶνα, ἵνα εὐωχηθῶσι. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς εὐωχίας ἡρώτησεν αὐτοὺς ὁ Κῦρος, πῶς εἶχον χθὲς καὶ πῶς ἔχουσι σήμερον. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορά: διότι χθὲς μὲν εὑρίσκοντα εἰς πολὺ κακὴν κατάστασιν, σήμερον δὲ πολὺ καλήν. Οἱ λόγοι οὗτοι πολλαρίστησαν τὸν Κῦρον, ὅστις ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς τὸ πᾶν διὰ τῶν ἔξης λόγων:

«Ὦ ἄνδρες Ηέρσαι, ίδού εἰς ποίαν θέσιν εὑρίσκεσθε. Ἐὰν μὲν μοὶ ἀκολουθήσητε καὶ πεισθῆται, θὰ ἔχητε ταῦτα καὶ ἀπειρούς ἄλλα ἀγαθά, καὶ δὲν θὰ ἔχητε πλέον δουλικὰς ὑπηρεσίας. Ἐὰν δὲ δὲν θέλητε νὰ πεισθῆτε εἰς ἐμὲ, θὰ ἔχητε ἀναριθμήτους κόπους καὶ βάσανα, ὅποια χθές. Διὸ, ἐάν μοι ἀκολουθήσητε, γίνεσθε ἐλεύθεροι. Μοι φάνεται ὅτι ὑπὸ θείας μοίρας είμαι πρωταρισμένος νὰ βοηθήσω ὑμᾶς πρὸς τοῦτο, καὶ δὲν νομίζω ὅτι εἰσθε χειρότεροι τῶν Μήδων, τούλαχιστον ἐν τῇ μάχῃ. Ἐπιειδὴ δὲ τὰ πράγματα τοιωτοτρόπως ἔχει, ἀποσταθῆσατε τάχιστα ἀπὸ τοῦ Ἀστυάχους.

Οι μὲν Ηέρσαι ἐπειδὴ ἐπέτυχον τοιούτου πρωστάτου, εὐχαρίστως ἥθελον νὰ ἐλευθερώσωσιν ἔχυτούς, καθότι ἥδη ἀπὸ πολλοῦ βαρέως ἐπείζεν αὐτοὺς ἡ ἔξουσία τῶν Μήδων. Ο δὲ Ἀστυάχης μαθὼν ταῦτα ὥπλισε πάντας τοὺς Μήδους, καὶ ως ὑπὸ θεοῦ τυρλωθεὶς κατέστησε στρατηγὸν αὐτῶν τὸν Ἀρπαγόν, λη-

συμονήσας τί εἶχε πράξει κατ' αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἦδη οἱ στρατοὶ συνεπλάκησαν, τινὲς μὲν τῶν Μῆδων ἐμάχοντο γενναίως, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Ἀρπάγου ἔγκαττέλιπον τὴν τάξιν των καὶ ἤρχοντο πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐφευγον· τοιουτοτρόπως διεσκορπίσθη ὁ στρατὸς τῶν Μῆδων. Οἱ Ἀστυάγης ὅμως ἐξώπλιτε πάντας, ὅσοι εἶχον μάνει εἰς τὰ Ἐκβάτανα, καὶ ἐκίνησε κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐνικήθη καὶ συνελήφθη ζῶν.

Τοιουτοτρόπως ἐτελείωσεν (558 π. Χ.) ἡ κυριαρχία τοῦ Ἀστυάγους, καὶ ἕκτοτε ἥρχον οἱ Πέρσαι τῆς Ἀσίας. Τὸν Ἀστυάγην ὅμως δὲν ἐκκοποίησε διόλου ὁ Κῦρος, ἀλλ᾽ εἶχε περὶ ἑκυτῷ μέχρις οὐ ἀπέθανεν.

Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθη, ἀνετράφη καὶ ἐθασίλευσεν ὁ Κῦρος, πῶς δὲ ἔπειτα ἐνίκησε τὸν Κροῖσον, ἐλέγηθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

10. Πίστις καὶ ἔθιμος τῶν Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι ἔγουσι τὰ ἔζητος ἔθη: Ἀγάλματα, ναοὺς καὶ βωμούς δὲν συνηθίζουσι νὰ ἰδρύωσιν, ἀλλὰ καὶ μωροὺς νομίζουσε τοὺς ποιοῦντας ταῦτα, καὶ τοῦτο, διότι δὲν θεωροῦσι τοὺς θεοὺς ἀνθρωπομόρφους, ως οἱ Ἑλληνες. Εἰς τὸν ὄψιστον αὐτῶν Θεὸν συνηθίζουσι νὰ προσφέρωσι θυσίας ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ θεὸς τοῦ οὐρανίου θόλου (Ωρομάσδης). Πρὸς τούτους θυσιάζουσιν εἰς τὸν Ἡλιον (Ηλιόχαν), τὴν Σελήνην, τὴν Γῆν τὸ Ηὔρο, τὸ Ὑδωρ καὶ τοὺς Ἀνέμους. Ἐκτελοῦσαι δὲ τὴν θυσίαν ώς ἔζητος: δὲν κατασκευάζουσι βωμὸν πρὸς τοῦτο, οὐδὲ ἀνάπτουσι πῦρ, οὔτε σπένδουσι οἶνον· καὶ αὐλὸν δὲ καὶ στερέκνους καὶ οὐλᾶς (χονδρῶς ἀλεσμένην κριθήν) δὲν μεταχειρίζονται· ἀλλ' ὅταν θέλῃ τις νὰ θυσιάσῃ, ἐστεμμένος τὴν ἐκ κλάδων μυρσίνης τιάρχων, ἀγει τὸ ζῷον εἰς καθαρὸν τόπον, καὶ ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν. Δὲν δύναται ὅμως δι' ἑαυτὸν μόνον νὰ εὕχηται ἀγαθὸν ὁ θυσιάζων, ἀλλ' ἐκαστος εὕχεται εὐλογίαν γάριν πάντων τῶν Περσῶν καὶ τοῦ βασιλέως· μεταξύ δὲ τῶν πάντων συμπεριλαμβάνεται καὶ αὐτός. Τὴν δὲ προσευχὴν ἐν τῇ θυσίᾳ ἔδει εἰς μάγος, διότι ἀνευ μάγου δὲν δύνανται νὰ θυσιάσωσιν.

“Οταν δύο Πέρσαι συναντῶνται καθ' ὅδον, δύναται τις νὰ γνωρίσῃ, ἀν εἶναι τῆς αὐτῆς τάξεως, διότι ἀντὶ γαιρετισμοῦ, Ψηφιοποιήθηκε από τον Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φιλοῦνται εἰς τὸ στόμα· ἂν δὲ ὁ ἔτερος εἶναι ὀλίγον κατώτερος,
φιλοῦνται εἰς τὰς παρειάς· ἂν δὲ πολὺ κατωτέρας τάξεως εἶναι
ὁ ἔτερος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἔτερον.

Ξένα ἥθη ἐπιτρέπουσιν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν οἱ Ηέρσαι πε-
ρισσότερον ἢ ἄλλοι ἀνθρώποι. Φοροῦσι μηδικὴν ἐνδυμασίαν, νο-
μίζοντες αὐτὴν ὡραιοτέραν τῆς ἑαυτῶν, καὶ εἰς τοὺς πολέμους
Αἴγυπτιακούς θύρακας.

Οἱ παιδεῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους
ἐκπαιδεύονται εἰς τρία μόνον πράγματα: ἵππασίαν, ἀκοντισμὸν
καὶ φιλαλήθειαν. Τὸ ψεῦδος παρ' αὐτοῖς θεωρεῖται μέγιστον ὅ-
νειδος, ἐπειτα δὲ καὶ τὸ νὰ ὄφειλῃ, διότι νομίζουσιν ὅτι κατ' ἀ-
νάγκην ὁ ὄφειλων ψεύδεται. Οὐδένα ἀνθρώπον οὐδεὶς, οὐδ' ὁ
βασιλεὺς δι' ἓν μόνον πταῖσμα δύναται νὰ τιμωρήσῃ διὰ τοῦ
θεατοῦ, καὶ εἰς τὸν δοῦλον αὐτοῦ οὐδεὶς Ηέρσης δύναται ἔνεκκ
ἔνος πλημμελήματος νὰ ἐπιβάλῃ βαρεῖαν τιμωρίαν, ἐκτὸς ἐκ
μετὰ ὕδριμον σκέψιν εὑρῆ τις, ὅτι τὰ κακὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι
πλείονα τῶν ὑπηρεσιῶν.

14. Ἡ Βαθυλῶν καὶ ἡ πτῶσις αὐτῆς.

Ἐν φ (538 π. Χ.) ὁ Ἀρπαγος ὑπέτασσε τὴν κάτω Ἀσίαν,
ὁ Κῦρος ἐκυρίευε τὴν ἄνω, ὑποτάσσων ἀνευξιαρέσεως τὸν ἔνα
λκὸν μετὰ τὸν ἄλλον. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ παραλείπεται
ὁ Ἡρόδοτος, ὅσα δὲ πλεῖστον κόπον αὐτῷ παρέσχον καὶ εἶναι
ἄξια νὰ μείνωσιν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων, ταῦτα διηγεῖται.

Οτε δηλαδὴ ὁ Κῦρος κατέκτησε τὴν λοιπὴν ἥπειρον, ἐξε-
στράτευσκεν ἥδη καὶ κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ ὑ-
πάρχουσι πολλαὶ καὶ μεγάλαι πόλεις, ἀλλ' ἡ ὄνομαστοτάτη εἰ-
ναι ἡ Βαθυλών.

Κατὰ ταύτης τῆς πόλεως ἐστράτευσεν ἥδη ὁ Κῦρος, καὶ οἱ
Βαθυλώνιοι συνεπλάκησαν μετ' αὐτοῦ, ἐνικήθησαν καὶ ἀπεγώ-
ρησαν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Κῦρος ὅμως διὰ διώρυχος μετωχέτευσε
τὸν ποταμὸν, ὥστε ἥδυνατό τις νὰ διέλθῃ τὴν κοίτην του, καὶ
οὕτως εἰσέβαλον (538 π. Χ.) οἱ Ηέρσαι ἀπροσδόκητοι εἰς τὴν
Βαθυλῶνα. Ἀλλ' ἡ πόλις ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐν φ τὰ
ἀπομεμακρυσμένα αὐτῆς μέρη ἦσαν ἥδη εἰς κεῖσας τοῦ ἔχθροῦ,
οἱ ἐν τῷ μέσῳ κατοικοῦντες οὐδὲν ἔτι ἐγνώριζον περὶ αὐτοῦ.

ἀλλ' ἐπειδὴ ἑώραταις έορτήν τινα, ἵσαν εὕθυμοι καὶ περιγκάρεις, ὅτε ἡ γρέλιθη αὐτοῖς τὸ συμβόλινον.

Ἡ χώρα δὲ τῶν Ἀσσυρίων κατὰ τὸν πλοῦτον ισορροπεῖ πρὸς τὸ τρίτον ὅλης τῆς Ἀσίας. Διότι αὕτη τρέφει τὸν μέγαν βασιλέα καὶ τὸν στρατὸν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, ἡ δὲ λοιπὴ Ἀσία τοὺς ἄλλους ὄκτω μῆνας τοῦ ἔτους. Ὁλόκληρος ἡ χώρα, ὡς ἡ Λίγυπτος, κατατέμνεται εἰς διώρυχας, καὶ ἡ μεγίστη αὐτῶν εἶναι πλωτὴ καὶ ἔκτείνεται ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ ἄλλου ποταμοῦ, τοῦ Τίγριδος, παρ' ὃν καίται ἡ πόλις Νίνος. Ἐκ τῶν διωρύχων ποτίζεται τὸ σπέρμα (ὁ ἀγρὸς) καὶ ἡ χώρα πασῶν τῶν γνωστῶν χωρῶν εἶναι ἀρίστη εἰς τὸ νὰ ἐκφέρῃ τὸν καρπὸν τῆς Δήμητρος. Δένδρα δὲν αὐξάνονται ἐνταῦθι, οὔτε ἡ συκή, οὔτε ἡ ἐλαῖα, οὔτε ἡ ἄμπελος· ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν καρπὸν τῆς Δήμητρος εἶναι ἔξαιρετος· διότι ἐν γένει διακοσιαπλάσιον φέρει καρπόν. Καὶ φοίνικες αὐξάνονται πανταχοῦ τῆς χώρας, ὃν οἱ πλεῖστοι φέρουσιν ἐδώδιμον καρπὸν, οἷος δὲ καὶ μέλι κατακευάζονται ἐξ αὐτοῦ.

Τῶν Βαβυλωνίων ἡ ἐνδυμασία εἶναι τοικύτη· λινοῦς χιτῶν, μέχρι τῶν ποδῶν ἐκτεινόμενος, ἐπὶ τούτου εἰς ἔτερος ἐκ μαλλίου, καὶ ἐπὶ τούτου μικρὸν λευκὸν ἐπανωφέροις (γλαυκίδιον). Φέρουσι μικρὰν κόμην καὶ μίτραν περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀλείφονται ὅλον τὸ σῶμα μύρῳ. Ἔκαστος φέρει σφραγῖδα καὶ γεγλυμένον σκῆπτρον (φάρδον), ἐπὶ τοῦ ὄποιού ὑπάρχει κατασκευασμένον ἡ μῆλον, ἡ ρόδον, ἡ κοίνον, ἡ ἀετός, ἡ ἄλλο τι. Σκῆπτρον ἀνεύ τοιούτου συμβόλου δὲν συνηθίζουσι νὰ φέρωσιν.

Ἐχουσι δὲ ἐν σοφὸν ἔθιμον οἱ Βαβυλωνίοι. Τοὺς ἀσθενεῖς δηλαδὴ φέρουσιν εἰς τὴν ἀγορὰν (διότι ίστρούς δὲν ἔχουσι), καὶ ἐκαστος προσεργόμενος τῷ ἀσθενεῖ δίδει αὐτῷ, ἢν αὐτὸς ἡ γνωστός του ἔπαθε τὸ αὐτὸν νόσημα, συμβουλήν τινα καὶ συνιστᾷ αὐτῷ τὸ μέσον, τὸ ὄποιον αὐτὸν ἡ ἔκεινον ἀπὸ τῆς ἀσθενείας ἡ-λευθέρωσε. Σιωπῶν δὲ οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ παρέλθῃ τὸν πάσχοντα, πρὸν ἐρωτήσῃ τίνα νόσον ἔχει.

Ηαρὸ τῶν Βαβυλωνίων ἔλαθον οἱ Ἑλληνες τὴν γνῶσιν τοῦ ἡλιακοῦ ὡρολογίου, τοῦ γνώμονος καὶ τῶν δώδεκα μερῶν τῆς θύμερας.

42. Ἡ ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας ἐκστρατεία καὶ
πτῶσις τοῦ Κύρου.

'Αφ' οὐ ὑπέταξε καὶ τοῦτον τὸν λαὸν ὁ Κύρος, ἐπεθύμησε νὰ
ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Μασσαγέτας. Οὗτοι εἶναι μέγας καὶ μάχιμος
λαός, καὶ κατοικοῦσι πρὸς ἀνατολὰς παρὰ τὴν Κασπίαν θά-
λασσαν. Αὕτη δὲ εἶναι θάλασσα καθ' ἔαυτὴν καὶ δὲν μιγνύεται
μετ' ἄλλης, τὸ δὲ μῆκος αὐτῆς πλοῖον κοπῆρες δύναται ἐν 15
ἡμέραις νὰ πλεύσῃ. Πρὸς δυσμὰς τῆς θαλάσσης ταύτης παρα-
τείνεται ὁ Καύκασος, τὸ δύομαστέτατον καὶ ὑψηλότατον πάν-
των τῶν ὄρεων. Πολλοὺς καὶ διαφόρους λαοὺς φέρει ἐν ἔαυτῷ
ὁ Καύκασος, οἵτινες ζῶσιν ἐξ ἀγρίων καρπῶν δάσους. Ηρὸς ἀ-
νατολὰς δὲ συνορεύει τῇ θαλάσσῃ πεδίον ἀπέραντον, οἵτινος μέ-
γα μέρος κατοικοῦσιν οἱ Μασσαγέται.

Οὗτοι μάχονται ἕφιπποι καὶ πεζοὶ, καὶ φέρουσι τόξα, δόρα-
τα καὶ ἀξίνας. Χρυσὸς καὶ χαλκὸς εἶναι λίαν συνήθεις αὐτοῖς,
διότι τὰ δόρατα καὶ βέλη καὶ τοὺς πελέκεις κατασκευάζουσιν
ἐκ χαλκοῦ· τὴν κεφαλὴν, τὴν ζώνην καὶ τοὺς μασγαλιστῆρας
κοσμοῦσι μὲν χρυσόν. Ωσαύτως καὶ τῶν ἵππων τὰ στήθη πε-
ριβάλλουσι μὲν χρυσοῦς θώρακας, τοὺς δὲ χαλινοὺς καὶ στόμια
καὶ φάλαρα ἔχουσι χρυσόν. Σιδηρος καὶ ἄργυρος οὐδόλως εἶναι
παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει. Δὲν σπείρουσιν, ἀλλὰ ζῶσιν ἐκ τῶν
ποιμνίων καὶ ἐξ ἴγ�θυων καὶ πίνουσι γάλα. Ἐκ πάντων δὲ τῶν
θεῶν λατρεύουσι μόνον τὸν Ἡλιον, πρὸς ὃν θυσιάζουσιν ἵππους.

Κατ' αὐτῶν λοιπὸν ἐπόθησε νὰ στρατεύσῃ ὁ Κύρος. Εἰς τοῦ-
το δὲ παρῷρμησεν αὐτὸν πρωτον μὲν ἡ πίστις τοῦ ὅτι ἦτο πλέον
τι ἡ ἀνθρωπος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις δὲ ἡ εὔτυχια, ἥτις συ-
νάδειν αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους· διότι, ὅπου διηγέρειν ὁ Κύρος
τὴν στρατιὰν αὐτοῦ, ἐκεῖ οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀντίστασις.

Οι Μασσαγέται εἶχον βασίλισσαν, ὄνομαζομένην Τόμυριν.
Πρὸς ταύτην πέμψκας ἄγγελον ὁ Κύρος ἔζητε αὐτὴν εἰς γυναῖκα.
Ἡ Τόμυρις δύως ἐνόησεν ὅτι δὲν ζητεῖ αὐτὴν ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν
τῶν Μασσαγετῶν, καὶ ἀπηροήθη αὐτῷ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ίδιαν
χώραν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ δόλος δὲν ἐπέτυχε, παρασκευάζετο ὁ
Κύρος εἰς πόλεμον καὶ ἐστράτευσε κατὰ τῆς χώρας αὐτῆς· τὸν
δὲ Κροῖτον συγέστησεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Καρμένσην, ὃστις ἦτο

προωρισμένος νὰ βοσιλεύσῃ, καὶ παρήγγειλεν αὐτῷ θερμῶς νὰ δεικνύῃ ἀγάπην καὶ τιμὴν πρὸς αὐτὸν, ἂν ἡ ἐπὶ τοὺς Μασσα- γέτας ἐκστρατείᾳ μὴ ἀποδῆ κατ' εὐγήν.

Ἡ Τόμυρις συνήθροισεν ὅλην τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ συνῆψε μάχην (529 π. Χ.) πρὸς τὸν Κύρον. Εἶναι δὲ ἡ μάχη αὕτη ἐκ τῶν ἴσχυροτάτων, ὅσκι ύπὸ βαρβάρων ἐγένοντο. Ἐγένετο δὲ ὡς ἔξης· Κατ' ἀρχὰς μὲν ἵσταντο μακρόθεν καὶ ἔρριπτον βέλη· μετὰ δὲ τοῦτο, ἀφ' οὗ τὰ βέλη εἶχον ἐκτοξευθῆ, ὥρμησαν μετὰ δοράτων καὶ ξιφῶν κατ' ἀλλήλων· ἐπὶ πολὺν χρόνον οὔτω συμπεπλεγμένοι ἐμάχοντο καὶ οὐδεὶς ἦθελε νὰ φύγῃ. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὑπερισχυσαν οἱ Μασσαγέται. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Περσῶν κατεστράφη ἐκεῖ, καὶ ὁ Κύρος αὐτὸς εύρε τὸν θάνατον, ἀφ' οὗ ἐβασιλεύσεν 29 ἔτη (ἀπὸ τοῦ 558—529 π. Χ.) Ἐκ τῶν πολλῶν διηγήσεων τῶν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κύρου, αὕτη φί- νεται ἡ πιθανωτάτη.

43. Καμβύσης καὶ κατάκτησης τῆς Αἰγύπτου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου διεδέχθη τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καμβύσης (529—521 π. Χ.), ὃστις ἦδη τοὺς Ιωνας καὶ Αἰολεῖς ἐνόμιζεν ὡς δούλους ἐκ πατρός. Οὗτος ἐπεγείροσαν (525 π. Χ.) ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, παραλαβὼν καὶ ἐκ τῶν Ἐλλήνων πολλοὺς, τῶν ὅποιων κύριος ἐγένετο.

Ἐν φιλοπόνῳ ἔμελλεν ὁ Καμβύσης νὰ πολεμήσῃ τὴν Αἰγυπτὸν καὶ δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ διέλθῃ τὴν ἔρημον, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἄνθρωπός τις Ἀλικαρνασσεὺς, ὃνομαζόμενος Φάνης, ὃστις παρὰ τῷ Ἀμάσει, βασιλεῖ τῆς Αἰγύπτου, εἶχεν ὑπηρετήσει ὡς μισθοφόρος καὶ εἶχεν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς χώρας. Οὗτος λοιπὸν ἐπιληροφόρησεν αὐτὸν τὰ περὶ τῆς πορείας καὶ εἶπεν αὐτῷ νὰ πέμψῃ τινὰ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀράβων, καὶ νὰ παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἀσφαλῆ διόδον. Ἐκεῖθεν δηλαδὴ διέρχεται· ἡ μόνη ὁδὸς πρὸς τὴν Αἰγυπτὸν· ἀπὸ τῆς Φοινίκης μέχρι τῶν δρίων τῆς πόλεως Καδύτιος (Γάζης), ἣτις δὲν εἶναι πολὺ μικροτέρος τῶν Σάρδεων, ἀνήκει ἡ χώρα εἰς τοὺς Σύρους τοὺς καλουμένους Παχαιαστινούς· ἀπὸ δὲ τῆς Καδύτιος οἱ λιμένες ἀνήκουσιν εἰς τοὺς "Ἀράβας". Ο Καμβύσης λοιπὸν ἐπεμψέντος εἰς τὸν "Ἀράβα καὶ παρεκάλει αὐτὸν γὰρ ἐπιτελέη ἀστρακλῆ διόδουν, τὴν

Ψηφιοποιηθῆκε απὸ τὸ Ινστιτούτο Εκπαίδευτικῆς Πολιτικῆς

δποίαν οὗτος παρέσχε καὶ συνωμολογήθη συνθήκη. Οἱ δὲ Ἀραβίαι τὴν συνθήκην θεωροῦσιν Ἱεράν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀνθρώπων. Ἐπλήρωσε δὲ τότε ὁ Ἀραψ ἀσκοὺς καρήλων ὑδατος ἔπειμψεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον καὶ περιέμενεν αὐτοῦ τὸν Καμβύσην.

Ἐν δὲ τῷ Ηγλουσίῳ, στόματι τοῦ Νεῖλου, ἐστρατοπέδευσεν δὲ Ψαμμήνιτος, υἱὸς τοῦ Ἀμάσιος, ὅστις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνειν· καὶ ὅτε συνεπλάκησαν οἱ στρατοὶ, ἐγένετο πεισματώδης μάχη (525 π. Χ.). Ἄφ' οὐδὲ ἐκατέρωθεν ἔπεισον πολλοὶ, οἱ Αἰγύπτιοι ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἐκεῖ εἶδεν (450 π. Χ.) ὁ Ἡρόδοτος θαυμάσιόν τι, τὸ διόπτον οἱ ἀνθρώποι τῆς γάρας προέτρεψαν αὐτὸν νὰ παρατηρήσῃ. Ἐκ τῶν ὅστῶν δηλαδὴ, τὰ διποίκια ἐκεῖ γωριστὰ ἐπισισωρευμένα ἔκειντο, τὰ μὲν κρανία τῶν Ηερσῶν εἶναι τόσον ἀδύνατα, ὥστε διὰ λιθαρίου δύναται τις νὰ τρυπήσῃ αὐτὰ, τῶν δὲ Αἰγύπτιων τόσον τραχέα, ὥστε δυσκόλως καὶ διὰ λιθῶν διαρρήγνυνται. Αἴτιον δὲ τούτου, ἔλεγον εἶναι, ὅτι οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας κόπτουσι τὴν κόμην αὐτῶν βραχεῖαν καὶ εἰς τὸν Ἡλίον τραχύνονται τὰ κρανία αὐτῶν· οἱ δὲ Ηέρσαι ἐκ παλιῶν προφυλάττουσι τὰν κεραλὴν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, φροροῦντες τιάρας καὶ τὰ κρανία αὐτῶν καθίστανται· ἀδύνατα.

Τότε δὲ ἔρυγον οἱ Αἰγύπτιοι ἐν ἀτάκτῳ φυγὴ εἰς τὴν Μέρμην. Ἐκεῖ ἐποιορκήθησαν, καὶ ἐπὶ τέλους ἡναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Ἐπίστης παρεδόθησαν καὶ οἱ συνορεύοντες Λίθιες ἀμαχητί, ἐπίβαλον εἰς ἔσωτους φόρους καὶ ἔπειμψαν δῷρον, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ οἱ Κυρηναῖοι.

Μετὰ ταῦτα διενοεῖτο ὁ Καμβύσης νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Καρχηδόνος. Ἀλλ' οἱ Φοίνικες εἶπον ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐποίουν τοῦτο· ἐμποδίζονται ὑπὸ τοῦ Ιεροῦ ὄρου, καὶ θὰ ἡμάρτανον, ἐν ἐξετράτευον κατὰ τῆς πόλεως, ἣν αὐτοὶ ἔδουσαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Φοίνικες ἤρνουντο, οἱ λοιποὶ δὲν ἦσαν πλέον ίκανοι εἰς τὸν ἀγῶνα. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἀπέφυγον τὴν δουλείαν οἱ Καρχηδόνιοι. Βίσιν νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Φοίνικας δὲν ἤθελεν ὁ Καμβύσης, διότι ἐκουσίως εἶχον ὑποταγῇ εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ ὀλόκληρος ἡ ναυτικὴ δύναμις ἐπ' αὐτῶν ἐστηρίζετο.

Ἐν τῇ Μέμριδι διέπραξεν ὁ Καυβύστης παντοῖα ἀνοσιούργή-
ματα· ἦνοιχεν ἀρχαίας θήκας καὶ παρετήρει τοὺς νεκρούς· καὶ
εἰς τὸ ιερὸν τοῦ Ἡφαίστου εἰσέβαλε καὶ κατεγέλασε τὸ ἄγαλμα
αὐτοῦ. Εἶναι δὲ τοῦτο ὅμοιον τοῖς φοινικικοῖς ἀγάλμασι τῶν θεῶν,
τὰ ὅποια ἔχουσιν ἐν ταῖς πρώφραις τῶν τριήρων. Ἐγχουσι δὲ μέ-
γεθος πυγμαίους ἡ νάνου. Καὶ εἰς τὸ ιερὸν τῶν Καθείρων εἰσῆλ-
θεν, εἰς τὸ ἑποῖον ἐκτὸς τῶν ιερέων οὐδεὶς ἐπιτρέπεται· γὰρ εἰ-
σέλθῃ· ἐνέπαιξε τὰ ἀγάλματα αὐτῶν, κατεγέλασε καὶ ἔπειτα
κατέκαυσεν αὐτά· ἥσκη δὲ ταῦτα ὅμοια τοῖς τοῦ Ἡφαίστου,
τοῦ ὅποιον λέγεται οἱ Κάθειροι ὅτι εἴνε παῖδες.

Ἐκ πάντων τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ὁ Καυβύστης εἶχε
καταντήσει παράρρων· διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐτόλμη νὰ ἐμπαίζῃ
τὰ ιερὰ καὶ τὰ ἥθη τοῦ λαοῦ.

Ἐὰν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἐδίδετο ἐλευθερία νὰ ἐκλέγωσιν
ἐκ πάντων τῶν ἔθμων καὶ δοξασιῶν ἐκεῖνα, ἀπερ πάλλιστα
φαίνονται, ἔκαστος λαὸς ἔξετάσκει ἐκεῖνο, θὰ ἐξέλεγεν ὅπερ θὰ
ἥτο αὐτῷ ἀρμόζον. Οὕτως ἔκαστος λαὸς τὸ ἔθιμον καὶ τὴν πί-
στιν αὐτοῦ θεωρεῖ ως τὸ ἄριστον, καὶ μόνον ἐμμανής τις δύνα-
ται τὰ τοιαῦτα νὰ ἐμπαίζῃ.

14. Ἡ χώρα καὶ ὁ ποταμὸς τῶν Αἰγυπτίων.

Ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῆς Ἡλιούπολεως ἡ ἀνω Αἴγυ-
πτος εἶναι πλατεῖα, ὑδατώδης καὶ πηλώδης. Ἐὰν δέ μως ἀπὸ τῆς
Ἡλιούπολεως ὀδοιπορήσῃ τις περαστέρω, ἡ χώρα γίνεται στενή·
διότι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μὲν μέρους εἶναι παρατεταμένον τὸ Ἀραβι-
κὸν ὄρος ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς κα-
λογυμένης θαλάσσης· (ἐν τῷ ὄρει τούτῳ εἶναι καὶ αἱ λιθοτομίαι,
ἔξι ὧν κατασκευάζονται αἱ πυραμίδες τῆς Μέμφιδος)· τὸ ἀνατο-
λικὸν αὐτοῦ μέρος λέγεται ὅτι φέρει ἀρθονον λιθανωτόν. Εἰς δὲ
τὸ μέρος πρὸς τὴν Λιβύην ἐκτείνεται ἔτερον βραχῶδες ὄρος, ὃ-
που εἶναι αἱ πυραμίδες· εἶναι ἐπικεγγυμένον μὲ ἄμμουν καὶ τεί-
νει πρὸς μεσημβρίαν, ὅπως τὸ Ἀραβικόν. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἡλιού-
πολεως μέχρι Θηβῶν ἀναπλέει τις τὸν ποταμὸν εἰς ἐννέα ἡμέρας.

Τὸ ἔδερος ἄρα τῶν Αἰγυπτίων εἶναι προσκεχωμένη γῆ, καὶ
φαίνεται ὅτι πάλις ἥτο κόλπος, ως ἡ περὶ Ἰλιον, "Ἐφεσον χώ-
ρα καὶ ἡ πεδιὰς τοῦ Μαιάνδρου. Καὶ ἄλλοι ποταμοὶ καθ'" ὅ-

μοιον τρόπουν προσέχωσαν χώρας, ώς δὲ Ἀχελῷος, οὗτις διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς αὐτόθι νήσους εἰς τὴν πειρον ἔχει μεταβάλει. Τὸ δέδαφος οὔτε τῇ ἐγγὺς, Ἀραβικῇ γῆ διαιάζει, οὔτε τῇ Αἰθουσῇ, οὔτε τῇ Συρικῇ, ἀλλ' εἶναι μέλαν καὶ πηλῶδες, καθότι ἔχει καταχθῆ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐξ Αἴθιοπίας. Περὶ τῆς Λιβύης δὲ γνωστὸν εἶναι ὅτι ἔχει ἐρυθρὸν καὶ ἀμυῶδες δέδαφος· περὶ δὲ τῆς Ἀραβίας καὶ Συρίας ὅτι εἶναι πηλῶδες καὶ βραχῶδες.

"Οταν δὲ Νεῖλος πλημμυρήσῃ, οὐδὲν ἄλλο βλέπει τις ἢ τοὺς τόπους, οἵτινες ὑπάρχουσι τοῦ ὄδατος, ώς αἱ νῆσοι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει· πάντα δὲ τὰ ἄλλα εἶναι ἀνοικτὴ θάλασσα, καὶ δὲν πλέει τις ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν ἀγρῶν.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἀποκτῶσι τὸν καρπὸν τῆς χώρας μετὰ πολὺ ὀλιγωτέρας ἐργασίας ἢ πάντες οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι. Δὲν ἀναγκάζονται μετὰ κόπου νὰ ἀροτριῶσι τὴν γῆν ἢ νὰ σκάπτωσιν, ἢ ἄλλην γεωργικὴν ἐργασίαν νὰ κάμνωσιν, ώς οἱ ἄλλαχοι κατοικοῦντες ἀνθρώποι, ἀλλ' ὅταν ὁ ποταμὸς ἐπέλθῃ καὶ διαθρέψῃ τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐπειτα πάλιν ἀποσυρθῇ, τότε ἔκαστος σπείρει τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ καὶ φέρει ἐκεῖ τοὺς χοίρους, ὅπως πατήσωσι τοὺς κόκκους. Ἐπειτα περιμένει τὸν χρόνον τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἀφίνει τοὺς χοίρους νὰ καταπαυτήσωσι τοὺς στάχυς καὶ οὕτω λαμβάνει τὸν σῖτον. Βροχὴ δὲν πίπτει εἰς τὴν Αἰγύπτον, καὶ ἦτο μέγα θαῦμα, ὅτε κατὰ τὸν χρόνον τοῦ βασιλέως Ἀμάσιος (540 π. Χ.) ἐν Θήβαις ἐπεισε βροᾶ, ὅπερ πρότερον οὐδέποτε συνέθη οὔτε ἔκτοτε πλέον μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου (450 π. Χ.).

Περὶ δὲ τῆς φύσεως τοῦ ποταμοῦ οὔτε παρὰ τῶν ἱερέων οὔτε παρ' ἄλλου τινὸς ἡδύνατο δὲ Ἡρόδοτος ώς λέγει, νὰ πληρεφορηθῇ τι. Εὐχαρίστως ἡθελει νὰ μάθῃ διὰ τι δὲ Νεῖλος ἀπὸ τῆς θερινῆς τροπῆς τοῦ Ἡλίου ἐπὶ 100 ἡμέρας ἀναβαίνει, καὶ, ἀφ' οὗ φθάσῃ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον τῶν ἡμερῶν, καταβαίνει, καὶ τὸ ὄδατον ἐκρεύγει, οὕτως ὥστε κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐποχὴν τῶν βροχῶν ἔχει ἐλάχιστον ὄδατο, μέχρι πάλιν τῆς θερινῆς τροπῆς. Ηαρὰ τῶν Αἰγυπτίων οὐδεμίαν ἔξήγησιν τούτου ἔλαβεν, ἐρωτήσας αὐτοὺς ποίαν δύναμιν ἔχει δὲ Νεῖλος, ὥστε εἶναι τόσον ἀντίθετος πρὸς τοὺς ἄλλους ποταμούς. Προσέτι οὐδεὶς τῶν Αἰ-

γυπτίων, Λιθίων καὶ Ἐλλήνων, μεθ' ὧν συνδιελέχθη, ἡ δυνάθη
νὰ σημάνῃ τὰς πηγὰς τοῦ Νεῖλου.

"Οσα δὲ πρὸς τούτοις περὶ τῆς χώρας ἔμαθεν εἶναι τὰ ἔξης.

Μέγαρι τῆς πόλεως Ἐλεφαντίνης αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος ὡς αὐτό-
πτης μάρτυς ἦλθεν, ἐκεῖθεν δὲ τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἔλαβεν ἐξ ἀ-
κοῆς. Εἰς τὸν πλέοντα ἄνω ἀπὸ τῆς πόλεως Ἐλεφαντίνης εἶναι
τὸ μέρος ἀνωφερὲς καὶ κρημνῶδες· ἐκεῖ λοιπὸν πρέπει τις τὸ
πλοῖον νὰ δέσῃ διὰ σχοινίου ἀμφοτέρωθεν καὶ νὰ τὸ ἄγη ὡς βοῦν·
ἐὰν δὲ ἀπορρρίγῃ, τὸ πλοῖον παραχύεται ὑπὸ τῆς ισχύος τοῦ
ρεύματος πρὸς τὰ κάτω. Οὕτω πλέει τις ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας·
εἶναι δὲ ἐνταῦθι σκολιὸς (ἔλικτός) ὁ Νεῖλος, καθὼς ὁ Μαίανδρος.
Οἱ ἐν τῇ χώρᾳ τῇ ἄνωθεν τῆς Ἐλεφαντίνης κατοικοῦντες εἶναι
οἱ Αἰθίοπες. Ἐπειτα δύως ὅξεις σκόπελοι ἀνέχουσιν ἐν τῷ Νεί-
λῳ καὶ εἶναι πολλοὶ βράχοι, οὗτοι ὥστε δεν δύναται τις πλέον
νὰ πλέῃ· οὗτοις ἐκβαίνει ἐκ τοῦ πλοίου καὶ κάμνει κατὰ ἔηρὰν
ἔμποροις 40 ἡμερῶν· ἐπειτα ἐμβαίνει εἰς ἄλλο πλοῖον καὶ πλέει
12 ἡμέρας· καὶ ἐπειτα φθάνει εἰς μεγάλην πόλιν, ὁνομαζομένην
Μερόνην, ἥτις εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῶν ἄλλων Αἰθίοπων.

15. Δοξασία καὶ ἔθιμοι τῶν Αἰγυπτίων.

Περὶ τῶν Αἰγυπτίων διηγεῖται· ὁ Ἡρόδοτος διεξοδικώτερον,
καθότι ἡ χώρα αὐτῶν κατέγει πλείονα όχυραστὰ ἢ πᾶσα ἄλλη
χώρα, καὶ ἔργα, τὰ δποτικὰ δυσκόλως περιγράφονται διὰ λέξεων.

Οἱ Αἰγύπτιοι, ὅπως καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτῶν εἶναι οὐχὶ ἐκ τῶν
συνήθων καὶ ὁ ποταμὸς παραδόξου φύσεως, ἔχουσιν ἐπίστης ἥθη
καὶ ἔθιμοι, τὰ δποτικὰ εἰναι ἀντίθετα πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
πων. Οὗτοις αἱ μὲν γυναικεῖς αὐτῶν κάθηνται εἰς τὴν ἀγορὰν
καὶ ἐμπορεύονται, οἱ δὲ ἄνδρες ἀλλαχοῦ φέρουσι μακρὸν κόμην,
οἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων ξυρίζονται. Οἱ μὲν Ἐλληνες γράφουσι
καὶ ἀριθμοῦσι ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἀπὸ
δεξιῶν πρὸς ἀριστερά. "Ἐχουσι δὲ διττικὴν γραφὴν, τὴν ἱερογ-
λυφικὴν καὶ τὴν τοῦ λαοῦ. Εἰναι λίαν θεοσεβεῖς καὶ δὴ περισ-
σότερον πάντων τῶν ἄλλων λαῶν· θυσιάζουσιν, ἀφ' οὗ πρότε-
ρον νηστεύσωσι, καὶ δέκαν ἡ θυσία καῆ, τύπτουσι πάντες τὴν
στήθη, ἐπειτα δὲ παρασκεσάζουσι γεῦμα ἐκ τῶν λειψάνων τῆς
θυσίας.

Οὐδεὶς Αἰγύπτιος ἀνὴρ οὐδὲ γυνὴ φίλει "Ελληνα εἰς τὸ στόμα, οὔτε μάχαιραν, οὔτε ὄβελὸν ἢ λέβητα παρ' αὐτοῦ λαμβάνων μεταχειρίζεται. Τὸν χειρὸν θεωροῦσιν ως ἀκάθαρτον ζῷον, καὶ οἱ χοιροβοσκοὶ εἶναι οἱ μόνοι ἐν τῇ χώρᾳ, οἵτινες εἰς οὐδένα ναὸν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθωσιν.

Πανηγύρεις δὲ κάμψουσιν οἱ Αἰγύπτιοι πολλάκις τοῦ ἔτους οὕτω τῇ "Ισιδὶ εἰς Βούσιον, πόλιν ἐν μέσῳ τοῦ Δέλτα (ἡ "Ισις ἐλληνιστὶ σημαίνει τὴν Δήμητρα), ἐπειτα τῇ Ἀθηνᾷ (Νηῆθ) εἰς Σάιδα, τῷ Ἡλίῳ εἰς τὴν Ἡλιούπολιν. Εἰς τὴν Νάιδα δὲ συναθροίζονται πρὸς θυσίαν εἰς ώρισμένη τινὰ νύκτα καὶ ἔκαστος καίει ἐν τῷ ὑπαιθρῷ κύκλῳ περὶ τὴν οἰκίαν λυγγία, πεπληρωμένα ἔλαῖον καὶ ἄλατος, ἐφ' ὧν κεῖται τὸ ἐλλύγνιον· ὅθεν ἡ ἑορτὴ καλεῖται Λυγνοκατα. Ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ἐρχόμενοι εἰς τὴν πανήγυρην Αἰγύπτιοι φυλάλττουσι τὴν νύκτα τὰς θυσίας, καὶ καίουσι πάντες λύγνα· οὕτως οὐ μόνον ἐν τῇ Σάιδῃ, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον καίουσι φῶτα.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἔχουσιν ἐπτὰ τάξεις· αὗται δὲ εἶναι οἱ ἱερεῖς, οἱ μαχηταὶ, οἱ βουκόλοι, οἱ χοιροβοσκοὶ, οἱ χειροτέχναι, οἱ διερμηνεῖς καὶ οἱ ναῦται. Οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὲρ πάντας τοὺς λαοὺς ἔξασκούσι τὴν μηδίμην των, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ πάντων εἶναι οἱ μάλιστα γνωρίζοντες τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν. "Έχουσι δὲ καὶ παλαιοὺς τρόπους μουσικῆς καὶ δὲν παραδέχονται νέους, ὡς τὸ ἄστρι, ὅπερ καλεῖται Λίνος, καὶ τὸ ὅποιον καὶ ἐν Φοινίκῃ καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἔδεται.

Αὐτῶν ἐφεύρεταις εἶναι καὶ ἡ ὄνομασία τῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν κατὰ τοὺς Θεούς· προσέτι δηλοῦσι τί θὰ πάθῃ, τί θὰ γείνη καὶ πῶς θὰ τελειώσῃ ὁ ἐν ἡμέρᾳ τινὶ γεννώμενος. Καὶ τὸ ἔτος αὐτοὶ εῦρον καὶ εἰς δώδεκα μῆνας διήρεσαν, ὡς λέγουσι, κατὰ τοὺς ἀστέρας. Προσέτι ἴσχυροίζονται, ὅτι πρῶτοι ἴδρυσαν ἀγάλματα καὶ ναοὺς εἰς τοὺς Θεούς καὶ μορφὰς ζῴων ἐν λίθοις ἐνέγλυψαν.

"Η ἰατρικὴ οὕτω μεμερισμένη εἶναι παρ' αὐτοῖς, ὥστε δὶ' ἑκάστην ἀσθενεῖαν ίδιαιτέρος ιατρὸς παραχγγέλλεται· διὰ τοῦτο ὑπάρχει πλῆθος ιατρῶν· οἱ μὲν εἰσὶ δὶ' ὄφαλμίας, οἱ δὲ διὰ κεφαλαλγίας, ἄλλοι δὲ δὶ' ὄδονταλγίας, διὰ πόνους κοιλίας, διὰ χρύψια πάθη κτλ. "Άλλως δὲ οἱ Αἰγύπτιοι εἶναι οἱ ὑγιέ-

στατοι ἀνθρωποι, και τοῦτο, οἵσως διότι δὲν ἔχουσι μεταβολὰς τῶν ώρῶν τοῦ ἔτους· διότι αἱ ἀσθένειαι τῶν ἀνθρώπων ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προέρχονται ἐκ μεταβολῶν, ιδίως τῶν ώρῶν τοῦ ἔτους. Τρώγουσιν ἅρτον ἐκ ζέας· οἶνον δὲ παρασκευάζουσιν ἐκ κριθῆς, διότι ἄμπελος δὲν φυτρώνει εἰς τὴν γάραν αὐτῶν. Ἰγνοῦς δὲ τρώγουσι τὸ μὲν ἔξηραμένους ἐν τῷ Ἡλίῳ, τὸ δὲ ἡλαπτισμένους, ωσκύτως καὶ τὰ μικρὰ πτηνά. Ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν εἶγκι λινοῦς χιτῶν, περὶ τὰ σκέλη θυσανωτὸς, ἐπ' αὐτοῦ δὲ φροῦρι λευκὰ, μάλλινα ἐπανωφόρια.

Τοὺς δὲ νεκροὺς αὐτῶν ταριχεύουσιν οὕτω. Σχίσαντες καὶ ἔξαγγηγόντες τὴν κοιλίαν πληροῦσιν αὐτὴν τετριμμένης συμρήνης καὶ ἄλλων θυμιαμάτων καὶ θέτουσι τὸν νεκρὸν ἐν νίτρῳ ἑθομήκοντα ἥμερχε.—Ἐπειτα λούσουσι καὶ περιτυλίσσουσιν αὐτὸν διὰ τανιῶν σινδόνος βισσίνης καὶ ὑπογρίουσι διὰ κόμψεος. “Ἐπειτα οἱ συγγενεῖς λαβόντες αὐτὸν θέτουσιν ἐντὸς λάρνακος ἀνθρωπορόφου ἔνδιλίνης καὶ φέρουσιν εἰς οἰκημά τι ἔδιον, ὅπου πρέπει γὰρ στήσωσιν αὐτὸν ὄρθρὸν πρὸς τὸν τοῖχον. Κυρίαργοι τοῦ “Ἄδου παρ’ αὐτοῖς εἶναι ἡ Δημήτηρ καὶ ὁ Διόνυσος [Ἴσις καὶ Ὀσιρίς].

Οἱ Αἰγύπτιοι εἶναι οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐδίδαξαν ὅτι αἱ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀθάνατοι· ὅταν τὸ σῶμα διαφθείροται, λέγουσιν, ἡ ψυχὴ μεταβιβίνει εἰς ζῷον τι, τὸ δόποιον ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον· ἀφ' οὗ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖτα καὶ θαλάσσια ζῷα καὶ τὰ πτηνά, ἔρχεται πάλιν εἰς ἀνθρώπου σῶμα, καὶ τοῦτο συμβιβίνει μετὰ 3000 ἔτη. Τὴν γνώμην ταύτην ἔχουσι πικραδεγθῆ καὶ τινες Ἐλληνες [Πιθαγόρας καὶ οἱ μαθηταί του]. Τοῦτο καλεῖται μετεμψύχωσις.

16. Πολυκράτους εὔτυχία καὶ πτώσις.

Μετὰ τοῦ Ἀμάσιος τούτου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, συνέδεσεν ὁ Πολυκράτης, υἱὸς τοῦ Αιάκους, Σάμιος, ζενίαν (530 π. Χ.). Οὗτος ἀνατρέψας ἐν Σάμῳ τὸ πολίτευμα εἶγε καταστῆ τύραννος, καὶ μετ' ὀλίγον τόσον ηὔξησεν ἡ δύναμις αὐτοῦ, ὡστε ἐγένετο περίφημος καθ' ὅλην τὴν Ιωνίαν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα· διότι, ὅπου καὶ ἂν ἔξεστράτευε, συνώδευεν αὐτὸν ἡ εὐτυχία. Κατείχεν 100 πεντηκοντόρους καὶ 1000 τοξότας.

Τὰς ληστρικὰς αὐτοῦ ἐκδρομὰς διηγήθυνε κατὰ πάντων· διότι καὶ τοὺς φίλους, ἔλεγεν, ὑποχρεοῦ μᾶλλον, ἐὰν λάθη παρ' αὐτῶν καὶ ἀποδώσῃ, παρὸτι ἐὰν μὴ λάθη τι παρ' αὐτῶν. Οὕτως ὑπέταξε πολλὰς νήσους καὶ πόλεις τῆς ἡπείρου. Καὶ τοὺς Λεσβίους, οἵτινες μετὰ συμπάσης τῆς πολεμικῆς δυνάμεως εἶχον σπεύσει πρὸς Βοήθειαν τῶν Μιλησίων, ἐνίκησεν ἐν ναυμαχίᾳ καὶ ἐλασθεν αἰγαλώτους· ἡγάγκασε δὲ αὐτοὺς νὰ κατασκευάσωσιν αὐτῷ τάφρον, ἥτις περιβάλλει τὸ τεῖχος τῆς Σάμου.

Καὶ ὁ "Αμαστης ἐπληροφορήθη περὶ τῆς μεγάλης εὔτυχίας τοῦ Πολυκράτους, ἀλλ' αὐτῷ ἐλύπει αὐτόν· ἐπειδὴ δὲ ηγάνετο, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν τὴν ἔξης ἐπιστολήν.

«Ο 'Αμαστης πρὸς τὸν Πολυκράτη λέγει τὰ ἔξης· Εἴναι μὲν εὐχάριστον νὰ πληροφορήσαι τις, διτὶ ἀνὴρ φίλος καὶ ξένος εὐτυχεῖ· ἐμὲ δύμας δὲν εὐχρεστοῦσιν αἱ μεγάλαι εὐτυχίαι σου, καθότι γνωρίζω, διτὶ ἡ θεότης εἶναι φθονερά. Διὰ τοῦτο προτιμῶ ἵνα καὶ ἔγώ καὶ ἑκεῖνοι, τοὺς δόποίους ἀγαπῶ, ἀλλοτε μὲν εὐτυχῶμεν ἀλλοτε δὲ δυστυχῶμεν ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν ἡμῶν, δῆπος οὐτῶς ἐπέργηται μεταβολὴ εἰς τὸν βίον, ή νὰ εὐτυχῶμεν κατὰ πάντα. Διότι οὐδένα ἔχω ἀκούσει μέχρι τοῦδε, ὅστις εὐτυχῶν κατὰ πάντα νὰ μὴ ἔσχε λυπηρὸν τέλος. Σὲ λοιπὸν, ἐὰν θέλῃς ν' ἀκούσῃς τὰς συμβουλάς μου, ποίησον τὸ ἔξης· Σκέψθητι ποῖον ἐκ τῶν κτημάτων σου σοὶ εἶναι πολιτικότατον, τοῦ δόποίου ἡ στέρησις ήδη σοὶ προὔξενε τὸ μέγιστον ἄλγος ἐν τῇ ψυχῇ σου· τοῦτο λοιπὸν κατάστρεψον οὕτως, ὅστε νὰ μὴ ἔλθῃ πλέον εἰς ἀνθρώπους. Εἳναν λοιπὸν αἱ εὐτυχίαι σου ἀπὸ τοῦδε δὲν ἐναλλάσσονται πρὸς τὰς δυστυχίας σου, θεράπευε τοῦτο διὰ τοῦ τρόπου, τὸν δόποιον ἔγώ σοὶ συνεθεούλευσα.»

Ταῦτα ἀναγνοῦς ὁ Πολυκράτης καὶ ἐννοήσας, διτὶ ὄρθιῶς συνεθεούλευεν αὐτὸν ὁ "Αμαστης, ἐσκέπτετο ποῖον ἄρα γε ἐκ τῶν κειμηλίων αὐτοῦ τὸ ἀπολλύμενον ήδη ἐλύπει τὰ μάλιστα αὐτόν· σκεπτόμενος δὲ εὑρίσκει τὸ ἔξης· εἶχε σφραγίδα χρυσῆν μετὰ σμαράγδου, ἔργον Θεοδώρου τοῦ οἰοῦ τοῦ Τηλεκλέους Σαμίου· ταῦτην ἀπεφάσισε ν' ἀπορρίψῃ. Πρὸς τοῦτο ἐπληρώσεν ἀνδρῶν πεντηκόντορον καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν· καθὼς δὲ ἀπεμακρύνθη τὸ πλοῖον τῆς νήσου, ἀφαιρέσας τὴν σφραγίδα πρὸ τῶν ὄμμάτων πάντων τῶν συμπλόων, ῥίπτει αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν·

μετὰ τοῦτο ἀπέπλευσεν οἴκαδε καὶ ἐλυπεῖτο πολὺ διὰ τὴν ἀπώλειαν.

Τὴν πέμπτην δὲ ἡ ἔκτην ἡμέραν μετὰ ταῦτα συνέβη τὸ ἔξης: Ἀλιεὺς τις συνέλαβεν ἵγθιν μέγαν καὶ ώραίον καὶ ἥθελε νὰ δώσῃ αὐτὸν δῶρον εἰς τὸν Πολυκράτη. "Οτε δὲ ἐπετράπη νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ βασιλέως, προσφέρων τὸν ἵγθιν ἔλεγε τὰ ἔξης: Ὡ βασιλεῦ, ἐγὼ συλλαβὼν τοῦτον τὸν ἵγθιν, δὲν ἡθέλησα νὰ φέρω εἰς τὴν ἀγοράν, ἀν καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν μου κερδίζω τὰ πρὸς τὸν βίον· ἀλλὰ μοι ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἄξιος σου καὶ τῆς λαμπρότητός σου· διὰ τοῦτο προσφέρω αὐτὸν εἰς σέ." Ἐκεῖνος δὲ εὐχαριστήθεις ἐκ τῶν λόγων τούτων, ἀπήντησεν ὡς ἔξης: Ἔποιήσας καλῶς, καὶ σοὶ εὐχαριστῶ διπλῶς, καὶ διὰ τοὺς λόγους καὶ διὰ τὸ δῶρόν σου, καὶ σὲ προσκαλῶ ἐπὶ δεῖπνον." Ο μὲν ἀλιεὺς γαίρων καὶ μεγαλοφρονῶν ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, τὸν δὲ ἵγθιν κόψαντες οἱ ὑπηρέται, εὐρίσκουσιν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ τὴν σφραγίδα τοῦ Πολυκράτους, τὴν ὁποίαν περιχαρεῖς φέρουσιν εὐθὺς εἰς τὸν Πολυκράτη καὶ διηγήθησαν αὐτῷ πᾶς εὐρέθη. Ο Πολυκράτης θεωρήσας ὡς ἀπὸ θεοῦ προεργάζομενον τὸ πρᾶγμα, ἔγραψε τὰ πάντα πρὸς τὸν "Αμασιν.

"Ανχρυνούς δὲ ὁ "Αμασις τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πολυκράτους, εἶδεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον ἀνθρωπος ἀνθρωπον ν' ἀπαλλάξῃ τῆς μελλούσης τύχης αὐτοῦ, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἔχωσι καλὸν τέλος αἱ διηγεκεῖς αὐται μεγάλαι εύτυχια τοῦ Πολυκράτους, ὅστις καὶ ὅτα ἀπορρίπτει εὐρίσκει πάλιν. Πέμψας δὲ κήρυκα εἰς Σάμον διέλυσε τὴν φιλίαν καὶ ξενίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε μετὰ τοῦ Πολυκράτους, ἵνα μὴ, ἀν μεγάλη καὶ φοβερὰ συμφορὰ ἐπισκήψῃ εἰς τὸν Πολυκράτη, διδίοις λυπηθῆ ἐγκαρδίως περὶ φίλου καὶ ζένου.

Μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἤγειραν οἱ Λακεδαιμόνιοι πόλεμον κατὰ τοῦ Πολυκράτους παρακινούμενοι ὑπὸ τῶν Σαμίων, οὓς εἶχεν ἔχορίσει, διότι οἱ Σάμιοι εἶχον βοηθήσει ποτὲ αὐτοὺς ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων (περὶ τὰ 680 π. Χ.). Ἡλθον μετὰ μεγάλου Ναυτικοῦ στρατοῦ καὶ ἐποιιόρκησαν τὴν Σάμον. Ἄλλ' ὁ Πολυκράτης ἀπέκρουσεν αὐτοὺς, οἵτινες μετὰ 40 ἡμέρας ἐπέστρεψαν πάλιν εἰς Πελοπόννησον. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐκστρατεία, ην οἱ Δωριεῖς ἀπὸ Λακεδαιμονος ἐστράτευσαν κατὰ τὴν Ασίαν.

Οὕτω καὶ ταύτην τὴν φορὰν ἀκόμη κύτυχησεν ὁ Πολυκράτης. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ὁ Καμβύσης ἡσθένει, ὁ Ὁροίτης, συντράπης τῶν Σάρδεων, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὸν Ηολυκράτη καὶ νὰ ἔξολοθρεύσῃ αὐτὸν, διότι ἐγνώριζε τὶ διενοεῖτο.

Οἱ Πολυκράτης δηλαδὴ εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὃσον εἶναι γνωστὸν, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ θαλασσοκρατήσῃ ἐκτὸς τοῦ Μήνως τοῦ Κρητὸς καὶ πνητὸς ἄλλου, ὅστις πρότερον τούτου ἥρξε τῆς θαλασσῆς· τῆς δὲ ἀνθρωπίνης γενεᾶς ὁ Πολυκράτης εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις ἔτεινε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν νήσων. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ὁροίτης ἔστειλε πρὸς αὐτὸν τὴν ἔξης ἀγγελίαν:

«Οἱ Ὁροίτης λέγει πρὸς τὸν Πολυκράτη τὰ ἔξης· Μανθάνω ὅπει ἔχεις μεγάλα σχέδια· χρήματα ὅμως δὲν ἔχεις ἀνάλογα πρὸς τοὺς σκοπούς σου τούτους· ἐάν δὲ ποιήσῃς ὅ, τι σοὶ προτείνω, καὶ σὲ αὐτὸν θὰ βοηθήσῃς καὶ ἐμὲ θὰ σώσῃς. Κατ' ἐμοῦ ἡ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιθυμούλευε θάνατον· καὶ τοῦτο μοὶ ἔζαγγέλλεται σαφῶς. Ἐάν λοιπὸν ἐκκομίσῃς ἐμὲ καὶ τοὺς θησαυρούς μου εἰς ἀσφάλειαν, μέρος μὲν αὐτῶν ἔχε σὺ, μέρος δὲ θὰ ἐπιτρέψῃς νὰ ἔχω ἐγώ. Καὶ τότε θὰ ἔχης ἀρκετὰ χρήματα, ὅστε νὰ κυριαρχήσῃς ἀπάστος τῆς Ἑλλάδος».

Ακούσας ταῦτα ὁ Πολυκράτης ἐγάρη πολὺ καὶ ἐπεχείρησε νὰ ταξειδεύσῃ πρὸς τὸν Ὁροίτην, ἀν καὶ οἱ μάντεις καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ προσεπέθουν νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτὸν, ἐπειδὴ ἡ θυγάτηρ του εἶδε καθ' ὅπνον, ὅτι ὁ πατήρ αὐτῆς ἐλούετο ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ ἐγρίετο ὑπὸ τοῦ Ἡλίου. Ἀλλ' ἐκεῖνος, κατεφρόνησε πάσας ταῦτας τὰς καλὰς συμβουλὰς καὶ ἐπλευσε μετὰ πολλῶν φίλων πρὸς τὸν Ὁροίτην· μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Δημοκήδης ὁ Καλλιφῶντος, ἐκ Κρότωνος, ὁ ἀριστος ἱατρὸς τῆς ἐποχῆς.

Αφικόμενος ὁ Πολυκράτης εὗρε φρικτὸν τέλος, ἀνάξιον ἐσυτοῦ καὶ τῶν φρονημάτων του. Φονεύσας αὐτὸν ὁ Ὁροίτης ἐκρέμμασεν ἐπὶ σταυροῦ, ἐκ δὲ τῶν συνοδιτῶν ἀπέλυσε τοὺς Σαμίους λέγων αὐτοῖς ὅτι χάριν πρέπει νὰ γνωρίζωσιν αὐτῷ, ὅτι ἀφινεν αὐτούς ἐλευθέρους· τοὺς δὲ ζένους καὶ ὑπηρέτας ἐκράτησεν ὡς δούλους. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἔμεινεν ἀτιμώρητος· ὅ-

στερον κατὰ δικταγήν τοῦ βασιλέως ἐφονεύθη, μὴ θέλων νὰ δημοπούσῃ εἰς τὰς δικταγὰς αὐτοῦ.

Οὕτως ἔξεπληρώθη τὸ ὄνειρον τῆς Θυγατρός, διότι ἀνακρεμάμενος εἰς τὸν σταυρὸν ἐλούνετο μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς ὅτε ἔθρεγχεν, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἀρχιροῦντος ἴκμαδικὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Εἰς τοῦτο κατέληξαν αἱ μεγάλαι εὐτυχίαι τοῦ Πολυκράτους καθὼς ὁ Ἀρκασίς, ὁ βασιλεὺς τῆς Αιγύπτου εἰχε προμαντεύσει.

17. Ητῶσις τοῦ Καρβύστου καὶ κυριαρχία τῶν Μάγων.

Κατὰ τοῦ Ἀράσιος λοιπὸν τούτου ἔξεστράπευσε ὁ Καρβύστης (525 π. Χ.) ὁ νιός τοῦ Κύρου.

Διατρίβων ἡδὴ ἐν Αιγύπτῳ, ἀνοήτως ἀπεφάνσισε τὸν γνήσιον αὐτοῦ ἀδελφὸν Σμέρδιν νὰ θυντάσῃ. Εἰδε δηλαδὴ καθ' ὑπονοῦ ὅτι ἡλθεν ἀργελικόφρόρος ἐκ Περσίας φέρων τὴν εἰδῆσιν, ὅτι ὁ Σμέρδης καθῆται ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ ἐγρίζει διὰ τῆς πεφαλῆς τὸν οὐρανόν. "Οὐεν ἐφοβήθη μήπως ἥψη αὐτὸν ἐκ τοῦ θρόνου ὁ Σμέρδης, ἵνα γένηται αὐτὸς βασιλεὺς καὶ ἔστειλε τὸν Πρηξάσπη, δότις ἡτο ὁ πιστότατος αὐτῷ ἐκ πάντων τῶν Περσῶν, ἥπως ἐκβάλῃ ἐκεῖνον ἐκ τοῦ μέσου. Οὗτος ἐπορεύθη τῆτε εἰς τὰ Σουσα καὶ ἐφόνευσεν, ὡς πολλοὶ λέγουσιν, ἐν κυνηγίῳ, κατ' ἄλλους δὲ ἔπινε τὸν Σμέρδην.

Οὕτως ἐμάνη ὁ Καρβύστης κατὰ τοῦ ιδίου αὐτοῦ οἴκου. Λέγεται δὲ ὅτι εἶχεν ἐκ γενετῆς βαρεῖσκαν τῶν νόσου, ἷνα οἱ πλεῖστοι ιερὸν καλοῦσι, καὶ δὲν εἶναι θαυμαστὸν, ὃν εἰς βαρείας νόσους τοῦ σώματοφθῆ ψυχὴ δὲν εἶναι ὑγιῆς. "Οτε δὲ ἀκόμη διέτριβεν ἐν Αιγύπτῳ ὁ Καρβύστης (521 π. Χ.) ἐπικνέστησαν δύωράγοις κατ' αὐτοῦ, οἵτινες ἤσαν ἀδελφοί· τούτων τὸν ἔτερον, Ησαΐζειθην, ὁ Καρβύστης εἶχε καταλίπει ἐπίτροπον τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ηληφαροφορθεῖς οὗτος, ὅτι ἡ θύνατος τοῦ Σμέρδιος κρατεῖται μυστικός καὶ ὅληρος μόνον τῶν Περσῶν γνωριζουσιν αὐτὸν, ἐπὶ τούτου φύκοδόμησε τὸ σχέδιον νὰ κυριαρχήσῃ. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ δηλαδὴ ὡμοιαίζειν ἐντελῶς κατὰ τὴν μορφὴν πρὸς τὸν Σμέρδην. Τοῦτον ἐκάθισε τότε ἡ Ησαΐζειθης ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ ἐπεμψε κήρυκας εἰς πάσας τὰς χώρας καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Αιγύπτον, ἵνα ἀναγγειλωσιν εἰς τὸν στρατὸν, ὅτι τοῦ

λοιπού πρέπει νὰ θυτακούωσαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κύρου, ἀντὶ τοῦ Καμβύσου. Οἱ κήρουκες ἐξῆγγειλαν τὰ παρηγγελμένα καὶ δὴ καὶ δὲ εἰς Αἴγυπτον σταλεῖς, δεστις εὗρε τὸν Καμβύσην καὶ τὸν στρατὸν ἐν Συρίᾳ.

Ακούσας ταῦτα ὁ Καμβύσης μυγίως ἐλυπήθη, ἀναμυνθεὶς τοῦ ὄντος, καὶ ἐνόπεν, διτὶ ἐντελῶς ἀδίκως ἐφόνευσεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς τότε διὰ τὸν Σμέρδιν. Θρηνήσας οὕτω καὶ περιαλγῆς γενόμενος ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, ἀναπνῆ ἐπὶ τὸν ἵππον, ἵνα ὅσον τάχιστα φθάσῃ εἰς τὰ Σοῦσα ἐναντίον τῶν Μάγων, ἀλλ' ἐν φάνεπηδα, ἀποπίπτει δικῆς (τὸ κουμβίον) τοῦ κολεοῦ τοῦ ξίφους, ὅπερ γυμνωθὲν τραυματίζει τὸν μηρὸν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ δεστοῦν εἶχε πληγωθῆναι καὶ ἐπῆλθε φλόγωσις, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, βασιλεύσας 7 ἔτη καὶ 5 μῆνας· δὲν ἀφῆκε δὲ οὕτε υἱούς οὔτε θυγατέρας.

Αποθκνόντος οὕτω τοῦ Καμβύσου (521 π. Χ.) ἥρχεν ἡδη ἐλεύθερος δι Μάγος, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σμέρδιος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κύρου, ἐπὶ 7 μῆνας. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον εὑρηγέτης μεγάλως τοὺς ὑπηκόους, οὕτως ὡστε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὀπωντες οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας πλὴν τῶν Περσῶν μετὰ πόθου ἡτοι θύληθησαν τὴν στέρετιν του· διότι ἔστειλεν εἰς πάντας τοὺς λαοὺς τοῦ κράτους καὶ ἐξῆγγειλεν αὐτοὺς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατείας καὶ τῶν φόρων ἐπὶ 3 ἔτη. Ἀλλ' ἡδη τὸν ὅγδοον μῆνα συνώμοσαν κατ' αὐτοῦ ἐπτὰ τῶν εὐγενεστάτων Περσῶν, εἰσέβαλον εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἐπειτα συνέκλεσκαν τοὺς λοιποὺς Πέρσας, διηγήθησαν τὸ συμβόλιον, καὶ ἐφόνευσον πάντα Μάγον, δι άπήντων. Ακούσαντες δὲ οἱ Ηέρσαι τὴν πρᾶξιν τῶν ἐπτὰ καὶ τὴν ἀπόδημην τῶν Μάγων, ἔπραξαν καὶ αὐτοὶ τὸ αὐτὸν καὶ ἐφόνευσαν πάντας ταὺς Μάγους, ὅσους εὗρον.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἔτι τοῦ Ἡροδότου (450 π. Χ.) ἐώρταζον οἱ Ηέρσαι ταύτην τὴν ἡμέραν ὑπὸ ὄνομα Μαγιοφόνια· κατὰ ταύτην οὐδεὶς μάγος ἐμφανίζεται, ἀλλὰ πάντες κρύπτονται διῆην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ οἰκίᾳ.

**18. Συμβούλιον περὶ τοῦ κράτους καὶ ἀναγόρευσις
τοῦ Δαρείου ὡς βασιλέως.**

“Οτε δὲ θόρυβος κατηνάσθη, ἐποίησαν συμβούλιον οἱ κρητινοί
εκποτεῖς τοὺς Μάγους περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους.

Καὶ δὴ μὲν ὁ Οἰτάνης ἐστοχάζετο, ὅτι ἡ ἔξουσία πρέπει νὰ πα-
ραδοθῇ εἰς ὅλον τὸν Ηερσικὸν λαὸν, καὶ ωμίλησεν ὡς ἔξῆς·
«Ἐγὼ νομίζω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γείνῃ μονάρχης εἰς ἐξ ἡμῶν
διότι οὔτε εὐχάριστον εἶναι τοῦτο οὔτε καλόν. Εἰδετε εἰς τί
προέβησαν αἱ κακουργίαι τοῦ Καρβύσου, καὶ τὰς τῶν Μάγων
ἐπίστης ἐδοκιμάσατε. Διότι πῶς δύναται καλῶς νὰ κυβερνᾶ ἡ
μονάρχία, ἥτις ἔχει ἔξουσίαν ἀνεύθυνος νὰ πράττῃ ὅ, τι θέλει;
Καὶ δὴ ἄριστος ἀνήρ ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην παρεζέρχε-
ται τῶν συνήθων αὐτοῦ τρόπων· διότι ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν
ἀγαθῶν καὶ τῆς δυνάμεως γεννᾶται εἰς τὸν ἀνθρώπον ἡ ὑπε-
ροψία, ὃ δὲ φθόνος ἐξ ἀρχῆς εἶναι εἰς αὐτὸν ἔμφυτος· ἔχων δὲ
τὰς δύο ταύτας κακίας εἶναι ίκανὸς νὰ ἐκτελέσῃ πάντα τὰ κα-
κουργήματα. Καὶ ἐπρεπε μὲν ἀνήρ κυρίαρχος ἔχων πάντα τὰ
ἀγαθὰ, νὰ μὴ ἔχῃ φθόνον· ἀλλ’ ὅμως δὲν κάμνει τοῦτο, ἀλλὰ
φθονεῖ μάλιστα τοὺς ἄριστους καὶ χρηστοτάτους ἐκ τῶν πολι-
τῶν ὅτι ζῶσι, καὶ εὐαρεστεῖται εἰς τοὺς κακίστους, καὶ ἔχει
τὰ ὅτα ἀνοικτὰ εἰς τὰς διαβολὰς. Καὶ μάλιστα τὸ ἀσυμφω-
νότατον πάντων εἶναι τὸ ἔξης. Ὅταν μὲν αὐτὸν μετρίως θυμού-
ζης, ὄργιζεται, διότι δὲν κολακεύεται, ἀν δὲν τὸν κολακεύῃς
πολὺ, ὄργιζεται διὰ τὴν θωπείαν· τὰ δὲ μέγιστα εἶναι ταῦτα,
τὰ δύοτα θὲ εἴπω· κινεῖ τὰ πάτρια νόμιμα, παραβιάζει τὰς
γυναικας, φονεύει ἀκρίτους. Ὁ λαὸς ὅμως ὅταν ἀρχῇ, πρῶτον
ἔχει τὸ ὀρκιότατον πάντων ὄνομα, ἰσονομίαν, δεύτερον δὲ οὐδὲν
συμβαίνει ἐκ τούτων, τὰ δύοτα πράττει ὁ μονάρχης· διὰ κλήρου
δίδονται αἱ θέσεις τῆς ἔξουσίας, ἡ ἔξουσία εἶναι ὑπεύθυνος, καὶ
πᾶσαι αἱ ἀποράσεις γίνονται εἰς τὸ κοινόν. Ὅθεν προτείνω ν
ἀρίστωμεν τὴν μοναρχίαν καὶ νὰ αὐξήσωμεν τὴν δύναμιν τοῦ
λαοῦ· διότι ἐν τῷ λαῷ ὑπάρχουσι τὰ πάντα.»

Ο δὲ Μεγάθυνος φίλος τῆς ὀλιγαρχίας ἔλεγεν ὡς ἔξῆς·
«Οσα μὲν δὲ ὁ Οἰτάνης εἶπε πρὸς κατάπαυσιν τῆς μοναρχίας,
ταῦτα παραδέχομαι καὶ ἔγω· ὅτι ὅμως συνεθούλευσε νὰ πα-
ραδοθῇ ἡ ἔξουσία εἰς τὸ πλῆθος, κατὰ τοῦτο ἐσφάλη καὶ δέν-

ηύτυχησε τῆς ὄρθιοτάτης γνώμης· διότι ἀγρήστου ὅχλου οὐδὲν εἶναι ἀνοιτότερον, οὐδὲ βιαιότερον· καὶ εἶναι ἀνυπόφορον φεύγοντες τὰς βιαιότητας μονάρχου, νὰ περιπέσωμεν εἰς τὰς βιαιότητας ὅχλου ἀκολάστου· διότι ὁ μὲν μονάρχης ὅτι πράττει ἐν γνώσει πράττει, ὁ δὲ λαὸς γνῶσιν δὲν ἔχει· διότι πῶς ἡθελε γνωρίζει ὅστις οὔτε ἐδιέχθη, οὔτε οἴκοθεν γνωρίζει ποῖον εἶναι τὸ ὄρθιὸν καὶ καλόν; "Οθεν ὥθετι τὰ πράγματα ἀπερισκέπτως, ὅμοιάς τοῦ πρὸς τὸ παράφορον φεῦμα χειμάρρου. Τὸν λαὸν ἄρα ὃς μεταχειρίζωνται ἑκεῖνοι, οἵτινες εἶναι δυσμενεῖς πρὸς τοὺς Πέρσας, ἡμεῖς δὲ ὃς ἐκλέξωμεν σύλλογον τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν, καὶ εἰς τούτους ὃς παραδώσωμεν τὴν ἔζουσίαν. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν βεβαίως θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς. Εἶναι δὲ ἐπόμενον ἀριστοὶ ἄνδρες νὰ λάθωσι καὶ τὰς ἀρίστας ἀποφάσεις." Ο μὲν Μεγάθιος λοιπὸν ταῦτην τὴν γνώμην προέβαλε. Τρίτος δὲ, Δαρεῖος, ὁ υἱὸς τοῦ Υστάσπου, ἀπεφάνθη γνώμην εἰπὼν ὡς ἔξης·

"Εἰς ἐμὲ ὅσα μὲν εἶπεν ὁ Μεγάθιος, ἀναφεράμενα εἰς τὸν λαὸν, ὄρθις φάίνεται ὅτι εἶπεν· ὅσα δημως εἶπε περὶ ὄλιγαρχίας, οὐγὶ ὄρθις. Διότι προκειμένων τριῶν, καὶ πάντων τούτων ὑποτιθεμένων ἀρίστων, δήμου ἀρίστου, ὄλιγαρχίας ἀρίστης καὶ μοναρχίας ἀρίστης, πολὺ νομίζω προέχει ἡ μοναρχία ἀρίστης, πολὺ νομίζω προέχει ἡ μοναρχία· διότι οὐδὲν δύναται νὰ φανῇ κακλότερον ἀνδρὸς ἀρίστου· διότι, ὅταν ἔχῃ τοιαύτην διάνοιαν, ἀμέμπτως δύναται νὰ δοιηκήσῃ τὸν λαὸν, καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ κατὰ δυσμενῶν ἀνδρῶν θὰ ἐσιωπῶντο οὕτω μᾶλιστα. Ἐν τῇ ὄλιγαρχίᾳ δημως, καθ' ἣν πολλοὶ ἀμιλλῶνται νὰ ἀναδειγθῶσιν, ἐπιγίνονται συνήθως ἴσχυρὰ μίση· διότι, ὅταν ἔκαστος ζητῇ νὰ εἴναι ὁ πρῶτος καὶ νὰ ὑπερισχύῃ ἡ γνώμη του, τότε ἐμπίπτουσιν εἰς σφοδρὸς ἔχθρας πρὸς ἀλλήλους, ἐξ ὧν προκύπτουσι κομματισμοί, ἐκ δὲ τῶν κομματισμῶν φόνοι· ὁ δὲ φόνος ἐπιφέρει τέλος τὴν μοναρχίαν· καὶ ἐν τούτῳ δεικνύεται πόσον εἶναι ἡ μοναρχία ἀρίστη. "Οταν δὲ ἀφ' ἑτέρου ἔζουσιάζῃ ὁ δῆμος, ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναφανῇ κακία· ὅταν δὲ κακία ἐπέλθῃ εἰς τὰ κοινὰ, τότε ἔχθραι μὲν δὲν γεννῶνται μεταξὺ τῶν κακῶν, φιλίαι δὲ ἴσχυραι· διότι οἱ κακοῦντες καὶ διαφθείροντες τὰ κοινὰ συνηνωμένοι πράττουσι ταῦτα. Καὶ τοῦτο γίνεται, μέχρις οὐ ἀναδειχθῇ τις προστάτης τοῦ δήμου· τοῦτον τιμῷ δ

λαὸς καὶ ἀναγορεύει μονάρχην· καὶ ἐνταῦθι ἄρα πάλιν δεικνύεται, ὅτι ἡ μοναρχία εἶναι τὸ κάλλιστον. "Ινα δὲ εἴπω ὅλα ἐν ἐνὶ λόγῳ, πόθεν ἐλάθουεν ἡμεῖς τὴν ἑλευθερίαν, καὶ τίς ἔδωκεν ἡμῖν αὐτήν; ὁ δῆμος, ἡ ὀλυμπία, ἡ ὁ μονάρχης; 'Εγὼ λοιπὸν φρονῶ, ὅτι, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἡλευθερώθημεν διὰ τῆς ἀρχῆς ἐνὸς ἀνδρὸς, εἰς ταῦτην ὄφειλομεν καὶ νὰ ἐμμείνωμεν. 'Εκτὸς δὲ τούτου δὲν εἶναι καλὸν νὰ λύωμεν τοὺς πατρίους ἡμῶν νόμους· τοῦτο δὲν θὰ ἔφερεν ἡμῖν εὐτυχίαν.»

Αἱ τρεῖς αὗται γνῶμαι προετάθησαν, καὶ οἱ τέσσαρες ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπτὰ ἀνδρῶν προετέθησαν τῇ τελευταίᾳ. Είτα δὲ ἐσκέψθησαν πῶς κάλλιστα ἡδύναντο νὰ ἐγκαταστήσωσι βασιλέα τινά.

Καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν πατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου διεξῆλθσαν ἐφ' ἵππων πρὸ τῆς πόλεως· τότε ἐπῆλθεν ἀστραπὴ καὶ βροντὴ ἐξ αἰθρίου οὐρανοῦ καὶ τοῦ Δαρείου ὁ ἵππος ἐγρεμέτιε· τὰ σημεῖα ταῦτα ἦσαν καθιέρωσις καὶ ἀναγόρευσις τοῦ Δαρείου ὡς βασιλέως. Καὶ ἐπήδησαν τότε οἱ ἄλλοι ἐξ ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ ἐγκατέστησαν τὸν Δαρεῖον ὡς βασιλέα.

19. Τὸ Περσικὸν κράτος καὶ ὁ Δαρεῖος.

Δαρεῖος ὁ Υστάσπους ἀνηγορεύθη ἄρα βασιλεὺς (521 π.Χ.), καὶ πίντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἦσαν αὐτῷ ὑποτεταγμένοι, ἐκτὸς τῶν Ἀράβων. Ἐλαθεν εἰς γάμον τὴν Ἀτοσσαν, τὴν θυγατέρα τοῦ Κύρου. Ἐπειτα διήρεσε τὸ κράτος εἰς 20 ἑπαργίας, καλούμενας σατραπεῖς, καὶ ἐπάρχους αὐτῶν κατέστησεν, οἵτινες ὠνομάζοντο σατράπαι. Ἐπειτα διέταξε ἵνα ἔκαστος λαὸς ἀποφέρῃ αὐτῷ φόρον. Διότι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κύρου καὶ ἐπειτα ὑπὸ τὴν τοῦ Καυκάσου περὶ φόρων οὐδὲν ἦτο τεταγμένον, ἀλλ' ὀπέφερον οἱ λαοὶ τιμητικὰ δῶρα. "Ενεκα τῆς φορολογίας καὶ ἄλλων τοιούτων νόμων παλοῦσιν οἱ Πέρσαι τὸν Δαρεῖον κάπηλον (ἔμπορον), ἐν φόρῳ οὐλέντης ὠνομάζετο κύριος, ὃ δὲ Κύρος πατήρ· καὶ τοῦτο, διότι ὁ μὲν Δαρεῖος ἐν παντὶ ἀπέβλεπε πρὸς τὸ κέρδος, ὃ δὲ δεύτερος ἦτο πραγής καὶ ἀπονής, ὃ δὲ Κύρος ἦτο φιλάνθρωπος, καὶ πᾶν ἀγαθὸν προτείχοιζεν αὐτοῖς.

Οι ἑτήσιοι φόροι ἐκτὸς τῶν μικροτέρων προσόδων ἀνήργοντο εἰς 14,560 τάλαντα Εὐδοϊκοῦ σταθμού.

Ἡ Ηεροίς ὅμως χώρας οὐδένα φόρον ἐπλήρωνε, καὶ τοῖς Ηέραις κατεῖχον τὴν γῆν αὐτῶν ἄνευ οὐδενὸς φόρου. Δᾶροι δὲ ἀπέφερον ἀντὶ φόρων οἱ Αἰθίοπες, οἵτινες ἦσαν ὅμοροι τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ οὓς ὁ Καυκόσης εἶχεν ὑποτάξει (525 π. Χ.). Οὗτοι ἀπέφερον ἀνὰ 3 ἔτη δύο χρινικας ἀπύρου χρυσοῦ, 200 δένδροι ἐθένου, 5 παιδες Αἰθίοπας καὶ 20 μεγάλους ἐδόντας ἐλαφάντων. Οι δὲ Ἀραθες ἀπέφερον 1000 τάλαντα λιθανωτοῦ κατ' ἔτος.

20. Δαρείου ἐκστρατεία ἐπὶ Σκύθας.

Ἐπειδὴ ἡ Ἀσία ἦτο ἐν ἀνθηρῷ καταστάτει διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ τὸν πλοῦτον, ἐπειθέμησεν ὁ Δαρεῖος νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Σκυθῶν.

Παρὰ τοῖς Σκύθαις δὲ οὔτε πόλεις ὑπάρχουσιν οὔτε τείχη· ἀλλ ἔχουσι φορητὰς οἰκίας, εἴναι τοξόται ἔφιπποι καὶ ζώσιν ἀπὸ κτηνοτροφίας· διότι ἡ χώρα αὐτῶν εἴναι ὅμοια καὶ πολὺ χλοερὰ καὶ καλῶς ποτιζομένη. Κατὰ τούτων ἦθελεν ὁ Δαρεῖος νὰ πολεμήσῃ καὶ ἐπεμψεν ἀγγέλους, οἵτινες τοὺς μὲν διέταττον νὰ παρέχωσι πεζικὸν, τοὺς δὲ νὰ ἐταιρέσσωσι πλοῖα, ἃλλους δὲ νὰ κατασκευάσσωσι γέφυραν ἐπὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου. Ἄρ τοῦ δηλοῦ αὖτη ἡ προετοιμασία ἐτελείωσεν, ἔξωρμησεν ὁ Δαρεῖος ἐκ τῶν Σούσων.

Ἐλθὼν εἰς τὸν Βόσπορον, ὅπου ἦτο φυσιογνωμένη ἡ γέρυνα ἐπέβη εἰς πλοῖον καὶ ἐπλευσεν εἰς τὰς συμπληγάδας, αἴτινές ποτε κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων ἐκινοῦντο. Ἐπειτα ἐκάθισε πρὸ τοῦ ναοῦ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν καὶ παρέτηρε τὸν Πόντον, ὅστις ὅντως εἴναι ἀξιωθέατος· διότι θαυμασιώτατα πασῶν τῶν θελαστῶν εἴναι ἐσχηματισμένος· ἔχει στόμιον τὸν Βόσπορον, ὅστις 4 σταδίους εύρυς ὡν ἐκτείνεται μέχρι τῆς Ηραποντίδος, ἡ δὲ Ηραποντίς πλάνη δέει εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, 7 σταδίουν ἔχοντα πλάτος καὶ 400 μῆκος· γένεται δὲ ὁ Ἑλλήσποντος εἰς μεγάλην θάλασσαν, ὄνομαζομένην Αἰγαίον πέλαγος.

Ἄρ τοῦ ἐθέάσατο τὸν Πόντον ὁ Δαρεῖος, ἐπλευσεν ὅπίσω εἰς τὴν γέφυραν, ἣν ὁ Μανδροκλῆς ὁ Σάριος κατεσκεύασεν. Εὐχα-

ριστηθεὶς δὲ ἐκ τῆς κατασκευῆς πολὺ, ἀντήμειψεν αὐτὸν πλουτίως.

Οὕτω διέβη ὁ Δαρεῖος εἰς τὴν Εύρωπην καὶ διέταξε τοὺς "Ιωνας νὰ πλεύσωσι εἰς τὸν Ηόντον μέχρι τοῦ" Ἰστρου καὶ ἐκεῖ νὰ κατασκευάσωσι γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ὅπου δύο ἡμερῶν πλοῦν ἀπὸ τῆς Θαλάσσης ἀπέγει καὶ ὅπου ὁ "Ιστρος διασχίζεται εἰς τὰ στόμιά του.

Διαρρέει δὲ ὁ "Ιστρος ὅλην τὴν Εύρωπην ἀπὸ τῶν Κελτῶν, τοῦ ἑσγάκτου ἐν τῇ Εύρωπῃ, λαοῦ πρὸς τὴν τοῦ Ἡλίου δύσιν. Τὸν χειμῶνα δὲν εἶναι λίαν μέγας· διότι εἰς τὰς χώρας ἔκεινας ὄλγον μόνον τότε βρέχει, χιονίζει δὲ πολύ. Τὸ δὲ θέρος τήκεται ἡ γιών, ῥεει πανταχόθεν εἰς τὸν" Ἰστρον καὶ ἔξογοις αὐτὸν· πρὸς τούτοις ἐπέρχονται καὶ ἄφθονοι βροχαί· διότι βρέχει ἐκεῖ τὸ θέρος.

'Ο Δαρεῖος λοιπὸν ἀπὸ τῆς Θράκης ἤλασεν ἐπὶ τὸν "Ιστρον, καὶ διεβίβασεν ὄλοκληρον τὸν στρατὸν διὰ τῆς γεφύρας, ταύτης πέραν τοῦ ποταμοῦ. Είτα προσεκάλεσε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν 'Ιώνων παρ' ἔκυτῷ, ἔκαμεν 60 κόμβους εἰς ἓνα ἴμαντα καὶ εἶπε· «Λάθετε τοῦτον τὸν ἴμαντα καὶ κάμετε ὡς ἔξης. Ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν θὰ μὲ ἰδητε πορευόμενον ἐπὶ τοὺς Σκύθας, λύετε ἐν κόμβον καθ' ἔκάστην ἡμέραν. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ δὲν ἀναφανῶ ἐγὼ, μέχρις οὐ λυθῶσι πάντες οἱ κόμβοι, τότε ἀποπλεύσατε εἰς τὴν χώρας ὑμῶν· μέχρι τούτου ὅμως φυλάξετε τὴν γέφυραν, καὶ δείξατε πᾶσαν προθυμίαν διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ φυλακὴν αὐτῆς. Ταῦτα ἐὰν ποιήσητε, μεγάλως θὰ μὲ εὐχαριστήσητε.»

'Αλλ' οἱ Σκύθαι ἐνόησαν, ὅτι δὲν ἦσαν ίκανοι μόνοι νὰ ὑπομένωσι τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου ἐν ἀνοικτῇ μάχῃ, καὶ ἔστελλον ἀγγέλους πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν. Τότε συνηθροίσθησαν οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ἐποίησαν συμβούλιον καὶ ἀπεράσισαν εἰς ἀνοικτὴν μὲν μάχην νὰ μὴ κατέλθωσι πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀλλὰ ν' ἀποχωρῶσι πάντοτε πρὸς τὰ ὄπιστα, τὰς δὲ κρήνας καὶ τὰς πηγὰς τὰς καθ' ὃδὸν νὰ καταχώσωσι καὶ τὸν χόρτον ν' ἀρχνίζωσι.

Καὶ οὕτως ἔπραξαν. 'Αλλὰ καὶ καθ' ἦν ὡραῖον ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου ἐδείπνει καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἔκαμψεν ἐπιδρομάς. Τὸ μὲν ἵππικὸν τῶν Σκυθῶν ἔτρεπε πάντοτε τὸ ἵππικὸν τῶν Περ-

εῶν εἰς φυγὴν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ πεζικοῦ ἔφευγεν. Ἐν τούτῳ ἦλθε τέλος δὲ Δαρεῖος εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, καὶ ὅτε οἱ βασιλεῖς τῶν Σκυθῶν παρετήρησαν τοῦτο, ἐπειψαν πρὸς τὸν Δαρεῖον κῆρυκα, ὃστις ἔφερεν αὐτῷ δῶρον ἐν πτηνὸν, ἵνα ποντικὸν, ἵνα βάτραχον καὶ ἡ βέλη, καὶ ἐλεγεν ἐκ μέρους τῶν Σκυθῶν, ὅτι, ὃν οἱ Πέρσαι εἶχον νοῦν, ἥδυναντο καὶ μόνοι νὰ ἔξηγήσωσι τὶ σημαίνουσι τὰ δῶρα. Οὔτοι δὲ ἔξηγησαν ως ἔξης: «Ἐὰν μὴ γένηνθε πτηνὰ καὶ πετάτε εἰς τὸν οὐρανὸν, ἢ ὃν μὴ ποντικοὶ καὶ χωθῆτε εἰς τὴν γῆν, ἢ ὃν μὴ βάτραχοι καὶ πηδᾶτε εἰς τὰ ἔλη, δὲν θὰ ἐπιστρέψητε εἰς τὴν πατρίδα σας, ἀλλὰ θὰ φονευθῆτε ὑπὸ τούτων τῶν βελῶν.

Οἱ Πέρσαι τότε ἤρχισαν νὰ φροντίζωσι πῶς ἂνευ κινδύνου νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἱστρου γέφυραν· ἐπειδὴ ὅμως δὲ Περσικὸς στρατὸς συνίστατο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ πεζῶν καὶ δὲν ἔγνωριζε τὰς ὁδούς, δὲν ὑπῆρχον δὲ καὶ εὐθεῖαι ὁδοί, οἱ Σκύθαι ἔφιπποι ὄντες καὶ ἐμπειροί, ἔφθασαν πολὺ πρότερον τῶν Περσῶν εἰς τὴν γέφυραν. Παρατηρήσαντες δὲ ὅτι οἱ Πέρσαι δὲν εἶχον φθάσει ἀκόμη, εἶπον πρὸς τοὺς "Ιωνας, οἵτινες ἦσαν ἐν τοῖς πλοίοις αὐτῶν τὰ ἔξης:

«Ω! Ιωνες, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν σας ἥδη παρῆλθε καὶ ἀδικεῖτε ὅτι ἀκόμη μένετε ἐδῶ· διὸν λύσατε τὴν γέφυραν, ἐπιστρέψατε ταχέως οἴκαδε, ἀπολαύσατε τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐχαριστήσατε τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς Σκύθας. Ἐκεῖνον, ὃστις πρότερον ὑπῆρξε κύριος ὑμῶν, θὰ πιέσωμεν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ δύνηται νὰ ἐπιφέρῃ πλέον πόλεμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους.»

Ἐπὶ τούτῳ ἐποίησαν οἱ Ιωνες συμβούλιον, καὶ Μιλτιάδης μὲν δὲ Ἀθηναῖος, ὃστις ἦτο στρατηγὸς καὶ τύραννος ἐν τῇ Χερσονήσῳ παρὰ τὸν Ἐλλήσποντον, ἔγνωμοδότησεν ὅτι πρέπει νὰ πιεσθῶσιν εἰς τοὺς Σκύθας καὶ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ιωνίαν. 'Αλλ' ἐ Ιστιαῖος ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ἡναντιώθη εἰπὼν, ὅτι διὰ τοῦ Δαρείου τώρα ἐκαστος ἔξι αὐτῶν εἶνε τύραννος ἐν τῇ πόλει, ὃταν ὅμως ἡ δύναμις τοῦ Δαρείου καταστραφῇ, οὔτε αὐτὸς θὰ δύναται ἐν Μιλήτῳ οὕτε ἄλλοις ἀλλαγοῦ νὰ κατέχῃ τὴν ἔξουσίαν· διότι αἱ πόλεις θὰ προτιμήσωσι μᾶλλον νὰ δημοκρατῶνται ἢ νὰ τυραννῶνται. "Οτε δὲ Ιστιαῖος ἐξέφρασε ταῦτη τὴν γνώμην, πάντες προσετέθησαν αὐτῇ, ἀν καὶ πρότερον

ῆσαν ὑπὲρ τῆς γράμμης τοῦ Μιλτιάδου, καὶ ἀπεφάσισαν, ὅπως μὴ μεταχειρισθῶσιν οἱ Σκύθαι βίαν, ν' ἀποκόψωσι τῆς γεφύρας τὸ πρὸς τὸ μέρος τῶν Σκυθῶν εἰς ὅσον διάστημα φθάνει τόξευμα.

Οὕτως ἐπέστρεψαν οἱ Σκύθαι. Οἱ δὲ Πέρσαι τὴν νύκτα ἀκριβῶς ἔφθασαν παρὰ τὴν γέφυραν, καὶ ἐπειδὴ εὔρον αὐτὴν διεσγιτσμένην, ἦσαν ἐν μεγάλῃ ἀγωνίᾳ, μήπως οἱ "Ιωνες τοὺς ἐγκατέλιπον. 'Αλλ' ὁ Δαρεῖος εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἄνδρα Αιγύπτιον, ὃστις εἶχεν ἴσχυροτάτην φωνήν· τοῦτον διέταξε νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ χειλοῦς τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ καλέσῃ τὸν Ἰστιαῖον. Οὗτος ἐπρᾶξε τοῦτο· ὁ δὲ Ἰστιαῖος ἤκουσεν εὐθὺς τὸ πρῶτον λέλευσμα, ἔφερεν ὅλα τὰ πλοῖα πρὸς διάβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἔζευξε πάλιν τὴν γέφυραν. Κατὰ τοῦτον τὸν πρόπον ἐπέστρεψεν ὁ Δαρεῖος ἐκ τῆς χώρας τῶν Σκυθῶν οἴκαδε. Ἐν τῇ Θράκῃ ὅμως ἀφῆκε στρατὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μεγαλύζου, ὃστις ὑπέταξε τοὺς λαοὺς τῆς γάρως (515 π. Χ.). Ὁ Ἰστιαῖος ἔλαβε γάρων ἐν Θράκῃ πρὸς ἀνταμοιβήν. 'Αλλ' ἐπειδὴ ὁ Μεγάλυζος ἐφοβεῖτο μήπως καταστῇ ἐκεῖνος λίκιν ἴσχυρός, συνεβούλευσε τὸν Δαρεῖον νὰ προσκαλέσῃ αὐτὸν εἰς τὰ Σοῦσα εἰς τὴν αὐλήν· ὁ δὲ Δαρεῖος ἐπρᾶξε κατὰ τὴν συμβουλήν του.

21. Ἀρισταγόρας καὶ Ἰστιαῖος.

Εἰς τοὺς "Ιωνας ἡ Νάξος καὶ ἡ Μιλητος ἀπέβησαν πηγὴ κακῶν. Η Νάξος ὑπερίβαλλε (500 π. Χ.) πάσας τὰς νήσους κατὰ τὸν πλοῦτον, καὶ ἡ Μιλητος κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εὐρίσκετο ἐν τῇ μεγίστῃ ἀκμῇ καὶ ἡτο κόσμημα τῆς Ιωνίας. Διο γενεὰς ἀνθεώπων ἥδη πρότερον (560 π. Χ.) ἡ πόλις ἐπαγγειεῖ βραέως ὑπὸ κομματισμῶν, καὶ τότε οἱ Πάριοι ὑπῆρξαν οἱ τακτοποιήσαντες τὰ κοινὰ πράγματα τῶν Μιλησίων, καὶ τοῦτο ἐπρᾶξαν ώς ἔξης· Κατ' ἐπιθυμίαν τῶν Μιλησίων ἥλθον οἱ ἄριστοι ἄνδρες τῆς Πάρου εἰς τὴν Μιλητον, καὶ βλέποντες ὅτι τὰ πάντα διέκειντο κακῶς, εἶπον ὅτι ἐπεθύμουν νὰ διεξέλθωσι τὴν γάρων τῶν Μιλησίων· ἐν φῷ δὲ διεξήρχοντο πᾶσαν τὴν Μιλησίαν, ὅτε ἔβλεπον ἐν τῇ παρημελημένῃ χώρᾳ ἀγρόν τινα καλῶς ἔξειργασμένον, ἀπέγραφον τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος τοῦ ἀγροῦ. Διελθόντες δὲ ὅλην τὴν γάρων καὶ ὀλίγους εὐρόντες τοιού-

τους, εὐθύς καθὼς κατέβησαν εἰς τὸ ἄστυ ἐποίησαν συνέλευσιν, καὶ ἐκείνους διώρισαν νὰ διοικήσωσι τὴν πόλιν, τῶν ὅποιων εὑρον τοὺς ἀγροὺς καλῶς ἔξειργασμένους· διότι οὗτοι, εἶπον, καὶ τῶν δημοσίων οὕτω θὰ ἐπιμεληθῶσι, καθὼς καὶ τῶν ιδίων· οἱ δὲ ἄλλοι Μιλήσιοι, οἵτινες πρὶν ἦσαν διηρημένοι εἰς κόρματα, ὥφειλον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τούτους. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἔφερον οἱ Πάριοι εἰς τάξιν τὰ πράγματα τῶν Μιλησίων.

Τότε ὅμως ἐκ τῆς Νάξου καὶ Μιλήτου ἐπήγασαν κακὰ εἰς τὴν Ἰωνίαν κατὰ τὸν ἔξις τρόπον· Ἐκ τῆς Νάξου ἔξεδιωχθη μέρος τῶν εὐγενῶν ὅπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν Μιλήτον. Ἡ τῆς Θιλήτου δὲ τότε (501 π. Χ.) ἦτο διοικητὴς ὁ Αρισταγόρας δὲ γαμβρὸς καὶ ἔξαδελφος τοῦ Ἰστιαίου. Τοῦτον παρεκάλεσαν οἱ φυγάδες Νάξιοι τῇ βοηθείᾳ πολεμικῆς δυνάμεως νὰ καταγάγῃ αὐτοὺς πάλιν εἰς τὴν πόλιν τῶν. Ἐκεῖνος δὲ ἐσκέφθη ὅτι, ἂν διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ κατήρχοντο ἐκεῖνοι εἰς τὴν πατρίδην, αὐτὸς θὰ ἐλάμβανε τὴν ἔζουσιαν τῆς Νάξου, καὶ ὑπέσχετο νὰ παράσγῃ βοήθειαν. Πρὸς τοῦτο ἀπῆλθεν εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς τὸν Ἀρταρέρνην, στατράπην καὶ ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, καὶ διηγήθη αὐτῷ πῶς ἡ Νάξος ἦτο νῆσος πλησίον τῆς Ἰωνίας, μικρὰ μὲν, ἀλλὰ λίαν ώραία καὶ πλουσία εἰς γρήματα καὶ ἀνδράποδα.

«Στράτευσον λοιπὸν σὺ,» εἶπε, «κατὰ ταύτης τῆς νῆσου, κατάγων εἰς αὐτὴν τοὺς φυγάδας· καὶ ἐὰν τοῦτο κατορθώσῃς, σοὶ εἶναι ἔτοιμα χρήματα πολλὰ παρ᾽ ἐμοὶ, καὶ ἐκτὸς τῶν δαπανῶν τῆς στρατείας, τὰς ὅποιας ἡμεῖς οἱ παρακινοῦντες, ως εἶναι δίκαιον, παρέχομεν. Θὰ ἀποκτήσῃς διὰ τὸν βασιλέα καὶ τὴν Νάξον αὐτὴν καὶ τὰς ἄλλας νῆσους, τὰς ἔξηρτημένας ἔξ αὐτῆς, τὴν Πάρον καὶ Ἀνδρὸν καὶ τὰς Κυκλαδὰς καλούμενας. Ἐντεῦθεν δὲ ὄρμώμενος εὔκόλως δύνασαι νὰ ἐπιτεθῆς κατὰ τῆς Εὔβοίας, νῆσου μεγάλης καὶ πλουσίας, οὐχὶ μικροτέρας τῆς Κύπρου, καὶ πολὺ εὔκολον νὰ κατακτήσῃς αὐτήν. Καὶ ὅπως πᾶσαι αἱ νῆσοι κατακτηθῶσιν, ἐπαρκοῦσιν 100 τριήρεις.»

Τότε ἀπεκρίθη ὁ Ἀρταρέρνης· «Σὺ εἶσαι σύνθουλος ἀγαθὸς διὰ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως· οἱ προτάσεις σου εἶναι καλαί, πλὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων· ἀντὶ τῶν 100 πλοίων, ὅταν ἔλθῃ τὸ ζεῦρο, θὰ σοὶ εἶναι ἔτοιμα 200, ἐὰν ὁ βασιλεὺς συνανέσῃ.»

Άκεύσας ταῦτα δὲ Ἀρισταγόρας περιγραφῆς ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μίλητον. Οὐ δέ Ἀρταφέρνης ἔπειρψεν εἰς τὰ Σουσα καὶ ἐξέθηκε τὴν πρότασιν τοῦ Ἀρισταγόρου εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅστις συγκατένευσεν εἰς ταῦτην. Κατήρτισε λοιπὸν 200 τριήρεις καὶ λαμπρὸν στρατὸν ἐκ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων, ὅστις μετὰ τῶν Μιλήσιων καὶ τῶν φυγάδων Ναξίων ἔπλεεν εἰς τὴν Νάξον. Ἀλλ' οἱ Νάξιοι μετήνεγκον τὰ πάντα ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν πόλιν, παρεσκευάσθησαν εἰς πολιορκίαν καὶ προύμπηθεύθησαν ίκανὰς τροφὰς καὶ ποτά. "Οτε δέ ἐκεῖνοι ἔφθασαν, εὗρον τὰ πάντα ἐν καλῇ καταστάσει πολιορκίας καὶ ἐπολιόρκησαν ἐπὶ 4 μῆνας τὴν πόλιν. "Οτε δέ μως τὰ χρήματα, ὅσα ἔλεγον μεθ' ἔχυτῶν φέρει, κατηναλώθησαν καὶ ἡ πολιορκία ἦτι μᾶλλον ἐγένετο δυσκολωτέρα, ἔπεισαν τότε αὐτὴν, φύκοδόμησαν διὰ τοὺς Ναξίους φυγάδας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἡπειρονάποτυγόντες.

Οὐ Ἀρισταγόρας ἄρα δὲν ἡδύνθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, καὶ οἱ Πέρσαι ἀπήτουν πρὸς τούτους ἀποζημίωσιν διὰ τὰς δυπάνας τῆς στρατείας πρὸς τούτους ἐφοβεῖτο, ὅτι εἰς αὐτὸν θ' ἀπέδιδον τὴν κακὴν ἔκβασιν καὶ θὰ ἀφήσουν ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μίλητου. Ταῦτα πάντα ἡνῶγκουν αὐτὸν καὶ ἐσκέπτετο ν' ἀποστῇ ἀπὸ τῶν Περσῶν.

Τότε συνέπεσε νὰ ἔλθῃ δοῦλός τις παρὰ τοῦ Ἰστιαίου ἐκ τῶν Σουσῶν ἀγγέλλων εἰς αὐτὸν, ὅτι πρέπει ν' ἀποστῇ. Οὐ Ἰστικῖος δέ μως ἐπειδὴ ἐφυλάσσουν πᾶσαι αἱ ὄδοι, θέλων νὰ σημάνῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν τὸ πρᾶγμα, κατέφυγεν εἰς τὸ ἔξης μηχάνημα· ἔξυρισε τὴν κεφαλὴν τοῦ πιστοτάτου ἐκ τῶν δούλων κύτου, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐστιξε γράμματα καὶ περιέμενε νὰ φυγώσωσι πάλιν αἱ τρίχες· καθὼς δὲ ἐφύτρωσαν, ἔπειρψεν αὐτὸν εἰς τὴν Μίλητον, παραγγείλας αὐτῷ ἄλλο μὲν οὔδεν, ὅταν δὲ φύάσῃ εἰς τὴν Μίλητον, νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ξυρίσῃ τὰς τρίχας καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἐστιγμένα ἐπ' αὐτῆς ἐσήμακινον, ὡς ἐλέγθη, ἀποστασίαν. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν δὲ Ἰστιαῖος, διότι ἡ διαιρόνη αὐτοῦ ἐν Σουσοῖς ἦτο ἀνυπόφορος καὶ ἐλπίδας εἶχεν, ὅτι, ὃν ἐγένετο ἀποστασία, θὰ ἡδύνατο νὰ πορευθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἄλλως δὲν ἥλπιζεν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο ποτε εἰς Μίλητον.

Οὐ Ἀρισταγόρας τότε συνεσκέψθη μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ,

ἐνεκοίνωστεν αὐτοῖς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰστιαίου, καὶ πάντες ἡσαν τῆς αὐτῆς γνώμης ν' ἀποστῶσιν ἀπὸ τῶν Περσῶν.

"Ηδη λοιπὸν ἐνεργαζόμενος ὡς ἐπαναστάτη^{τη} καὶ ἔμπηκανάτο τὰ πάντα κατὰ τοῦ Δαρείου. Κατὰ πρῶτον μὲν πυρητήθη τὴν τυραννίαν καὶ παρέσχεν εἰς τοὺς Μιλησίους ισονομίαν, ὅπως προσελκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποστασίαν· ἐπειτα δὲ καθ' ὅλην τὴν Ἰωνίαν ἐπράττε τὸ αὐτὸ, ἐκδιώκων πάντας τοὺς τυράννους καὶ στρατηγοὺς διορίζων. "Ἐπειτα ἐπλευσεν ἐπὶ τριήρους ὡς ἀπεσταλμένος εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν, ὅπως ἀποκτήσῃ ισχυρὰν συμμαχίαν.

22. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐν Σπάρτῃ καὶ ἡ βασιλικὴ ὁδός.

Οὕτως ἦλθεν ὁ Ἀρισταγόρας εἰς τὴν Σπάρτην, ὅτε ἐβασίλευεν ὁ Κλεομένης (500 π. Χ.). Μετ' αὐτοῦ ἦλθεν εἰς συγδιάλεξιν, ἔγων, ὡς λέγουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, χαλκοῦν πίνακα, ἐν φύτῳ ἐγκεχαραγμένη ἡ περίοδος ὅλης τῆς Γῆς, καὶ ὅλη ἡ Θάλασσα καὶ ὅλοι οἱ ποταμοί. Ὁμιλησε δὲ πρὸς αὐτὸν ὡς ἔξῆς:

«Κλεόμενες, μὴ θαυμάσῃς ὅτι μετὰ τόσης σπουδῆς ἥλθον ἐνταῦθα· διότι ἡ θέσις ἡμῶν εἶναι τοιαύτη. Τῶν Ἰωνῶν οἱ πατέρες νὰ εἶναι δοῦλοι ἀντὶ ἑλευθέρων, τοῦτο εἶναι ὄνειδος καὶ προξενεῖ ἄλγος μέγιστον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ πρασέτι καὶ εἰς ὑμᾶς, οἵτινες εἰσθε προστάται τῆς Ἑλλάδος. Τῷραχ λοιπὸν, δι' ὄνομα τῶν Ἑλλήνων θεῶν, ἑλευθερώσατε τῆς δουλείας τοὺς Ἰωνας, ὃντας ὄμαίμονας ὑμῖν. Εἶνε δὲ εὔκολον εἰς ὑμᾶς νὰ κατορθώσητε ταῦτα· διότι οἱ βάρβαροι δὲν εἶναι ἀνδρεῖοι, ὑμεῖς δὲ ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν ισχὺν καὶ ἀνδρείαν εἰσθε οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων. Οἱ βάρβαροι μάχονται διὰ τόξων καὶ βαρέων ζιφῶν, καὶ ἔρχονται εἰς τὴν μάχην φέροντες ἀναξυρίδας εἰς τὰ σκέλη καὶ κυρβασίας εἰς τὰς κεφαλάς. Εἶναι πολὺ εὔκολον νὰ νικηθῶσιν. Ἀγαθὸς δὲ ἔχουσιν οἱ νεφάριμοι τὴν ἡπειρον ἐκείνην ὅσα οὐδὲ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δμοῦ, χρυσὸν, ἀργυρὸν, χαλκὸν, ἐνδύματα ποιεῖσαν καὶ ζῷα καὶ ἀνδρείποδα. Ταῦτα πάντα δυνατὸν νὰ γείνωσιν ὑμέτερα, ἀν θέλητε.

«Πῶς δὲ κείνται αἱ κατοικίαι αὐτῶν κατὰ σειρὴν, θέλω τοι διεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ πίνακος. Πλησίον τῶν Ἰωνῶν ἐνταῦθα

κατοικοῦσιν οἱ Λυδοὶ, ἔχοντες χώραν ἀγαθὴν καὶ πολυκρηγυρώτατοι ὄντες. Μετὰ τοὺς Λυδούς δὲ ἔρχονται ἐξῆς πρὸς ἀνατολὰς Φρύγες, πολυπροσθατάτατοι ὄντες ἀπάντων, ὅσους ἐγὼ γνωρίζω, καὶ πολυκαρπότατοι. Μετὰ τοὺς Φρύγας οἱ Καππαδόκαι· τούτων ὅμοροι εἶνε οἱ Κιλικες, οἵτινες φύκουσι μέχρι τῆς Θαλάσσης, ἐν ᾧ καίται αὔτη ἡ νῆσος, ἡ Κύπρος· οὗτοι πληρώνουσι 500 τάλαντα κατ' ἕτος φόρον. Μετὰ τοὺς Κιλικας ἔρχονται οἱ Ἀρμένιοι, ὄντες καὶ οὗτοι πολυπρόσθατοι· μετὰ τοὺς Ἀρμενίους οἱ Ματιανοί, οἵτινες κατοικοῦσι ταύτην τὴν χώραν· συνέχεται δὲ τούτοις ἡ Κισσία γῆ, ἐν ᾧ παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον Χοάσπην καίνται τὰ Σοῦσα, ἐνθα κατοικεῖ ὁ μέγας βασιλεὺς, καὶ ἐνταῦθα εἶνε οἱ λαμπροὶ θησαυροὶ αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ κυριεύσῃτε ταύτην τὴν χώραν, μετὰ θάρρους δύνασθε ἥδη καὶ πρὸς τὸν Δία περὶ πλούτου νὰ ἐρίζητε.

«Παύσατε δὲ νὰ πολεμῆτε πρὸς τοὺς Μεσσηνίους, Ἀρχάδας καὶ Ἀργείους χάριν μικρᾶς καὶ ἀθλίας χώρας, ἥτις οὐδὲ γρυσσὸν οὐδὲ ἄργυρον ἔχει, οὐδὲν, διὰ τὸ ὄποιον νὰ προθυμῆται τις νὰ κινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἐν φῷ δὲ δύνασθε νὰ κυριαρχήσοτε εὐκόλως ὅλης τῆς Ἀσίας, θὰ ἐκλέξητε ἄλλο τι νὰ πράξητε;

‘Ο μὲν Ἀρισταγόρας ταῦτα εἶπεν. ‘Ο δὲ Κλεομένης ἀπήντησεν: «“Ω ζένε Μιλήσιε, σοὶ ἀναβάλλω μέχρι τρίτης ἡμέρας τὴν ἀπάντησίν μου.”

Τότε μὲν μέχρι τοσούτου προεχώρησε τὸ πρᾶγμα· ὅτε δὲ ἐφθασεν ἡ ὡρισμένη ἡμέρα διὰ τὴν ἀπάντησιν, καὶ συνηλθον πάλιν, ἡρώτησεν δὲ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόραν πόσων ἡμερῶν ὁδὸς εἶνε ἀπὸ τῆς Θαλάσσης τῶν Ἰώνων πρὸς τὸν βασιλέα. ‘Ο δὲ Ἀρισταγόρας, ὅστις κατ’ ἄλλα εἶχε δειχθῆ μέχρι τοῦδε συνετὸς καὶ καλῶς εἶχε παρασκευάσει ἑκεῖνον, ἐν τούτῳ ἐσφάλη· διότι λασμονήσας ἔκυτόν, εἶπεν ἑκεῖνο, τὸ ὄποιον δὲν ἔπρεπε νὰ εἴη, ἵνα προσελκύσῃ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅτι δηλαδὴ εἶνε τριῶν μηνῶν ὁδός. Τότε διακόψας αὐτοῦ τὸν ἐπίλοιπον λόγον, ὃν ἔμελλεν ἔτι νὰ προσθέσῃ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπεν: «“Ω ζένε Μιλήσιε, φύγε ἐκ τῆς Σπάρτης πρὸ τῆς δύσεως τοῦ Ἡλίου, διότι οὐχὶ συνετὴν πρότασιν ποιεῖς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, θέλων νὰ ἀπαγάγῃς αὐτοὺς τριῶν μηνῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς

Οχλάσσοντος.» Ταῦτα εἶπὼν ὁ Κλεομένης ἀπήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

Ο δὲ Ἀρισταγόρας, λαβὼν κλάδον ἐλαίας, ὅπως συνήθιζον οἱ ικέται, ἡκολούθησε τὸν Κλεομένην εἰς τὴν οἰκίαν καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ τὸν ἀκροασθῇ ἀκόμη, ἀφ' οὗ ἀπομακρύνῃ τὸ μικρὸν κοράσιον, τὸ ὅποιον ἴστατο ἐκεῖ πλησίον, μονογενὲς τέκνον τοῦ Κλεομένους 8 ἔως 9 ἑτῶν τὴν ἡλικίαν· ὄνομαζετο δὲ Γοργὼ, καὶ αὕτη ἔγεινεν ὕστερον σύζυγος τοῦ βασιλέως Λεωνίδου.

Ο Κλεομένης τότε εἶπεν αὐτῷ νὰ λέγῃ ὅ, τι θέλει καὶ νὰ μὴ προσέχῃ εἰς τὸ παιδίον. Ο Ἀρισταγόρας τότε ἤρχισε νὰ ὑπηργηταὶ αὐτῷ 10 τάλαντα, ἀν ἔξεπλήρου τὴν δέησίν του· ἀργούμενου δὲ τοῦ Κλεομένους, ηὔξανε βαθυμηδὸν τὴν προσφορὰν μέχρι 50 ταλάντων. Τότε ἀνεφώνησε τὸ παιδίον: «Πάτερ, οὐδὲ σὲ διαφθείρῃ δέξιος, ἀν δὲν ἀπομακρυνθῆς ἀπ' αὐτοῦ.» Ο Κλεομένης τότε εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ παιδίου ἀπεσύρθη εἰς ἄλλο δωμάτιον, καὶ δὲ Ἀρισταγόρας ἀφῆκεν ἐντελῶς τὴν Σπάρτην, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ δώσῃ ἀκριβεστέρας πληροφορίας περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα.

Ο Ἀρισταγόρας ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν Ιώνων.

I

Αποπεμφθεὶς οὕτως δὲ Ἀρισταγόρας ἐκ τῆς Σπάρτης ἐπορεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας, αἵτινες καὶ πρότερον ἦσαν μεγάλαι, καὶ ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν (510 π. Χ.) τῶν τυράννων, ηὔξηθισαν ἔτι περισσότερον κατὰ τὴν δύναμιν.

Εἶνε προφανὲς καὶ ἐκ πολλῶν λόγων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ ισονομία εἶνε ἀξιόλογόν τι πρᾶγμα. Τοῦτο ἐμφανεταῖ καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν τυράννων οὐδενὸς τῶν γειτόνων ἦσαν ἐν πολέμῳ ὑπέρτεροι, μετὰ τὴν ἔξωσιν ὅμως αὐτῶν ἔγειναν διαφερόντως οἱ πρῶτοι.

Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ὑπὸ δεσποτικὴν μὲν ὑπηρεσίαν ἐλεύθερον ἀπ' αὐτῶν ἡ προθυμία· ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ὅμως ἔκαστος ὡς πρὸς ἵδιον ὄφελος μετὰ χαρᾶς εἰργάζετο.

Διέκειντο δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι δυσμενῶς

πρὸς τοὺς Πέρσας· διότι, ὁ Ἰππίας, ὁ υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου, ὃς τε ἔζωρισκν αὐτὸν, ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐποίει παρὰ τῷ Ἀρταφέρνει τὰ πάντα, ὅπως φέρῃ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν ἔξουσίαν ἔχυτον καὶ τοῦ Δαρείου. "Οτε ἔμαθον τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπεμψκν ἀγγέλους εἰς τὰς Σάρδεις, ἵνα εἴπωσιν ὅτι οἱ Πέρσαι δὲν πρέπει νὰ συνάπτωσι σχέτεις πρὸς τοὺς φυγάδας Ἀθηναίους. Ὁ Ἀρταφέρνης ὅμως διέταξεν αὐτοὺς πρὸς ιδίαν σωτηρίαν νὰ δεχθῶσι πάλιν τὸν Ἰππίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ᾧτο ἐπόμενον δὲν ἤδυναντο ν' ἀποδεχθῶσι τὸ τοιοῦτον, καὶ οὕτω φανερὰ ἦλθον εἰς ἔχθραν πρὸς τοὺς Πέρσας.

'Ἐπειδὴ λοιπὸν οὕτως ἦσαν διατεθειμένοι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Πέρσας (500 π. Χ.), ἦλθον δὲ Ἀρισταγόρας εἰς τὰς Ἀθήνας, ὑπολαμβάνων ταῦτα τὴν πόλιν μετὰ τὴν Σπάρτην ὡς τὴν ισχυροτάτην. Ἐνεφχνίσθη εἰς τὸν δῆμον καὶ ωμίλησε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως καὶ ἐν Σπάρτη, περὶ τῶν λαμπροτήτων τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πολεμοῦσιν οἱ Πέρσαι, οἵτινες οὔτε ἀσπίδας οὔτε δόρυ εἶχον, καὶ ᾧτο εὔκολον νὰ καταβληθῆσι. Ηροσέθηκε δὲ εἰς ταῦτα πάντα ὅτι ἡ πόλις τῶν Μιλησίων ᾧτο ἀποικία (1000 π. Χ.) τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι ᾧτο δίκαιοιν αἱ τόσον ισχυραὶ Ἀθηναὶ νὰ προστατεύσωσιν αὐτήν. Ήρὸς τοῦτο ὑπέσχετο πᾶν δὲ τοῦ ἤδυνατο, καὶ τόσον θερμῶς παρεκάλεσεν, ὅστε ἔπεισεν αὐτούς. "Οθεν φαίνεται εὐκολώτερον εἶναι γὰρ πείση τις τὸ πλῆθος ἢ ἔνα ἄνθρωπον· διότι παρὰ τῷ Κλεομένει μὲν τῷ Λακεδαιμονίῳ, ἐνὶ δοντι, οὐδὲν εἶχε κατορθώσει, παρὰ δὲ τοῖς 30,000 Ἀθηναίοις ἐπέτυχεν. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐπείσθησκν καὶ ἀπεράσισκν νὰ πέμψωσιν εἰς τοὺς Ἰωνας 20 πλοῖα πρὸς βοήθειαν. Ταῦτα δὲ τὰ πλοῖα ὑπῆρξαν ἡ ἀρχὴ τοῦ οκνοῦ διὰ τε τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς βαρθάρους.

"Οτε δὲ ἥδη ἔφθισκν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν 20 πλοίων καὶ οἱ Ἐρετοὶς μετὰ 5 τριήρων, ἔξεστράτευσεν δὲ Ἀρισταγόρας ἐπὶ τὰς Σάρδεις. Οἱ Ἰωνες ἐκ τῆς Ἐρέσου πορεύομενοι παρὰ τὸν ποταμὸν Καύστριον ὑπερέβησκν τὸν Τριώλον, καὶ κατέλαθον (499 π. Χ.) τὰς Σάρδεις; ἄνευ ἀντιστάσεως, πλὴν τῆς ἀντροπόλεως, ἦν δὲ Ἀρταφέρνης μετὰ ισχυρᾶς δυνάμεως ὑπερήσπιζεν. Ἡσκν δὲ αἱ οἰκίαι τῶν Σάρδεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθλάμιαι, καὶ αἱ πλίνθιναι δὲ εἶχον στέγας καλχιμίνχες. "Οτε

δὲ μίαν τῶν οἰκιῶν τούτων ἀνέφλεξεν εἰς τῶν στρατιωτῶν, τὸ πῦρ διερχόμενον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν διεδόθη καθ' ὅλην τὴν πόλιν. Οἱ Λυδοὶ καὶ πάντες ὅσαι τῶν Περσῶν ἦσαν ἐν τῇ πόλει συνέρρεον εἰς τε τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν Ηπειρωτικὸν ποταμὸν, ὅστις φήγματα γρυποῦ καταφέρων αὐτοῖς ἐκ τοῦ Τυμώλου ἔρει διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἐπειτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἐρμονό ποταμὸν, οὗτος δὲ εἰς τὴν θάλασσαν. "Οτε εἶδον οἱ Ἰωνεῖς, ὅτι οἱ ἔγθοι ὑπερήσπικον ἔκυτοὺς, καὶ ἄλλοι ἐν πλήθει συνέδραμον, ἐφοβήθησαν καὶ ἀπεγγόρησαν πρὸς τὸ δρός Τυμώλον, καὶ ἐκεῖθεν τὴν νύκτα ἐπορεύθησαν εἰς τὰ πλοῖα.

Καὶ αἱ Σάρδεις μὲν μετὰ τοῦ ναοῦ τῆς ἐπιχωρίου Ὁεδὸς Κι-
βήρης ἐπιρροπλήθησαν, καὶ ἐνεκα τούτου καὶ οἱ Πέρσαι ὑστε-
ρογόν ἐνέπρησαν τοὺς ναοὺς τῶν Ἑλλήνων. 'Ἄλλ.' ὅτε οἱ Πέρσαι,
οἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλυος ποταμοῦ κατοικοῦντες, ἐπληροφορήθη-
σαν τὰ συμβάντα, συνηθροίσθησαν καὶ ὕρμησαν εἰς βοήθειαν
τῶν Λυδῶν. 'Ἄλλὰ δὲν εὑρον τοὺς Ἰωνας εἰς τὰς Σάρδεις, καὶ
ἀκολουθοῦντες τὰ ἔγνη αὐτῶν ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν Ἐφεσον.
Ἐκεῖ ἀντιπαρετάχθησαν κατ' αὐτῶν οἱ Ἰωνεῖς, ἐπολέμησαν καὶ
καὶ ἐνικήθησαν ἐντελῶς. Οἱ Πέρσαι ἐφόνευσαν πλῆθος αὐτῶν,
καὶ οἱ σωθέντες διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ιδίας πόλεις.

Οὕτως ἡγωνίσθησαν τότε μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖτοι ἐγκα-
τέλιπον τοὺς Ἰωνας, ἀν καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ικέτευε πρὸς βοή-
θειαν. 'Εδείχθη δὲ τότε, ὅτι ὁ Ἀρισταγόρας δὲν εἶχεν ὑψηλὸν
φρόνημα· διότι, ἀφ' οὐ ἀνετάραξε τὴν Ἰωνίαν καὶ εἰς τόσον με-
γάλην ἐπιγείρησιν ἐνέπλεξε τοὺς Ἰωνας, διενοήθη νὰ ἀποχρή-
ση, ὅτε εἶδε τὸν δρῦν τῶν πραγμάτων. Εἶπε νὰ ἀκολουθήσω-
σιν αὐτῷ ὅσαι θέλουσι, καὶ ἐπλευσεν εἰς τὴν Θρᾳκην, ὅπως ἀ-
ποικήσῃ ἐκεῖ. "Ἐν τινι ὅμως κατὰ τῶν Θρᾳκῶν ἐκστρατείᾳ ἐ-
φορεύθη μετὰ πάντων τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ.

'Ο Ἰστιαῖος δὲ σταλεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἥλθεν εἰς τὰς Σάρ-
δεις, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν στρατηγείαν κατὰ τῶν Ἰωνών. 'Ἄλλ.'
ὁ Ἀρταφέργης διεῖδε τὸν δόλον τοῦ Ἰστιαίου καὶ εἶπε: «Θέλω
νὰ σοι εἴπω, ὃ Ἰστιαῖε, πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα· σὺ μὲν ἐποίη-
σας τὸ ὑπόδημα, ὃ δέν Ἀρισταγόρας ἐφόρεσεν αὐτό.» Τότε ἐφρ-
έθη ὁ Ἰστιαῖος καὶ ἔρυγε.

II

Άλλ' ἐναντίον τῆς Μιλήτου ἐπήρχετο ἡδημέγας στρατὸς ναυτικὸς καὶ πεζὸς τῶν βαρθάρων. Τότε (494 π. Χ.) ἀπεφύσισαν οἱ Ἰωνεῖς νὰ συναγάγωσι τὸν στόλον αὐτῶν παρὰ τὴν Λάδην καὶ προναυμαχήσωσι ὑπὲρ τῆς Μιλήτου. Ὁλόκληρος αὐτῶν ὁ στόλος συνίστατο ἐκ 353 τριήρων. Τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς κέρας εἶχον οἱ Μιλήσιοι μετὰ 80 πλοίων, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς οἱ Σάμιοι μετὰ 60, παρ' οὓς ἴσταντο καὶ ἐκ Λέσβου Αἰολεῖς. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν πλοίων τῶν βαρθάρων ἀνήρχετο εἰς 600, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Φοινικικά.

Οτε δὲ ἡδη εἶχον οἱ Ἰωνεῖς πολεμικὸν συμβούλιον, ἔλαβε πρὸς τοὺς ἄλλους τὸν λόγον Διονύσιος ὁ Φωκαεὺς καὶ ὀμιλησεν ως ἔξῆς:

«Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ὃ ἄνδρες Ἰωνεῖς, καίνται τὰ πράγματα ἡμῶν· πρόκειται περὶ ἐλεύθερις ἡδουλείας. Τώρα λοιπὸν ὑμεῖς, ἂν μὲν θέλητε νὰ ὑποφέρητε κακοπαθείας, κατὰ τὸ παρὸν μὲν θὰ ἔχητε κόπους, θὰ γίνητε ὅμως ἵκανοι νὰ νικήσητε τοὺς ἔχθρους καὶ νὰ εἰσθε ἐλεύθεροι· ἐὰν δὲ παραδοθῆτε εἰς μαλθακότητα καὶ ἀταξίαν, οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχω ὅτι θὰ ὑπεκρύψητε τὴν τιμωρίαν τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀποστασίαν ὑμῶν. Άλλὰ πείσθητε εἰς ἐμὲ καὶ ἐμπιστεύσατε ἔχυτοὺς εἰς ἐμέ· καὶ ἐγὼ ὑπισχνοῦμαι, ὃν οἱ Θεοὶ ὥστι ἀμερόληπτοι, ἡ ὅτι δὲν θὰ τολμήσωσι νὰ προσβάλωσιν ὑμᾶς οἱ ἔχθροι, ἡ, ἂν προσβάλωσι, θὰ εἴνε κατὰ πολὺ κατώτεροι ὑμῶν.»

Ακούσκαντες ταῦτα οἱ Ἰωνεῖς, ἀφιερώθησαν εἰς τὸν Διονύσιον. Ἐκεῖνος δὲ καθ' ἐκάστην ἀγῆγε τὰ πλοῖα πρὸς ἀσκησιν τῶν κωπηλατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν· ἐποίει διέκπλουν τῶν πλοίων διὰ μέσου τῶν γραμμῶν, καὶ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας εἶχε τὰ πλοῖα ἐπ' ἀγκυρῶν· φέτε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν οἱ Ἰωνεῖς εἰργάζοντο. Ἐπὶ ἐπτά μὲν ἡμέρας ὑπήκουον καὶ ἐξετέλουν τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ἐπειτα ὅμως, ἀσυνήθιστοι ὅντες εἰς τοιούτους κόπους, δὲν ἡδύναντο νὰ ὑπομένωσι πλέον τὰς κακοπαθείας καὶ τὸν καύσων, ἥρχισκεν νὰ ψιθυρίζωσιν εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν καὶ οὐδεὶς ἡθελε πλέον νὰ ὑποκούσῃ, ἀλλ' ἐπηξαν σκηνάς εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἤροντο νὰ εἰσβαίνωσιν εἰς τὰ πλατζαὶ νὰ ἀσκῶνται.

"Οτε δὲ ἡδη ἐπλησίασαν οἱ Φοίνικες νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἀντεξέπλευσαν κατ' αὐτῶν ἐν μακρῷ τάξει οἱ Ἰωνες. Ἀλλὰ μόλις ἤρχισεν ὁ ἄγων, καὶ πολλοὶ τῶν Ἰώνων ἐδείγθησαν δειλοί. Δὲν δύναται δῆμος δὲ Πρόδοτος νὰ εἴπῃ ποιοι ἐπραξαν τοῦτο, διότι κατηγοροῦσιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ἀλλὰ λέγεται δὲ οἱ Σάρμιοι ἀραντες τὰ ιστία κατέλιπον τὴν τάξιν, καὶ τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἡκολούθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰώνων. — Ἐξ ἑκείνων δὲ, δεσοι παρέμειναν εἰς τὸν ἄγωνα, οἱ Χῖοι ὑπέστησαν τὰ τραχύτατα, διότι ἡγωνίσθησαν λαμπρῶς καὶ ἐφάνησαν πιστοί.

'Ιδὼν δὲ ὁ Φωκαεὺς Διονύσιος, δότις τρία πλοῖα εὑχε κυριεύσει, δὲ οἱ Ἰωνες ἦσαν ἀπολωλότες, ἐπλευσε κατὰ τῆς Φοίνικης, καὶ ἀφ' οὗ κατεβύθισε πολλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ ἔλασθε πολλὰ χρήματα, ἐπλευσε πρὸς τὴν Σικελίαν, οὗτον ἔξησκει πειρατείαν, ἀλλ' οὐχὶ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐναντίον τῶν Καρυγδονίων καὶ ('Επρούσκων) Τυρσηνῶν. Οἱ δὲ Ηέροι κακήσαντες τοὺς Ἰωνας ἐν ναυμαχίᾳ ἐποιιόρκησαν τὴν Μιλήτου ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης, ὑπέσκυπτον τὰ τείγη καὶ προσῆγον παντοίας μηχανάς· οὕτω κυριεύουσι τὴν πόλιν τῷ ἔκτῳ ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀρισταγόρου (494 π. Χ.), καὶ ἡγυαλώτισκαν ὅλους τοὺς πολίτας.

Τοὺς Ἀθηναίους δῆμος συνεκίνησε πολὺ ἡ κατάληψις τῆς Μιλήτου, καὶ τοῦτο ίδίως ἐδείχθη κατὰ τὴν ἔξης περίπτωσιν. "Οτε Φρύνιχος ὁ τραγικὸς, παιήσας τραγῳδίαν «Μιλήτου ἀλωσιν» ἐδίδασκεν αὐτὴν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀπόλτες οἱ θεαταὶ ἐχυσαν δάκρυα. Ἐπέβαλον δὲ 1000 δραχμὰς ζημίαν εἰς τὸν ποιητὴν, δότι ὑπέμνησεν αὐτοὺς οἰκείον δυστύχημα, καὶ διέταξεν νὰ μὴ διδάξῃ μηδεὶς πλέον τοῦτο τὸ δράμα.

Οὕτως οἱ Ἰωνες ὑπετάγησαν τρίτην φορὰν ἡδη· τὸ μὲν πρῶτον (560 π. Χ.) ὑπὸ τῶν Λυδῶν, ἐπειτα δὲ δις ὑπὸ τῶν Ηέρων (546 καὶ 494 π. Χ.).

24. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου καὶ βασιλικὸς οἶκος τῶν Μακεδόνων.

Τὸ δὲ ἔχο (493 π. Χ.) ἀνεκάλεσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λοιποὺς στρατηγοὺς καὶ ἐστειλε τὸν Μαρδόνιον, τὸν υἱὸν τοῦ Γ'ωβρίου, δότις ἡτο νέος ἀκόμη καὶ νεωστὶ εὑχε νυμφεύθη τὴν θυγατέρα

τοῦ Δαρείου, μετὰ ἴσχυροῦ πεζοῦ καὶ ναυτικοῦ στρατοῦ. Φθόνος δὲ ὁ Μαρδόνιος εἰς τὴν Κιλικίαν, αὐτὸς μὲν ἐπορεύθη εἰς τὰ πλοῖα, τὸν δὲ πεζὸν στρατὸν ἥγον ἄλλοι στρατηγοὶ εἰς τὸν Ελλήσποντον· ὁ δὲ Μαρδόνιος ἔπλευσε πρὸς τὴν Ἰωνίαν, κατέλυσε πάντας τοὺς τυράννους τῶν Ἰώνων, καὶ εἰσῆγαγε τὴν δημοκρατίαν εἰς τὰς πόλεις. Ἐπειτα διηγήθη εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, καὶ ὅτε τὸ πλῆθος τῶν πλοίων καὶ ὁ πολυάριθμος πεζὸς στρατὸς συνηθρίσθη, διέβησεν τὸν Ἐλλήσποντον ἐπὶ πλοίων, καὶ ἔπλευσε πρὸς τὴν Ἐρέτριαν καὶ τὰς Ἀθήνας. 'Ἄλλ' αἱ πόλεις αὗται ἔχρησίμευσον μόνον ως πρόρασις πρὸς τὴν ἐκστρατείαν· ἐσκέπτοντο δὲ νὰ ὑποτάξωσιν ὅσον πλείστας ἡδύναντο Ἑλληνικὰς πόλεις.

Καὶ πρῶτον μὲν ὑπέταξαν διὰ τοῦ στόλου αὐτῶν τοὺς Θάσιους, οἵτενες δὲν ἀντέστησαν· διὰ τῆς πεζῆς δὲ δυνάμεως προσέθεσαν καὶ τοὺς Μακεδόνας εἰς τοὺς λοιποὺς ὑπηκόους αὐτῶν· διέστι μέγρι τῶν Μακεδόνων ἡσαν ἡδη πρότερον πάντες οἱ λαοὶ ὑποτεταχμένοι εἰς αὐτούς.

'Ἐν Μακεδονίᾳ ἦρχε τότε ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος· ὁ ἔδομας αὐτοῦ πρόγονος ἦτο ὁ Ηερδίκκας, ὃστις ἀπέκτησε τὴν βασιλείαν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Ηέλαι (700 π. Χ.) ἔρυγον ἐξ Ἀργους εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς τρεῖς ἀδελφοὶ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἡρακλέους, Γαυάνης καὶ Ἀέροπος καὶ Ηερδίκκας, καὶ ἐκεῖθεν, ὑπερβαλόντες τὰ ὅρη, εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίαν καὶ ἔρθησκεν εἰς τὴν πόλιν Λεσβίην. Ἐνταῦθα δὲ ὑπηρέτουν ἐπὶ μισθῷ παρὸν τῷ βασιλεῖ ὁ μὲν ἵππους βόσκων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν, ὁ Ηερδίκκας, τὰ μικρὰ θρέψυκτα (πρόσθιτα, αἰγαῖς)· ἡσαν δὲ τὸ πέλαιον οὐ μόνον ὁ λαὸς ἀλλὰ καὶ οἱ βασιλεῖς πτωχοὶ, ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως ἡ ἴδια ἐμιχγείρευεν αὐτοῖς τὸ φρυγητόν· ὅσκηις δὲ ἐφήνετο ὁ ἀρτος τοῦ Ηερδίκκου, ἐγίνετο διπλάσιος· ἐπειδὴ δὲ πάντοτε συνέβαινε τοῦτο, εἶπεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὅστις εὐθὺς ὑπωπτεύῃ, ὅτι τοῦτο εἴνε θυρμακ καὶ προμηνύει μέγα πρᾶγμα· καλέσας τότε τοὺς τρεῖς δούλους εἶπε ν' ἀρχήσωσι τὴν οἰκίαν τους καὶ νὰ φύγωσιν· ἐκεῖνοι δὲ εἶπον ὅτι εἴνε δίκαιον νὰ λέθωσι τὸν μισθὸν καὶ οὕτω νὰ ἐξέλθωσι. Τότε ὁ βασιλεὺς θεοβλαβῆς γενόμενος εἶπε; «Μισθὸν σας διδω ἔξιαν ὑμῶν ταῦτον ἔδω,» δεῖξας τὸν Ἡ-

λιον, ὅστις τότε διὰ τῆς καπνοδόχης εἰσήρχετο εἰς τὸν οἶκον. Οἱ μὲν πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ ἔστησκν ἐκπληκτοῖς ἀκούσαντες ταῦτα. ὁ δὲ νεώτερος Ηερδίκκας «ἀδεγόμεθα», εἶπεν, «ὦ βασιλεῦ, αὐτὸς, τὸ ὄποιον μᾶς δίδεις·» καὶ περιγράψει διὰ τῆς μαχαιρᾶς αὐτοῦ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν Ἡλιον· περιγράψας δὲ κύκλον ἔλαβε τρεῖς φοράς ἐκ τοῦ Ἡλίου εἰς τὸν κόλπον καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἀλλων.—“Οτε δὲ οὗτοι ἀνεγάρησκν, εἰς τῶν παρακαθημένων λέγει εἰς τὸν βασιλέα, ὅποιόν τι πρᾶγμα ἐποίησεν ὁ παῖς, καὶ ὅτι μετὰ συνέσεως ὁ νεώτερος ἀδελφος ἔλαβε τὰ διδόμενα. ‘Ο βασιλεὺς ἀκούσας ταῦτα καὶ παροξυνθεὶς, πέμπει κατ’ αὐτῶν ἵππεῖς, ἵνα καταστρέψωσιν αὐτούς. Τπάρχει δὲ ποταμὸς ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, εἰς τὸν ὄποιον θυσιάζουσι μέχρι σήμερον (450 π. Χ.) οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐξ Ἀργους τριῶν τούτων ἀνδρῶν ὡς σωτῆρά των· οὗτος, ἀφοῦ διέβησαν οἱ ἀδελφοὶ, ἔρρευσε τόσον ἴσχυρῶς, ὅστε ἀδύνατον ἀπέβη εἰς τοὺς ἵππεῖς νὰ τὸν διαβῆσιν. Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ὅμως, φθάσαντες εἰς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίας, κατώκησαν πλησίον τῶν κήπων τῶν λεγομένων ὅτι εἶνε Μίδου τοῦ Γορδίου· ἐν αὐτοῖς φύονται ἀγρικαὶ ῥόδαι, ἔχον ἐκαστον ἑξήκοντα φύλλα, καὶ κατὰ τὴν ὄσμήν ὑπερέγοντα τῶν ἀλλων· ὑπεράνω δὲ τῶν κήπων κεῖται ὄρος ἀβατον ἔνεκα τῆς χιόνος. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ὅρμηθέντες ἐκυρίευσαν καὶ τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν. Ἀπὸ τούτου λοιπὸν τοῦ Ηερδίκκου κατήγετο ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις τότε (493 π. Χ.) ὑπετάγη εἰς τὸν Ηέρσας.

‘Ο Ηερσικὸς στόλος παρέπλεε κατὰ τὴν ἡπειρον μέχρι τῆς Ἀκάνθου, καὶ ἐκεῖθεν περιέπλεε τὸ ὄρος Ἀθω (492 π. Χ). Ἐκεῖ ὅμως ἐπιπεσῶν σφοδρὸς καὶ μέγας βορρᾶς ἔρριψε πλῆθος πλοίων πρὸς τὸν Ἀθω. Λέγεται δὲ ὅτι ἐντούτῳ 300 μὲν πλοῖα, 2 δὲ μυριάδες ἀνθρώπων κατεστράφησαν. Μέρος δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡρπάζετο ὑπὸ τῶν θαλασσίων θηρίων, τὰ δὲ ποικίλη περὶ τὸν Ἀθω θάλασσα ἐν ἀφθονίᾳ τρέφει, καὶ κατεστρέφοντο· ἄλλοι δὲ κατεβυθίζοντο, μὴ γνωρίζοντες νὰ κολυμβῶσιν· ἄλλοι δὲ ὑπὸ ρίγους ἀπέθινον.

Ταῦτα ἔπαθεν δεστόλος· ὁ δὲ Μαρδόνιος μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, στρατοπεδεύων ἐν Μακεδονίᾳ, προσεβλήθη τὴν νύκτα ὑπὸ τῶν Βρύγων, Θρακικοῦ λαοῦ. Οὕτοι ἐφόνευσαν ἱκανὸν πλῆθος

καὶ ἐτραυμάτισαν καὶ τὸν Μαρδόνιον αὐτὸν. Ἀλλὰ δὲν διέρυγον τὴν δουλείαν τῶν Πέρσων· διότι ὁ Μαρδόνιος δὲν κατέλιπε τὴν χώραν, πρὸς ὑποτάξη αὐτούς. Μετὰ τοῦτο ὅμως ἀπήγαγεν ὄπίσω τὸν στρατὸν, διότι ὁ μὲν πεζὸς διὰ τῶν Βρύγων, ὁ δὲ στόλος διὰ τῆς παρὰ τὸν "Αθω τρικυμίας σπουδαίως ἔβλασθη. Οὕτως ἐπέστρεψεν ὁ στρατὸς οὗτος μετ' αἰσχους εἰς τὴν Ασίαν.

25. Οἱ κήρυκες. Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνους ἐκστρατεία.

I

Μετὰ ταῦτα (491 π. Χ.) ἡθέλησεν ὁ Δαρεῖος νὰ δοκιμάσῃ τοὺς Ἑλληνας, ἃν θὰ ἐπολέμουν ἢ θὰ παρεδίδοντο εἰς αὐτόν. Ἐπεμψε κήρυκας ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἀπαιτήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ διὰ τὸν βασιλέα. Ἀλλους δὲ κήρυκας ἐπεμψεν εἰς τὰς φόρους ὑποτελεῖς παραθαλασσίους πόλεις καὶ ἐπέτασσε νὰ κατασκευάσωσι πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἴππαγωγά.

'Ἐν τῇ Ἑλλάδι τότε πάντες οἱ νησιῶται καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς ἡπείρου παρέσχον ὅ, τι οἱ Πέρσαι ἀπήτουν. Ἀλλως ὅμως προσηνέγκησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι· οἱ μὲν ἔρριψαν τοὺς κήρυκας εἰς βάρκθρον, οἱ δὲ εἰς φρέαρ, καὶ διέταξαν ἐκ τούτων νὰ φέρωσιν ὕδωρ πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁποίαν μὲν τιμωρίαν ἔγεικ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέστησαν ἀγγοεῖ Ἡρόδοτος· τοὺς Λακεδαιμονίους ὅμως κατέλαθεν ἡ ὄργὴ τοῦ Ταλθυβίου, τοῦ κήρυκος τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἐν Σπάρτη δηλαδὴ ὑπάρχει γαὸς τοῦ Ταλθυβίου, καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ Ταλθυβίδαι καλούμενοι λαμβάνουσι παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν κηρυκείαν ὡς τιμητικὸν ἐπάγγελμα. Ἐξ ἐκείνης λοιπὸν τῆς πράξεως ἐπὶ μηκόν γρόνον οἱ Σπαρτιάται οὐδεμίαν εὔνοεικὴν θυσίαν ἡδύναντο νὰ ἐπιτύχωσι. Διὰ τοῦτο δὲ ἐλυποῦντο πολὺ καὶ εἰς ἐκάστην σύνοδον τῆς κοινότητος πολλάκις ἐκήρυσσον, ἃν τις τῶν Λακεδαιμονίων θέλει νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς Σπάρτης πρὸς ἔξιλέωσιν. Τότε (485 π. Χ.) ἀνεδείχθησαν δύο Σπαρτιάται, Σπερθίας ὁ Ἀνηρίστου καὶ Βουλίς ὁ Νικολάου, εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν ἐκ τῶν πρώτων, νὰ τιμωρηθῶσι πρὸ τοῦ θέρζου διὰ τοὺς ἀπολεσθέντας ἐν Σπάρτη κήρυκας τοῦ.

Δαρείου, Ούτω λοιπὸν οἱ Σπαρτιάται ἀπέπεμψαν τούτους εἰς τοὺς Μήδους, ἵνα ἀποθάνωσι.

Καὶ αὕτη ἡ τόλμη τῶν ἄνδρῶν τούτων εἶνε ἀξία θαυμασμοῦ, καὶ πρὸς τούτοις οἱ λόγοι, οὓς εἶπον πρὸς τὸν Ὑδάρνη, πρὸς ὃν ἀρίκοντο παρευόμενοι εἰς τὰ Σοῦσα. Ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦτο τὸ μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Οὗτος ἐδέχθη αὐτοὺς φιλοξένους, εἰστάσει καὶ ἡρώτησεν: «Ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, διατί ἀποφεύγετε νὰ γίνητε φίλοι πρὸς τὸν βασιλέα; ἐὰν ἀποβλέψητε εἰς ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ πράγματα, δύνασθε νὰ ἔννοήσητε πῶς γνωρίζει νὰ τιμᾷ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ὁ βασιλεὺς. Τοιουτοτρόπως καὶ ὑμεῖς, ἂν θέλετε παραδώσει ἑαυτοὺς εἰς τὸν βασιλέα, ἐπειδὴ εἰσθε ἄνδρες ἀγαθοὶ, ἔκαστος ὑμῶν θὰ ἔξουσίαζε μέρος τῆς Ἑλλάδος.» Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθησαν ἔκεινοι ως ἔξης: «Ὕδαρνες, ἡ πρὸς ὑμᾶς συμβουλή σου εἶνε μονομερής· διότι τὸ ἐν μόνον μέρος γνωρίζεις ἐκ πείρας, τοῦ δὲ ἑτέρου εἶσαι ἀπειρος· διότι τὸ μὲν νὰ εἴσαι δοῦλος γνωρίζεις καλῶς· ἐλευθερίας δὲ πείρου δὲν ἔλκεις ἀκόμη, οὐδὲ γνωρίζεις ἂν εἶνε γλυκεῖα ἢ ὅχι. Διότι, ἀν τίθελες γευθῆ αὐτῆς, ὅχι μόνον διὰ δοράτων θὰ συνεθούλευες ἡμᾶς νὰ πολεμήσωμεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ πελέκεων.» Ταῦτα μὲν ἀπήντησαν πρὸς τὸν Ὑδάρνη.

Ἐντεῦθεν δὲ ἀνέβησαν εἰς τὴν Σοῦσα, καὶ προσῆλθον ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Τότε διέταξαν αὐτοὺς οἱ δορυφόροι καὶ ἡγάγκαζον βίρξ νὰ προσκυνῶσι τὸν βασιλέα προσπίπτοντες· ἔκεινοι δὲ εἶπον ὅτι, καὶ ἀν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἥθελον ὑπ' αὐτῶν ὀθεῖσθαι, δὲν θὰ ἐποίουν τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον· διότι οὕτε συνήθεια ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς νὰ προσκυνῶσιν ἀνθρώπουν, οὔτε διὰ ταῦτα ἥλθον. Ἀφ' οὐ λοιπὸν ἀντέστησαν εἰς τοῦτο, εἶπον Ὅστερον τὰ ἔξης: «Ὦ βασιλεῦ Μήδων, ἐπεμψαν ἡμᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ καταστραφέντων κηρύκων, ὅπως ἀποτίσωμεν ποιῶν ἔκεινων.» Οἱ Ξέρξης πρὸς ταῦτα ἀπήντησε μεγαλοφρόνως, ὅτι δὲν θὰ γενή δόμοιον πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους· διότι ἔκεινοι μὲν συνέχειν τὰ νόμιμα πάγτων τῶν ἀνθρώπων, φονεύσαντες κηρύκας· αὐτὸς δὲ δὲν θελήσῃ νὰ ποιήσῃ ἔκεινα, διὰ τὰ ὅποια ἐπιπλήττει ἔκεινους, ἀλλὰ, γωρίς νὰ ἀντιφονεύσῃ ὁ ἀπολύσῃ τοῦ πταίσματος τοὺς Λακεδαιμονίους;

Οὕτω διὸ τῆς πράξεως τῶν Σπαρτιατῶν ἐξίλεωθη ἡ ὄργη τοῦ Ταλθυβίου, ἢν καὶ ὁ Σπερθίας καὶ Βούλις ἐπέστρεψαν ζῶντες.

Τοῦτο συνέβη, ὅτε ἔβασιζεν ἡδη ὁ Ξέρξης, ὁ υἱὸς τοῦ Δαρείου.

II

Τότε δὲ ὁ Δαρεῖος ἀπέλυσε τὸν Μαρδόνιον τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ ἡ ἐκστρατεία αὐτοῦ ἀπέτυχε, καὶ διώρισεν ἄλλους στρατηγοὺς, ἵνα ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Ἐρετρείας καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὸν Δάτιν, Μῆδον ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, καὶ τὸν Ἀρταφέρνη, τὸν υἱὸν Ἀρταφέρνους τοῦ Ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Τούτους ἐπειμψε παραγγίλας νὰ ἔξανδραποδίσωσι τοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἐρετρεῖς, καὶ νὰ φέρωσιν αὐτοὺς ἐνώπιόν του. Ἀπῆλθον οὗτοι (490 π. Χ.) καὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Κιλικίαν εἰς τὸ Ἀλάγην πεδίον, ὅπου συνηθροίσθη μέγας καλῶς κατηρτισμένος στρατός· τοῦτον συναπήντησε καὶ ὁ στόλος μετὰ τῶν ἱππαγωγῶν πλοίων, ὅπως εἶχεν ἐπιβάλλει τὸ προηγούμενον ἔτος ὁ Δαρεῖος εἰς τὰς φύρους ὑποτελεῖς πόλεις.

Τότε ἐπειθέάσθησαν οἱ ἵπποι καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς καὶ ἐπλεύσκων μετὰ 600 τριήρων πρὸς τὴν Ἰωνίαν. Ἐντεῦθεν δὲν διηγούμενησκαν πρὸς τὸν Ἑλλάσποντον καὶ τὴν Θράκην· ἀλλ' ἐκ Σάμου ὄρμώμενοι διὰ τῶν νήσων ἐποίουν τὸν πλοῦν, φοβούμενοι, ως φαίνεται, τὸν περίπλουν τοῦ Ἀθω, ὅστις πρότερον τόσον κακὸς ἀπέβη. Ὁρμησαν δὲ ἐπὶ τὴν Νάξον, τὴν ὥποιαν πρότερον δὲν εἶχον καταλάβει. Ὁτε δὲ ἡδη ἐπλησίαζον εἰς τὴν Νάξον, ἔφυγον οἱ Νάξιοι εἰς τὰ ὅρη, ἐνθυμούμενοι τὰ πρότερον συμβάντα, χωρὶς νὰ περιμένωσι τὴν ἀριξίν τοῦ ἔχθροῦ. Οἱ δὲ Ηέρσαι καθυπεδούλωσαν πάντας, οὓς συνέλαβον, καὶ ἐνέπρησαν τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναούς· μετὰ τοῦτο ἐπλεόν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους. Ἐν τούτῳ κατέλιπον οἱ Δήλιοι τὴν νῆσον αὐτῶν καὶ ἔφυγον εἰς τὴν Γῆνον. Ὁτε δὲ ὁ στρατὸς ἐπλησίαζεν, ὁ Δάτις, ὅστις προέπλεε, διέταξε νὰ μὴ προσορμίσωσι τὰ πλοῖα πρὸς τὴν νῆσον, καὶ μαθὼν ποῦ ἦσαν οἱ Δήλιοι, εἰπεν αὐτοῖς διὰ κήρυκος: «Ἄνδρες ιεροί, διατί φεύγετε καὶ μὲς ἀδικεῖτε δυσπιστοῦντες πρὸς ἐμέ; διότι καὶ ἡ ἐμὴ γνώμη εἶνε καὶ ὁ θυσιλεὺς προσέτι μὲ διέταξε τὴν χώραν, ἐν ἡ ἐγεννήθησαν οἱ

δέο θεοί, νὰ μὴ βλάψω, μήδὲ τοὺς κατοίκους αύτῆς. "Οθεν ἐπιστρέψατε εἰς τὰ ἴδια καὶ κατοικήσατε ἐν εἰρήνῃ τὴν νῆσον."»

Ταῦτα ἔξηγγειλεν εἰς τοὺς Δηλίους διὰ τοῦ κήρυκος· μετὰ τοῦτο σωρεύσας 310 τάλαντα λιθανωτοῦ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἔθυσίασεν. "Ἐπειτα ἐπλευσε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἐρέτριαν, ἄγων ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ" Ιωνας καὶ Αἰολεῖς.

Οι δὲ Ἐρετριεῖς εἶχον ἀποφασίσει νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰ τείχη, ἐπειδὴ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῇ ἡ πόλις. Ἐπὶ ἔξημέρας σφοδρῶς προσέβαλλον τὴν πόλιν καὶ πλήθυς ἀνθρώπων ἐπεσον ἀμφοτέρων· τὴν δὲ ἔδομην ἐκυρίευσαν οἱ Πέρσαι τὴν πόλιν διὰ προδοσίας· εἰσέβαλον, διήρπασαν καὶ ἐκκυρίευσαν τοὺς νκούς πρὸς ἀνταπόδοσιν τῶν ἐν Σάρδεσι καέντων ναῶν, καὶ ἔξηνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους κατὰ διαταγὴν τοῦ Δαρείου. 'Αρ' οὐ δὲ τὴν Ἐρέτριαν οὔτε πάντας ὑπεδούλωσαν, περιέμειναν ἡμέρας τινὰς καὶ ἐπλευσαν ἐπειτα εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἵνα πιέσωσι τοὺς Ἀθηναίους, νομίζοντες ὅτι καὶ οὗτοι θὰ ἐποίουν τὰ αὐτὰ, ἀπερ καὶ οἱ Ἐρετριεῖς.

"Το δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ πεδιὰς τοῦ Μαραθῶνος διατάλληλοτάτος τόπος διὰ τὸ ἱππικὸν καὶ πλησίον τῆς Ἐρετρίας· ἐκεῖ ὠδήγησε τοὺς Πέρσας διὰ Ιππίας, διὰ υἱὸς τοῦ Ηεισιτράτου. Μαθόντες τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ἔξωρμησαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Μαραθῶνα· ὀδηγοῦντο δὲ ὑπὸ 10 στρατηγῶν, ἐν οἷς ἦτο καὶ διὰ Μιλτιάτης, διὰ υἱὸς τοῦ Κέιμωνος. Οὔτος εἶχεν ἐλθεῖ ἐκ τῆς Χερσονήσου πλοῦν κίνδυνον ἐκφυγῶν· διότι πρῶτον μὲν τὸν ἐπετήρουν οἱ Φοίνικες, ὅπως συλλάβοσι καὶ ἀπαγάγωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα· ἐπειτα δὲ, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἥδη εἴνε ἐν σωτηρίᾳ, εἰσῆγθη ὑπὸ τῶν ἐγχρωτῶν αὐτοῦ· εἰς τὸ δικαστήριον κατηγορούμενος διὰ τὴν τυραννίαν του ἐν Χερσονήσῳ. 'Αλλὰ καὶ ἐνταῦθα διέφυγε καὶ ἐξελέχθη ἥδη ὑπὸ τοῦ λαοῦ στρατηγός.

"Ἐν φάκόμη οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἐν τῇ πόλει, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπειρψαν κήρυκας εἰς τὴν Σπάρτην, ὅστις ἦτο ἡμεροδρόμος ἐξ ἐπαγγέλματος. Οὔτος φθάσας τὴν δευτέραν ἡμέραν ἔξη Ἀθηνῶν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐνεφρνίσθη εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν· 'Ω Λακεδαιμόνιοι! Οἱ Ἀθηναῖοι παρακαλοῦσιν ἡμᾶς νὰ βοηθήσουτε αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ ἀφήσοτε πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τῇ Ελ-

λάδι νὰ περιπέσῃ ἐξ δουλείαν ὑπὸ ἀνδρῶν βαρβάρων. "Ηδη δέ
ἡ Ἐρέτρια κατεδουλώθη, καὶ ἡ Ἑλλὰς κατὰ μίαν ἐπίσημον
πόλιν ἔγεινεν ἀσθενεστέρα.»

Οὕτω λοιπὸν οὗτος μὲν ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὰ παρηγγελμέ-
να, ἐκεῖνοι δὲ ἀπεφάσισαν μὲν νὰ βοηθήσωσι, δὲν ἡδύνατο ὅμως
πάρκυτα νὰ σπεύσωσι, χωρὶς νὰ παραβῶσιν ἀργατόν τινα νό-
μον· ἦτο δηλαδὴ (Σεπτεμβρ. 490. π. X.) ἡ ἐννάτη ἡμέρα
τῆς νέας σελήνης, καὶ ἔλεγον ὅτι, πρὶν γείνη ὁ δίσκος πλήρης,
δὲν ἡδύνατο νὰ ἐκστρατεύσωσι. Περιέμενον λοιπὸν τὴν πανσέ-
ληνον.

Οἱ Ἀθηναῖοι παρετάχθησαν ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Ἡρακλέους
καὶ μετ' αὐτῶν ἡνῶθησαν καὶ οἱ Πλαταιεῖς μεθ' ὅλης αὐτῶν
τῆς στρατιᾶς· διότι ἦδη πρότερον οὗτοι εἶχον προσαρτηθῆναι
τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες εἶχον ἀναλάβει ἦδη πολλοὺς κόπους
δι' αὐτούς.

26. Ὁ Μιλτιάδης καὶ ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν διηρημένοι κατὰ τὰς
γνώμας· οἱ μὲν ἔλεγον νὰ μὴ ἐπεξέλθωσιν εἰς μάχην, καθότι
ἥσαν λίαν ἀσθενεῖς ἐν συγκίσει πρὸς τὸν στρατὸν τῶν Μήδων, οἱ
δὲ, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Μιλτιάδης, ὑπεστήριζον νὰ ἀγωνισθῶ-
σιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη γνώμη ὑπερίσχυσεν, ἐστράφη ὁ Μιλ-
τιάδης πρὸς τὸν ἀρχοντα πολέμαρχον, ὄνομαζόμενον Καλλίμα-
χον, ὅστις εἶχε τὴν ἐνδεκάτην ψῆφον ἐν τῇ βουλῇ τῶν στρατη-
γῶν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ταῦτα.

«Ἐν σοὶ τώρα κεῖται, ὁ Καλλίμαχε, νὰ καταδουλώσῃς ἢ
νὰ ἐλευθερώσῃς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ζῆς ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀν-
θρώπων, ὡς οὐδὲ ὁ Ἀρμόδιος καὶ Ἄριστογείτων (514 π. X.).

«Ἐξ ὅτου ὑπάρχουσιν αἱ Ἀθῆναι, οὐδέποτε ἥλθον εἰς τόσου
μέγχν κίνδυνον, ὅσον τώρα· καὶ ἂν μὲν ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς
Μήδους, εἶνε ἦδη ἀποφασισμένον τι θὰ πάθωσι παραδεδομένοι
εἰς τὸν Ἰππίαν· ἔὰν δὲ ὑπερισχύσῃ αὕτη ἡ πόλις, θὰ εἶνε ικα-
νὴ νὰ καταστῇ ἡ πρώτη ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Πῶς λοι-
πὸν ταῦτα εἶνε δυνατὸν νὰ γείνωσι, καὶ πῶς ἐκ σοῦ ἔξαρτάται
τὸ νὰ ἔχῃ τι τούτων τῶν πραγμάτων κύρος, τώρα ἔργωμαι νὰ
εἴπω: 'Ημῶν τῶν στρατηγῶν ὄντων δέκα, αἱ γνώμαι εἶνε διη-

ρημέναι· καὶ οἱ μὲν παρεκινοῦσι νὰ συνάψωμεν μάχην, οἱ δὲ ὅτι ἔχουν μὲν λοιπὸν δὲν συνάψωμεν, φθοῦμαι μήπως διχόνοιά τις ἐμπεσοῦσα εἰς τοὺς Ἀθηναίους διάσείσῃ τὰ φρονήματα αὐτῶν ὥστε νὰ μηδίσωσιν· ἔχουν δημοσίες συνάψωμεν, πρὶν σαθρά τις ἴδεια καταλάβῃ τοὺς Ἀθηναίους, δυνάμεθα νὰ νικήσωμεν ἐν τῇ συγκρούσει, ἀν δὲ θεοὶ μένωσιν οὐδέτεροι. Ταῦτα λοιπὸν πάντα τώρα ἐκ σοῦ ἔξαρτῶνται· διότι ἀν μὲν σὺ προστεθῆς εἰς τὴν ἐμὴν γνώμην, ἡ πατρίς σου θὰ εἶναι ἐλευθέρα καὶ πρώτη τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων· ἀν δημοσίες προτιμήσῃς τὴν γνώμην τῶν ἀναθαλόντων τὴν μάχην, θὰ ἔχης ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν, τὰ διοῖα σοὶ ἀπηριθμησα, τὰ ἐναντία.»

Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτάται τὸν Καλλίμαχον· ἀφ' οὗ δὲ προσετέθη ἡ γνώμη τοῦ πολεμάρχου, εἶχεν ἦδη ἐπικυρωθῆνα συναφθῆ μάχην. Τότε παρέδιδον οἱ στρατηγοὶ, οἵτινες εἶχον ψηφίσει υπὲρ τῆς μάχης, τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν, ἵτις καθ' ἑκάστην ἥλλασεν, εἰς τὸν Μιλτιάδην. Οὗτος ἐδέχθη μὲν αὐτὴν, δὲν συνηπτεν δημοσίες μάχην πρότερον, πρὶν ἡ σειρὰ τῆς ἀνωτέρας ἀρχηγίας (πρωτανείας) ἐλθῇ εἰς αὐτόν.—Ως δὲ ἥλθεν ἡ ἡμέρα αὐτοῦ, ἔταξε τοὺς Ἀθηναίους εἰς μάχην (21 Σεπτ. 490 π. Χ.). Τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἦγεν ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, διότι οὕτως εἶχεν διάρκειαν διάφορον τότε παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, κατόπιν δε αὐτοῦ ἥρχοντο αἱ δέκαφυλαι κατὰ σειράν· τελευταῖς δὲ, ἔχοντες τὸ ἀριστερὸν κέρας, εἶχον ταχθῆ οἱ Πλαταιεῖς. Ἡ παράταξις εἶχε τὸ αὐτὸ μῆκος τῇ τῶν Μήδων, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ ὀλίγαι τάξεις ἦσαν κατὰ βάθος· οὕτως ὥστε ἐνταῦθα ἡ παράταξις ἥτο ἀσθενεστάτη, κατὰ δὲ τὰ κέρατα ἰσχυρὰ καὶ πολυάριθμος.

'Αφ' οὗ δὲ οὕτως ἔταχθησαν καὶ αἱ θυσίαι ἦσαν εὔνοϊκαι, τότε, ὡς ἐδόθη τὸ παράγγελμα, ὕρμησαν οἱ Ἀθηναῖοι τροχάδην κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀν καὶ ὑπῆρχε μεταίχμιον ὅχι ὀλιγώτερον τῶν 8 σταδίων. Οἱ Πέρσαι παρεσκευάσθησαν μὲν νὰ δεχθῶσιν αὐτοὺς καὶ ἐνόμιζον δὲ τοὺς Ἀθηναῖοι ἦσαν παράφρονες καὶ ὑποκείμενοι εἰς τὸν ὄλεθρον, καθότι τόσον ὀλίγοι ὄντες διὰ ταχέων βημάτων ὥρμων, οὕτε ἴππικὸν ἔχοντες πρὸς σκέπην οὔτε τοξεύματα. Ταῦτα μὲν ὑπέθετον οἱ βαρβάροι· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ ὅλοι δημοῦ ἥλθον εἰς χείρας πρὸς τοὺς βαρβά-

ρους, ἐμάχοντο γενναίως· διότι πρῶτοι μὲν πάντων τῶν Ἑλλήνων ἔδραμον ταχέως κατὰ τῶν πολεμίων, πρῶτοι δὲ ὑπέμειναν βλέποντες μηδικὴν στολὴν καὶ τοὺς ἐνδεδυμένους ταύτην ἄνδρας· μέχρι δὲ τοῦδε καὶ τὸ ὄνομα τῶν Μήδων προὔξενει φύσιον εἰς τοὺς Ἐλληνας.

'Αφ' οὐ δὲ ὁ ἀγῶνας ἐν Μαραθῶνι διήρκεσε πολὺ, κατὰ μὲν τὸ μέσον ἐνίκων οἱ βάρβαροι, ὅπου ἦσαν τεταγμένοι αὐτοὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Σάκαι, καὶ διαρρήξαντες ἐδίωκον εἰς τὸ μεσόγαιον· κατὰ ἕκατερον δὲ τὸ κέρας ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς· νικῶντες δὲ τοὺς μὲν τριπέντας τῶν βαρβάρων εἰς φυγὴν ἀφῆκαν νὰ φύγωσι, κατὰ δὲ τῶν ῥήξαντων τὸ μέσον αὐτῶν συναγαγόντες τὰ κέρατα ἀμφότερα ἐμάχοντο καὶ ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι· φεύγοντας δὲ τοὺς Πέρσας ἐδίωκον φονεύοντες, μέχρις οὐ ρθίσαντες εἰς τὴν θάλασσαν ἐζήτουν πῦρ καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν πλοίων. 'Ἐν τούτῳ τῷ ἀγώνι ἐπεισεν ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, δευτερεὶς γενναῖος ἀνὴρ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὄνομαστοι Ἀθηναῖοι. 'Ἐπτὰ μὲν τῶν πλοίων κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκυρίωσαν οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ δὲ τῶν λοιπῶν ἀνήγθησαν οἱ βάρβαροι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ περιέπλεον τὸ Σούνιον, θέλοντες νὰ ρθίσωσι πρὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ἄστυ. 'Αλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐτρεχοντες ὅσον ἤδυναντο τάχιστα πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἔφθισαν πρὸ τῶν βαρβάρων· ἐστρατοπεδεύσαν δὲ ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Κυνοτάργει. Οἱ δὲ βάρβαροι ἥλθον μὲν εἰς τὸ Φάληρον (διότι τούτο ὁ λιμὴν τῶν Ἀθηναίων), ἀλλ' ἡγκυροβόλησαν ἐν τῷ πελάγει καὶ ἀπέπλεον ὅπισσω εἰς τὴν Ἀσίαν. 'Ἐκ τῶν βαρβάρων μὲν ἐπεισον ἐν τῇ μάχῃ 6400, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων 192.

'Ἐκ τῶν Δακοειδῶν ἥλθον μετὰ τὴν πανσέληνον 2000 ἄνδρες εἰς τὰς Ἀθήνας, δείξαντες τόσον μεγάλην σπουδὴν ἃστε τὴν τοίτην ἡμέραν ἐκ Σπάρτης ἔφθισαν εἰς τὴν Ἀττικήν. 'Ἐπειδὴ ὅμως ἥλθον μετὰ τὴν μάχην, ἥθελον τούλαχιστον νὰ ἴδωσι τοὺς Μήδους· ὅθεν ἥλθον εἰς τὴν Μαραθῶνα καὶ ἔθλεπον αὐτούς. 'Ἐπήνεσαν τοὺς Ἀθηναῖους καὶ τὸ κατόρθωμα αὐτῶν, καὶ ἀνεγώρησαν πάλιν εἰς τὰ ἴδια.

'Ο Μιλτιάδης δὲ, ὅτις πρότερον πολὺ ἵσχυε περὶ Ἀθηναίους, μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἦτι μᾶλλον ἐγένετο ἐνδοξότερος. "Οὗτοι ἐζήτησε (489 π. Χ.) περὶ τῶν Ἀθηναίων 70

πλείσι, στρατὸν καὶ χρήματα, δὲν εἶπεν ὅμως κατὰ ποίας χώρας θὰ ἐκστρατεύσῃ, ἀλλὰ μόνον ὅτι θέλει νὰ πλουτίσῃ τὴν πόλιν. Ἐστράτευτε δὲ κατὰ τοῦ Πάρου καὶ ἐπολιορκησε τὴν πόλιν· ἀλλ' οἱ Πάροι παρεσκεύασσαν τὰ πάντα καὶ ὑπερήσπισαν ἔκυτοὺς γεννηκίως. Οἱ Μιλτιάδης δὲ ἐπληγώθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ, χωρὶς νὰ φέρῃ θησαυροὺς εἰς τοὺς Ἀθηναῖους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἶπον πολλὰ περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Μιλτιάδου ἐκ Πάρου· ιδίως δὲ ὁ Ξάνθιππος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριόρονος, κατηγόρησε τὸν Μιλτιάδην εἰς τὸν δῆμον ἐπὶ τιμωρίᾳ θνάτου, καθότι εἶχεν ἀπατήσει τοὺς Ἀθηναῖους. Οἱ Μιλτιάδης μὲν δὲν ὑπερήσπισεν ἔκυτον· ἀλλ' οἱ φίλοι ἐκόμισαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης πρὸ τοῦ λαοῦ καὶ φυλήσαν ὑπὲρ αὐτοῦ πολλὰ, ἀναιμηνήσκοντες τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην.

'Αλλ' ὁ λαὸς κατὰ τοσοῦτον συνεγγάρησεν αὐτῷ, ὥστε ἀπέλυσε τοῦ θανάτου, ἐπέβαλε δὲ διὰ τὸ παράνομον ἐπιχείρημα 50 τάλαντα ζημίαν. Καὶ ὁ μὲν Μιλτιάδης φλογώσαντος τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος ἐκ τοῦ τραύματος ἀποθνήσκει (489 π. Χ.) τὰ δὲ 50 τάλαντα ἐπλήρωσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων.

27. Παρασκευὴ τῶν Ηερσῶν πρὸς τρίτην ἐκστρατείαν.

"Οτε δὲ ἔφθασεν ἡ εἰδῆσις περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, ἡ ὄργη, τὴν ὅποιαν ἦδη πρότερον κατὰ τῶν Ἀθηναίων εἶχεν, ἐγένετο ἀκόμη πολὺ σφοδροτέρα, καὶ ἔτι προθυμότερον ἦδη παρεσκευάζετο γὰρ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἴθυνς ἐπειμψεν ἀγγελιαφόρους εἰς τὰς πόλεις, διέταξε νὰ καταρτίσωσι στρατὸν καὶ νὰ παράσγωσι πλοῖα, ἵππους καὶ σῖτον πολὺ περισσότερον ἢ πρότερον. "Οτε τὸ παράγγελμα τοῦτο ἐδόθη, ἐπῆλθε θόρυβος καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν, διότι τὰ κάλλιστα στρατεύματα συνηθροίζοντο καὶ ἡτοιμάζοντο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος εἰς πόλεμον. 'Αλλὰ τὸ τέταρτον ἔτος (486 π. Χ.) ἐπενέστησαν οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τῶν Ηερσῶν, καὶ ἦδη ἔτι μεγαλείτεραι ἐγίνοντο ἔτοιμασίαι κατὰ τῶν δύο ἐχθρῶν. 'Αλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανεν ὁ Δαρεῖος, βασιλεύσας 36 ἔτη (521 —485 π. Χ.) καὶ οὕτω δὲν ἦτο αὐτῷ πεπρωμένον νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Αἰγύπτιους καὶ Ἀθηναῖους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου μετέβη ἡ κυριαρχία εἰς τὸν

υίον αὐτοῦ Ξέρξην, ὃν ἐγέννησεν αὐτῷ ἡ "Ατοσσα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Κύρου. Οὗτος τὸ προσεχὲς ἔτος (484 π. Χ.) ἐστράτευσε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· καταβαλὼν δὲ αὐτοὺς καὶ εἰς τραχυτέραν δουλείαν ὑπαγαγόν ἡ ὥπις ἡσαν ὑπὸ τὸν Δαρεῖον, παρεπιεύκετο καὶ ἐπὶ ἄλλα 4 ἔτη κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου (480 π. Χ.) ἐξωριήθη μετὰ πελωρίου πληθύους λαοῦ. Αὕτη ἡτοῦ ἡ μεγίστη ἐκστρατεία, ἣτις ποτὲ ὑπῆρξεν. Οὗτε τοῦ Δαρείου ἡ κατὰ Σκυθῶν ἐκστρατεία, οὔτε ὁ στρατὸς, ὃν κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Ἀτρεΐδαι κατὰ τοῦ Ἰλίου ἤγαγον (1194 π. Χ.) δύνανται νὰ πυραβληθῶσι πρὸς αὐτήν. Καὶ ὑπῆρξε λαὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὃν ὁ Ξέρξης νὰ μὴ ἤγαγε κατὰ τῆς Ἑλλάδος; Καὶ ποτὸν ὅδωρ, τὸ ὅποιον ἔπινεν ὁ στρατὸς, δὲν ἔξελιπεν ἕκτος τοῦ τῶν μεγάλων ποταμῶν; Οἱ μὲν πολεμικὰ πλοῖα παρεῖχον, οἱ δὲ ἡσαν τεταγμένοι εἰς τὸ πεζὸν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἵππικόν· οὔτοι μὲν ἵππαγωγὴ πλοῖα ὥφειλον νὰ παρέψουν, ἐκεῖνοι δὲ μακρὰ πλοῖα διὰ τὰς γεφύρας, ἄλλοι πτύλιν τρόφιμα καὶ πλοῖα.

Κατὰ πρῶτον ἐγίνοντο προετοιμασίαι διὰ τὸν "Αθω, ὃπου πρότερον τόσον βαρεῖαν ἀπώλειαν ὑπέστησαν. Ἐκεῖ πλῆθος λαοῦ ὑπὸ κτυπήματα μαστίγων ὥρυσαν διώρυχα κατὰ διαδοχὴν ἐργαζόμενοι.

"Ο "Αθως δηλαδὴ εἶναι μέγα καὶ ὄνομαστὸν ὄρος, καθῆκον εἰς τὴν Θάλασσαν καὶ κατωφθημένον. Ἐκεῖ, ὃπου τελειώνει τὸ ὄρος εἰς τὴν ἥπειρον, ὑπάρχει ισθμὸς 12 σταδίων. Ἔσκαπτον δὲ ὡς ἔξης. Οἱ βάρβαροι ποιήσαντες σχιωνοτενὴ τὸν χῶρον κατὰ ἐθνη διεμοίρασαν αὐτόν.

"Ἄρ' οὐ δὲ ἔγεινε βαθεῖαν διώρυξ, οἱ μὲν ἐσκαπτον ιστάμενοι κατωτατακ· ἄλλοι δὲ παρέδιδον τὸ ἐκάπτοτε ἐξορυσσόμενον χῶμα εἰς ἄλλους ἄνωθεν ἐπὶ βάθρων ισταμένους, οὔτοι δὲ πάλιν εἰς ἄλλους, μέγιοις οὐ ἔφθινον εἰς τοὺς ἀνωτάτους, οὔτοι δὲ τὸ ἐξέρερον καὶ ἐξέριπτον. Εἰς μὲν τοὺς ἄλλους λοιπὸν πλὴν τῶν Φοινίκων πίπτοντες οἱ κρημνοὶ τοῦ ὄρυγματος παρεῖχον διπλοῦν κόπον· καὶ ὄντως τοῦτο ἐπρεπε νὰ γίνηται, διότι ἐποίουν τό τε ἄνω καὶ τὸ κάτω στόμα ἐπίσης πλακτέα. Οἱ δὲ Φοινίκες, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα ἔργα ἔχουσιν ἀποδείξεις σοφίαν, οὕτω καὶ εἰς ἐκεῖνο. Εἰς τὸ μέρος αὐτῶν δηλαδὴ ὥρυσσον τὸ ἄνω στόμα τῆς

διώρυγος ποιούντες διπλάσιον, η ὅσον ἔπειρε πάλι γένη αὐτὴ ἡ διώρυξ· προσθαίνοντος δὲ τοῦ ἔρχου, προσήγγιζον τὰ πλευρὰ πρὸς ἄλληλα, μέχρις οὐ κάτω τὸ πλάτος ἔγεινε τὸ αὐτὸ, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη.

Οἱ αὐτοὶ ἀνθρώποι, οἵτινες ἐσκαπτον τὴν διώρυγα, εἶχον παραγγελθῆ νὰ κατεσκευάσωσι καὶ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος. Τὰ διὰ τὰς γεφύρας σχοινία ἦσαν ἐκ τῶν προτέρων κατεσκευασμένα ἐκ βυθίου καὶ λευκολίνου, καὶ δὴ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Φοινίκων, οἵτινες συγχρόνως ὥφειλον νὰ προσκομίζωσι καὶ τρόφιμα, ἵνα μὴ πεινῶσιν οἱ ἀνθρώποι καὶ τὰ ὑποζύγια.

Ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ κατεσκευάσθησαν γέφυραι ἐπὶ τοῦ Ἐλληνισπόντου ἀπ' Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἐλλήσποντον χερσονήσῳ παρὰ τὴν Σηστὸν φύλανει εἰς τὴν θάλασσαν ἄκρη τραχεῖς ἀπέναντι τῆς Ἀβύδου. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν ἄκραν ἀπ' Ἀβύδου ἀρχόμενοι ἐγεφύρουν τὴν μὲν ἐκ λευκολίνου γέφυραν οἱ Φοίνικες, τὴν δὲ βυθίσαντες οἱ Αἰγύπτιοι. Εἶνε δὲ 7 στάδια ἔξ 'Αβύδου ἔως εἰς τὴν ἀντικρὺ ἀκτήν.

'Αλλ' ὅτε ἐπερχατώθησαν αἱ γέφυραι, μαγάλη τρικυμίᾳ ἐπελθοῦσσα διέρρηξεν ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε. Μαθὼν τοῦτο ὁ Ξέρξης ὠργίσθη καὶ διέταξε τριακοσίκις μαστιγώσεις νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον καὶ ζεῦγος ἀλύσεων νὰ βυθίσωσιν εἰς τὸ πέλαγος. Ηρόγγειλε δὲ εἰς τοὺς μαστιγοῦντας νὰ λέγωσι· τοὺς ἔξης ἐμμανεῖς καὶ βαρβάρους λόγους· «Ὦ πικρὸν ὑδωρ, ὁ κύριος σοὶ ἐπιθέτει ταύτην τὴν τιμωρίαν, διότι ἡδίκηστος αὐτὸν, χωρὶς νὰ πάθῃς ἄδικόν τι ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς Ξέρξης θὰ σὲ διαβῆ εἴτε θέλεις σὺ, εἴτε δὲν θέλεις· εἰς σὲ δὲ οὐδεὶς ἄρα θυσιάζει δικαίως, διότι εἰσαι δολερὸς καὶ ἀλμυρὸς ποταμός.» Οὕτω μὲν διέταξε νὰ τιμωρήσωσι τὴν θάλασσαν, τῶν δὲ ἐπιστατῶν τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας νὰ ἀποκόψωσι τὰς κεφαλάς.

'Αλλοι δὲ ἥδη ἀρχιτέκτονες προσετάχθησαν νὰ κατασκευάσωσι τὰς γεφύρας κατὰ τὸν ἔξης τρόπον. Ἰνα κρατῆται ἡ τάσις τῶν σχοινίων, ἔθεσαν πεντηκοντόρους καὶ τριήρεις παρὰ ἄλληλας, μίαν μὲν σειρὰν ἐπικαρσίως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Εὔξείνου Πόντου, ἄλλην δὲ ἐκ 314 πλοίων κατὰ τὸν ῥοῦν τοῦ Ἐλλησπόντου. Μετὰ ταῦτα κατέρριψαν ἀγκύρας ὑπερμεγέθεις παρὰ μὲν τὴν πρώτην γέφυραν πρὸς τὸν Πόντον ἔνεκκ τῶν πον-

τίων ἀνέμων, παρὰ δὲ τὴν ἄλλην πρὸς δυσμάς καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔνεκ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ νοτίου ἀνέμου. Αρχηκαν δὲ εἰς τρία μέρη μεταξὺ τῶν πεντηκοντάρων καὶ τῶν τριήρων διέκπλουν, ἵνα δύνηται ὁ θέλων καὶ εἰς τὸν Πόντον νὰ πλέῃ διὰ μικρῶν πλοίων καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐνέτεινον τὰ σχοινία ἐκ τῆς γῆς στρέφοντες διὰ ξυλίνων ὅνων· ἀλλὰ δὲν ἔθεσαν πλέον γωρίς ἐκάτερα, ἀλλ' ἐμοίραταν εἰς ἑκατέραν γέρυρχν δύο μὲν ἐκ λευκολίνου, τέσσαρα δὲ βύβλινα· καὶ ἡ ταχύτης καὶ ἡ καλλονὴ ἦτο ἡ αὐτὴ, ἀναλόγως ὅμως ἦσαν βραύτερα τὰ λινᾶ, διότι ὁ πῆχυς ἐζύγιζεν ἐν τὰλκητον. Ἀφ' ς δὲ ἐγερυρώθη ὁ πόρος, καταπριονίσαντες κορυούς ξύλων καὶ ποιήσαντες ἵσους τῷ πλάτει τῆς γερύρας, ἐπέθεσαν εὐχριστώντας ὑπεράνω τῶν ἐντεταμένων σχοινίων καὶ συνέδεσαν αὐτούς στερεός. Μετὰ ταῦτα ἔθεσαν ἐν καλῇ τάξει πανίδιχς ἐπάνω, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπέβαλον γῶμα. Τέλος δὲ κατεσκεύαταν ἔνθεν καὶ ἔνθεν φραγμὸν, ἵνα μὴ τὰ ὑποζύγια καὶ οἱ ἕπποι βλέποντα τὴν θάλασσαν φοβῶνται.

28. Ξέρξης καὶ Δημάρατος.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον (480 π. Χ.) ἐκάλεσεν ὁ Ξέρξης τὸν Δημάρατον, τὸν οὖν τοῦ Ἀριστοφόνος, δοστὶς πρότερον μὲν ἦτο βασιλεὺς ἐν Σπάρτῃ καὶ ἔξωρίσθη, ἥδη δὲ μετὰ τοῦ Ηέρου ἐγεστράτευσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτον εἶπε τὰ ἔπη:

«Δημάρατε, ἐπιθυμῶ τώρα νὰ σὲ ἐρωτήσω τινά· σὺ εἶται Ἐλλην, καὶ καθὼς ἀκούω καὶ παρὰ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἐλλήνων, μεθ' ὧν δικαλέγομαι, εἶται ἐκ πόλεως σημαντικῆς καὶ ἴσχυρᾶς. Τώρα λοιπὸν εἶπέ μοι τὸ ἔπη· θὰ ὑπομείνωσιν ἀρά γε οἱ Ἐλληνες νὰ ὑψώσωσι χεῖρα ἐναντίον μου; Ἐγὼ πιστεύω, ὅτι, ἂν ὅλοι οἱ Ἐλληνες καὶ οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Ἐσπερίας ἥθελον συναθροισθῆ, δὲν θὰ ἦσαν ἀξιόμαχοι νὰ ὑπομείνωσι τὴν ἐπίθεσίν μου, ὡς μὴ ὄντες συνηνωμένοι, ἐπιθυμῶ ὅμως καὶ παρὰ σοῦ ν' ἀκούσω τί λέγεις περὶ αὐτῶν;» «Ἐκεῖνος μὲν ταῦτα ἥρωται· ὁ δὲ Δημάρατος λαβὼν τὸν λόγον εἶπε· «Βασιλεῦ, θέλεις κατὰ τὴν ἀλήθειαν νὰ σοὶ δημιλήσω, ἢ πρὸς εὐχαρίστησίν σου;» «Ο δὲ Ξέρξης εἶπε νὰ ὅμιλήσῃ τὴν ἀλήθειαν, λέγων ὅτι δὴ τὴν εὐνοϊὴν αὐτὸν διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ἢ πρότερον,

‘Ως ήκουσε ταῦτα ὁ Δημάρατος, εἶπε τὰ ἔξης: «Βασιλεὺς, ἐπειδὴ μὲ διατάσσεις νὰ εἰπω τὴν ἀλήθειαν, ἵνα μὴ ὑστερον ἀποδειχθῶ ἐνώπιόν σου ψευδόμενος, σοὶ λέγω: Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ πενία εἶνε πάντοτε σύντροφας ἀλλ’ ἡ ἀρετὴ, παρακεναζούμενη ὑπὸ σοφίας καὶ νόμου ἴσχυρος, καθιστᾷ αὐτὴν ἵκανὴν καὶ τὴν πενίαν ν’ ἀπομακρύνῃ καὶ τὴν δουλείαν. Καὶ ἐπαινῶ μὲν πάντας τοὺς Ἑλληνας τοὺς κατοικοῦντας περὶ ἐκείνους τοὺς Δωρικοὺς τόπους· τὰ ἔξης ὄμως μὲλλω νὰ εἴπω ὅγι περὶ πάντων, ἀλλὰ περὶ τῶν Λακεδαιμονίων μόνον· πρώτον μὲν εἶνε ἀδύνατον οὗτοι νὰ δεγχθῶσι τὰς προτάσεις σου, αἵτινες δουλείαν φέρουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐπειτα δὲ θ’ ἀντισταθῶσι κατὰ σοῦ ἐν μάχῃ, καὶ ἂν ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἑλληνες εἶνε πρὸς τὸ σὸν μέρος· ὅσον δὲ διὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, μὴ ἐρώτα πόσοι εἶνε· διότι καὶ γίλοι ἀν τύχωσι νὰ ἐκστρατεύσωσιν, ἢ καὶ ὀλιγώτεροι τούτων, ἢ καὶ περισσότεροι, πάλιν οὗτοι θὰ πολεμήσωσι κατὰ σοῦ.»

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Θέρξης ἐμειδάστε καὶ εἶπε: «Δημάρατε, τί λέγεις; γίλοι ἄνδρες θὰ πολεμήσωσι κατὰ τοσκύτης στρατιᾶς; Ἐλθὲ, εἰπέ μοι, δὲν λέγεις ὅτι σὺ, ὑπῆρξας βασιλεὺς τούτων τῶν ἀνδρῶν; σὺ λοιπὸν θὰ θελήσῃς πάραυτα νὰ πολεμήσῃς πρὸς δέκα; καὶ ὄμως ἀν οἱ πολιτικοὶ ὑμῶν ὅλοι εἶνε τοιοῦτοι, διοῖους σὺ λέγεις, σὺ δὲ βασιλεὺς ἐκείνων πρὸς τὸ διπλάσιον πρέπει ν’ ἀντιτάτησαι κατὰ τοὺς ὑμετέρους νόμους· διότι ἀν ἔκαστος ἐκείνων εἶνε ἀντάξιος πρὸς δέκα τῆς ἐμῆς στρατιᾶς, σὺ ἀπαιτῶ νὰ εἰσαι ἀντάξιος πρὸς εἴκοσι καὶ οὕτως ὁ λόγος, ὃν εἶπες, θὰ ἥτο ἀληθῆς. Ἐάν δὲ τοιοῦτοι ὄντες, καὶ τοσοι κατὰ τὸ μέγεθος, ὃποις σὺ καὶ οἱ βέργόμενοι εἰς δημιλίσιν μετ’ ἐμοῦ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, κακυχάσθε τόσον, ἵδε μήπως ὁ λόγος, ὃν εἶπες, εἶνε μόνον κόμπος. Ας ἔξετάσω δὲ κατὰ τὸ πιθανόν· πῶς θὰ ἡδύνωντο 1000, ἢ καὶ 10,000 ἢ καὶ 50,000, ἐὰν πάντες εἶνε ὄμοιως ἐλεύθεροι καὶ δὲν εἶνε ὑπὸ ἄργοντα, ν’ ἀντισταθῶσι πρὸς τοσοῦτον στρατὸν, διότι πρὸς ἔκαστον εἶς ὑμῶν ἀναλογοῦσι πλείστες τῶν γιλίων, ἀν ἐκεῖνοι εἶνε πέντε γιλιάδες. Ἐάν μὲν κατὰ τὸν ἡμέτερον τρόπον ὑπὸ ἔνος ἔξουσιαζοντο, φοβούμενοι τούτον, θὰ ἐγίνοντο ἀνδρειότεροι παρὰ τὴν δύναμιν τῶν, καὶ ὑπὸ μάστιγος ἀναγκαζόμενοι θὰ ἐπειθεύντο κατὰ τῶν περισσοτέρων, καὶ ἀν ἦσαν ὀλιγώτεροι ἀφιέ-

μενοι δὲ ἐλεύθεροις οὐδὲν τοιοῦτον θὰ ἐπραχτον. Ἐγὼ δὲ γορίζω
ὅτι καὶ ἀν ἥθελον ἔξιστον κατὰ τὸ πλῆθος, δυσκόλως οἱ Ἐλ-
ληνες θὰ ἐμάχοντο πρὸς μόνους τοὺς Ηέρος· ἀλλὰ παρ' ἡμῖν
εἶναι τοῦτο, τὸ ὄποιον σὺ λέγεις, ἀν καὶ δὲν εἶναι συγγόνιν, ἀλλὰ
σπάνιον· εἶναι Ηέροις μεταξὺ τῶν δορυφόρων μου, οἵτινες θὰ
θελήσωσι πρὸς τρεῖς ἀνδράς Ἐλληνας ὅμοιοι νὰ πολεμήσωσι
τούτους δὲν γνωρίζεις σὺ, καὶ διὰ τοῦτο φλυαρεῖς.» Ήρὸς ταῦ-
τα ὁ Δημάρκος λέγει: «Ω βασιλεῦ, ἐξ ἀρχῆς ἐγνώριζαν, ὅτι
τὴν ἀλήθειαν λέγων, δὲν θὰ σοὶ ἐλεγον εὐχάριστα· ἐπειδὴ δὲ μὲ
ἡνάγκασκες νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο ἐλεγον τὰ κατὰ
τοὺς Σπαρτιάτας ὅπως ἔγουσι. Σὺ δὲ ὁ ἴδιος γνωρίζεις, ὅτι
δὲν δύναμαι ν' ἀγαπῶ ἑκείνους, οἵτινες ἀφικρέσαντές με τιμὴν
καὶ πατρῷα ἀξιώματα, μὲ κατέστησαν ἀπατοῦν καὶ φυγάδα·
ὁ δὲ σὸς πατήρ δεγχθείς με, μοι ἔδωκε βίον καὶ κατοικίαν. Δὲν
εἶναι δὲ ἐπόμενον φρόνιμος ἀνὴρ, εὔνοιαν οὕτω δεικνυαμένην νὰ
ἀποκρούῃ, ἀλλὰ μάλιστα εὐτυχῆ λογίζει ἔκυτὸν διὰ τοῦτο.
Ἐγὼ δὲ οὔτε πρὸς δέκα ύπισχυούμαι ὅτι εἴρικα ικανὸς νὰ πο-
λεμήσω, οὔτε πρὸς δύο. Ἐκῶν δὲ, οὔτε θὰ ἥθελον καὶ πρὸς
ἕνα νὰ πολεμήσω· ἀν δρῶς ἡτο ἀναγκαῖον, ἢ μέγας τις ὁ πρὸς
τοῦτο παρορμῶν ἀγῶν, εὐχαριστότατα πάντων θὰ ἥθελον νὰ
πολεμήσω πρὸς ἕνα τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὃν ἔκαστος κακογάται
ὅτι εἶναι ἄξιος τριῶν Ἐλλήνων· οὕτω δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι
εἰς μὲν πρὸς ἕνα μαχόμενοι οὐδένων ἀνθρώπων εἶναι χειρότεροι·
ὅμοιοι δὲ ἐν τάξει, οἱ ἀνδρειότατοι πάντων τῶν ἀνδρῶν. Διότι
ἐν φειδεῖς ἐλεύθεροι, ἔχουσιν ἄρχοντα, ὃν οὔτοι περισσότερον φρ-
εοῦνται ἢ οἱ ἴδιοι σὺν σέ· πράττουσι λοιπὸν, ὃσα ἐκεῖνος δικ-
τάζει· διατάττει δὲ πάντοτε τὸ αὐτό, μὴ ἀρίνων νὰ φεύγῃ
οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐπι μάχης, ἀλλὰ μένοντες ἐν τῇ τάξει
ἢ νὰ νικῶσιν, ἢ ν' ἀποθάνωσιν· ἐπὶ δὲ φιλίωμει, ὅτι ταῦτα
λέγων φλυαρῶ, θέλω νὰ σιωπῶ τοῦ λοιποῦ· τώρα δὲ ἀναγκα-
σθεῖς εἴπον· εἴθε δρῶς νὰ ἀποβῇ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν εὐγήν
σου, ὃ βασιλεῦ!»

Οὕτως ἀπήντησεν· ὁ δὲ Εέρζος εἰς γέλωτα ἔτρεψε τὸ πρᾶγμα
καὶ οὐδόλως ὠργίσθη διὰ τοῦτο, ἀλλὰ ἀπέπεμψει σύμπολον
Ἀπίνως.

29. Προσέγγισις τῶν Ηερσῶν καὶ αἱ ἑτοιμασίαι
τῶν Ἑλλήνων.

"Ηδη ἐπορεύετο ὁ Ξέρξης ἀπὸ Δορίσκου πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάντας, οὓς εὑρίσκει καθ' ὁδὸν, ἐλάχισταν δόμοις εἰς τὴν ἐπιστρατείαν· διότι πᾶσα ἡ χώρα μέχρι τῆς Θεσσαλίας ἦτο ὑποτεταγμένη καὶ φάρου ὑποτελῆς εἰς τὸν βασιλέα. Οἱ Ἑλληνες δὲ ἐν τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, οἵτινες ἤναγκαζόντο νὰ ξενίζωσι καὶ νὰ ἔστισσι τὸν στρατὸν, ἥλθον εἰς μεγίστην δυστυχίαν, ἃστε πολλοὶ ἐγκατέλιπον τὰς οἰκίας αὐτῶν.

"Οτε πρώτην φορὰν ὁ Ξέρξης εἶδε τὰ Θεσσαλικὰ ὅρη, τὸν "Ολυμπὸν καὶ τὴν "Οσσαν, τὰ δυοῖς εἶναι μέγιστα, καὶ ἐπληροφορήθη, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν εἶναι κοιλάς, δι' ἣς ῥέει ὁ Ηγειρὸς ποταμὸς, ὃτι μεταξὺ αὐτῶν εἶναι κοιλάς, δι' ἣς ῥέει ὁ Ηγειρὸς καὶ ἡ ὁδὸς φέρει εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐπειθύμησε νὰ ἰδῃ τὴν ἐποικίαν τοῦ Ηγειροῦ καὶ ἐπράξει οὕτως: ἐπειδὴ Σιδωνικοῦ πλοίου, τὸ δρόπιον πάντοτε εἰς τοιούτους πλοιοὺς μετεγειρίζετο, διέταξε τὸν στόλον ν' ἀνάγηται καὶ κατέλιπον αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατὸν. "Οτε δὲ ἔφθασε καὶ εἶδε τὴν ἐνθαδὴν τοῦ Ηγειροῦ, κατελήφθη ὑπὸ θυμμασμοῦ, καὶ ἥρωτησε τοὺς ὄδηγούς, ἀνὴρ γεννατό τις νὰ παρατρέψῃ τὸν ποταμὸν καὶ εἰς ἄλλο μέρος νὰ ἔχαγάγῃ τὴν θάλασσαν.

"Ἔτο δὲ ἡ Θεσσαλία, ὡς ἡ παράδοσις ἀναφέρει, τὸ πάλαι λίμνη, ὑπὸ μεγάλων ὁρέων κύκλῳ περικελεισμένη. Πρὸς ἀνατολὰς μὲν δηλαδὴ ἀποκλείει αὐτὴν τὸ Ηλίουν καὶ ἡ "Οσσα, ἕνος μεταξὺ των κατὰ τὰς ὑπωρείας, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ "Ολυμπός, πρὸς δυσμὰς δὲ ὁ Πίνδος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ καὶ νότον ἄνεμον ἡ "Οθρυς. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τούτων τῶν ὁρέων κεῖται ἡ Θεσσαλία, οὖσα κοιλη. Πληθυσμὸς δὲ ποταμῶν καταρρέουσιν εἰς τὴν χώραν, οἵτινες συναθροίζονται: ἐν τῇ πεδιάδι καὶ εἰς ἓν ποταμὸν συνενούμενοι: ἐκόενοι: διὰ στενοῦ αὐλῶνος εἰς τὴν θάλασσαν: ἔκει δὲ μένει μόνον τὸ ὄνομα Ηγειρός, οὗτος ἐπικρατῶν καθιστᾷ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς ἀγωνύμους. Τὸ πάλαι δὲ, ὡς λέγεται, ὁ αὐλῶν οὗτος δὲν ὑπῆρχεν, ὁ Ησειδῶν δὲ ἔκηπεν αὐτόν.

Οἱ ὄδηγοι λοιπὸν τότε τοῦ Ξέρξου ἀπήντησαν εἰς τὴν ἑράπησιν αὐτοῦ: «Κύρε! ὁ ποταμὸς οὗτος, δὲν δύναται δι' ἄλλης

έδοι νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ διὰ ταύτης· διότι ἡ Θεσσαλία κύκλῳ περιβάλλεται ὑπὸ ὁρέων.»

Οἱ δὲ Ἑλλῆνες ἥδη εἶχον καταλάθει τὴν πάροδον τῶν Τεμπών παρὰ τὸν Πηγεῖαν διὰ 10,000 ὀπλιτῶν· ἀλλ' ὅλης ἡμέρας ἔμειναν αὐτοῦ· διότι ἥλθον ἀγγελιαφόροι παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, οἵτινες συνέθουλευσαν αὐτοῖς ν' ἀποσυρθῆσι καὶ νὰ μὴ μένωσιν ἐν τῇ παρόδῳ, διότι θὰ κατεπιέζοντο ὑπὸ τοῦ προσεγγίζοντος στρατοῦ. Εἰς τὴν συμβουλὴν ταῦτην ὑπήκουοσαν, ἐπειδὴ τοῖς ἐφάνη καλὴ, καὶ εἶδον ὅτι ὁ Μακεδῶν ἦτο εὔνους πρὸς αὐτούς. Τοῦτο συνέβη ἥδη, ὅτε ὁ βασιλεὺς ἡξῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην ἤθελε νὰ διαβῇ καὶ διέτριβεν ἐν Ἀβύδῳ. Ἡ γηκαταλειφθέντες δὲ οἱ Θεσσαλοί ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἐμήδιτσαν ἀκλονήτως.

Ίκανὸν χρόνον διέτριψεν ὁ Ειέρζης ἐν Ηιερίᾳ· διότι τὸ τρίτον τοῦ στρατοῦ ὅφειλε νὰ ἔξαστραλίσῃ τὴν δίοδον διὰ Μακεδονικῶν ὁρέων. Τάτε ἐπέστρεψαν καὶ οἱ κήρυκες, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ζητήσωσι γῆν, τινὲς μὲν κεναῖς ταῖς χερσὶν, ἄλλοι δὲ ἔφερον γῆν καὶ ὕδωρ. Ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν εἶχον δώσει γῆν καὶ ὕδωρ οἱ Θεσσαλοί, οἱ Ἀχαιοί ἐν Ηιερίᾳ, οἱ Λοκροί, οἱ Θηραῖοι, καὶ οἱ λοιποὶ Βοιωτοί, πλὴν τῶν Πλαταιέων καὶ Θεσπιέων, καὶ ἄλλοι.

Ἐναντίον τούτων οἱ ἀπορρεισταντες νὰ πολεμήσωσι τὸν βάρητρον Ἑλλῆνες ὀρκίσθησαν ὅτι: «Οσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀνευ ἀνάγκης καὶ καλῶς διακειμένων τῶν πραγμάτων αὐτῶν παρεδόθησαν τῷ Πέρσῃ, οὗτοι πρέπει ν' ἀναγκασθῶσι νὰ πληρώσωσι τὴν δεκάτην τῷ ἐν Δελφοῖς Θεῷ.» Αὕτη ἦταν ἡ ἀπόφασις τῶν συμμάχων.

Καὶ συνηθροίσθησαν τάτε οἱ Ἑλλῆνες, οἵτινες εἶχον ὄρθιον τὸ φρόνημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν βουλῇ καὶ ἐν ἔργῳ ἦσαν συνδεδεμένοι ἐν τῷ Ἰσθμῷ, καὶ ἀπεράσισαν πρὸ πάντων πᾶσαν φιλονικίαν καὶ ἔχθραν πρὸς ἀλλήλους ν' ἀφήσωσι. Ἡσαν δὲ πολλοὶ περιπεπλεγμένοι εἰς ἔχθρας, μάλιστα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Αἰγυπτῖοι.

30. Τῶν Ἀθηναίων τὸ ἄκαμπτον φρόνημα.

Ἐίκεν οἱ Ἀθηναῖοι φραγθεῖτες τὰν ἐπεργόμενον κίνδυνον καὶ Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τέλειπον τὴν χώραν αὐτῶν, ἢ ἐὰν δὲν ἔφευγον, ἀλλὰ μείναντες παρέδιδον ἑαυτούς εἰς τὸν Εέρενην, κατὰ θάλασσαν οὐδεὶς θὰ ὑπῆρχεν ἢ ἀντιστῆ πρὸς τὸν βασιλέα. Ἐὰν δὲ κατὰ θάλασσαν οὐδεὶς δὲν ἤναντιοῦτο πρὸς τὸν Εέρενην, κατὰ τὴν ἥπειρον θὰ ἐγίνετο τὸ ἔξης: ἡ νυκτικὴ δύναμις τῶν βαρβάρων, καὶ ἐὰν μὲ περισσοτέρους χιτῶνας τιχῶν περιέβαλλέ τις τὴν Πελοπόννησον, θὰ ἐκυρίευε τὴν μίαν πόλιν μετὰ τὴν ἄλλην, οἱ δὲ σύμμαχοι ἀναγκαζόμενοι θὰ κατελίμπανον τοὺς Λακεδαιμονίους, ἃν καὶ ἐνδόξως καὶ μετὰ μεγάλα ἡρωϊκὰ ἔργα θὰ κατεφθείροντο. «Οστις ἀρχ τοὺς Ἀθηναίους καλεῖ σωτῆρας τῆς Ἑλλάδος, δὲν σφάλλεται τῆς ἀληθείας.» Διότι ἐπὶ ὁποιονδήποτε μέρος καὶ ἀν ἡθελον κλίνει οὗτοι, ἐκεῖ θὰ ἔρρεπον τὰ πράγματα. Ηροκρίναντες δὲ νὰ σώσωσι τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέρων, αὐτοὶ οὗτοι ήσαν, οἵτινες ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς πάντας τοὺς μὴ μηδισαντας Ἑλληνες, καὶ τὸν βασιλέα μετὰ τοὺς θεοὺς ἀπέκρουσαν· οὐδὲ φοβεροὶ χρησμοὶ ἐκ Δελφῶν ἐλθόντες κατέπεισαν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἑλλάδα: ἀλλὰ μείναντες ἀπεφάσισαν νὰ δεγχθῶσι τὸν ἐπεργόμενον ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἐπεμψάν δηλαδὴ οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Δελφοὺς ἀπεσταλμένους, ὅπως ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον ἀρφούσι· οὐδὲ ἐπετέλεσαν περὶ τὸ ιερὸν τὰ καθιερωμένα, εἰσῆλθον καὶ ἐκάθηντο εἰς τὸ μέγαρον· καὶ ἡ Πυθία χρησμοδοτεῖ τὰ ἔξης:

«Ω ταλαίπωροι, τὶ κάθησθε; φύγετε εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, καὶ ἀρήσατε τοὺς οἴκους καὶ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῆς ὑπὸ τειχῶν περικεκυλωμένης πόλεως ὑμῶν. Διότι οὔτε ἡ κεφαλὴ μένει εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς, οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε οἱ πόδες, οὔτε αἱ χεῖρες, οὔτε τὸ μέσον τοῦ σώματος· ἀλλὰ τὰ πάντα ἀξηλούχατα λαμβάνει ὅλεθρος. Διότι πῦρ καὶ ὁξὺς Ἄρης, Ἀσιανὸν διώκων ἄρμα, κατακρημνίζει αὐτά· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα θὰ καταστρέψῃ πυργώματα καὶ ὅχι μόνον τὰ ὑμέτερα· πολλοὺς δὲ ναοὺς τῶν ἀθανάτων θὰ παραδώσῃ εἰς τὴν ἀκάθεκτον φλόγα· καὶ τὰ ἀγάλματα ἥδη τῶν θεῶν ιδρῶτα στάζοντα ἵστανται, ὑπὸ φόρου τρέμοντα· ἐπὶ τῶν ἀκροτάτων δὲ ὄροφῶν αἷμα μέλαν εἶνε κεχυμένον, προμήνυμα τοῦ ἀναποφεύκτου κακοῦ. Ἄλλο· ἐξέλθετε ἐπὶ τοῦ ἀδύτου μου καὶ δείξατε γενναιότητα εἰς τὰ κακά.»

Ταῦτα ἀκούσαγες οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ἀθηναίων βαρέως

κατεθλίθησαν. Ἐν φῷ δὲ ἡσαν ἀπηλπισμένοι, Τίμων, ἐπίσημος ἄνχορά ἐκ τῶν Δελφῶν, συνεβούλευσεν αὐτοῖς νὰ λάβωσι κλάδον ἑλαίας ίκετήριον, καὶ δεύτερον νὰ ἀπαιτῶσι πάλιν ὡς ίκέται γρηγορόν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπήκουσαν εἰς ταῦτα καὶ εἶπον: «Ω Θεὲ, χρησμοδότησον ἡμῖν καλλίτερόν τι διὰ τὴν πατρίδην, σε-
βασθεὶς τὰς ίκετηρίας ταύτας· μεθ' ὧν ἥλθομεν· ἀλλως δὲν ἀ-
περγόμεθα ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλὰ μένομεν ἔδω, μέχρις οὐ ἀπο-
θάνωμεν.» Τότε ἡ πρόμακτις γρηγοροδοτεῖ τὸ δεύτερον τὰ ἔξης:

«Δέν δύναται ἡ Παλλὰς νὰ ἔξιλεωσῃ τὸν Ὀλύμπιον Δία παρακαλοῦσα διὰ πολλῶν λόγων καὶ βαθείας φρονήσεως· εἰς τὸ δὲ πάλιν θὰ εἴπω τὸν ἔξης λόγον ἀδαμαντίνης στερεότητος. «Ο-
ταν θὰ κυριεύωνται τὰ πάντα, δσα τὸ δόρος τοῦ Κέκροπος ἐμπε-
ρικλεῖει καὶ ἡ φάραγξ τοῦ θείου Κιθαιρῶνος, διδει ὁ μεγαλό-
φθαλμος Ζεὺς ἔύλινον τεῖχος εἰς τὴν Τριτογένειαν, ἵνα μένη μό-
νον αὐτὸ ἀπόρθητον, τὸ ὅποιον καὶ σὲ καὶ τὰ τέκνα σου θὰ προστατεύσῃ. Μῆδες νὰ περιμένῃς σὺ τὸ ιππικὸν καὶ τὸν ἀνα-
ριθμητὸν πεζὸν στρατὸν, ὅστις ἐκ τῆς ἡπείρου προσεγγίζει,
ἀλλ᾽ ὑποχώρει, στρέψας τὰ νῶτα. «Ω θεία Σαλαμίς, καὶ σὺ θὰ
καταστρέψῃς τέκνα γυναικῶν, ἡ ὅταν τῆς Δήμητρας ὁ καρπὸς
σπείροται ἡ ὅταν συνκριθοῖς ζητᾶς.»

Τὸν γρηγορὸν τοῦτον, ὅστις ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡπιώτερος, ἀ-
ναγράψαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεσταλμένοι, ἀπήρχοντο εἰς τὰς Ἀ-
Θήνας. «Οτε δὲ ἀπήγγελλον αὐτὸν εἰς τὸν δῆμον, πολλαὶ γνῶ-
μαι ἐδίδοντο περὶ τῆς σημασίας τοῦ γρηγοροῦ· αἱ ἔξης δύο μά-
λιστα ἀντέκειντο πρὸς ἀλλήλας· τῶν πρεσβυτέρων τινὲς ἔλεγον,
ὅτι ὁ θεὸς ἐγρησμοδότησεν ὅτι ἡ ἀκρόπολις θὰ σωθῇ· διότι ἡ
ἀκρόπολις το πάλαι ἦτο πεφραγμένη διὰ χρονώματος, καὶ
τοῦτο συγεπέρχινον ὅτι εἶνε τὸ ἔύλινον τεῖχος τοῦ γρηγοροῦ. Οἱ
δὲ ἔλεγον πάλιν, ὅτι τὰ πλοῖα ἔγγοει ὁ Θεὸς, καὶ ταῦτα παρή-
νουν γὰρ παρασκευάστωσιν, ἀφέσαντες πάντα τὰ λοιπά. «Αλλὰ
πρὸς τοὺς λέγοντας τὰ πλοῖα ἔύλινον τεῖχος ἡναντιοῦντο οἱ δύο
τελευταῖοι σιγίοι τῆς Ηυθίας: «Ω θεία Σαλαμίς· θὰ κατα-
στρέψῃς σὺ τέκνα γυναικῶν, ἡ ὅταν διασπείροται τῆς Δήμη-
τρος ὁ καρπὸς ἡ ὅταν συλλέγηται.» διότι οἱ γρηγορολόγοι ἔζη-
γρουν ταῦτα, ὅτι περὶ τὴν Σαλαμίνα θὰ ἡττηθῶσιν, ἀν κά-
μψις γυναικίαν.

* Ήτο δὲ μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν ὀνήρ τις, ὃστις νεωστὶ ἐθερεῖτο εἰς τῶν πρώτων, ὄνομαζόμενος Θεμιστοκλῆς, υἱὸς τοῦ Νεοκλέους (484 π. X.). Οὗτος εἶπεν, ὅτι δὲν ἔξηγος τὰ πάντα ὄρθως οἱ χρησμολόγει. Διότι, ἂν οἱ λόγοι ἐκεῖνοι ἀνεφέροντο εἰς τοὺς Ἀθηναίους, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ χρησμὸς τόσον ἡπίως, ω̄ θείᾳ Σαλαμίνι, ἀλλὰ, ω̄ ἀθλίᾳ Σαλαμίνι, ἂν ἔμελλον οἱ κάτοικοι περὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Σαλαμίνος ν' ἀποθάνωσιν· ἀλλ' ἂν ἔξηγήσῃ τις ὄρθως, ὁ χρησμὸς ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἑγέρους, καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους· συνεβούλευσε λοιπὸν νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς ναυμαχίαν, διότι τοῦτο ἐσήμανε ξύλινον τεῖχος.

Οἱ Ἀθηναῖοι εὖρον ἀποδεκτοτέραν μᾶλλον τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεμιστοκλέους ἢ τὴν τῶν χρησμολόγων, οἵτινες δὲν ἐπέτρεπον νὰ παρασκευάζωσι ναυμαχίαν, καὶ ἐν γένει μηδὲ νὰ ὑψώσωσι γείρας κατὰ τοῦ ἑγέρου, ἀλλ' ἐκλιπόντες τὴν Ἀττικὴν γώραν, εἰς ἄλλην τινὰ ν' ἀποικήσωσι.

Καὶ ἔτέρα γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους ἥδη πρότερον (483 π. X.) ἐν καταλλήλῳ καιρῷ εἴλεγεν ὑπερισχύσει· ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκτησαν μεγάλας προσόδους ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου, ἔμελλον εἰς ἕκαστον νὰ διαμοιράσωσι ἀνὰ δέκα δρυγμάς· τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀρήσωσι του δικαιρισμὸν καὶ ἀπὸ τῶν χρημάτων νὰ κατασκευάσωσι 200 πλοῖα, καὶ δὴ, ὡς ἔλεγε, προστὸν κατατῶν Αἰγαίην πόλεμον.

Οὕτος ὁ πόλεμος ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγνάσας τοὺς Ἀθηναίους νὰ γείνωσι ναυτικοί. Τὰ πλοῖα κατεσκευάσθησαν μὲν πρὸς τοῦτον, ἀλλὰ δὲν τὰ μετεχειρίσθησαν διὶς αὐτὸν, ἐγένοντο δὲ πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ πλοῖα ἄρα ταῦτα ἥδη ὑπῆρχον, καὶ ἔπειπε μόνον καὶ ἄλλα νὰ ναυπηγηθῶσιν.

Οὕτω λοιπὸν ἀπεράσισαν ἐν τῇ περὶ τοῦ χρησμοῦ σκέψει, πιθόμενοι τῷ Θεῷ, τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπερχόμενον ἑγέρον, νὰ δεχθῶσι κατὰ θάλασσαν πανδημεὶ δμοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι ἥθελον.

31. Η εἰς Σικελίαν πρέσβειά καὶ ὁ ἀγών τοῦ Γέλωνος ἐν Ἰμέρᾳ.

Οἱ Ἑλληνες, ὅτοι συνεμάχησαν κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπειργάντες εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς τὸν Γέλωνα, τὸν τύχον

ρωννον τῶν Συρακουσῶν.

Ἐμφανισθέντες λοιπὸν οὗτοι εἰς αὐτὸν εἶπον τὰ ἔξης: «Ἐπει-
ψκυν ἡμᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι τού-
των, ἵνα σὲ παρακαλέσωμεν νὰ βοηθήσῃς αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ
Βαρβάρου· διότι ἀναμφισβόλως ἔχεις πληροφορηθῆ ὅτι οὗτος ἔρ-
γεται κατὰ τὴν Ἑλλάδος· ὅτι Ηέρσης ἀνὴρ, ἀρ' οὐ ἐγεφύρωσε
τὸν Ἐλλήσποντον, ἐπάγων σύμπαντα τὸν στρατὸν τῆς Ἀσίας
ἐκστρατεύει κατὰ τὴν Ἑλλάδος, καὶ προρασίζεται μὲν, ὅτι
ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν διευθύνεται, κατὰ νοῦν δὲ ἔχει ὅλην τὴν
Ἑλλάδα νὰ ὑποτάξῃ ὑφ' ἔχυτόν. Σὺ δὲ ἔχεις μεγάλην δύναμιν
καὶ οὐχὶ ἐλάχιστον μέρος τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει εἰς σὲ, ὅντα κύ-
ριον τῆς Σικελίας· βοήθει λοιπὸν τοὺς ἐλευθεροῦντας τὴν Ἑλ-
λάδα καὶ συνελευθέρους· διότι ὅμοι μὲν συναγομένη πᾶσα ἡ Ἑλ-
λὰς ἀποτελεῖ μεγάλην δύναμιν, καὶ γινόμενα ἀξιόμαχοι κατὰ
τῶν ἐπερχομένων· ἂν δὲ εἴς ἡμῶν οἱ μὲν προδώσωσιν, οἱ δὲ μὴ
θελήσωσι νὰ βοηθῶσιν, οἱ δὲ ὑγιὲς φρόνημα ἔχοντες εἰνει μικρὸν
μέρος τῆς Ἑλλάδος, τότε ὑπάρχει κίνδυνος μὴ καταστραφῆ
ὅλοκληρος ἡ Ἑλλάς. Διότι, μὴ πιστεύσῃς, ὅτι ἀνὴρ ἡμᾶς ὑποτά-
ξη ὁ Πέρσης καὶ νικήσῃ, δὲν θὰ ἔλθῃ καὶ κατὰ σοῦ· ἀλλὰ πρὸ
τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ κίνδυνος οὗτος, προφυλάχθητι· διότι ἡμᾶς βοη-
θῶν σεαυτὸν θὰ βοηθήσῃς· τὸ δὲ καλῶς βεβουλευμένον πρᾶγμα
λαμβάνειν συνήθως εὐτυχῆ ἔκβασιν.»

Ούτοι μὲν ταῦτα εἶπον· ὁ δὲ Γέλων θέλων νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτοὺς ἀποκρίνεται τὰ ἔξης:

«"Ανδρες Ελληνες! Η πλεονεξία ωθησεν ύμᾶς νὰ ἐπιχειρήστε νὰ μὲ προτρέψητε, ὅπως ἔλιω σύμμαχος ύμῶν ἐναντίον τοῦ βαρβάρου. Υμεῖς δὲ, ὅτε ἐγὼ πρότερον παρεκάλεστε νὰ μὲ βοηθήσετε κατὰ τὸν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον, δὲν ἤθετε, καὶ ὅσον ἐξηρτάτο ἀφ' ύμῶν, τὰ πάντα ἐνταῦθα θὰ ἴσσων εἰς τὰς χειρας τῶν βαρβάρων· ἀλλ' εἴχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀποθῶσι τὰ πρόγυματα καλῶς. Τώρα, ὅτε ὁ πόλεμος περιῆλθεν εἰς ύμᾶς, ἐνεθυμήθητε τὸν Γέλωνα. Αλλ' ὅμως ὅσον καὶ ἀν κῶς πρός με προσηνέθητε, δὲν θὰ φανῶ ὅμοιος πρὸς ύμᾶς, ἀλλ' εἴμαι ἔτοιμος νὰ βοηθήσω παρέχων 200 τριήρεις 20,000 ἀπλίτας, 2,000 ιππικὸν, 2,000 τοξότας, 2,000 σφενδονήτας καὶ 2,000 γερανόμορφούς λιδούς (ἐγενέσθη ἡ πατέντας ιππεῖς).

καὶ σῖτον εἰς ἄπασαν τὴν στρατιὰν, ἐφ' ὃσον θὰ διαρκέσῃ ὁ πόλεμος, ἀναδέχομαι νὰ παρέχω. Ἐλλὰ πάντα ταῦτα ἀναδέχομαι ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ εἴμαι στρατηγὸς καὶ ἡγεμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν θυρβάρων· ἐπ' ἄλλῳ δὲ ὅρῳ οὔτε ὁ ἴδιος θὰ ἐδεχόμην νὰ ἔλθω, οὔτε ἄλλον θὰ πέμψω.»

Ταῦτα ἀκούστης ὁ Λακεδαιμόνιος πρέσβυς εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἀληθῶς βαθέως θὰ ἐστέναζεν ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων, μηνθάνων ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔχουσιν ἀφαιρεθῆ τὴν ἡγεμονίαν ὑπὸ Γέλωνος καὶ τῶν Συρακουσίων· καὶ τοῦτον μὲν τὸν λόγον μὴ ἀναρέρης πλέον, τὸ νὰ σοὶ παραδώσωμεν τὴν ἡγεμονίαν· ἀλλ' ἂν μὲν θέλης νὰ βοηθήσῃς τὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ εἶται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἂν δὲ δὲν ἐγκρίνῃς νὰ ἀρχηγοῦ, μὴ βοήθει αὐτούς.»

Ἄκούστας ὁ Γέλων τοὺς ἀποτόμους τούτους λόγους τοῦ Σπαρτιάτου, ἔκαμε τελευταίαν πρότασιν: «Ως ζένε Σπαρτιάτα, οἱ προσβλητικοὶ λόγοι ἐρεθίζουσι τὸν ἀνθρωπὸν εἰς ὄργην· σὺ δὲ ἂν καὶ αὐθάδεις λόγους πρός με ἔξεφρασας, δὲν θὰ κάμης ἐμὲ ἐν τῇ ἀπαντήσει νὰ φανῇ ὀλιγώτερον εὐσχήμων. Ἐν φ' δὲ ύμεις οὕτω ἐπιμένετε ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας, εἴνε ἐπόμενον ἐγὼ περισσότερον νὰ ἐπιμένω, ἀφ' οὐ καὶ πολλαπλασίου στρατοῦ εἴμαι ἀρχηγὸς καὶ πλοιών πολὺ βαρύς, ἐγὼ θὰ ὑποχωρήσω πως τῆς προτέρας ἀπαιτήσεως μου· ἂν μὲν τοῦ πεζοῦ ύμεις ἡγεμονεύητε, τοῦ ναυτικοῦ νὰ εἴμαι ἐγὼ ἡγεμῶν· ἂν δὲ ύμεις εὐγχαριστήσθε τοῦ κατὰ θύλασσαν νὰ εἴσθε ἡγεμόνες, τοῦ πεζοῦ ἐπιθυμοῦ ἐγώ. Καὶ πρέπει ἦ νὰ εὐγχαριστηθῆτε εἰς ταῦτα, ἢ ν' ἀπέλθητε ἐστερημένοι τοιούτων ἴσχυρῶν συμμάχων.»

Οἱ μὲν Γέλων παῦτα πρότεινε. Ηρολαβῶν δὲ ὁ Ἀθηναῖος ἀπεσταλμένος τὸν Λακεδαιμόνιον, ἀπεκρίνατο ως ἑξῆς: «Ω βασιλεῦ Συρακουσίων, δὲν ἀπέμψειν ἡ Ἑλλὰς ἡμᾶς πρὸς σὲ ἔχουσα ἀνάγκην ἡγεμόνος, ἀλλὰ στρατιᾶς. Η ἡγεμονία τῆς θαλάσσης εἴνε ἡμετέρη, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν δύνανται νὰ μῆς τὴν ἀμφισβητήσωσιν. Ἀλλ' ἂν μὲν θέλωσιν αὐτοὶ νὰ τὴν ἀναδεγθῶσι, δὲν ἀντιτείνομεν, εἰς ἄλλον δὲ οὐδένα θὰ ἐπιτρέψωμεν νὰ ναυαρχῇ· διότι ὅλως μάτην θὰ εἴχομεν ἀποκτήσει τὸν πλεύστοι ναυτικὸν στρατὸν πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἂν εἰς τοὺς Συ-

ρακουσίους, ὅντες Ἀθηναῖοι, παραγωρήσωμεν τὴν ἡγεμονίαν ἡ μεῖς, οἵτινες εἴμεθι λαὸς παλαιότατος, λαὸς, ὃστις μόνος ἐκ τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε ἥλλαξε τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, καὶ ἐστειλεν ἄνδρα εἰς τὸ Ἰλιον, ὃστις, ως λέγει ὁ ποιητὴς Ὄμηρος, ἦτο ἕριστος πάντων εἰς τὸ νὰ τάξῃ καὶ διακοσμήσῃ στρατὸν. Οὕτω δὲν δύναται τις νὰ ὀνειδίσῃ ὑμᾶς, ἂν ἔγωμεν ταύτην τὴν ἀπαίτησιν.»

Ο δὲ Γέλων ἀπήντησε πρὸς ταῦτα: «Ὦ ζένε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς φαίνεσθε ὅτι ἀρχοντας μὲν ἔχετε, ἀρχομένους δὲ δὲν θὺ ἔχητε ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς οὐδὲν ἐνδίδοντες θέλετε νὰ ἔχητε τὸ πᾶν, ἀπέλθετε τάχιστα ὅπιστα καὶ ἀγγείλατε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἐκ τοῦ ἔτους ἔχει ἀφαιρεθῆ τὸ ἔαρ δι' αὐτήν.»¹

Μετὰ τὴν διαπραγμάτευσιν ταύτην οἱ πρέσβεις τῶν Ἑλλήνων ἀπέπλευσαν. Ἐν τῇ Σικελίᾳ δόμως διηγοῦνται ὅτι ὁ Γέλων θὺ ἐτίθετο ἵσως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ θὺ ἐβοήθει τοὺς Ἕλληνας, ἂν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ὁ βασιλεὺς τῶν Καρχηδονίων Ἀριδαῖος ὁ Ἀννωνος εἶχεν ἀγάγει στρατὸν 30 μυριάδων κατ' αὐτοῦ, συγκείμενον ἐκ Φοινίκων, Λιβύων, Ιθέρων καὶ ἄλλων λαῶν.

Προσέτι διηγοῦνται, ὅτι ὁ Γέλων τὸν Καρχηδόνιον Ἀριδαῖον παρὰ τὴν Ἰμέραν ἐν Σικελίᾳ καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας παρὰ τὴν Σαλαμίνα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρῃ (20 Σεπτ. 480 π. Χ. εἶχον γνικήσει.)

32. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη.

I.

Οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐποίησαν συμβούλιον, πῶς καὶ εἰς ποίους τόπους νὰ διεξαγάγωσι τὸν πόλεμον. Ἐνίκησε δὲ ἡ γνώμη νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πάροδον τῶν Θερμοπυλῶν, ἥτις στενωτέρχ καὶ συγγρόνως τῇ πατρίδι πλησιεστέρα ἦτο ἢ ἡ εἰς Θεσσαλίαν φέρουσα· ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς νὰ πλεύσῃ ἐπὶ τὸ Αστερίσιον, ὅπου ἡ θάλασσα μεταξὺ Μαγνησίας καὶ Εύβοιας συνάγεται εἰς στενὸν πόρον, πλησίον τοῦ ὅποιου ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Εύβοιάς ὑπάρχει ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

(1) Δηλαδὴ ἄνευ βοηθείας τοῦ Γέλωνος ἡ Ἑλλὰς θὺ ὄμοιάσῃ ἔτος, εἰς τὸ διπότον ἡ καλλίστη ὥρα αὐτοῦ λείπει.

Αἱ δὲ Θερμοπύλαι εἰνε ἡ εἰσόδος ἡ ἄγουσα ἀπὸ τῆς Μαλιάκης χώρας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πρὸς δυσμὰς μὲν κεῖται ὁρος ἀβατον καὶ ἀπόκροντον, ὑψηλὸν, ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Οίτης· πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπάρχει θάλασσα καὶ τενάγη. Εἶνε δὲ ἐν τῇ εἰσόδῳ ταύτη λουτρὰ Θερμά, τὰ δποτα οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι Χύτρους, καὶ βωμὸς Ἡρακλέους εἶνε ἰδρυμένος πλησίον αὐτῶν. Καὶ τείχος ἔχει ἡ πάροδος, ἐν φράσι τούτην πύλαι· ταύτας ἔκτισαν οἱ Φωκεῖς, ἵνα ὑπερασπίσωσιν ἑαυτούς κατὰ τῶν Θεσσαλῶν, ὅτε οὔτοι ἥλθον (1124 π. Χ.) ἐν τῇ Ἡπείρου καὶ κατέκλεισαν τὴν χώραν, ἵνα νῦν οἰκοῦσιν· ἀλλ' ἡδη ἀπὸ πολλοῦ εἴγε πέσει τὸ τείχος. Τοῦτο λοιπὸν ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες ν' ἀνορθώσωσι· διότι ὀλόκληρος ὁ τόπος ἐφαίνετο αὐτοῖς κατάληγλος, ἐπειδὴ ἐνταῦθα οἱ βάρβαροι οὔτε τοῦ πλήθους αὐτῶν, οὔτε τοῦ ἱππικοῦ ἡδύναντο νὰ ποιήσωσι γρῆσιν. Καὶ μαθόντες ὅτι οἱ Πέρσαι ἦσαν ἐν τῇ Πιερίᾳ, διέλυσαν τὴν ἐν τῷ Ἱσθμῷ σύνοδον, καὶ ἐστρκτεύοντο οἱ μὲν εἰς Θερμοπύλας πεζοί, ἄλλος δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

'Ἐν τούτῳ δὲ Περσικὸς στόλος ἐπλευσε πρὸς τὴν χερσόνησον Μαγγησίαν. Ἐνταῦθα προσωρινίσθη ἡ πρώτη σειρὰ τῶν πλοίων, τὰ δὲ ἐφεξῆς ὅπισθεν αὐτῶν ὕδρουν ἐπ' ἀγκυρῶν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀκτὴ ἦτο στενὴ, ἐτάχθησαν εἰς 8 σειράς. Οὕτω παρῆλθεν ἡ πρώτη νῆσος. Κατὰ τὸν ὅρθρον ὅμως ἐξ εὐδίου καιροῦ καὶ ἐκ νηυμάτων ἡ θάλασσα ἐκυματώθη καὶ ἐξερράγη ισχυρὸς βορειοδυτικὸς ἀνεμος, ὃν οἱ ἀνθρωποι τῆς χώρας ὄνομάζουσιν Ἑλλησπόντικον. "Οσοι λοιπὸν παρετήρησαν τὴν προσεγγίζουσαν τρικυμίαν καὶ ἡδυνήθησαν νὰ ὀρμίσωσι, πρὶν ἐπισκήψῃ, ἀνεβλκυσαν τὰ πλοια εἰς τὴν ξηράν καὶ ἐσώθησαν καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ πλοιά των· ὅσα ὅμως τῶν πλοίων κατέλαβεν ἡ θάλασσα ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους, τούτων τὰ μὲν ἔρριψε πρὸς τὸ Ηλίουν, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἀκτήν. Ἡτο μεγίστη τρικυμία, καὶ ἐπὶ τῷ ἀτυχήματι τούτῳ 400 πλοῖα καὶ ἀναρίθμητοι ἀνθρωποι καὶ χρήματα κατεστράφησαν, ὡστε οἱ ναύαρχοι ἐκ τῶν συντριμμάτων τῶν πλοίων κατεσκεύασαν ὑψηλὸν χαράκωμα. Ἡ τρικυμία διήρκεσε 3 ἡμέρας· τέλος κατέπαυσαν αὐτὴν οἱ μάγοι διὰ θυσιῶν καὶ ἐπωδῶν τὴν τετάρτην ἡμέραν· πιθανὸν ὅμως καὶ ἀφ' ἑαυτῆς νὰ ἐκόπασεν. Εθυσίασαν καὶ εἰς τὴν Θέτιδα καὶ τὰς

Κηροτίδας, ἐπειδὴ ἡκουσαν παρὰ τῶν Ἰώνων, ὅτι εἰς ταῦτας ἀνήκει ὀλόκληρος αὕτη ἡ ἀκτὴ. Μαθόντες οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ τῆς τρικυμίας προσπυχήθησαν πρὸς τὸν σωτῆρα Ποσειδῶνα καὶ σπονδὰς προσέγειον, καὶ ἐκ τούτου δὲ Ποσειδῶν μέχρι τῆς σήμερον ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν Σωτῆρ.

Οἱ Ξέρξης δὲ καὶ δὲ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύθη διὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἀχαίας, εἰσέβαλε τὴν τρίτην ἡμέραν (Ιουλ. 480 π.Χ.) εἰς τὴν Μαλιακὴν χώραν καὶ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Τραχίνα. Ἐν δὲ τῷ ὕρει, ὅπερ περικλείει τὴν Τραχινίαν χώραν, πρὸς μετημέριαν ὑπάρχει φάραγξ, διὸ ἡς ἔρει δὲ Ἀσωπὸς ποταμός. Ἐντεῦθεν δὲν ἀπέχουσι πολὺ αἱ Θερμοπύλαι. Ἀμφότεροι λοιπὸν, καὶ οἱ βάρβαροι καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐστρατοπέδευσαν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ. Οἱ Ξέρξης ἥτο κύριος πάσης τῆς χώρας πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς Τραχίνος, οἱ δὲ Ἕλληνες πάσης τῆς πρὸς μετημέριαν καὶ νότον κειμένης.

Οἱ Ἕλληνες, οἵτινες περιέμενον τὸν βασιλέα ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἦσαν οὕτου: 300 ὀπλῖται Σπαρτιάται, ἀπαντες ἄνδρες ώριμοι ἡλικίας καὶ ἔχοντες τέκνα, 500 Τεγεάται καὶ 500 Μαντινεῖς· ἐξ Ὁργομενοῦ τῆς Ἀρκαδίας 120, ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας 1000, ἐκ τῆς Κορίνθου 400, ἐκ Φλιοῦντος 200, καὶ ἐκ Μυκηνῶν 80. Οὗτοι εἶχον ἔλθει ἐκ Ηελοποννήσου· ἐκ δὲ τῶν Βοιωτῶν ἦσαν 700 Θεσπιεῖς καὶ 400 Θηραῖοι· πρὸς τούτους οἱ Ὁπούντιοι Λοκροὶ πανστρατικοὶ καὶ 1000 Φωκεῖς. Ἡγεμῶν δὲ τοῦ ὅλου στρατοῦ ἥτο δὲ Λακεδαιμόνιος Λεωνίδας, γιος Ἀναξανδρίδου ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἡρακλέους.

Οἱ Ξέρξης τότε ἐπειψεν ἵππεα, ἵνα ἵδη πόσοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τίνα σκοπὸν εἴχον· διότι ἥδη ἐν Θεσσαλίᾳ εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἐνταῦθα ὀλίγος στρατὸς, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τοῦ Λεωνίδου τοῦ Ἡρακλείδου εἶχε συναθροισθῆ. Ηροσελθὼν δὲ ἵππευς εἰς τὸ στρατόπεδον, παρετήρησε τοὺς ἔξωθεν τοῦ τείχους στρατοπεδεύοντας. Ἡσκην δὲ τότε ἀκριβῶς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι, καὶ παρετήρησεν ὅτι τινὲς μὲν τῶν ἀνδρῶν ἐγυμνάζοντο, ἄλλοι δὲ ἐκτένιζον τὴν κόμην των. Ηρακτηρήσας δὲ τοῦτο ἔθαύμασε καὶ ἐσημείωσε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Θεωρήσας δὲ πάντα ἀκριβῶς ἐπέστρεψεν ὅπιστος ἥσυγκως· διότι οὐδεὶς τὸν κατεδίωξεν, οὐδὲ προσέσχον ὅλως εἰς αὐτόν.

*Ἐπειστρέψας δὲ διηγήθη εἰς τὸν Εέρεζην ὅτι εἶδεν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Εέρεζης, ἐνόμισε γελοῖα· διότι δὲν ἔνοιει, ὅτι ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποθάνωσι μὲν, ἀλλὰ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἀντὶ πολλῶν νὰ πωλήσωσιν.

*Αφῆκε νὰ παρέλθωσι 4 ἡμέραι· διότι ἐνόμιζεν ἀκόμη, ὅτι οὐ' ἀποσυρθῶσιν. Ἐπειδὴ δμως δὲν ἀπεσύροντο καὶ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ὅτι ἡσαν ἴκανως ἀναιδεῖς καὶ ἀσύνετοι μένοντες, ὡργίσθη καὶ ἔπειψε τὴν πέμπτην ἡμέραν τοὺς Μήδους κατ' αὐτῶν, διατάξας νὰ συλλάβωσι ζῶντας καὶ φέρωσιν αὐτοὺς ἐνώπιον του. Οἱ Μῆδοι ὥρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ πλῆθος αὐτῶν ἔπεσον· ἀλλοι δὲ ἀπεχώρησαν, ἀλλὰ τοὺς Ἑλληνας δὲν ἤδυνθήσαν ν' ἀναγκάσωσι νὰ ὑποχωρήσωσι.

Τότε δὲ ἐγένετο εἰς πάντα φανερὸν καὶ μᾶλιστα εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα ὅτι εἶχε μὲν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὀλίγους ἄνδρας.

*Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μῆδοι εἶχον πολὺ κακοπαθήσει, οὗτοι μὲν ἀπεσύρθησαν, εἰς τὴν θέσιν δὲ αὐτῶν ἦλθον οἱ Πέρσαι, οὓς ὁ βασιλεὺς ἐκάλει Ἀθανάτους, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι οὗτοι θὰ ἔξοράνιζον τοὺς Ἑλληνας μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ὅτε συνεπλάκησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, δὲν κατώρθουν πλείονά τῆς Μηδικῆς στρατιᾶς, διότι εἰς στενὸν χῶρον ἐμάχοντο, εἶχον βραχύτατα δόρατα καὶ προσέτι κατ' οὐδὲν ὠφέλει τὸ πλῆθος ὃς ἐκ τῆς στενότητος. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐμάχοντο ἀξιολόγως, καὶ ἐδείκνυνον ὅτι ἐγνώριζον τὴν τέχνην τοῦ πολέμου· ιδίως ἔφευγον ἐνίστε σύμπαντες, καὶ οἱ ἔγθροι τότε μετὰ βοῆς καὶ πατάγου ἐπήρχοντο κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔξαίφνης ἐστρέφοντο καὶ ἐφόνευον πλῆθος Πέρσῶν.

*Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι οὔτε κατὰ τάξεις οὔτε διὰ γενικῆς ἐφόδου προσβάλλοντες ἤδυναντο νὰ καταλάβωσι τὸ στενὸν, ἀπεσύροντο. Καὶ τὴν προσβολὴν ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἔθεξτο, τρὶς λέγεται ὅτι ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ θρόνου, περίφορος γενόμενος διὰ τὴν στρατιάν.

Οὕτως ἐπολέμησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· καὶ τὴν ἐπομένην δὲ οἱ βάρβαροι δὲν ηύτυχησαν περισσότερον. Ἐπετέθησαν ἐλπίζοντες, ὅτι οἱ Ἑλληνες, ὀλίγοι ὄντες, πάντες θὰ ἡσαν τετραυματισμένοι καὶ ἔχοντα λημένοι· ἀλλ' οὗτοι κατὰ τάξεις καὶ φυλὰς τεταγμένοι, ἐπολέμησαν διαδοχικῶς κατὰ σειράν. Ἐπειδὴ

δε οὐδὲν εὔρισκον διαφορώτερον οἱ Πέρσαι ἢ τὴν προτεραίαν,
ἀπεσύρθησαν ὅπεισω.

Ι Ι

Οτε ἡπόρει ἥδη ὁ βασιλεὺς τί νὰ πράξῃ, ἐνεφανίσθη πρὸς
αὐτὸν ὁ Ἐριάλτης Μαλιεὺς καὶ προέδωκεν αὐτῷ, ἐλπίζων με-
γάλην ἀνταμοιβὴν, τὴν ἀτραπὸν, ἥτις διὰ τοῦ ὄρους φέρει εἰς
τὰς Θερμοπύλας, πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ τεταγμένων Ἐλ-
λήνων. (Τοτερον οἱ Ἀρμικτύονες ἐπεκήρυξαν ἀμοιβὴν δι' ἐκεῖ-
νον, ὅστις ἡθελε φονεύσει αὐτὸν, καὶ ὁ Ἐριάλτης ἐφονεύθη ὑπὸ¹
τοῦ Ἀθηνάδου, ἀνδρὸς Τραχινίου). Εἰς τὸν Ξέρξην ἤρεσεν ἐ-
κεῖνο τὸ ὄποιον ὑπεσχέθη ὁ Ἐριάλτης νὰ ἔκτελέσῃ, καὶ περι-
γκρῆς ἐπειψει περὶ λύχνων ἀράς μέρος τοῦ στρατοῦ. Ἡ δε ἀτραπὸς
ἔχει ὡς ἔξης: "Ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, ὃπου οὗτος
ῥέει διὰ τῆς φάραγγος, ἀνέρχεται μέχρι τῆς ἡχεως τοῦ ὄρους,
καὶ τελευτῇ κατὰ τὴν Ἀλπηνὸν τὴν πρώτην Λοκρικὴν πόλιν.
Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἀτραπὸν, διαβάντες τὸν Ἀσωπὸν, ἐ-
παρεύοντο οἱ Πέρσαι ὄλοκληρον τὴν νύκτα, ἔχοντες τὴν μὲν Οἴ-
την πρὸς τὰ δεξιὰ, τὰ δὲ ὄρη τῆς Τραχινὸς πρὸς τὰ ἀριστε-
ρά· ὅτε δὲ ἀνέτειλεν ἡ αὐγὴ, ἦσαν ἐπὶ τοῦ ὑψοῦς τοῦ ὄρους.
Ἐνταῦθα ἵσταντο 1000 ὄπλιται Φωκεῖς, ἵνα προστατεύσωσι
τὴν γώραν αὐτῶν καὶ συγχρόνως φρουρῷσι τὴν ἀτραπὸν. Ἐ-
πειδὴ δὲ τὸ ὄρος ἦτο πληῆρες δρυῶν, οἱ Πέρσαι ἀπαρατήρησον
ἀνέβαντον ἐπάνω. Ἡτο μὲν νηνεμία, ἀλλ' οἱ Φωκεῖς ἀκούσαν-
τες τὸν ψόφον τῶν φύλαλων ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἐπεργομένων,
ἀνεπήδησαν καὶ ἐνεδύθησαν τὰ ὄπλα· καὶ εὐθὺς οἱ βάρβαροι εὑ-
ρέθησκαν ἐκεῖ, καὶ ιδόντες ἄνδρας ὄπλιζομένους ἔξεπλάγησαν·
διότι, ἐν φύλακίον ὅτι οὐδένα ἔχθρὸν θ' ἀπήντων, τώρα προ-
σέκρουσαν εἰς στρατόν. Φοβούμενος δὲ ὁ στρατηγὸς Ὑδάρωνς
μήπως ἦσαν οὗτοι Λακεδαιμόνιοι, ἡφάτησε τὸν Ἐριάλτην ἐκ
ποιάς γώρας ἦσαν οὗτοι καὶ μαθὼν παρέτασσε τοὺς Πέρσας
εἰς μάχην. Οἱ Φωκεῖς δὲ, ὑπὸ πυκνῆς χαλάζης βελῶν προσ-
βαλλόμενοι, ἔφευγον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ νομίζοντος
ὅτι κατ' αὐτῶν ἐσκόπιουν νὰ ἐπιτεθῶσιν οἱ βάρβαροι, παρεσκευά-
ζοντο γ' ἀποθένωσιν. 'Αλλ' οἱ Πέρσαι δὲν ἐφρόντισαν περὶ αὐ-
τῶν, ἀλλὰ κατέθησαν ἐσπευσμένως τὸ ὄρος.

Εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις δὲ Ἐλληνας πρῶτον μὲν ὁ μάντις

Μεγιστίας ἐκ τῶν θυσιῶν εἶχε προείπει τὸν μέλλοντα αὐτῶν θάνατον τὴν πρώταν. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτόμολοι ἥλθον τὴν νύκτα καὶ ἔζηγγειλαν, ὅτι οἱ Ηέρσαι περιεκύλουν αὐτούς. Τὸ αὐτὸ δέ εἰδοποίησαν καὶ οἱ κατάσκοποι, οἵτινες, ὅτε ὑπέφωσκεν ἡ ἡμέρα, κατῆλθον ἀπὸ τῶν ὑψῶν. Τότε οἱ Ἑλληνες συνεσκέπτοντο, καὶ αἱ γυναικαὶ ἦσαν διηρημέναι. Οἱ μὲν δὲν συνεχώρουν νὰ ἐκλίπωσι τὴν τάξιν, οἱ δὲ ἄλλοι ἀντέτεινον. Οὕτω καὶ διηρέθησαν ἔπειτα· οἱ μὲν ἀπεγώρησαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι παρεσκευάζοντο μετὰ τοῦ Λεωνίδου νὰ μείνωσιν αὐτοῦ. Διηγοῦνται δὲ ὅτι αὐτὸς ὁ Λεωνίδας ἀπέστειλεν ἑκείνους, ὅπως διασωθῶσιν. Εἰς αὐτὸν ὅμως καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, εἶπε, δὲν ἀρμόζει νὰ καταλίπωσε τὴν θέσιν, ἢν ἥλθον νὰ φυλάξωσιν. Οἱ ἀπολυθέντες λοιπὸν σύμμαχοι ἀπεγώρησαν. Μόνον δὲ οἱ Θεσπιεῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι ἔμειναν παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις, οἱ μὲν Θηβαῖοι ἀκοντεῖς καὶ ἀπρόθυμοι, ἔπειδὴ ὁ Λεωνίδας κατέτηξεν αὐτοὺς ὡς ὅμηρους, οἱ δὲ Θεσπιεῖς μετὰ πολλῆς προθυμίας, λέγοντες ὅτι δὲν θὰ ἀφήσωσι τὸν Λεωνίδαν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· οὕτω δὲ μείναντες συνεπέθυνον μετ' αὐτοῦ.

Οἱ Ξέρξης δὲ ἐποίησε σπονδᾶς εἰς τὸν ἀνατέλοντα Ἡλιον καὶ περιέμενε μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἡ ἀγορὰ πληροῦσται· ἔπειτα ἐπήρχετο, ἐπειδὴ οὕτως εἶχε παραγγεῖλει ὁ Ἐφιάλτης· διότι ἡ κατάθασις τοῦ ὄρους ἦτο συντομωτέρα καὶ βραχυτέρα ἢ ἡ πάροδος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνάβασις.

Οἱ δὲ Ἑλληνες, οἱ περὶ τὸν Λεωνίδαν, ἐπειδὴ πρὸς θάνατον ἐπορεύοντο, ἥδη πολὺ περισσότερον ἐπεξήρχοντο εἰς τὸ εὐρύτερον τῆς παρόδου ἢ κατ' ἀρχάς· διότι τὰς προτέρας ἡμέρας μόνον εἰς τὰ στενὰ εἶχον προσέλθει εἰς μάχην· τώρα διπλανοί αὐτῶν συνεπλέκοντο πρὸς τοὺς ἔχθρους. Τότε δὲ ἔπιπτε πολὺ πλῆθος τῶν βαρβάρων· διότι ὅπισθεν οἱ ἡγεμόνες τῶν ταγμάτων ἔχοντες μάστιγας ἐκτύπουν πάντα ἄνδρα, παροτρύνοντες εἰς τὰ ἐμπρός· πολλοὶ μὲν λοιπὸν αὐτῶν ἐκρημνίζοντο εἰς τὴν θάλασσαν, πολὺ δὲ περισσότεροι κατεπατοῦντο ζῶντες ὑπ' ἀλλήλων. Γνωρίζοντες οἱ Ἑλληνες ὅτι ἥτο βέβαιος ὁ θάνατος ἐκ τῶν ἐρχομένων ὅπισθεν τοῦ ὄρους, ἀνέπτυσσον δῆμην εἶχον διώμην ἐνχυτίον τῶν βαρβάρων, καὶ οὐδεὶς ἐφείδετο ἔκυτον. Ὅτε δὲ τὰ

πλείστα δόρυτα συνετρίβοσκεν, διὰ τῶν ξιφῶν ἥδη ἐφόνευσον τοὺς Πέρσας. Καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ πίπτει ὁ Λεωνίδας, ἥρως ἀναδειχθεὶς, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὄνομαστοὶ τῶν Σπαρτιάτων, τῶν ὅποιων ὁ Ἡρόδοτος ως ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπληροφορήθη καὶ τὰ ὄνοματα· ἐπληροφορήθη δὲ καὶ τῶν τριακοσίων ἀπάντων. Καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν Πέρσῶν πίπτουσιν ἐνταῦθα πολλοὶ καὶ ὄνομαστοί, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ δύο εἰς τοῦ Δαρείου, ἀδελφοὶ τοῦ Ερέζου. Περὶ τὸν νεκρὸν δὲ τοῦ Λεωνίδου ἐγένετο πολὺς ὀμισμὸς Πέρσῶν καὶ Λακεδαιμονίων, μέχρις οὗ οἱ Ἑλληνες διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτῶν ἔλαβον αὐτὸν, ἀφ' οὗ ἔτρεψαν τετράκις τοὺς ἔχθρους εἰς φυγήν.

Οὕτω συνεκροτεῖτο ἡ μάχη, μέχρις οὗ ὁ μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου στρατὸς προσῆλθεν. Ως δὲ εἶδον τούτους ἐλθόντας οἱ Ἑλληνες, ἡ μάχη ἥδη ἡλλοιοῦτο. Ἀπεγώρουν ὅπίσω εἰς τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ καὶ ακτέλκθον πάντες ὅμοι, πλὴν τῶν Θηβαίων, τὰς ὑψώματα, ὅπου τώρα πρὸς μηδέμην τοῦ Λεωνίδου ἴσταται ὁ λιθίνος λέων· ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ὑπερήσπισκεν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ξιφῶν, τὰ ὅποια εἶχον ἔτι, καὶ διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὀδόντων, μέχρις οὗ οἱ βάρβαροι, διαρρήξαντες τὸ τείχος, περιεκύκλωσκεν αὐτοὺς καὶ ἐμπροσθεν καὶ ὅπισθεν καὶ ἔθαψκεν ὑπὸ τὰ βέλη των.

Οὕτως ἐπολέμησκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Θεσπιεῖς· ἀνδρείστατος δὲ πάντων λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Σπαρτιάτης δυνάνεκτος οὐτος λέγουσιν ὅτι ἀκούσας παρά τινος τῶν Τραχινίων ἔτι, ὅταν οἱ βάρβαροι ῥίπτωσι τὰ βέλη, ἀποκρύπτουσι τὸν Ἡλίουν διὰ τοῦ πλήθους τῶν τοξευμάτων, χωρὶς νὰ ἐπλαγῇ καὶ ἀδιαφροῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν Πέρσων, εἰπεν ὅτι πολὺ εὐχάριστα ἀναγγέλλει ὁ Τραχινιός φίλος, ἀν, ἀποκρυπτόντων τῶν Μῆδων τὸν Ἡλίουν, ὑπὸ τὴν σκιὰν ἥθελε γείνει ἡ μάχη ἀντὶ τοῦ οκύματος τοῦ Ἡλίου. Οὕτοι καὶ τοιοῦτοι λόγοι διασώζονται περὶ τοῦ Διηγέκους τοῦ Λακεδαιμονίου πρὸς ἀθίνατον αὐτοῦ μηδέμην.

Ἐτάρησαν δὲ ἑκεῖ, ὅπου ἔπεσσον, καὶ δι' αὐτοὺς καὶ δι' ἐκείνους, οἵτινες πρότερον ἀπέθανον, πρὶν ἀποπεμφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου· εἴτε δὲ ιδρυμένος λίθος φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν:

Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«'Εδω ἐμάχοντό ποτε κατὰ τριῶν ἱκατομμυρίων
Πέρσων τέσσαρες χιλιάδες ἐκ τῶν Ηελοποννησίων».

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι γεγραμμένα διὰ πάντας· διὰ δὲ τοὺς
Σπαρτιάτας ίδια τὰ ἔξης:

«'Ω ζένε ὄδοιπόρε, εἰδοποίησον τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι
κείμεθα ἐνταῦθι, πιστοὶ εἰς τοὺς νόμους ἐκείνων.»

Τοῦτο μὲν διὰ τοὺς Λακεδαιμονίους· διὰ δὲ τὸν μάντιν Με-
γιστίν τὸ ἔξης ἐπίγραμμα:

«Μνῆμα τόδε κλειτοῦ Μεγιστία, ὃν ποτε Μῆδοι
Σπεργειὸν ποταμὸν κτείναν ἀμειψάμενοι·
μάντιος, ὃς τότε κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς,
οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.»

Ἔτοι «Τοῦτο εἶναι τὸ μνῆμα τοῦ περιφήμου Μεγιστία, τὸν ὅποιον
ἐφόργευσάν ποτε οἱ Μῆδοι, διαβάντες τὸν Σπεργειὸν ποταμὸν,
ὅστις, ἐν φέγγωριζε τότε σαφῶς τὸν ἐπερχόμενον θάνατον, ὁ-
μως δὲν ἤνεγκθιν ν' ἀφῆσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Σπάρτης.»

Διὰ τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων καὶ τῶν στηλῶν ἐτίμησαν
αὐτοὺς οἱ Ἀμφικτύονες· τὸ δὲ τοῦ μάντεως Μεγιστίου ἐπί-
γραμμα ἐπέγραψεν ὁ φίλος αὐτοῦ Σιμωνίδης.

Δέγεται δὲ ὅτι δύο ἐκ τῶν 300 ἔνεκα γειρίστης ὄφθαλμίας
κυκτέκειντο ἐν Ἀλπηνοῖς, ὁ Εὔρυτος καὶ ὁ Ἀριστόδημος. Ὁ
μὲν Εὔρυτος τότε μαθὼν ὅτι οἱ Πέρσαι διέβησαν τὸ ὅρος, ἔλα-
βε τὰ ὅπλα αὐτοῦ καὶ ὠδηγγήθη ὑπὸ τοῦ Εἰλωτός του εἰς τοὺς
μαχομένους, εἰσέπεσεν εἰς τὸ πλήθος καὶ ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἀ-
ριστόδημος, εἰς δὲν ἦτο ἀγαπητὴ ἡ ζωὴ, ἐπέστρεψεν ὑστερὸν εἰς
τὴν Σπάρτην· ἀλλ' ἐκεὶ περιέπεσεν εἰς ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν.
Καὶ ἡ μὲν ἀτιμία συνίστατο εἰς τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν Σπαρ-
τιατῶν ἀνηπτεν αὐτῷ πῦρ, οὐδὲ σινωμῆι· τὸ δὲ ὄνειδος, ἦτο
ὅτι ἐκαλεῖτο ὁ δειλὸς Ἀριστόδημος. "Ὑστερὸν ὅμως (479 π.Χ.)
ἐν τῇ ἐν Πλαταιαῖς μάχῃ ἐζήλευψεν ὅλον τὸ πταῖσμα αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Θηράτοι ἐν ὅσῳ μὲν ἤναγκάζοντο, ἐμάχοντο μετὰ τῶν
Ἐλλήνων· ὡς δὲ εἶδον ὅτι ὑπερίσχυσαν οἱ Πέρσαι, προέτεινον
τὰς γειράς καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸν ἔχθρον, ἀναφωνοῦντες, ὅτι
μηδίζουσι, καὶ ὅτι γῆν καὶ ὅδωρ ἐκ τῶν πρώτων ἔδοσαν εἰς
τὸν βασιλέα, τὸ ὅποιον ἦτο ἀληθέστατον. Ἀλλὰ δὲν ηύτυχη-
σαν· ἐπειδὴ, ὅτε ἐπλησίασαν, συνέλαθον αὐτοὺς οἱ βάρβαροι

καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ λοιποὺς κατὰ διαταγὴν τοῦ Ξέρξου ἐστιγμάτισαν διὸ βασιλικὴν στιγμάτων.

33. Ἡ ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχία.

I

Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ δύοτα ὥρμουν παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἵσκαν 271 πλὴν τῶν πεντηκοντόρων· ἐκ τούτων 127 παρεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι· ἐν τοῖς πλοίοις τούτων ἐμάχοντο καὶ οἱ Πλαταιεῖς ὑπὸ ζῆλου τοῦ νὰ διακριθῶσιν, ἀν καὶ ἵσκαν ἅπαιροι τοῦ ναυτικοῦ· οἱ δὲ Κορινθιοι παρεῖχον 40 πλοῖα οἱ δὲ Μεγαρεῖς 20· οἱ δὲ Χαλκιδεῖς ἐπλήρουν 20, τὰ δύοτα οἱ Ἀθηναῖοι παρεῖχον αὐτοῖς· οἱ δὲ Αἰγαῖοι 18, οἱ Σικουδινοι δὲ 12, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι 10, τὰ δὲ λοιπὰ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι.

Τὸν ἀνώτατον δὲ στρατηγὸν παρέσχον οἱ Σπαρτιάται Εὔρυθιάδην τὸν Εὔρυκλείδου. Οἱ σύμμαχοι δηλαδὴ ἡρούντο νὰ ἀκολουθῶσι τῇ ὁδηγίᾳ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡπείλουν ὅτι θὰ διαλύσωσι τὸν στόλον. Κατ' ἀρχὰς μὲν, πρὸν ἀποσταλῆ ἡ εἰς Σικελίαν πρεσβεία, ἐλέγετο ὅτι τὸ ναυτικὸν πρέπει νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἄλλ' ὅτε οἱ σύμμαχοι ἀντέτειναν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνέδοσαν, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο φροντίζοντες περὶ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἴπον ὅρθως σκεπτόμενοι, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἡφανίζετο, ἀν ἐγίνετο ἔρις περὶ τῆς ἡγεμονίας· διότι, ἂν ὁ πόλεμος ράλιστα εἴνε κάκιον τῆς εἰρήνης, ἡ ἐμφύλιος στάσις πολὺ χειρὸν διεξαγοριμένου πολέμου.

Ἐλθόντες δὲ τότε οἱ Ἑλληνες εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ ιδόντες πόσον πλῆθος πλοίων ἦτο παρὰ τὰς Ἀφέτας ἐπὶ τῇ ἀκτῇ, πῶς τὰ πάντα ἵσκαν πλήρη στρατιωτῶν καὶ ἡ δύναμις τῶν βαρβάρων ὑπῆρχεν πολὺ διάφορος ἢ ὡς αὐτοὶ ἐνόμιζον, κατελήφθησαν ὑπὸ φόδου καὶ ἐσκέπτοντο ν' ἀποσυρθῶσιν ἐκ τοῦ Ἀρτεμίσιον εἰς τὴν ἐνδοτέρω Ἑλλάδα. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Εὐθοεῖς ὅτι τοῦτο σκοπεύουσι νὰ πράξωσι, παρεκάλεσαν τὸν Εὔρυθιάδην νὰ περιμένῃ τούλαχιστον, μέγορις οὖ τὰ παιδία καὶ τὰ τῆς οἰκίας αὐτῶν φέρωσιν εἰς ἀσφάλειαν· καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἡρούθη, ἐτράπησαν ἄλλην ἔδαν καὶ πείθασι τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλέα διὸ ἀμοιβῆς 30 ταλάντων, ἵνα κατορθώσῃ ὥστε νὰ μείνῃ ὁ στόλος καὶ νὰ ναυμαχήσῃ πρὸ τῆς Εὐθοίας.

“Ο Θεμιστοκλῆς δὲ ἔκαμε τοὺς “Ελληνας νὰ μείνωσι κατὰ τὸν ἔξῆς τρόπον· ἔδωκεν εἰς τὸν Εὔρυθιάδην ἐκ τῶν χρημάτων ἑκαίνων 5 τάλαντα, ὡς ἔξι ἴδιων. Ἀφ' οὐ δὲ ἐπεισκαν αὐτὸν, ἀντέτεινε μόνος ἀκόμη ὁ Ἀδειμαντος, ὁ στρατηγὸς τῶν Κορινθίων, ὅστις ἐπέμενε νὰ ἀποπλεύσωσιν ἐκ τοῦ Ἀρτεμισίου. Καὶ μετ' αὐτοῦ ὥμιλησεν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ εἶπε: «Δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃς σύ· σοι προσφέρω δῶρα μεγαλείτερα ἢ ὅσα διβασιλεύεις τῶν Μήδων ἦθεις σοι πέμψει, ἵνα σὲ παρακινήσῃ ν' ἀποστῆς τῶν συμμάχων.» Καὶ εὐθὺς ἐπεμψει τρία τάλαντα ἀργυρίου εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ἀδειμάντου.

Οὕτως ἐπείσθησαν οὗτοι διὰ δώρων καὶ μετέβαλον γνώμην, καὶ οὕτω συνέθη κατὰ τὸν πόθον τῶν Εὔρεσέων. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἐν τούτῳ εἶχε τὸ μέγιστον κέρδος, διότι τὰ λοιπὰ ἐκράτησεν αὐτὸς, ὅπερ οὐδεὶς ἐγγάριζε· καθ' ὅσον καὶ οἱ δύο ἐνόμιζον, ὅτι τὰ χρήματα ἑκαίνα ἦλθον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρὰ τῶν Ἀθηναίων.

Οὕτως ἔμειναν πρὸ τῆς Εὔροίας καὶ ἐναυμάγησαν· ἐγένετο δὲ ἡ ναυμαχία ὡς ἔξῆς: “Οτε οἱ βάρβαροι περὶ δεῖλην φθάσαντες εἶδον ὅτι πρότερον ἤδη εἶχον πληροφορηθῆ, ὅτι τόσον ὀλεγα Ἑλληνικὰ πλοῖα πρὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ὥρμουν, εἶχον σφοδράν ἐπιθυμίαν νὰ προσβάλωσι καὶ κυριεύσωσιν αὐτά· ἀλλ᾽ ἄντικρυς νὰ προσπλέωσι κατ' αὐτῶν δὲν ἦθελον, φοβούμενοι μήπως οἱ “Ελληνες τραπέσιν εἰς φυγὴν καὶ ὑπὸ τῆς νυκτὸς κακλυπτόμενοι διαφύγωσιν· αὐτοὶ δὲν ἦθελον, ἵνα μηδεὶς, μηδὲ πυρφόρος διασωθῇ. Πρὸς τοῦτο ἐμηχανήθησαν τὰ ἔξῆς· ἔστειλαν 200 πλοῖα ἔξωθεν τῆς Σκιάθου, ἵνα μὴ παρατηρηθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλέοντα τὴν Εὔροιαν, καὶ περικλείοντα ἑκείνους καὶ φράττοντα αὐτοῖς τὴν ὅπιστα φέρουσαν ὅδον. Οὕτως ἐπράξαν· τῶν δὲ λοιπῶν πλοίων ἐποίουν ἐπιθεώρησιν πρὸ τῶν Ἀφέτων.

‘Αλλ’ οἱ “Ελληνες διὰ τοῦ Σκυλλία, ὅστις ἦτο ὁ περιφρυμότατος δύτης κατὰ τὸν χρόνον ἑκαίνον καὶ ηύτομόλησεν εἰς τοὺς “Ελληνας, ἔλαχον εἶδοσιν περὶ τούτου, ἀφ' οὐ οὐτος, ὡς διηγοῦνται, ἐν Ἀφέταις μὲν ἐβυθίσθη εἰς τὴν Θάλασσαν, εἰς τὸν Ἀρτεμίσιον δὲ ἀνέκυψε διακολυμβήσας 80 στάδια. Ἄλλὰ καθὼν νομίζει ὁ Ἡρόδοτος, διὰ πλοίου ἦλθεν. Οὗτος ἀνήγγειλεν εἰς

τοὺς στρατηγούς τὴν παρὰ τὸ Ηλίουν ναυαγίαν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν πλοιών.

Ἄκούσαντες τοῦτο οἱ Ἑλλῆνες ἐποίησαν συμβούλιον, καὶ πολλῶν λεχθέντων, ἐνίκησε τέλος ἡ γνώμη, νὰ μείνωσιν αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὑστερον μετὰ τὸ μεσονύκτιον νὰ πλεύσωσιν ἐναντίον τῶν ἀποσταλέντων πλοιών. Ἐπειδὴ δὲ μως μέγρε δεῖλης ὄψιας δὲν προσεβλήθησαν, ὥρμησαν οἱ ἔδιοι κατὰ τῶν βαρβάρων, ἵνα ἔξασκηθῶσιν εἰς τὸν τρόπον τοῦ ἀγῶνος, καὶ ίδιως εἰς τὴν διάρρηξιν τῶν τάξεων.

Ίδοντες τοῦτο οἱ στρατιῶται τοῦ Ξέρξου καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν μετὰ τόσων ὅλιγων πλοιών πλησιάζοντας, ἔξέλαθον αὐτοὺς ὡς ἐμμακνεῖς, καὶ ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἐλπίζοντες ὅτι ταχέως θὰ κυριεύσωσι τὰς ὑκᾶς τῶν Ἑλλήνων. Ήερὶ τούτου δὲν ἡδύγαντο ν' ἀμφιβάλλωσι, παραβάλλοντες τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλληνικῶν πλοιών πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν ἰδίων. Πεποιθότες εἰς τοῦτο, περιέκλεισαν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα κύκλῳ καὶ ἡμιλλάντο τὶς νὰ κυριεύσῃ τὸ πρῶτον Ἀθηναϊκὸν πλοῖον, καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ βασιλέως πρὸς τοῦτο τεθὲν βραχεῖον· διότι ἐν τῷ στρατοπέδῳ ώμοῖουν πολὺ περὶ τῶν Ἀθηναίων.

Οι δὲ Ἑλλῆνες, ὡς ἐσήμηνε, πρῶτον μὲν στρέψαντες τὰς πρώρας κατὰ τῶν βαρβάρων, εἰς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνηγον· εἰτα δὲ, ὡς ἐσήμηνε τὸ δεύτερον, ὃν καὶ στενός ἦτο ὁ χῶρος, ὥρμησαν κατ' αὐτὸν. Τότε δὲ κυριεύουσι 30 πλοῖα τῶν βαρβάρων, καὶ μάλιστα τὸ πρῶτον εἰς Ἀθηναῖος, Αυκομήδης ὁ Λίσχρεος, ὅστις ἔλαθε καὶ τὸ ἀριστεῖον. Ἐν φὰς δὲ ἔτι ἀμφιρρόποιας ἐπολέμουν, ἐπῆλθεν ἡ νύξ καὶ ἐγώρισε τοὺς μαχομένους. Καὶ οἱ Ἑλλῆνες ἀπέπλευσαν ὅπιστα εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, οἱ δὲ βάρβαροι πολὺ διαφευθέντες τῶν ἐλπίδων των, εἰς τὰς Ἀφέτας·

"Οτε ἐγένετο σκότος, ὃν καὶ ἦτο μέσον τοῦ θέρους, ἐπεισ σροδρὰ βροχὴ καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἴσχυροί βρονταὶ ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ Ηηλίου. Τότε οἱ νεκροὶ καὶ τὰ συντρίμματα τῶν πλοιών ἔξεφέροντο εἰς τὰς Ἀφέτας, ἐφέροντο περὶ τὰς πρώρας καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπῶν. Οἱ στρατιῶται ἐφοβήθησαν καὶ ἐνόμιζον ὅτι θὰ κοταστραφῶσι διὰ τὴν τοικύτην δυστυχίαν· διάτοι μόλις εἶχαν ἀναπενεύσει ἐκ τῆς ναυαγίας καὶ

τρικυμίας τῆς κατὰ τὸ Πήλιον, καὶ ἐπῆλθε σκληρὰ ναυμαχία καὶ μετ' αὐτὴν τώρα βροχὴ ἴσχυρὰ, τρικυμιῶσα θάλασσα καὶ φοβεραὶ βρονταὶ.

Οὕτω διῆγαγον ἐκεῖνοι τὴν νύκτα· δι' ἐκείνους ὅμως, οἵτινες διεπάγθησαν νὰ περιπλεύσωσι τὴν Εὔβοιαν, ἡ νῦξ ἦτο πολὺ τρομερωτέρα· διότι, ἐπειδὴ ἡ τρικυμία καὶ ἡ βροχὴ ἐνέσκηψεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν βροχῷσθι ἀκτὴν τῆς Εὔβοιας, φερόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι ποῦ φέρονται, ἐξέπιπτον πρὸς τοὺς βράχους.

Ταῦτα πάντα ἥσαν θεία οίκονομία, ὅπως οἱ Πέρσαι ἔξισθισσοι τοῖς Ἑλλησι καὶ μὴ ὑπερέχωσι τόσον πολύ.

II

Καὶ οὗτοι μὲν περὶ τοὺς σκοπέλους τῆς Εὔβοιας κατεστρέφοντο· οἱ δὲ ἐν Ἀρέταις βάρβαροι, ὡς εἰδον ἀσμενοι τὴν ἐπιλάμψασαν ἡμέραν, ἡσύχαζον, διότι εἶχον ἀνάγκην ἡσυχίας μετὰ τὴν τρομερὰν νύκταν. Οἱ δὲ Ἑλληνες ἔλαθον ἐπικουρίαν 53 ἀττικῶν πλοίων, ἡ ἄριξις τῶν ὀποίων ἐπηύζησε τὸ θάρρος αὐτῶν· συγχρόνως ἥλθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι οἱ πρὸς περίπλουν τῆς Εὔβοιας ἀποσταλέντες βάρβαροι ὑπὸ τῆς τρικυμίας πάγτες κατεστράφησαν. Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥραν, πλέοντες ἐπέπεσον κατὰ Κιλικικῶν πλοίων καὶ κατέστρεψαν αὐτά. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβαρικῶν πλοίων ἀγανακτοῦντες, ὅτι ὑπὸ τόσου μικροῦ ἀριθμοῦ τοιαύτας θλάβας ὑπέστησαν, καὶ συγχρόνως φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ Σέρξου, ἥρχισαν πρὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν μάχην καὶ, ἀφ' οὐ ἐδόθη τὸ σύνθημα, περὶ μεσημβρίαν ἀνῆγον τὰ πλοῖα.

Συνέπεσε δὲ αἱ ναυμαχίαι αὕται νὰ συμβῶσι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν καὶ αἱ ἐν Θερμοπύλαις πεζομαχίαι. Ἡτο δὲ πᾶς ὁ ἀγών ἐνταῦθι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εύριπου, καθὼς εἰς τοὺς περὶ τὸν Λεωνίδαν, ἵνα φυλάττωσι τὸ στενόν. Οἱ μὲν λοιπὸν Ἑλληνες παρεκίνουν ἀλλήλους νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ βάρβαροι, οἱ δὲ βάρβαροι ἵνα διαφεύροντες τὰ ἑλληνικὸν στράτευμα γένωνται κύριοι τοῦ πόρου.

"Οτε δὲ ἐν τάξει τὰ πλοῖα τοῦ Σέρξου ἐπέπλεον, οἱ Ἑλλη-

νες ἔμενον ἡσυχοι πλησίον του Ἀρτεμίσιου. Οι δὲ βάροις πουήσαντες ἡμισεληνοειδες σχῆμα τῶν πλοίων ἐπεγείρουν νὰ περικυκλώσωσι τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Τότε καὶ οἱ Ἑλληνες ἀντέπλεον καὶ ἥρχισεν ἡ μάχη. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ ἐδείχθησαν οἱ πρὸς ἄλλοις διότι ὁ στρατός του Ερέζου ὑπὸ τοῦ μεγέθους καὶ πληθους αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἐβλάπτετο, ταρασσομένων τῶν πλοίων καὶ περιπιπτόντων πρὸς ἄλληλα· ἀλλ' ὅμως ἀντεῖχε καὶ δὲν ὑπεγίρει· διότι μέγας αἰσχος ἐθεώρουν ὑπὸ ὅλιγων πλοίων νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν. Πολλὰ μὲν λοιπὸν πλοῖα τῶν Ἑλλήνων κατεστρέφοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνθρωποι, πολὺ δὲ περισσότερα πλοῖα καὶ ἀνδρες τῶν βαρβάρων. Οὕτω λοιπὸν ἀγωνιζόμενοι ἐχωρίσθησαν ἑκάτεροι. Ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἡρίστευον ἐκ τῶν στρατιωτῶν του Ερέζου οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ δεποῖοι καὶ ἄλλα μεγάλα ἔργα ἐξετέλεσαν καὶ πέντε Ἑλληνικὰ πλοῖα μετὰ τοῦ πληρώματος αὐτῶν ἐκυρίευσαν· τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἡρίστευσκεν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων Κλεινίας ὁ Ἀλκιβιάδου, ὅστις ιδίαν δυπάνην παρεχόμενος ἐστρατεύετο μετὰ 200 ἀνδρῶν καὶ ἰδίου πλοίου.

Οι Ἑλληνες ναὶ μὲν παρέλαθον τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ συντρίμματα τῶν πλοίων, ἀλλ' ἐπειδὴ τραχέα ὑπέστησαν καὶ ίδιως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῶν πλοίων, τῶν ὅποιων τὰ ἡμίσια εἶχον βλαβῆ, ἀπεφάσισαν νὰ ἀποσυρθῶσιν ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπέπλεον δὲ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει, καθ' ἣν εἶχον ταχθῆ, πρῶτοι οἱ Κορινθῖοι, τελευταῖοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι. Ο Θεμιστοκλῆς ὅμως ἐκλέξας τὰ ἀριστα πλέοντα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἐπορεύετο περὶ τὰ πόσιμα ὅδητα, χαράττων ἐν τοῖς λιθοῖς γράμματα, τὰ ὅποια οἱ Ἰωνες ἀπελθόντες τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀνέγνωσκεν. Τὰ δὲ γράμματα ἔλεγον τὰ ἔξης:

«Ἄνδρες Ἰωνες, ἄδικα πράττετε ἐναντίον τῶν πατέρων ὑμῶν, στρατευόμενοι καὶ τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι· ἀλλὰ μάλιστα πρέπει νὰ ἔλθητε πρὸς τὸ μέρος ἡμῶν· ἂν δὲ τοῦτο δὲν εἴναι ὑμῖν δυνατὸν νὰ πράξητε, ἀπέργεσθε καὶ τώρα ἀκύρη τοῦ ἀγῶνος καὶ τοὺς Κάρας παρακλέσατε νὰ πράξωσι τὰ αὐτά· ἂν δὲ μηδέτερον τούτων δύνασθε νὰ πράξητε, καὶ ὑπὸ ἀνάγκης μεῖζονος ἐμποδίζεσθε ν' ἀποστατήσητε, τούλαχιστον ἐν τῇ μάχῃ δείχθητε ἀπρόθυμοι, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐξ ἡμῶν κα-

τάγεσθε, καὶ ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἔνεκκ ύμῶν προηλθεν ἡ ἔχθρα πρὸς τὸν βάρβαρον.»

Ἔγραφε δὲ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς, σκεπτόμενος ἀμφότερα τὰ ἐξῆς: ἵνα ἡ διαφυγόντα τὰ γράμματα τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως παρακινήσωσι τοὺς "Ιωνας νὰ μεταβληθῶσι καὶ νὰ ἔλθωσι πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν, ἢ, ἂν τὰ ἀναφέρωσι πρὸς τὸν Εέρενην, καταστήσωσι τοὺς "Ιωνας ἀπίστους, ὅπει τὸ βασιλεὺς ν' ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς τῶν ναυμαχιῶν.

34. Η Ητόσις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡλθον δὲ τὸν γρόνον ἐκεῖνον αὐτόμολοις τινες ἄνδρες ἀπὸ Ἀρκαδίας πρὸς τὸν Εέρενην, ἔχοντες ἀνάγκην τροφῆς, καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑπηρετῶσι παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ἔφερον αὐτοὺς ἐμπροσθεν τοῦ βασιλέως καὶ ἡρώτων οἱ Ηέρσαι τί ἐκαρμνον οἱ Ἑλληνες (480 π. X.). Οἱ δὲ εἶπον, ὅτι πανηγυρίζουσι τὰ Ὁλύμπια, καὶ θεωροῦσι ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἴππικὸν, τότε ἡρώτησεν αὐτοὺς ὁ Εέρενης τί βραχεῖον ἐκείττο διὰ τοὺς ἀγωνιζομένους· ἐκεῖνοι δὲ εἶπον, ὅτι ἦτο στέφχοντος ἐκ κλάδου ἐλαίας. Τότε Τριτανταίχυντος, ὁ Ἀρταβάνου ἐέφρασεν ὅρθιτάτην γνώμην, ἃν καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν δειλίαν: «Ηυπαί, Μαρδόνιε, ἐναντίον ποίων ἀνδρῶν ἥγανες ἡμᾶς νὰ πολεμήσωμεν, οὕτινες οὐχὶ περὶ χρημάτων, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς ἀγωνίζονται!»

Ο στόλος τῶν Ἑλλήνων κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων ὕριμησεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Παρεκάλεσαν δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι νὰ προσορμίσωσιν εἰς τὴν Ναλαμῆνα, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ὑπεξαγάγωσιν ἐκ τῆς Ἀττικῆς τὰς γυναικας καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἐπειτα νὰ σκεφθῶσι τί νὰ πράξωσι, διότι εἶχον ψευσθῆ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ θὰ εὑρισκον Πελοποννησιακὸν στρατόν. Ἄλλο ἔμαθον ὅτι ἐτείχιζον τὸν Ισθμὸν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ περὶ πλείστου ἐποιοῦντο, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐγκατέλειπον.

Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἐποίησαν κήρυγμα, ἵνα ἔκαστος, ὅπως δύναται, φέρῃ εἰς ἀσράκλειαν τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἰκέτας. Τότε οἱ μὲν πλειεῖστοι ἀπέστειλαν τοὺς οἰκείους εἰς Τροικῆνα, ἄλλοι δὲ εἰς Αἴγιναν, καὶ ἄλλοι πάλιν εἰς Σαλαμῖνα.

Λαβῶν εἰδῆσιν συνέροεε ἥδη καὶ ὁ λοιπὸς ναυτικὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ Τροικῆνος εἰς τὴν Σαλαμῖνα· συνελέχθησαν

δὲ πολὺ περισσότερα πλοῖα, καὶ ἐκ πολὺ περισσοτέρων πόλεων παρὰ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. 'Ο σύμπας ἀριθμὸς τῶν πλοίων ἀνήρχετο εἰς 378 πλὴν τῶν πεντηκοντόρων. Ἀγώτατος ἀρχηγὸς ήτο ὁ αὐτὸς, ὁ ὅποιος καὶ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ὁ Εὔρυθιαδῆς ὁ Εύρυκλειδου, Σπαρτιάτης, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ βασιλικοῦ γένους· τὰ πλεῖστα ὅμως καὶ τὰ κάλλιστα πλοῖα παρεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι.

Τότε οἰστρατηγοὶ συνηθίθουν εἰς συμβούλιον, καὶ ὁ Εύρυθιαδῆς προέτεινε τὸ ζῆτημα, εἰς ποιὸν ἐκ τῶν τόπων, ὃν εἰσι κύριοι (ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, ἥτις ἡδη ἦτο ἐγκαταλειπμένη), ὅπειλον νὰ ναυμαχήσωσι, καὶ προσέταττε πάντα νὰ εἴπῃ τὴν ιδίαν γνώμην. Τότε αἱ γνῶμαι τῶν πλείστων συνεφώνουν, ὅτι πρέπει νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ πρὸ τῆς Ηελοποννήσου νὰ ναυμαχήσωσι, λέγον, ὅτι, ἀν νικηθῶσιν, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ὄντες, θὰ πολιορκηθῶσιν ἐν τῇ νήσῳ καὶ θὰ καταστραφῶσιν, ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ὅμως ἔκαστος θὰ δύναται· ν' ἀπογωρήσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρὶδα.

'Εν φύδε οἱ ἀπὸ Ηελοποννήσου στρατηγοὶ ταῦτα ώμιλουν, ἥλθεν Ἀθηναῖος ἀνὴρ ἀγγέλλων, ὅτι ὁ βάρβαρος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ πυρπολεῖ αὐτὴν πάσαν.

'Ο Ξέρξης δηλαδὴ μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ διῆλθε διὰ τῆς Βοιωτίας, κατέκαυσε τὴν πόλιν τῶν Θεσπιέων, οἵτινες εἶχον κατατρύγει εἰς τὴν Ηελοπόννησον, καὶ δύοις τὴν τῶν Πλαταιέων καὶ ἥλθεν ἡδη (480 π. Χ.) εἰς τὰς Ἀθήνας καταστρέφων τὰ πάντα. Οἱ Πέρσαι κατέλαβον τὴν ἐγκαταλειπμένην πόλιν· ὀλίγοι ἄνθρωποι εἶχον μείνει ἐν τῇ ἀκροπόλει, οἱ φύλακες τοῦ ἱεροῦ καὶ πένητές τινες, οἵτινες ἐκ πτιωγείας δὲν εἶχον ἀπογωρήσει εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Οὗτοι φράξαντες τὴν ἀκρόπολιν διὰ θυρῶν καὶ ξύλων ὑπερησπίζοντο, νομίζοντες, ὅτι ἀκολουθοῦσι τὸν γρησμὸν τῆς Ηιθίας, ὅτι τὸ ξύλινον τεῖχος θὰ ἥτο ἀπόρθητον. Οἱ Πέρσαι κατέλαβον τότε τὸ ὕψωμα, ὅπερ κεῖται καταντικρὺ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων "Ἄρειος πάγος" ὄνομάζεται, καὶ ἐπολιόρκουν κατὰ τὸν ἔξης τρόπον: 'Ετύλισσον στυπεῖον περὶ τὰ βέλη, ἀνηπτον αὐτὸ καὶ ἐτόξευον ἐπὶ τὸ φράγμα. 'Αλλ' οἱ πολιορκούμενοι Ἀθηναῖοι, ἀν καὶ εἶχον φθάσει εἰς τὰ ἔσχατα δεινὰ καὶ τὸ φράγμα εἶχε προδώσει αὐτούς, ὅμως ἔξηκολούθουν νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτούς, καὶ ἀπέ-

χρουσαν συγγρόνως καὶ τὴν πρότασιν τῶν Παισιστρατιδῶν τοῦ νὰ συνθηκολογήσωσιν. Ἐμπχανῶντο δὲ τότε καὶ ἄλλα τινὰ, καὶ ιδίως ἐκύλιον λίθους μεγάλους κατὰ τῶν προσερχομένων πρὸς τὰς πύλας βαρβάρων. "Ωστε ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὁ Ξέρξης δὲν ἔγνωριζε τί νὰ πράξῃ, μὴ δυνάμενος νὰ κυριεύσῃ αὐτούς. Τέλος ἐφάνη πόρος τις εἰς τοὺς βαρβάρους, καθότι κατὰ τὸν χρησμὸν ὅλη ἡ Ἀττικὴ ἡ ἐν τῇ ἡπειρῷ ὥφειλε νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ηερσῶν. "Οπισθεν λοιπὸν τῶν πυλῶν καὶ τῆς ἀνόδου, ὅπου οὔτε τις ἐφύλασσεν, οὔτε ἡλπιζον ὅτι θὰ ἀναβῇ τις ἐντεῦθεν ποτε ἀνθρώπος εἰς τοῦτο τὸ μέρος, ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ιερὸν τῆς θυγατρὸς τοῦ Κέκροπος Ἱγλαύρου, ἀν καὶ ἀπόκρημνον ἦτο τὸ μέρος. "Ως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἶδον αὐτοὺς ὅτι ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐκρήμνιζον ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ τείχους κάτω καὶ κατεστρέφοντο, ἄλλοι δὲ ἔφευγον εἰς τὸν ιερὸν χῶρον. Οἱ δὲ ἀναβάντες Ηέρσαι, πρῶτον μὲν ἐτράπησαν πρὸς τὰς πύλας, ἀνοίξαντες δὲ ταύτας ἐφόνευον τοὺς ἵκετας. Καταστρέψαντες δὲ πάντας ἐσύλησαν τὸ ιερὸν καὶ ἐπυρπύλησαν ὅλην τὴν ἀκρόπολιν.

"Ο Ξέρξης τότε κατέκτησεν ἐντελῶς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔπειπεν ιππέα ὡς ἄγγελον εἰς τὰ Σοῦσα, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὴν ἐπιτυχίαν.

Διηγοῦνται δὲ ὅτι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἐρεχθίου ἐλαία, ἥν ἡ Ἀθηνᾶ αὐτὴ λέγεται ὅτι ἐφύτευσεν ὡς μαρτύριον, ἐν τῇ πυρπολήσει κατεστράψη δύμοι· ἄλλὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν, ὅτε ἀνέβησαν γὰρ θυσιάσωσιν οἱ περὶ τὸν Ξέρξην ὄντες Ἀθηναῖοι, εἶδον βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχους πηγυσαῖον ἀναθαλόντα.

35. Τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων.

"Οτε οἱ παρὰ τὴν Σαλαμῖνα "Ἑλληνες ἐπληροφορήθησαν τὰ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, περιέπεσον εἰς τασκύτην ἐκπληξιν, ὡστε τινὲς τῶν στρατηγῶν οὐδὲ ἀπόφασιν περιέμενον, ἄλλη ἐνέπιπτον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ὕψων τὰ ίστια, ἵνα ἀποπλεύσωσιν. Οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἀπειράσισκαν νὰ ναυμαχήσωσι πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐν τοσούτῳ ἐπῆλθε γυζ, καὶ ἀφοῦ διελύθη τὸ συνέδριον, εἰσέβιων εἰς τὰ πλοῖα. "Οτε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἦλθεν εἰς τὰ πλοῖά του, ἡρώτησεν αὐτὸν Μνησίφιλος ὁ Ἀθη-

ναῖος, τί εἶχον ἀποφασίσει, καὶ ἀκούσας ὅτι ἡτο ἀποφασισμένον νὰ ἀναγάγωσι τὰ πλοῖα πρὸς τὸν Ἰσθμὸν, καὶ πρὸ τῆς Ηελιοπονηήσου νὰ ναυμαχήσωσιν εἶπεν: «Ἄν οὕτοι ἀποσύρωσι τὰ πλοῖά των ἀπὸ τῆς Σαλαμίνος, τότε δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον ὁ ἄγων ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος· διότι ἔκαστοι θὰ τραπῶσιν εἰς τὰς πόλεις των· καὶ οὕτε ὁ Εὐρυβιάδης θὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς κατέχῃ, οὕτε ἄλλος τις τῶν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ μὴ διασκορπισθῇ ἡ στρατιά· καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀπολεσθῇ τότε δι' ἀθουλίαν. Ἀλλ' ἀν ὑπάρχῃ ἀκόμη μέσον τι, ὑπαγε καὶ προσπάθει νὰ μεταβάληται τὰ ἀποφασισμένα, ἀν πως δύνασαι νὰ μεταπείσῃς τὸν Εὐρυβιάδην νὰ μείνῃ αὐτοῦ.»

Ἡ συμβουλὴ αὕτη ἤρεσε πολὺ εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ, ὅστις οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ἐπορεύετο εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὐρυβιάδου· φθάσας δ' ἐκεῖ, εἶπεν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ δμιλήσῃ αὐτῷ περὶ κοινῆς τινος ὑποθέσεως· ἐκεῖνος δὲ προσέταξεν αὐτὸν νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ εἴπῃ ὅ, τι ἐπιθυμεῖ. Τότε ἐκάθισεν ὁ Θεμιστοκλῆς πλησίον καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια παρὰ τοῦ Μνησιφίου ἤκουσεν, ως ἐάν ἡτο ἴδια γνώμη, καὶ πολλὰ ἄλλα προσέθηκεν ἀκόμη, μέχρις οὐ κατέπεισεν αὐτὸν νὰ ἐκβῇ τοῦ πλοίου καὶ συγκαλέσῃ πάλιν τοὺς στρατηγούς εἰς τὸ συνέδριον.

Ως δὲ συνελέχθησαν, πρὶν ἀκόμη ὁ Εὐρυβιάδης προσβάλῃ λόγον, διὰ τί συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, ἔλαθεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν λόγον καὶ ὠμίλει μακρώς καὶ ἐπιμόνως. Τότε ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὁκύτου εἶπεν: «Ὦ Θεμιστόκλεις, εἰς τοὺς ἄγωνας οἱ προεξανιστάμενοι ῥαπίζονται·» ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίνατο: «Οἱ μένοντες δύμως ὀπίσω δὲν στεφανοῦνται.» Οὕτως ἡπίως ἀπήντησε τότε πρὸς τὸν Κορίνθιον, πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδην δμιλησεν ως ἔξης:

«Εἰς τὰς χειράς σου εἶναι τώρα νὰ σώσῃς τὴν Ἑλλάδα, ἀν, πεισθεὶς εἰς ἐμὲ, ναυμαχήσῃς ἐδῶ μένων, καὶ οὐχὶ πειθόμενος εἰς τοὺς λόγους τούτων ἀποπλεύσῃς πρὸς τὸν Ἰσθμὸν· διότι ἀκουσον καὶ παράβαλε ἔκατερον· ἀν μὲν συμπλακῆς πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ, θὰ ναυμαχήσῃς ἐν πελάγει ἀνοικτῷ, τὸ δηποῖον ἤκιστα συμφέρει εἰς ἡμᾶς, οἵτινες ἔχομεν βαρύτερα πλοῖα καὶ ὀλιγώτερα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· πρὸς τούτοις θὰ χάσωμεν τὴν Σαλαμίνα καὶ τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Αλγίναν, καὶ ἂν κατ' ἄλλα εύ-

τυχήσωμεν· διότι συγγρόνως μετὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν θ' ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ πέζος στρατός· καὶ οὕτω θὰ φέρης αὐτοὺς σὺ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα θὰ φέρῃς εἰς κίνδυνον.»

'Ἐὰν δὲ μως πράξης ἔκεινα, τὰ διοῖτα ἐγὼ λέγω, θὰ ἔχῃς τὰς ἔξης ὡφελείας· κατὰ πρῶτον μὲν, ἐν στενῷ συμπλεκόμενοι δι' ὄλγων πλοίων ἐναντίον πολλῶν, ἂν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἀποβῆ ὅπως φαίνεται πιθανὸν, θὰ ὑπερισχύσωμεν ἡμεῖς πολὺ· διότι η̄ μὲν ἐν στενῷ ναυμαχίᾳ εἴνε πρὸς ὄφελος ἡμῶν, η̄ δὲ ἐν εὐρυγωρίᾳ πρὸς τὸ ἔκεινον· ἔπειτα σώζεται η̄ Σαλαμῖς, εἰς τὴν ὑποίαν ἐφυγαδεύσωμεν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναικας ἡμῶν. Πρὸς τούτοις ἐν τούτῳ θὰ ὑπάρξῃ ὑμῖν καὶ ἔκεινο, εἰς τὸ ὄποιον ἐνδικφέρεσθε πολὺ· ἐδῶ δηλαδὴ ἀκριβῶς θὰ ναυμαχήσῃς ὑπὲρ τῆς Πελοποννήσου, ὅπως καὶ παρὰ τὸν Ἰσθμόν· καὶ ἀν σκέπτησαι ὄρθως, δὲν θὰ φέρῃς τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Πελοπόννησον. 'Ἐὰν δὲ συμβῶσιν ἔκεινα, τὰ διοῖτα ἐγὼ ἐλπίζω, καὶ νικήσωμεν ἡμεῖς, οὔτε εἰς τὸν Ἰσθμὸν θὰ ἔλθωσιν οἱ βάροισαροι, οὔτε θὰ προΐωσι πορθωτέρω τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ θ' ἀπέλθωσιν ἀτάκτως, καὶ θὰ κερδίσωμεν τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Αἴγιναν καὶ τὴν Σαλαμῖνα, εἰς τὴν διοίαν μάλιστα χρησμὸς ἔχει δοθῆ πρὸς ημᾶς ὅτι θὰ νικήσωμεν τοὺς ἔχθρούς.»

'Ἐὰν μὲν οἱ ἄνθρωποι σκέπτωνται καὶ ἀποφασίζωσι πρεπόντως, ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχουσιν ὑπὲρ ἔκυτῶν τὴν ἐπιτυχίαν, ἀν δὲ δὲν βουλεύωνται τὰ πρέποντα, τότε καὶ ὁ Θεὸς ἀρνεῖται τὴν βοήθειαν αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνθρώπινα σχέδια.»

'Ἐν φαῦτα ἔλεγεν ὁ Θεμιστοκλῆς, πάλιν ὁ Κορίνθιος· 'Αδείμαντος προσέβαλεν αὐτὸν προστάττων νὰ σιωπᾷ, καθότι δὲν ἔχει πατρίδα, καὶ παρακινῶν τὸν Εὐρυθιάδην ν' ἀρνηθῇ δικαιωμάτων φήρου εἰς ἄνθρωπον ἀπατριν· διότι ἔπρεπεν ὁ Θεμιστοκλῆς πρὸς δώσῃ γνώμας νὰ δείξῃ τὴν πόλιν, τὴν διοίαν ἀντιπροσωπεύει. Τότε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ἔκεινον καὶ τοὺς Κορινθίους προσέβαλε τραχέως· καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι καὶ πόλιν καὶ χώρου μεγαλειτέραν ἔχουσιν οἱ Ἀθηναῖοι· οἱ Κορίνθιοι, ἐφ' ὅσον ἔχουσι 200 πλοῖα πεπληρωμένα· καὶ οὐδεὶς λαὸς τῶν Ἑλλήνων, ἀν ἐπετίθεντο οἱ Ἀθηναῖοι κατ' αὐτοῦ, θὰ ἡδύνατο ν' ἀποκρούσῃ αὐτούς. 'Αφ' οὐ εἶπε ταῦτα, ἐστράφη πρὸς τὸν Εὖ-

ρυθιάδην καὶ ώμιλησε μετὰ μεγαλειτέρας ἐμφάσεως:

«Ἐκν μείνης σὺ ἐδὼ καὶ δεῖξης ὅτι εἶσαι γενναῖος ἀνὴρ, καλῶς εἰ δὲ μὴ, θὰ καταστρέψῃς τὴν Ἑλλάδα. Διότι ὄλοκληρον τὴν πολεμικὴν ἡμῶν δύναμιν φέρουσι τὰ πλοῖα. 'Αλλ' ἐλθὲ, πείθου εἰς τοὺς λόγους μου! Ἐὰν δύμως δὲν πράξεις ταῦτα, ἡμεῖς μὲν, καθὼς εἴμεθα, ἀναλαβόντες τὰς οἰκογενείας ἡμῶν θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Σιρίδα τῆς Ἰταλίας, ὡς τις ἀπὸ πολλοῦ ἥδη γρόνου εἶνε ἡμετέρα καὶ κατά τινα θεῖον χρησμὸν ἔκει ἡμεῖς θὰ ἀποικισθῶμεν· ὑμεῖς δὲ, ἀφ' οὐ στερηθῆτε τοιούτων ναυμαχῶν, θὰ ἐνθυμηθῆτε τότε τοὺς λόγους μου.»

Διὸ τούτων τῶν λόγων μετέπεισεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν Εὔρυθιάδην φαίνετο: δὲ ὅτι μετεπείσθη, φοβήθεις, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀφήσωσιν αὐτοὺς, ἢν πλεύση πρὸς τὸν Ἰσθμὸν, ὅπότε οἱ λοιποὶ δὲν θὰ ἥσαν πλέον ἀξιόμαχοι: ὅθεν προετίμησεν ἐδὼ μένων νὰ ναυμαχήσῃ.

Οὕτω λοιπὸν οἱ περὶ τὴν Σαλαμῖνα μετὰ σφροδρὰς συζητήσεις, ἀφ' οὐ ἀπεφάσισεν ὁ Εὔρυθιάδης, ἐδὼ ἡτοιμάζοντο νὰ ναυμαχήσωσιν. Ἡ ἡμέρα ἐπέλαμψε, καὶ συγχρόνως τῇ ἀνατολῇ τοῦ Ἡλίου ἐγένετο σεισμὸς ἐν τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ. Διὸ ἀπεφάσισαν νὰ προσευχηθῶσι πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἐπικαλεσθῶσι τοὺς Αἰακίδας πρὸς βοήθειαν· ως δὲ ἀπεφάσισαν, οὕτω καὶ ἐπραττον. Ηροσηνύχοντο εἰς πάντας τοὺς θεοὺς καὶ ἐπεκκλοῦντο τὸν Αἴαντα καὶ Τελαμῶνα ἐν Σαλαμῖνος πρὸς βοήθειαν, πρὸς Αἰακὸν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας ἀπέστειλαν πλοῖον εἰς Αἴγιναν.

36. Τὸ συνέδριον τῶν βαρβάρων.

Οἱ δὲ νκυτικὸς στρατὸς τοῦ Ξέρξου διῆλθε τὸν Εὔριπον καὶ ἔφθισε μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸ Φάληρον. Οἱ δὲ εἰς Ἀθήνας εἰσβαλόντες ἐχθροὶ δὲν ἥσαν ὀλιγώτεροι ἢ πρότερον ἐν Ἀρέταις καὶ Θερμοπύλαις. Διότι οἱ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ καὶ ἐν Θερμοπύλαις ως καὶ ἐν τοῖς ναυμαχίαις ταῖς περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον καταστραφέντες ἀνεπληρώθησαν διὸ τῶν ὄνδρῶν, οἵτινες ἤκολουθουν τῇ στρατιᾷ τοῦ βασιλέως· διότι, ὅσφ προέβαινεν ἐσωτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ περισσότεροι: λαοὶ ἤκολουθουν αὐτῷ.

"Οτε δὲ ἔρθησεν ἡδη ὁ στόλος πρὸ τῶν Ἀθηνῶν, κατέβη αὐτὸς ὁ Ξέρξης πρὸς τὰ πλοῖα, ὅπως ἐλθῇ εἰς ὄμιλίαν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀκούσῃ τὴν γνώμην αὐτῶν. 'Αφ' οὖ δὲ ἐλθὼν ἐκάθισεν, ἐνεφανίζοντο οἱ προσκληθέντες ἡγεμόνες τῶν λαῶν καὶ ταξιάρχαι καὶ ἐκάθηντο κατὰ σειρὰν, ὅπως εἰς ἕκαστον τούτων εἴχε δώσει τιμὴν ὁ βασιλεὺς· πρῶτος μὲν ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς, εἶτα ὁ Τύριος, κατόπιν δὲ οἱ ἄλλοι. 'Αφ' οὖ δὲ πάντες ἐν τάξει ἐκάθισαν, ἐπεμψεν δὲ Ξέρξης τὸν Μαρδόνιον, ἵνα ἐρωτήσῃ ἕκαστον τὴν γνώμην, ἂν ἡθελε νὰ γείνῃ ναυμαχία. "Οτε δὲ ὁ Μαρδόνιος περιερχόμενος ἦρώτα, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες συνεφόρουν, παρακινοῦντες νὰ γείνῃ ναυμαχία, ἡ δὲ Ἀρτεμισία, ἥτις εἴχε τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ μετὰ τὸν Σιδώνιον εἴχε παράσχει τὰ κάλλιστα πλοῖα, ωμιλησεν ὡς ἔξης.

«Εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ Μαρδόνιος, ὅτι ἐγὼ λέγω τὰ ἔξης· Ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἔδειχθην δειλὴ ἐν ταῖς ναυμαχίαις ταῖς παρὰ τὴν Εὔβοιαν, οὔτε ὀλίγιστα ἔργα κατώρθωσα, εἰνε δίκαιον, ὁ κύριε, νὰ ἐκφράσω τὴν ἀληθῆ γνώμην μου, ὅτι φρονῶ ὅτι εἶνε ἀριστον ἐις τὰ πράγματά σου· φείδου τῶν πλοίων καὶ μὴ ποιήσῃς ναυμαχίαν· διότι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τόσον ἀνώτεροι εἰνε τῶν σῶν κατὰ θάλασσαν, ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν· καὶ τίνα ἀνάγκην ἔχεις ναυμαχίαν νὰ κινδυνεύῃς πάλιν; δὲν κατέχεις τὰς Ἀθηνας, ἔνεκα τῶν ὅποιων ἐπεχείρησας νὰ στρατεύσῃς; καὶ δὲν κατέχεις καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα; οὐδεὶς δὲ πλέον ἀνθίσταται κατὰ σου· ὅσοι δὲ ἀντέστησαν, ἀπεκρούσθησαν, ὅπως ἥρμοζεν αὐτοῖς. Πῶς δὲ φαίνεται μοι ὅτι θὰ ἀποδῷσι τὰ πράγματα τῶν ἔχθρῶν, ἄκουε· ἂν μὲν δὲν σπεύσῃς νὰ ποιήσῃς ναυμαχίαν, ἄλλὰ κατέχῃς τὰ πλοῖα ἐδῶ μένιν πλησίον τῆς ἔηρδες ἡ καὶ προχωρῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, εὐκόλως ὁ κύριε, θὰ κατορθώσῃς ἐκεῖνα, τὰ δηοῖα δὲ ἔχων ἐν νῷ ἥλθες· διότι δὲν εἶνε ίκανοι πολὺν χρόνον ν' ἀντέχωσι κατὰ σου οἱ Ἑλληνες, ἀλλὰ θὰ διασκορπίσῃς αὐτοὺς καὶ θὰ φύγωσιν ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν του· διότι οὔτε τροφὴ ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς, καθὼς ἐγὼ ἀκούω, ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, οὔτε εἶνε ἐπόμενον, ἂν σὺ κινήσῃς τὸν πεζὸν στρατὸν κατὰ τῆς Πελοποννήσου, νὰ μένωσιν ἥσυχοι· οἱ ἐκεῖθεν ὄρμώμενοι οὐδὲ θὰ μέλῃ αὐτοῖς νὰ ναυμαχήσωσι γάριν τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν ὅμως σπεύσῃς νὰ ναυμαχήσῃς, φ-

θεῦμαι μήπως ὁ νκυτικὸς στρατὸς βλαβεῖς ζημιώσῃ καὶ τὸν πεντέλον. Πρὸς δὲ τούτοις, ὃς βασιλεὺς, καὶ τὸ ἔξης λάθε ὑπ' ὅψει· ὅτι εἰς χρηστοὺς ἀνθρώπους πολλάκις γίνονται κακοὶ δούλοι, εἰς δὲ τοὺς κακοὺς χρηστοῖς σὺ δὲ, ἂν καὶ εἶσαι ἄριστος πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὅμως κακοὺς δούλους ἔχεις ἐκείνους, οἱ διότοι λέγονται σύμμαχοί σου, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Κύπριοι, οἱ Κιλικεῖς, οἱ Ηλύμφυλοι..»

Ταῦτα ἐν φρέσει πρὸς τὸν Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἦσαν εὗνοι πρὸς τὴν Ἀρτεμισίαν, ἐλυποῦντο διὰ τοὺς λόγους αὐτῆς, φρεύμενοι μήπως πάθῃ τι κακὸν παρὰ τοῦ βασιλέως, συμβουλεύουσκαν μὴ ποιήσῃ ναυμαχίαν· ἀλλ᾽ οἱ φίλονοι ὑπερντεῖς αὐτὴν καὶ οἱ ἔχθροι της, ἐπειδὴ ἐτίμα αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ πάντας τοὺς συμμάχους, ἔχαιρον διὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἀρτεμισίας, ὡς μελλούστης νὰ καταστραφῇ διὰ τοῦτο.

‘Αλλ’ ὅτε ὁ Σέρενης ἐγνώρισε τὰς σκέψεις αὐτῆς, εὐχαριστήθη πολὺ διὰ τὴν γνώμην τῆς Ἀρτεμισίας· καὶ ἐν φρέσει πρότερον εἶχε πρὸς αὐτὴν ὑπόληψιν, τότε πολὺ περισσότερον ἀκόμη ἐπήνει αὐτὴν· ὅμως διέταξε νὰ γείνη κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλειόνων ναυμαχία, σκεφθεῖς ὅτι παρὰ τὴν Εὔβοιαν δὲν ἔδειξαν ζῆτον, διότι αὐτὸς δὲν ἔπει παρών· τῷρις ὅμως παρεσκευάζετο ὁ ἴδιος νὰ θεωρῇ τοὺς ναυμαχοῦντας.

37. Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.

‘Ο δὲ πεζὸς στρατὸς τῶν βαρύβαρων τὴν αὐτὴν νύκτα ἐπορεύετο κατὰ τῆς Ηελοποννήσου, ἀν καὶ εἶχον ἐπινοήσει οἱ Ἑλληνες πάντα τὰ δυνατὰ, ὅπως μὴ εἰσβάλωσι κατὰ ξηρὰν οἱ βάρυβαροι. Διότι εὐθὺς ὡς ἐπληρωφορήθησαν οἱ Ηελοποννήσιοι, ὅτι οἱ περὶ τὸν Λεωνίδου ἐν Θερμοπύλαις εἶχεν ἀποθάνει, ἐδραχμον ἐκ τῶν πόλεων καὶ ἐκάθηντο εἰς τὸν Ἰσθμόν· καὶ στρατηγὸς αὐτῶν ἦτο ὁ Κλεόμβροτος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λεωνίδου. Τότε συνέχωσαν τὴν Σκιρωνίδα ὁδὸν καὶ ἀπειράσισαν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ νὰ οἰκοδομήσωσι τεῖχος· ἐπειδὴ δὲ ἔπει τοῦτο πολλαὶ μυριάδες καὶ πᾶς ἀνήρ εἰργάζετο, ταχέως ἐπερατώθη τὸ ἔργον· διότι λέθοι καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ καλάθια πλήρη ἀμμους εἰσερέροντο, καὶ οὐδένα χρόνον οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἀνεπικύνοντο ἀπὸ τῆς ἐργασίας.

Κατοικοῦσι δὲ ἐν τῇ Ηελοποννήσῳ αὐτόχθονες καὶ ἐπήλυδες λαοί. Αὐτόχθονες μὲν εἶναι οἱ Ἀρκάδες, οἵτινες οὐδέποτε ἥλλαζαν κατοικίαν, καὶ οἱ Ἀχαιοί, οἵτινες ἥλλαζαν μὲν κατοικίαν, ἀλλὰ τὴν Πελοπόννησον δὲν κατέλιπον. Ἐπήλυδες δὲ εἶναι οἱ Δωριεῖς, οἵτινες ἔχουσι πολλὰς περιφήμους πόλεις, καὶ οἱ Αἰωτοὶ τῆς Ἡλιδος.

Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι "Ελληνες μαθόντες τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, περιέπεσον εἰς μέγαν φόβον ὅχι τόσον δι' ἔχυτούς, ὃσον διὰ τὴν Πελοπόννησον· καὶ κατ' ἄργας μὲν κρύφα κατ' ιδίαν συνήργοντο εἰς συνομιλίας καὶ ἔθαυμαζον τὴν ἀθουλίαν τοῦ Εὔρυθιάδου· τέλος δὲ ἐξερράγη τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ φανερόν. Ἐγένετο συνέλευσις καὶ πολλοὶ λόγοι ἐλέγθησαν· οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι πρέπει ν' ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὑπὲρ ἐκείνης νὰ κινδυνεύσωσιν, οὐγὶ ὑπὲρ χώρας ἡδη ἀπολεσθείσης· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, Αἰγυνῆται καὶ Μεγαρεῖς ἔλεγον, ὅτι ἐδῶ μένοντες ἔπρεπε νὰ ἀγωνισθῶσιν.

"Ιδὼν τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι τῶν Πελοποννήσων αἱ γνῶμαι ὑπερίσχυον τῆς ἔχυτοῦ, ἐξέρχεται κρύφα τοῦ συνεδρίου καὶ πέμπει ἄνθρωπον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μήδων· ὡνομάζετο δὲ Σίκιννος καὶ ᾧτο ὑπηρέτης τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων αὐτοῦ. Οὗτος ἐλθὼν ἐπὶ πλοίου πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων ἔλεγε τὰ ἔτης: «Μὲ ἐπεμψεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων κρύφα τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (διότι εἶναι ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπιθυμεῖ περισσότερον τὰ ὑμέτερα πράγματα νὰ ὑπερισχύσωσιν ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων), ἵνα εἴπω ὑμῖν, ὅτι οἱ "Ελληνες πλήρεις φόβου σκέπτονται νὰ φύγωσι· καὶ τώρα παρέχεται ὑμῖν εὐκαιρία νὰ πράξητε λαμπρότατον ἔργον, ἂν ἐμποδίσητε αὐτοὺς νὰ διαφύγωσι· διότι οὔτε πρὸς ἀλλήλους εἶνε σύμφωνοι οὔτε θ' ἀντισταθῶσι πλέον ἐναντίον ὑμῶν· θὰ ἰδητε δὲ αὐτοὺς ναυμαχοῦντας καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ ὑμέτερα καὶ τοὺς μή.» Ταῦτα εἰπὼν εὔθὺς ἀπεχώρησεν.

Οἱ δὲ Ηέρσαι πιστεύσαντες εἰς τὴν ἀγγελίαν ταύτην, ἐποίησαν τὰ ἔτης: Εἰς τὴν μικρὸν νῆσον Ψυττάλειαν, μεταξὺ τῆς Σαλαμῖνος κειμένην καὶ τῆς στερεᾶς, ἀπεβίβασκεν πολλοὺς τῶν Περσῶν, ἵνα, ἀν γένηται ναυμαχία καὶ ἄνθρωποι καὶ συντρίμματα πλοίων μετενεγγίθωσιν ἐκεῖ, τοὺς μὲν φίλους σώζωσι, τοὺς

δὲ ἐγχροὺς φονεύωσιν· ἔπειτα δὲ οἵην τὴν πτέρυγα τοῦ στόλου ἐκ δυσμῶν συγματίζοντες ἡμικύκλιον πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· καὶ μέχρι τῆς Μουνυχίας κατεῖχον πάντα τὸν πορθμὸν διὰ τῶν πλοίων, ἵνα οὕτως ἀποκόψωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν φυγὴν, ἀποκλείσωσι καὶ τιμωρήσωσιν αὐτοὺς πρεπόντως διὰ τὰς εἰς Ἀρτεμίσιον πράξεις αὐτῶν. Ταῦτα παρεσκεύαζον τὴν νίκην χωρὶς νὰ κοιμηθῶσι διόλου.

Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγοὶ ἐφιλονίκουν ἀκόμη σφοδρῶς, καὶ δὲν ἐγνώριζον ὅτι ὁ στόλος τῶν βαρβάρων περιεκύκλου αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἐνόμιζον ὅτι ἰσταντο τὰ πλοῖα, ὅπως τὴν ἡμέραν. Ἐν φὲν δὲ συνεδρίαζον οἱ στρατηγοὶ, διέβη ἐξ Αιγίνης Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρακισμένος δὲν ὑπὸ τοῦ δῆμου· τοῦτον νομίζει ὁ Ἡρόδοτος, γνωρίσας τὸν τρόπον αὐτοῦ, ὡς τὸν ἄριστον καὶ δικαιότατον ἄνδρα, ὅστις ἔζησε ποτε εἰς τὰς Ἀθήνας. Οὗτος ἐλθὼν εἰς τὸ συνέδριον, ἔστειλε καὶ προσεκάλεσε ἐξω τὸν Θεμιστοκλῆ, ὅστις δὲν ἦτο φίλος, ἀλλὰ σφοδρὸς ἀντίπαλός του· ἀλλ᾽ ἔνεκα τοῦ μεγέθους τῶν παρόντων κακῶν ἐλησμόνησε τοῦτο καὶ ἔζητει νὰ συνδιαλεγῇ μετ' αὐτοῦ. Εἶχε δὲ προσκούσει ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἔσπευδον ν' ἀποπλεύσωσι πρὸς τὸν Ποσειδῶνα· ὡς δὲ ἐξῆλθεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγεν ὁ Ἀριστείδης τὰ ἔξτις:

«Ἔμεις πρέπει πάντοτε καὶ ιδίως εἰς ταῦτην τὴν περίστασιν νὰ φιλονικῶμεν περὶ τοῦ ποτος ἐξ ἡμῶν τῶν δύο νὰ εὐεργετήσῃ πλειότερον τὴν πατρίδα. Τῷρα δὲ ἔχω νὰ σοὶ εἴπω, ὅτι τὸ πρᾶγμα θὰ εἴνε τὸ αὐτό, καὶ ἂν πολλὰ ἢ ὀλίγα ὅμιλῶσιν οἱ Πελοποννήσιοι περὶ τοῦ ἐντεῦθεν ἀπόπλου. Ἐγὼ αὐτόπτης γενόμενος σοὶ λέγω, ὅτι τώρα οὐδὲν θὲλωσιν οἱ Κορίνθιοι καὶ αὐτὸς ὁ Εὔρυδιάδης, θὰ εἴνε ικανοὶ νὰ ἐκπλεύσωσι· διότι περικυκλούμεθα ὑπὸ τῶν πολεμίων· ἀλλ᾽ εἰσελθει καὶ εἰδοποίησον αὐτοὺς ταῦτα.»

Οἱ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπήντησε· «Πολὺ λαμπρὸς προτροπάρεις, καὶ καλὺς ἀγγέλλεις· διότι ἐκεῖνο, τὸ δόπιον ἐγὼ ἐπεθύμουν πολὺ νὰ γείνη, τοῦτο σὺ αὐτόπτης ὃν ἀγγέλεις ὡς γεγονός. Διότι γνώσῃς, ὅτι οἱ Μῆδοι κατὰ προτροπήν μου πράττουσι ταῦτα· ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνες δεν ἔθελον ἔθελουσίως νὰ κάμωσι μάχην, ἐπρεπεν ἥκουτες νὰ ἀνηγγελθῶσι πρὸς τοῦτο. Σὺ δὲ ἐ-

πειδὴ καλὰς ἀγγελίας ἡλθες φέρων, ὁ ἴδιος εἰδοποίησον αὐτοὺς· διότι ἂν ἐγὼ εἴπω αὐτὰ, θὰ νομίζωσιν ὅτι πλάττων αὐτὰ λέγω καὶ δὲν θὰ τοὺς πείσω, καθότι δὲν περιμένουσι τοιοῦτόν τι παρὰ τῶν βαρύάρων· ἀλλ᾽ ἐμφανισθήτι καὶ εἰδοποίησον αὐτοὺς σὺ ὁ ἴδιος πᾶς διάκεινται τὰ πράγματα. 'Αφ' οὖ δὲ εἰδοποιήσῃς αὐτοὺς, ἂν μὲν πεισθῶσι, τότε εἶναι κάλλιστον, ἂν δὲ δὲν πιστεύσωσι, θὰ εἶναι αὐτοῖς τὸ αὐτό· διότι δὲν θὰ δυνηθῶσι πλέον νὰ διαφύγωσιν, ἂν ὄντως περικυκλούμεθα πανταχόθεν, καθὼς σὺ λέγεις.»

Τότε ὁ Ἀριστείδης ἐμφανισθεὶς ἔλεγε ταῦτα, ὅτι ἔρχεται ἔξι Αἰγαίης καὶ μόλις ἡδυνήθη νὰ ἐκπλεύσῃ κρύφα καὶ ἀπαρατήρητος· διότι ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος περικυκλοῦται ὑπὸ πλοιών τοῦ Ξέρξου· καὶ συνεθεούλευε νὰ παρασκευασθῶσιν εἰς ὑπεράσπισιν· ἔκεινοι δῆμοις ἥρχισαν ἐκ νέου νὰ φιλονικῶσι, διότι οἱ περισσότεροι στρατηγοὶ δὲν ἔδιδον πίστιν εἰς τὴν εἰδησιν ταύτην. 'Αλλὰ τότε ἡλθε τριήρης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολοῦσα πρὸς τοὺς Ἐλληνας καὶ ἔφερε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· διὰ τοῦτο τὸ ἔργον καὶ οἱ Τήνιοι ἐνεργάφησαν ἐν Δελφοῖς εἰς τὸν τρίποδα μεταξὺ τῶν καταστρεψάντων τὸν βάρβαρον. Τότε λοιπὸν βεβαιωθέντες οἱ Ἐλληνες παρεσκευάζοντο εἰς γκυμαχίαν.

38. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι γκυμαχία.

'Η αὐγὴ ἀνέτειλε· τότε συνεκάλεσαν (20 Σεπτ. 480 π.Χ.) τοὺς ἐπιβάτας, καὶ ἐκ πάντων τῶν στρατηγῶν ὁ Θεμιστοκλῆς ἔξεφώνησε τὸν ὠραιότατον λόγον. Παρέστησε διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ πᾶν τὸ ὑψηλὸν, πρὸς ὃ καθισσᾷ ἵκανὸν τὸν ἄνθρωπον ἡ φύσις καὶ ὁ βίος ἀπέναντι τῶν ταπεινοτέρων ὄρμῶν, καὶ προέτρεψε νὰ ἐκλέξωσι τὰ καλλίτερα. Τελειώσας δὲ τὸν λόγον διέταξε νὰ εἰσβαίνωσιν εἰς τὰ πλοῖα.

'Ἐνῷ δὲ εἰσέβαινον, ἦλθεν ἡ πρὸς τοὺς Αἰακίδας ἀποσταλεῖσα τριήρης. Τότε ἐπλεον οἱ Ἐλληνες μετὰ πάντων τῶν πλοιών πρὸς τὰ ἐμπρὸς, καὶ οἱ βάρβαροι εὐθὺς ἐφορμῶσι κατ' αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν ὄλλοι Ἐλληνες τότε ἀνεκρούοντο πρύμναν καὶ ὠπισθοχώρουν, Ἀμεινίας δὲ ὁ Παλληνεύς, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὄρμῳ ἐμπρὸς καὶ προσβάλλει ἔχθρικὸν πλοῖον. 'Αλλ' ἐπειδὴ τὸ πλοῖον συνεπλάκη καὶ δὲν ἡδύνατο ν' ἀπαλλαχῇ, τότε ἔδραμον καὶ οἱ

ἄλλοι πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀρμενία καὶ συνεπλάκησαν. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσιν ὅτι ἔγεινεν ἡ ἀρχὴ τῆς ναυμαχίας· οἱ δὲ Αἰγινῆται δισχυρίζονται, ὅτι τὸ πρὸς τοὺς Αἰξκίδας ἀποπλεῦσαν εἰς Αἴγιναν πλοῖον ἐποίησε τὴν ἀρχήν. Διηγοῦνται δὲ προσέτι ὅτι φάσμα γυναικὸς ἀφάνη εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ λέξεων, τὰς ὄποιας ὀλόκληρον τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ἤκουσε, προέτρεψε καὶ ὠνείδισε τὰ ἔξης: «Ὥ ταλαιπωροι, ἔως πότε ἀκόμη ἀνκυρούεσθε πρύμναν;»

Ἐν τῇ μάχῃ ἀπέναντι μὲν τῶν Ἀθηναίων ἦσαν τεταγμένοι Φοίνικες· διότι οὗτοι εἶχον τὸ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐλευσίνος καὶ δυσμάκης κέρας· ἀπέναντι δὲ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἰωνεῖς· οὗτοι δὲ εἶχον πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸν Ηειραιζ. Ὁλίγοι δὲ αὐτῶν κατὰ τὰς παραγγελίας τοῦ Θεμιστοκλέους ἐδεικνύοντο κακοί, οἱ δὲ πλεῖστοι οὐχί. Πολλοὶ μὲν Ηέρσαι τριήραρχοι ἐκυρίευσαν ἑλληνικὰ πλοῖα· ἀλλὰ πλεῖστα τῶν βαρβαρικῶν κατεστρέφοντο, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν. Διότι, ἐπειδὴ οἱ μὲν Ἑλλήνες ἐναυμάχουν κατὰ τάξεις καὶ περισκεμπτένως, οἱ δὲ βάρβαροι δὲν ἦσαν ἐπὶ τεταγμένοι, οὐδὲ ἐποίουν τι φρονίμως, ἔμελλε τὸ πρᾶγμα ν' ἀποθῇ τοιοῦτον, ὑποῖον καὶ ἔγένετο· καὶ ὅμως ταύτην τὴν ἡμέραν ἐδείχθησαν πολὺ καλλίτεροι αὐτοὶ ἔσυτῶν ἢ πλησίον τῆς Εὔβοιας, ἐπειδὴ πᾶς τις προεθύμετο καὶ ἐφοβεῖτο τὸν Ξέρξην, καὶ ἐκαστος ἐνόμιζεν ὅτι ἔσυτὸν θὰ ἐθεώρει ὁ βασιλεύς. Διότι ὁ Ξέρξης ἐκάθητο παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους, ὅπερ κεῖται ἀπέναντι τῆς Σαλαμίνος καὶ ὀνομάζεται Αἰγάλεως, καὶ ἐλάμβανε γνῶσιν πάντων, οἵτινες διεκρίνοντο· οἱ γραμματεῖς αὐτοῦ ἔγραφον τὰ ὄντυα τῶν πλοιάρχων, τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν πατριδα αὐτῶν.

Περὶ μὲν τῶν καθ' ἐκαστα πράξεων τῶν βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων δὲν ἔχει ὁ Ἡρόδοτος πλείονας πληροφορίας, περὶ δὲ τῆς Ἀρτεμισίας ἀναφέρει ὅτι συνέθη τὸ ἔξης, διὰ τὸ ὄποιον ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ὅτε αἱ τάξεις τοῦ βασιλέως ἥλθον εἰς μεγάλην σύγχυσιν, τότε τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἐδιώκετο ὑπὸ πλοίου Ἀττικοῦ, καὶ ἐκείνη, ἐπειδὴ δὲν ἤδύνατο νὰ διαφύγῃ, καθότι ἔμπροσθεν μὲν αὐτῆς ἦσαν ἄλλα πλοῖα φιλικά, τὸ δὲ ἔσυτῆς ἥτο μάλιστα πρὸς τὸ μέρος τῶν πολεμίων, ἐπενόησε νὰ πράξῃ τὸ ἔξης· ὅρμῳ κατὰ φιλικοῦ πλοίου, ταῦ

τῶν Καλυνδῶν, ἐν φῆτο καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Δαμασίθυμος, καὶ βυθίζει αὐτό. Ὁ δὲ ναύαρχος τοῦ Ἀττικοῦ πλοίου νομίσας ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἡ ἑλληνικὸν εἶνε ἡ ηύτομόλησεν ἐκ τῶν βαρβάρων πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ἔπαινε σὺνταξιώκη· τότε ὁ Ξέρξης ιδὼν τὴν Ἀρτεμισίαν καταβυθίζουσαν πλοῖον, τὸ ὅποῖον ἐνόμισεν ὡς πολέμιον, εἶπεν: «Οἱ μὲν ἄνδρες ἐγένοντο μοι γυναικες, αἱ δὲ γυναικες ἄνδρες.»

Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀπέθανε καὶ εἰς ἀδελφὸς τοῦ Ξέρξου καὶ πολλοὶ ὄνομαστοι Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν συμμάχων, ὀλίγοι δέ τινες ἐκ τῶν Ἑλλήνων· διότι, ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνες ἐγνωρίζονται καὶ κολυμβῶσιν, ὅσων τὰ πλοῖα κατεστρέφοντο, κολυμβῶντες ἤρχοντο εἰς τὴν Σαλαμίνα· τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πλεῖστοι κατεστράφονται ἐν τῇ θαλάσσῃ, μὴ γνωρίζοντες νὰ κολυμβῶσιν.

Αφ' οὗ ἡ πρώτη τάξις τῶν πλοίων ἐτράπη εἰς φυγὴν, τότε τὰ πλεῖστα κατεστράφονται· διότι τὰ ὅπισθεν τεταγμένα προσεπάθουν νὰ προχωρήσωσιν, ἵνα δειξωσι καὶ αὐτὰ ἔργον τι πρὸ τοῦ βασιλέως, καὶ συνεκρύοντο πρὸς τὰ ἑαυτῶν φεύγοντα. Οὐτε δὲ οἱ βάρβαροι φεύγοντες ἔκήτουν νὰ διατωθῶσι πρὸς τὸ Φάληρον, τότε οἱ Αἰγινῆται, οἵτινες ἐφήδρευον ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Φαλήρου, ἔξετέλεσαν ἔνδοξα ἔργα.

Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου, περὶ οὗ ἐγένετο ἥδη λόγος ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, ἐν φημίρκαι ὁ περὶ τὴν Σαλαμίνα θύρωσις τῆς μάχης, ἔξετέλεσε τὰ ἔπικτις· παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὅπλιτῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν παρατεταγμένοι παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνας χώρας, Ἀθηναῖοι τὸ γένος, ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Ψυττάλειαν, ἔνθα οὗτοι τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῷ νησιδίῳ τούτῳ πάντας ἐφόνευσαν.

39. Η φυγὴ τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Αἰσθανθεὶς ὁ Ξέρξης δόποιον κακὸν ἐπέσκηψεν εἰς αὐτὸν, ἐφαρεῖτο μήπως οἱ Ἰωνες συμβουλεύσωσι τοὺς Ἑλληνας, ἡ καὶ αὐτοὶ δικυνοθῶσι, πλεύσαντας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, νὰ διαλύσωσι τὰς γεφύρας, καὶ οὕτω ἀποκλεισθεὶς ἐν τῇ Εύρωπῃ κινδυνεύσῃ τοὺς μέγιστον κίνδυνον· οὗτον ἐσκέπτετο ὁ ἀποχωρήση. Οἱ Μαρδόνιος ὄμως ἐφοβεῖτο μήπως τιμωρηθῇ, καθότι αὖτις

τὸς πρὸ πάντων συνεθούλευσε τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον. "Οθεν προετίμησε κινδυνεύων ή νὰ υποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα ή ἐντέμως ν' ἀποθάνη ἀγωνιζόμενος υπὲρ ὑψηλοῦ σκοποῦ· υπερίσχυσεν δύμως ἐν αὐτῷ ή ἐλπὶς ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ υποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα διανοηθεῖς εἶπε πρὸς τὸν Εέρενην τὰ ἔξῆς:

"Κύριε, μὴ λυποῦ καὶ μὴ γόμιζε ως μεγάλην συμφορὰν ἐκεῖνο, τὸ δποῖον συνέβη· διότι δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῶν συνίδων ή ἰσχὺς τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων. Κατὰ σου οὐδεὶς οὔτε ἐκ τούτων, οἱ δποῖοι νομίζουσιν ὅτι τὰ πάντα ἥδη διέπρεψαν, θὰ τολμήσῃ ἀποβάτες ἐκ τῶν πλοίων νὰ ἐναντιώθῃ, ούδε ἐκ τῶν εὑρισκουμένων ἐν τῇ στερεᾷ· δοσι; δὲ ἡγαντιώθησαν πρὸς ἡμᾶς, ἔλαθον τὴν ἐπαξίαν ἀμοιβήν. Ἐὰν μὲν θέλῃς, εὐθὺς δυνάμεθα νὰ προσβάλωμεν τὴν Πελοπόννησον, ἀν δὲ θέλῃς ν' ἀναβάλωμεν, καὶ τοῦτο δυνάμεθα νὰ πρέψωμεν· καὶ μὴ ἔσω ἄθυμος, διότι κατ' οὐδένα τρόπον θὰ ἀποφύγωσιν οἱ Ἑλληνες, ἀρ' οὐ τιμωρηθῶσι δι' ὅσα καὶ τώρα καὶ προτερον ἐπρέψαν, τὸ νὰ γένωνται δοῦλοι σου. Πρὸ πάντων μὲν λοιπὸν ταῦτα νὰ πρέψῃς, ἀν δὲ διανοησαὶ ν' ἀπέλθῃς σὺ αὐτὸς καὶ νὰ ἀπαγάγῃς καὶ τὴν στρατιὰν, τότε ἄλλην ἔχω συμβουλὴν νὰ τοιδώσω· τοὺς Πέρσας, ὁ βασιλεὺς, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους, εἰς τοὺς Ἑλληνας· οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐγένετο ἔνεκκα τοῦ πταίσματος τῶν Περσῶν σου, οὐδὲ δύνασκι νὰ εἴπῃς ὅτι ἐδειγθῆμέν που κακοὶ ἀνδρες· ἀν δὲ οἱ Φοίνικες καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Κύπριοι καὶ Κιλικιαὶ ἐδειγθῆσαν δειλοί, οὐδόλως πταίσουσιν οἱ Πέρσαι· Τώρα λοιπὸν, ἐπειδὴ δὲν σοὶ πταίσουσιν οἱ Πέρσαι, πείθου εἰς ἐμέ· ἀν ἔχῃς ἀποφασίσαι νὰ μὴ παραμένῃς, σὺ μὲν ἐπίστρεψον εἰς τὸ βασιλεῖόν σου καὶ ἀπάγαγε τὸ περισσότερον μέρος τῆς στρατιᾶς· ἔγω δὲ καθηκον ἔγω νὰ σοὶ παράσχω τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην, ἀρ' οὐ ἐκλέξω 30 μυριάδας ἐκ τοῦ στρατοῦ.

"Ακούσας ταῦτα ὁ Εέρενης, ἐγέρη πολὺ, ως ἐὰν μετεβάλλοντο πάντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ διέταξεν ἴνα ως τάχιστα ὁ στόλος τὴν νύκτα ἀποπλεύσῃ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰς γεφύρας. 'Αλλ' ὅτε ἐρθασαν εἰς τὴν χώραν τοῦ Ζωστήρος, τοὺς μικροὺς βράχους, οἵτινες ἔξέχουσιν ἐκεῖ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνόμισαν αὐτοὺς πλαΐα καὶ ἔφευγον ἐπὶ μακρὰν ἔκτα-

σιν· τέλος ὅμως ἀνεγνώρισαν ὅτι δὲν εἶνε πλοῖα ἀλλ' ἔξεχου-
σαι ἄκρηι, καὶ συναθροισθέντες πάλιν ἐπλεον περαιτέρω.

‘Ο Ξέρξης ἔμεινε μετὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς ἀκόμη μετὰ τὴν
ναυμαχίαν καὶ ἐπορεύθη ἐπειτα εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐνταῦθα
ὁ Μαρδόνιος ἔξελεξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ; τοὺς Πέρσας, τοὺς κα-
λουμένους ἀθανάτους, τοὺς θωρακοφόρους ἐκ τῶν λοιπῶν Περ-
σῶν καὶ 1000 ἵππεis, τοὺς Μήδους, Σάκκας, Βακτρίους καὶ
Ἰνδοὺς, τὸ μὲν πεζούς, τὸ δὲ ἵππεis. Τὰ τάγματα τῶν φυλῶν
τούτων ἔλαβεν ὅλα· ἐκ δὲ τῶν ἀλλων συμμάχων ἔξελεξεν ὅλε-
γους, οἵτινες καλὴν μαρφὴν εἶχον καὶ ἥδη εἶχον δειχθῆ ἀνδρεῖοι,
τοὺς πλείστους ἐκ τῶν Περσῶν, ἀνδρας φέροντας περιδέραια καὶ
βραχιόλια· («στεπτοφόρους καὶ ψελιοφόρους»). Σύμπαντες δὲ
ησαν 30 μυριάδες μετὰ τῶν ἵππεων. Τότε ταχέως ἐπορεύετο ὁ
Ξέρξης εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐφθασεν εἰς τὸν πόρον τῆς δια-
βάσεως ἐν 45 ἡμέραις. ‘Ο στρατός, ὅστις ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ
δὲν ἦτο λόγου ἀξιος. “Οπου καὶ ἂν ἥρχοντο, ἥρπαζον τὰ πρὸς
τροφὴν ἀναγκαῖα, ὅπου δὲ οὐδένα καρπὸν ἀγροῦ εὔρισκον, ἔ-
τρωγον χόρτα ἐκ τῆς γῆς ἀναψυόμενα, τὰ φύλλα καὶ τὸν φλοιὸν
τῶν δένδρων· οὕτως ὑπέφερον ἐκ λιμοῦ. Πρὸς τούτοις ἐπισκή-
ψας λοιμὸς εἰς τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερία διέφθειρε καθ' ὅδον
τοὺς πλείστους. Φθάσαντες δὲ εἰς τὸν παρθιμὸν, δὲν εὔρον πλέον
τὰς σχεδίας ἐντεταμένας, διότι ὑπὸ τρικυμιῶν εἶχον διαλυθῆ-
θεν ταχέως ἐπὶ πλοίων διέβησαν εἰς “Αἴγαδον. Ἐνταῦθα ἐστά-
θησαν, καὶ ἐπειδὴ εὔρον περισσοτέραν τροφὴν ἢ καθ' ὅδὸν, ἔτρω-
γον ὑπερμέτρως· ἀλλ' ἔνεκα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπ
τοῦ ὑπολειψθέντος στρατοῦ ἀπέθνησκον πολλοί. Οἱ δὲ λοιποὶ¹
τέλος μετὰ τοῦ Ξέρξου ἐφθασαν εἰς τὰς Σάρδεις.

40. ‘Ο Θεμιστοκλῆς ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ δόξῃ καὶ ἡ πανήγυρις τῆς νίκης.

Μαθόντες τότε οἱ “Ἐλληνες ὅτι ὁ στόλος ἀπέπλευσεν, ἀπε-
φάσισαν νὰ καταδιώξωσιν αὐτόν· ἀλλὰ μέχρι τῆς “Ανδρου οὐ-
δὲν εἶδον τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Ξέρξου. Φθάσαντες εἰς τὴν
“Ανδρον, συνεκρότησαν συμβούλιον, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπε-
φάνετο γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσπον-
τον, ἵνα τὰς γεφύρας ἐκεῖ διελύσωσιν. ‘Ο Εύρυδιαδῆς ὅμως ἦ-

το τῆς ἐναντίας γνώμης καὶ ἔλεγεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσωσι τὸν ἔχθρὸν νὰ φύγῃ, καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ιδίαν χώραν του, ἐκεῖ νὰ προσθέλωσιν αὐτὸν πάλιν.

Ἐις τὴν γνώμην ταῦτην προσετέθησαν οἱ πλεῖστοι Πελοποννήσιοι. Ἐνεκα τούτου ἀπέσυρεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν γνώμην του, καὶ ἐπεισε καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ παύσωσι τῆς καταδιώξεως. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πρότερον σοφὸς ἀνὴρ καὶ καλὸς σύμβουλος ἐνομίζετο, καὶ ἕργῳ εἶχε δειχθῆ τοιοῦτος, ἐπειθόντο αὐτῷ προθύμως εἴς ὅλα τὰ πράγματα. Μεταπείσας λοιπὸν τούτους ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀπέστειλεν ἐπὶ πλοίου ἄνδρας, εἰς ᾧ τὴν ἐχεμυθίαν εἶχε μεγάλην ἐμπιστοσύνην, καὶ ἀν εἰς πᾶσαν βάσανον ἐνεβάλλοντο, νὰ εἴπωσιν εἰς τὸν βασιλέα, ὅσα παρήγγειλε· μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ Σίκινος ὁ δοῦλος. Οὗτοι ἀρ' οὐ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν ἔμενον ἐν τῷ πλοίῳ, ὁ δὲ Σίκινος ἀναβὰς πρὸς τὸν Ξέρξην, ἔλεγε τὰ ἑζῆς: «Μὲ ἐπεμψεν ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους, στρατηγὸς μὲν τῶν Ἀθηναίων, ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἄριστος καὶ σοφώτατος, ἵνα σοὶ εἴπω, ὅτι οὗτος ἐπιθυμῶν νὰ σοὶ παράσχῃ ὑπηρεσίας, ἡμπόδισε τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τοῦ νὰ καταδιώκωσι τὰ πλοιά σου καὶ νὰ λύσωσι τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας. Τώρα λοιπὸν δύνασαι εὐ πάσῃ ἡσυγίᾳ ν' ἀποπλεύσης.»

Οὗτοι μὲν ταῦτα εἰπόντες ἐπέστρεψαν. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τότε ἐπεμψεν εἰς τὰς νήσους ἀγγέλους καὶ ἀπήτει δι ἀπειλῶν χρήματα, λέγων ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσι δύο μεγάλους θεούς, τὴν Πειθῶ καὶ τὴν Ἀνάγκην· ἀν δὲν δώσωσι τὰ ἀπαιτούμενα, θὰ φέρῃ κατ' αὐτῶν τὸν στρατὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ θὰ πολιορκήσῃ τὰς πόλεις καὶ διὰ βίας θὰ λάβῃ τὸ ζητούμενον. Οὕτω χωρὶς νὰ προγνωρίσωσιν οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ συνεκόμισε πολλὰ χρήματα ἐκ τῶν νησιωτῶν.

Οἱ Ἑλληνες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, καὶ ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς θεούς τὰς ἀπαρχὰς (ἀκροθίνια) τῆς λείας, ἐν αἷς τρεῖς φοινικικὲς τριήρεις· τὴν μὲν ἀφιέρωσαν εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἐνθι ὑπῆρχε καὶ μέχρι Ἡροδέτου· τὴν δὲ εἰς τὸ Σούνιον, τὴν δὲ τρίτην εἰς τὸν Αἴαντα ἐν τῇ Σαλαμῖνι· μετὰ τοῦτο διεμοίρασαν τὴν λείαν, καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἐπεμψαν εἰς τοὺς Δελφούς, ἐκ τῶν ὅποιων κα-

πεσκευάσθη ἀνδριάς ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἔμβολον πλοίου, 12 πήχεις τὸ ὑψός.

Μετὰ δὲ τὸν μερισμὸν τῆς λείας ἀπέπλεον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἰσθμὸν, ἵνα ἔκει δώσωσιν ἀριστεῖα εἰς τὸν ἀξιώτατον γενόμενον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ὡς δὲ ἔφθασαν οἱ στρατηγοὶ, διένεμον τὰς ψήφους, λαβόντες αὐτὰς ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ἵνα ψηφοφορήσωσι ποιὸν ἐξ ὅλων κρίνουσι πρῶτον καὶ ποιὸν δεύτερον· καὶ τότε ἔκαστος τὰ μὲν πρωτεῖα ἀπένειμεν εἰς ἑαυτὸν, τὰ δὲ δευτερεῖα οἱ πλεῖστοι εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ. Καὶ τοι δὲ οἱ Ἕλληνες ἔνεκα ζηλοτυπίας δὲν ἐποίησαν ἔγκυρόν τινα ἀπόφασιν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κρίνωσι τὸ πρᾶγμα ἀπέπλεον ἔκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ὅμως τοῦ Θεμιστοκλέους τὸ ὄνομα ἦτο εἰς τὰ στόματα πάντων, καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐφημίσθη ὡς σοφώτατος πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ νικῶν δὲν ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχητῶν, εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἤλθεν εἰς Λακεδαιμόνια θέλων νὰ τιμηθῇ· καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι λαμπρῶς ὑπεδέξαντο αὐτὸν, καὶ μεγάλην τιμὴν ἀπένειμαν· τὰ ἀριστεῖα μὲν τῆς ἀνδρείας ἔδοσαν εἰς τὸν Εύρυδιάδην, στέφανον ἐλαίας, τὰ ἀριστεῖα δὲ τῆς σοφίας καὶ δεξιότητος εἰς τὸν Θεμιστοκλῆ, εἰς δὲν ἐπίσης καὶ στέφανον ἐλαίας· καὶ ἐδωρήσαντο αὐτῷ προσέτι τὸ ὡραιότατον ὄχημα, τὸ ὅποιον ἤδηνατο νὰ ὑπάρχῃ ἐν Σπάρτῃ ἀφ' οὗ δὲ ἐπήνεσσαν αὐτὸν πολλὰ, προέπεμψαν ἀπερχόμενον τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ Σπαρτιᾶται, οἵτινες καλοῦνται ἴππεις, μέχρι τῶν Τεγεατικῶν ὄρίων μόνον δὲ τοῦτον ἐκ πάντων τῶν ὄνθρωπων, καθ' ὅσον εἴνε γνωστὸν, προέπεμψαν οἱ Σπαρτιᾶται.

41. Μεγαλοψυχία τῶν Ἀθηναίων.

Ο Μαρδόνιος τότε (ἀρχὶ τοῦ 479 π. Χ.), διειχείμαζεν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔπειμψεν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας ὡς πρέσβυτον εἰς τὰς Ἀθήνας ἀγγέλλοντα τὰ ἔξης:

«Ἀνδρες Ἀθηναῖοι, οἱ Μαρδόνιος λέγει τάδε: Εἰς ἐμὲ ἥλθεν ἡ ἀγγελία παρὰ τοῦ βασιλέως λέγουσα ὡδε: «Εἰς τοὺς Ἀθηναίους συγχωρῷ τὰ πταισματα, τὰ ὅποια ἐπράξαν εἰς ἐμέ· τώρα λοιπὸν, ὡς Μαρδόνιες, ποίησον ὡς ἔξης: πρῶτον μὲν ἀπόδος εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν αὐτῶν, ἔπειτα ἄλλην χώραν ἐκτὸς ταύτης ἃς ἐκλέ-

ξωσιν ὅποιαν θέλουσι, καὶ ἀς εἶνε αὐτόνομοι· καὶ ὅλους τοὺς ναοὺς αὐτῶν, ὃσους ἐγὼ ἔκαυσα, ἢν θελήσωσι νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς ἐμὲ, ἀνίδρυσον.» Ἐπειδὴ λοιπὸν τοιαῦται δικταγαῖ ήλθον, ἔχω καθῆκον ἐγὼ νὰ πράξω ταῦτα, ἢν ὑμεῖς δὲν φανῆτε ἐναντίοι. Λέγω δὲ ὑμῖν τὰ ἔξης· πρὸς τί δώρα φαίνεσθε θέλοντες νὰ πολεμήσητε κατὰ τοῦ βασιλέως; διότι οὔτε θὰ ἡδύνασθε νὰ νικήσητε αὐτὸν, οὔτε εἰσθε ἵκανοι νὰ ἀντέχητε καθ' αὐτοῦ ὄλον τὸν χρόνον. Εἰδετε μὲν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου τὸ πλῆθος καὶ τὰ κατορθώματα, γνωρίζετε δὲ καὶ τὴν ὑπάρχουσαν τώρα παρ' ἐμοὶ δύναμιν· ὥστε καὶ ἂν ὑπερισχύσητε ἡμῶν καὶ νικήσητε (τὸ ὅποιον ὅμως δὲν δύνασθε νὰ ἐλπίζητε, ἔχω εἰσθε συνετοί), ἀλλη θὰ ἐπέλθῃ καθ' ὑμῶν πολλαπλασία δύναμις. Μὴ λοιπὸν θέλετε ἀμιλλώμενοι πρὸς τὸν βασιλέα νὰ στερηθῆτε μὲν τῆς χώρας, νὰ διατρέχητε δὲ κίνδυνον περὶ ὑμῶν αὐτῶν· ἀλλὰ εἰρηνεύσατε· δύνασθε δὲ κάλλιστα νὰ εἰρηνεύσητε, καθότι εἶνε πρὸς τοῦτο διατεθειμένος ὁ βασιλεύς. «Ἐστε ἐλεύθεροι συνθηκολογήσαντες συμμαχίαν πρὸς ὑμᾶς ἄνευ δόλου καὶ ἀπάτης.»

«Ο μὲν Μαρδόνιος ταῦτα, ὡς Ἀθηναῖοι, μοὶ παρήγγειλε νὰ εἴπω πρὸς ὑμᾶς· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῆς εὐνοίας, τὴν ὅποιαν ἔχω πρὸς ὑμᾶς, οὐδὲν θέλω εἴπει· διότι δὲν θὰ ἐμαυθάνετε αὐτὴν τὸ πρωτον· συμβούλευω ὑμῖν ὅμως ὡς φίλοις νὰ ὑπακούσητε εἰς τὸν Μαρδόνιον· διότι βλέπω ὅτι δὲν θὰ εἰσθε ἵκανοι διαρκῶς νὰ πολεμῆτε κατὰ τοῦ Ξέρξου· ἐπειδὴ η δύναμις καὶ η στρατιὰ τοῦ βασιλέως εἶνε ὑπεράνθρωπος. Ἐὰν ὅμως τώρα δὲν συνθηκολογήσητε, ὅτι τόσον μεγάλαι προτάσεις δίδονται ὑμῖν, φοβοῦμαι περὶ ὑμῶν, καθότι ὑμεῖς ἐκ πάντων τῶν συμμάχων εἰσθε οἱ πλειστον ἐκτεθειμένοι καὶ μόνοι ἔχετε νὰ ὑποφέρητε, ἐπειδὴ η χώρα ὑμῶν κεῖται μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων. Ἀλλὰ ὑπακούσατε· διότι δὲν εἶνε μικρὸν πρᾶγμα, ἢν ὁ μέγας βασιλεὺς ὑμᾶς μόνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων συγχωρῇ καὶ ἐπιθυμῇ νὰ γείνη φίλος ὑμῶν.»

Ο μὲν Ἀλεξανδρὸς ταῦτα εἶπε. Παρευρίσκοντο δὲ ἐν τῇ συνεδριάσει ἀπεσταλμένοι τῶν Λακεδαιμονίων, οὓς μετὰ μεγίστης σπουδῆς ἐπεμψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτε ἡκούσθη ὅτι ἔρχεται ὁ Ἀλεξανδρὸς μετὰ προτάσεων παρὰ τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἀνέλαβον τὸ πρᾶγμα μέχρι τῆς ἀριζεως τῶν Λακεδαιμονῶν

νίων πρέσβεων, ἵνα ἐνδεῖξασιν εἰς αὐτοὺς τὸ φρόνημα αὐτῶν. 'Αφ' οὐ λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος ὡμιλησεν, ἔλαθον τὸν λόγον οἱ ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἀπεσταλμένοι καὶ εἶπον:

« Ἡμᾶς δὲ ἔπειρψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἵνα παρακαλέσωμεν ὑμᾶς μήτε νὰ μεταβάλητε τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαγωγὴν ὑμῶν μήτε νὰ δεχθῆτε συνθήκην πρὸς τὸν βάρβαρον· διάτι δὲν εἶνε δίκαιον τοῦτο, οὐδὲ φέρει τιμὴν εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καὶ μάλιστα εἰς ὑμᾶς διὰ πολλοὺς λόγους· ὑμεῖς ἐκινήσατε τοῦτο τὸν πόλεμον, ἐν φήμεις οὐδόλως ἡθέλομεν, καὶ ἔνεκα τῆς ὑμετέρας πόλεως ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς ὁ ἀγών, εἰς ὃν τώρα ὀλόκληρος ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἐμπεπλεγμένη. Ἐν φῷ δὲ ἐνέχεσθε εἰς ταῦτα, τώρα νὰ γίνησθε αἴτιοι δουλείας εἰς τοὺς Ἑλληνας, οὐδαμῶς τοῦτο εἴνε ἀνεκτὸν, ἀφ' οὐ μάλιστα ὑμεῖς ἔκπαλαι ἡδη ἐμφανίζεσθε ἐλευθερωταὶ τῶν λαῶν. Λυπούμεθο δὲ ὑμᾶς, διότι πιέζεσθε καὶ διότι δις ἥδη ἐστερήθητε τοῦ θερισμοῦ τῶν καρπῶν ὑμῶν καὶ διότι τόσον καιρὸν ἥδη ζῆτε ἀνευ οἰκων. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τούτων οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι ὑπισχγοῦνται εἰς ὑμᾶς νὰ διατρέφωσιν, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ὁ πόλεμος, τὰς γυναικας ὑμῶν καὶ ὅσοι ἐκ τῶν δούλων ὑμῶν εἶνε ἄχρηστοι εἰς τὸν πόλεμον. Μὴ καταπείσῃ δὲ ὑμᾶς ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, τόσον καλλωπίσας τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου· διότι τύραννος ὁν βοηθεῖ τύραννον· ὑμεῖς δέν πρέπει νὰ πεισθῆτε, ὅν ἔχητε σύνεσιν, γνωρίζοντες ὅτι οὔτε ἀλήθεια οὔτε πίστις ὑπάρχει εἰς τοὺς βαρβάρους.» Ταῦτα εἶπον οἱ ἀπεσταλμένοι.

Οι δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεκρίναντο τὰ ἔξης: «Καὶ ὑμεῖς γνωρίζομεν ὅτι πολλαπλασίαν δύναμιν ἡ ἡμεῖς ἔχουσιν οἱ Μῆδοι· ὥστε δὲν ἦτο ἀνάγκη τοῦτο νὰ ἐνδειχθῇ ὑμῖν, ἀλλ' ὅμως χάριν τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ὑπερασπίζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅπως δυνάμεθα· τὸ νὰ συνθηκολογήσωμεν δὲ πρὸς τὸν βάρβαρον, μήτε σὺ προσπάθει νὰ καταπείσῃς οὔτε ἡμεῖς θὰ πεισθῶμεν. Τώρα δὲ εἰδοποίησον τὸν Μαρδόνιον, ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ Ἡλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζει, τὴν ὁποῖαν καὶ τώρα, οὐδέποτε θὰ συνθηκολογήσωμεν ἡμεῖς πρὸς τὸν Εέρεννον· ἀλλὰ πεποιθότες εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, ὃν τὰς κατοικίας καὶ τὰ ἀγάλματα οὔτως ἀνοσίως ἐκεῖνος κατέ-

καυσεν θὰ ἀντιπαραταχθῶμεν κατ' αὐτοῦ. Σὺ δὲ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἐμφανίζεσαι μετὰ τοιούτων προτάσεων εἰς τοὺς Ἀθηναῖους, μηδὲ πιστεύων ὅτι καλὰς ὑπηρεσίας παρέχεις ήμιν, συμβούλευς νὰ πράξωμεν ἀθέμιτα ἔργα· διότι δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ πάθης τι δυσάρεστον παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὥν πρόξενος ήμῶν καὶ φίλος.»

Πρὸς μὲν λοιπὸν τὸν Ἀλέξανδρον ταῦτα ἀπήντησαν, πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης πρεσβευτὰς τὰ ἔξῆς:

«Τὸ νὰ φοβῶνται μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι, μήπως συνθηκολογήσωμεν πρὸς τὸν βάρβαρον, εἶνε ἀνθρώπινον ἀληθῶς· ἀλλ' ὅμως εἶνε προσβλητικὸν δι' ἡμᾶς νὰ περιέλθητε εἰς τοιοῦτον φόρον, ἐν τῷ γνωρίζετε τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων, ὅτι οὔτε χροσὸς οὐδαμοῦ τῆς γῆς τοσοῦτος, οὔτε ἡ ώραιοτάτη καὶ ἀριστηγάρων τοῦ κόσμου, τὰ ὅποια ἡδύνατο νὰ δώσῃ ἡμῖν ὁ Βασιλεὺς, θὰ παρεκίνει ἡμᾶς, ὡστε συμφωνήσαντες πρὸς τοὺς Μήδους νὰ φέρωμεν εἰς δουλείαν τὴν Ἑλλάδα. Διότι πολλὰ καὶ μεγάλα ἐμποδίζουσιν ἡμᾶς νὰ πράττωμεν ταῦτα, καὶ ἀν εἴχομεν προθυμίαν· πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ σίκηματα τῶν θεῶν, ὅντα κεκυρμένα καὶ συγκεχωριμένα, τὰ ὅποια εἰς ἐκδίκησιν παρορμῶσιν ἡμᾶς καὶ οὐχὶ εἰς συμβιβασμόν· ἔπειτα ἡ συγγένεια τοῦ αἵματος καὶ τῆς γλώσσης πρὸς ἀπαντας τοὺς Ἑλληνας, καὶ τὰ κοινὰ ἴδρυματα τῶν θεῶν καὶ οἱ βομοὶ καὶ αἱ θυσίαι, καὶ τὰ ὄμοτροπα ἥθη, τὰ ὅποια δὲν θὰ ἡρμοζεν εἰς τοὺς Ἀθηναῖους νὰ προδίδωσι. Γνωρίσατε λοιπὸν, καὶ ἀν πρότερον δὲν ἔχητε γνωρίσει, ὅτι, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τῶν Ἀθηναίων θὰ ὑπάρχῃ ζῶν, οὐδέποτε θὰ συνθηκολογήσωμεν ἡμεῖς πρὸς τὸν Ελέοντα. Ἐκτιμῶν ὅμως τὴν πρόνοιαν, τὴν ὄποιαν περὶ ἡμῶν δεικνύετε, ὅτι θέλετε νὰ δικηρέψητε τὰς οἰκογενεῖς ἡμῶν, καὶ εὐχαριστοῦμεν ὑμῖν μὲν ἐπὶ τούτῳ ἐγκαρδίως· θέλομεν ὅμως νὰ μείνωμεν ὅπως εἴμεθα χωρὶς νὰ γενώμεθα ὑμῖν ὄχληροι. Νῦν δὲ, ἐπειδὴ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, ἐκπέμψατε τάχιστα τὴν στρατιὰν ἡμῶν· διότι ὡς εἰκάζομεν, οὐχὶ μετὰ πολὺν χρόνον θὰ εἰσβάλῃ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν γάρων ἡμῶν, ἀλλ' εὐθὺς ὡς λάθη τὴν εἰδῆσιν ὅτι οὐδὲν θὰ πράξωμεν ἐξ ἐκείνων, δι' ἂ παρακαλεῖ ἡμᾶς· πρὸιν λοιπὸν ἐκεῖνος ἐμφανίσῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, πρέπει ἡμεῖς νὰ ἐπεξέλθωμεν κατ' αὐτοῦ εἰς Βοιωτίαν.»

42. Ἡ μικροψυχία τῶν Σπαρτιατῶν.

Οτε δὲ οἱ Μαρδόνιοι διὰ τοῦ ἐπιστρέψαντος Ἀλεξάνδρου ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν τῶν Ἀθηναίων, σφοδρῶς ἐπειθύμησε νὰ κατακτήσῃ τὸ δεύτερον τὰς Ἀθήνας, ἵνα εἰς τὸν ἐν Σάρδεσι βασιλέα διὰ πυρσῶν ἐπὶ τῶν νήσων ἀγγεῖλῃ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀττικῆς. Φθάσας ὅμως εἰς τὴν Ἀττικὴν, δὲν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους ἐκεῖ, ἀλλ' ἔμαθεν ὅτι οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων· οὕτω δὲ κυριεύει τὴν ἔρημον πόλιν. Ἀπὸ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κυριεύσεως μέχρι τῆς εἰσθολῆς τοῦ Μαρδονίου εἶχον παρέλθει 10 μῆνες (Ιουλ. 479 π. Χ.).

Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ ἐπεμψε τότε τὸν Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἐλλησπόντιον, φέροντα τὴν αὐτὴν πρότασιν, ἃν δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν εἶχε φέρει εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐπράξει δὲ τοῦτο οὐχὶ διότι φιλικωτέραν διάθεσιν ἤλπιζε παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ νομίζων ὅτι, ἐπειδὴ ἡ χώρα αὐτῶν ἐκυριεύθη καὶ ἦτο εἰς τὴν ἔζουσίαν αὐτοῦ, θὰ ἐγένοντο τότε συνετώτεροι. Οτε δὲ ὁ Μουρυχίδης ἐνεφρανίσθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν πεντακοσίων καὶ ἀνέφερε τὴν πρότασιν τοῦ Μαρδονίου, εἰς τῶν Βουλευτῶν, ὁ Λυκίδης, ἀπεφήνατο γνώμην, ὅτι καλλίτερον φαίνεται αὐτῷ νὰ δεχθῶσι τὴν πρότασιν καὶ νὰ ὑποθάλωσιν αὐτὴν εἰς τὸν λαόν. Ταῦτην δὲ τὴν γνώμην ἐξέφρασεν, εἴτε διότι ἔλαβε δῶρα τοῦ Μαρδονίου, εἴτε διότι ὄντως τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ καλόν. Οἱ βουλευταὶ ὅμως καὶ τὸ πλῆθος ἔξω, ὡς ἐγένετο τοῦτο γνωστὸν, ἡγανάκτησαν λίαν, περιεκύλωσαν τὸν Λυκίδην καὶ κατελιθοβόλησαν αὐτόν.

Εἶχον δὲ διαβῆ εἰς τὴν Σαλαμῖνα οἱ Ἀθηναῖοι, καθότι μάτην ἐπὶ μαχρὸν χρόνον περιέμενον τὸν στρατὸν τῶν Πελοποννησίων καὶ πρότερον τοῦ στρατοῦ ἥλθεν ἡ εἰδῆσις ὅτι ὁ Μαρδόνιος προσέρχεται, καὶ ἥδη εἶνε ἐν Βοιωτίᾳ. Τότε τὰ πάντα ἐκόμισαν πρὸς ἀσφάλειαν εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου καὶ αὐτοὶ διέβησαν. Συγχρόνως δὲ ἐπεμψαν καὶ πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, ὅπως παραπονθῶσιν ὅτι ἀφῆκαν τοὺς βαρβάρους νὰ εἰσθάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀντὶ νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ συγχρόνως νὰ ὑπομνήσωσιν αὐτοὺς ὅσα ὑπέσχοντο αὐτοῖς οἱ Πέρσαι, ἂν ἀπεστάτουν· καὶ νὰ προείπωσιν αὐτοῖς

προσέτι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν μὴ λάθωσι βοήθειαν παρ' αὐτῶν, θὰ δυνηθῶσι καὶ μόνον νὰ εὑρώσι διέξοδον.»

Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲ ἔωρταζον κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας (Ἄργ. 479 π. Χ.) τὰ Γαχίνθια καὶ δὲν ἔμελε αὐτοῖς διὸ ἄλλο τι ἢ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ· συγχρόνως δὲ ἐτείχιζον τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τεῖχος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀρχίσει νὰ κατασκευάζωσιν ἐπάλξεις. Οὕτως ἀνέβαλλον οἱ ἔφοροι ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀπάντησιν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, καὶ οὕτω παρῆλθον 10 ἡμέραι. Ἐν τοσούτῳ ἀπαντες οἱ Πελοποννήσιοι εἰργάζοντο ἀκαταπαύστως περὶ τὴν ὄχυρωσιν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἥτις ἦδη ἐπετελεῖτο. Δὲν δύναται δέ τις νὰ εὕρῃ ἄλλο αἴτιον, διὸ δὲ, ὅτε μὲν ἀφίκετο Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών εἰς τὰς Ἀθήνας, τόσην σπουδὴν ἔδειξαν, ὅστε νὰ μὴ μηδίσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, τότε δὲ οὐδεμίαν φροντίδα περὶ τούτου εἶχον, ἢ τοῦτο ὅτι ὁ Ἰσθμὸς ἦτο ἦδη τετεγχισμένος, καὶ ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον οὐδεμίαν ἀνάγκην τῶν Ἀθηναίων.

Τέλος δὲ ἐγένετο ἢ ἀπόκρισις καὶ ἢ ἐκστρατεία τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τὸν ἔξης τρόπον: Τὴν προτεραίαν τῆς τελευταίας συνόδου ὁ Χιλεος, ἀνὴρ Τεγεάτης, ὅστις εἶχε τὴν μεγίστην ὑπόληψιν πάντων τῶν ζένων ἐν τῇ Λακεδαιμονίῳ, ἔμαθε παρὰ τῶν ἐφόρων τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεσταλμένοι καὶ εἶπεν αὐτοῖς τὰ ἔξης: «Τὰ πράγματα, ὡς ἔφοροι, ἔχουσιν οὕτως ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι μὴ ὡσι φίλοι πρὸς ὑμᾶς, ἄλλὰ σύμμαχοι τῶν βαρβάρων, καὶ ἀν δι' ίσχυροῦ τείχους περιβάλληται ὁ Ἰσθμὸς, μεγάλαι θύραι είνε ἀνοικταὶ εἰς τὸν Πέρσην, δι' ὧν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἀλλ' εἰσακούσατε, πρὶν ἀποφασίσωσιν ἄλλο τι οἱ Ἀθηναῖοι, φέρον κίνδυνον εἰς τὴν Ἑλλάδα.»

Οἱ μὲν ταῦτα συγεβούλευσεν· οἱ δὲ ἔφοροι παισθέντες εἰς τοὺς λόγους ταύτους, χωρὶς νὰ εἴπωσιν οὐδὲν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους, τὴν αὐτὴν νύκτα ἐκπέμπουσι 5000 Σπαρτιάτας, περὶ ἐκαστὸν τῶν ὁποίων ἔταξαν 7 Εἵλωτας, ὑπὸ τὴν στρατηγίαν Ηαυσανίου τοῦ Κλεομῆρότου.

Οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι, ως ἀνέτειλεν ἢ ἡμέρα, οὐδὲν γνωρίζοντες περὶ τῆς ἔξοδου, προσῆλθον εἰς τοὺς ἐφόρους, σκεπτόμενοι καὶ αὐτοὶ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ εἶπον τὰ ἔξης:

«Τοιούτης μὲν, ὡς Λακεδαιμόνιοι, μένετε ἐν τῇ πατρίδῃ ὑμῶν καὶ ἔργαζετε τὰ Υακίνθια, καὶ ποιήσετε, καταπροδώσαντες τοὺς συμμάχους· οἱ Ἀθηναῖοι δῆμος ὡς ἀδικούμενοι ὑφ' ὑμῶν καὶ στερούμενοι· συμμάχων θὰ συμφίλιωθῶσι πρὸς τὸν Πέρσην καθ' ὅν τινα τρόπον δυνηθῶσι, καὶ τότε θὰ συστρατεύσωμεν μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς ποίαν χώραν ὁδηγήσῃ ἡμᾶς· ὑμεῖς δὲ τότε θὰ μάθητε τί θ' ἀποθῇ ἐκ τούτου εἰς ὑμᾶς.»

Ἐν' ὧ ταῦτα ἔλεγον οἱ ἀπεσταλμένοι, μεθ' ὄρους ἐβεβαίωτον οἱ ἔφαροι, ὅτι ἦδη οἱ ἔξελθόντες στρατιώται κατὰ τῶν ξένων (ξένους δὲ ἔλεγον τοὺς βαρθάρους) θὰ εἴνε ἐν τῷ Ὁρεστείῳ (Ἱερὸν τῷ Ὁρέστῃ.) Ἐκεῖνοι δὲ, οὐδὲν ἐννοοῦντες ἡρώτων τί ἐσήμαινε τοῦτο, καὶ ἔμαθον πᾶν τὸ συμβάν, καὶ ἔξεπλάγησαν. Τότε ἀνεχώρησαν ταχέως κατόπιν ἐκείνων, καὶ 5000 ἐκλεκτοὶ Λακεδαιμόνιοι περίοικοι ἐστράτευσαν δμοίως μετ' αὐτῶν.

43. Η παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ἵππομαχία.

Ως δὲ Μαρδόνιος ἔλαβε τὴν εἰδῆσιν, ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἔξεστράτευσαν, ἔκαυσε τὰς Ἀθήνας καὶ κατεκρήμνισε πᾶν ὅ, τι τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ναῶν ἴστατο ἔτι ὄρθον. Ἐπειτα ἀνεγάρησε πρὸς τὰ Μέγαρα· τοῦτο δὲ εἴνε τὸ ἕσχατον πρὸς δυσμάς μέρος, ὅπου ἔφθασεν ἡ περισικὴ στρατιά· Ὡστερὸν δὲ, ἐπειδὴ ἡ χώρα δὲν ἦτο κατάλληλος διὰ τὸ ἵππικὸν, ἐστράφη εἰς τὴν Πλαταικὴν χώραν (Σεπτ. 479 π. X.) καὶ παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ἐποίησεν ὄχυρὸν στρατόπεδον 10 σταδίων τετραγωνικῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν Ἰσθμὸν, καὶ ὅτε οἱ καλλίτερα φρονήματα ἔγοντες Πελοποννήσιοι εἶδον ἡ ἐμαθον τὴν ἔξοδον τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν ἦθελον καὶ αὐτοὶ νὰ μείνωσιν ὅπισσοι. Ἐξώρμησαν, ὡς αἱ θυσίαι ἐφάνησαν εὔνοϊκαι, σύμπαντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἐπορεύοντο ἐπὶ τὴν Ἐλευσίνα· ἐκεῖ ἡγάνθησαν μετ' αὐτῶν αἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον διαβῆ ἐκ Σαλαμίνος, καὶ ἐπειδὴ αἱ θυσίαι πάλιν εὔνοϊκαι ἐγένοντο, ἐστράφησαν πρὸς τὴν Βοιωτίαν. Μαθόντες δὲ ὅτι οἱ βάρθαροι ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν Ἀσωπὸν, ἀντιπαρετάχθησαν κατ' αὐτῶν παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ Κιθαιρῶνος.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑλληνες δὲν κατήρχοντο εἰς τὴν πεδιάδα, ἐπεμψέν δὲ Μαρδόνιος ὅλον τὸ ἵππικὸν κατ' αὐτῶν, τὸ δόποιον

διώκει ο Μασίστιος, ἀνὴρ ἐπίσημος παρὰ τοῖς Πέρσαις. Οὗτος εἶχεν ἵππον Νισσίου χρυσοχάλινόν τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. "Οτε οἱ ἵππεις ἐπλησίασκον, ἐπετέθησαν κατ' ἡλας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπέφερον πολλὰς ζημίας καὶ ἀπεκάλουν αὐτοὺς γυναικας. "Ισταντο δὲ οἱ Μεγαρεῖς ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν, ἥτις ἐν ὅλῃ τῇ χώρᾳ ἦτο ἐπιτηδειοτάτη εἰς τὴν μάχην καὶ ὅπου ἴδιαζόντως ἐπετίθετο τὸ ἵππικόν. "Οθεν, ὅτε οἱ ἵππεις πραγέθαλον αὐτοὺς, πιεζόμενοι ἐπεμψάν ζητοῦντες βοήθειαν παρὰ τῶν στρατηγῶν των Ἑλλήνων. Τότε ἡρώτησεν ὁ Παυσανίας τοὺς Ἑλληνας, ἂν ἥθελον τινες ἔκουσιας νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ νὰ ταχθῶσι διάδοχοι τῶν Μεγαρέων. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι δὲν ἥθελον, ἀνεδέγθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐξ αὐτῶν 300 ἐκλεκτοὶ ἄνδρες μετὰ τῶν τοξοτῶν ἐπορεύθησκαν ἐκεῖ.

Μετὰ διάρκειαν τινα ἡ μάχη ἔλαβε τὴν ἔξης ἔκβασιγ. "Οτε ἐφώρησε τὸ ἵππικὸν κατ' ἡλας, ὁ ἵππος τοῦ Μασίστιου προέχων τῶν ἄλλων ἐκτυπήθη ὑπὸ τοξεύματος εἰς τὰ πλευρά· πονήσας δὲ ἴσταται ὄρθος καὶ ἀποτινάγγει τὸν Μασίστιον· ὡς δὲ ἐπεσεν, ἔδραμον κατ' αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ δὴ καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ συλλαμβάνουσι καὶ αὐτὸν ὑπερασπιζόμενον φονεύουσι τέλος, ἐν φ' κατ' ἀργάς δὲν ἥδυναντο, διότι ἦτο ὡπλισμένος ὡς ἔξης· ἐντὸς εἶχε θώρακα χρυσοῦν λεπιδιωτόν· ὑπεράνω δὲ τοῦ θώρακος ἐφόρει χιτῶνα φοινικοῦν· τύπτοντες δὲ εἰς τὸν θώρακα οὐδὲν κατώθουν· μέχρις οὐ ἐννοήσας τις τὸ πρᾶγμα, τὸν κτυπεῖ εἰς τὸν ὄρθαλμόν· οὕτω λοιπὸν ἐπεσε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ πάντα εἶχον γίνει χωρὶς νὰ παρατηρήσωσιν οἱ ἄλλοι ἵππεις· διότι οὕτε πεσάντα, ἀπὸ τοῦ ἵππου εἰδού τὸν Μασίστιον οὕτε ἀποθνήσκοντα· ἐπειδὴ δὲ ὡπισθοχώρησαν, δὲν ἔμαθον τὸ συμβέβη· ἀλλ' ἀφ' οὐ ἐσταράτησαν, εὔθυς ἐπόθησαν τὸν ἀρχηγὸν, καθότι οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ προστάσσων αὐτούς· εὔθυς δὲ ὡς ἐμαθού τὸ γεγονός, προτρέψαντες ἀλλήλους, ἔδραμον μετὰ τῶν ἵππων πάντες ἵνα δυνηθῶσι τούλαχιστον νὰ λάθωσι τὸν νεκρόν. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι οἱ ἵππεις δὲν ἥρχοντο πλέον κατὰ τάχηματα, ἀλλὰ συγχρόνως πάντες, ἐκάλουν τὴν λοιπὴν στρατιὰν πρὸς βοήθειαν· ἐν φ' δὲ ὅλος ὁ πεζὸς ἔτρεχε πρὸς βοήθειαν, ἐν ταύτῳ γίνεται πειρατῶδης μάχη· καὶ ἐφ' ὅσου μὲν ἦσαν

μόνοι οἱ τριακόσιοι, ἡττῶντο πολὺ, καὶ ἀφῆκαν τὸν νεκρὸν· ὡς δὲ ἔθοιησε τὸ πλῆθος, τότε δὴ δὲν ὑπέμενον πλέον οἱ ιππεῖς, οὐδὲ ἡδυνήθησαν νὰ λάβωσι τὸν νεκρὸν, ἀλλ᾽ ἐκτὸς ἐκείνου καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀπώλεσαν ἐκ τῶν ιππέων· ἀπομακρυνθέντες λοιπὸν ὡς δύο στάδια, ἐσκέπτοντο τὶ ἐπρεπε νὰ πράξωσιν· ἀπεφάσισκαν δὲ, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἀρχοντα, νὰ ἐπιστρέψωσιν πρὸς τὸν Μαρδόνιον.

‘Ως δὲ ἔφθασε τὸ ιππικὸν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐποίησαν πένθος διὰ τὸν Μασίστιον πᾶσα ἡ στρατιὰ καὶ ιδίως τὰ μέγιστα ὁ Μαρδόνιος ἔκοψεν τὰς τρίχας ἐσυτῶν καὶ τῶν ιππων καὶ τῶν ιπποζυγίων, καὶ ἔθρήνουν ἀκαταπαύστως, ὅστε ἀπασκαν τὴν Βοιωτίαν κατεῖχεν ἡχῶ, καθότι ἀπώλετο ἀνήρ, ὅστις μετὰ τὸν Μαρδόνιον ἦτο ὁ ἐπιφανέστατος παρὰ τοῖς Πέρσαις.

Οὕτως ἐτίμησαν οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἔθιμον αὐτῶν τὸν ἀποθινόντα Μασίστιον· τῶν Ἐλλήνων ὅμιλος μεγάλως πολέμησε τὸ θάρρος, ἐπειδὴ ὑπέμειναν τὴν ἐπιθεσιν τῶν ιππέων καὶ ἀπέκρουσαν μάλιστα αὐτήν. Τῷρα δὲ ἔθεσαν τὸν νεκρὸν εἰς ἀμάξιν καὶ περιέφερον αὐτὸν εἰς τὰς τάξεις, καθότι ἦτο ἀξιοθέατος καὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ διὰ τὴν ὥραιότητα· καὶ ἀφίνοτες τὰς τάξεις ἥρχοντο νὰ θεωρῶσι τὸν Μασίστιον. Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισαν νὰ καταβῶσιν εἰς τὰς Πλαταιάς· διότι ἐκεῖ δὲ τὸ ποσὸς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἐπιτηδειότατος, ὅστε νὰ στρατοπεδεύωνται ἐν αὐτῷ, ιδίως ἔνεκα τοῦ καλοῦ ὕδατος. Ἐκεῖ δὲ ἐτάχθησαν ὡς ἔξης· τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον 10,000 Λακεδαιμόνιοι· ἐκ τούτων ἦσαν 5,000 Σπαρτιάται, ἑκάστῳ τῶν διοίων ἦσαν τεταγμένοι 7 ἐλαφρῶς ωπλισμένοι (ψιλοί). Εἴλωτες· παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις ἰσταντο οἱ Τεγεᾶται ἔνεκα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνδρείας των· μετὰ τούτους ἥρχοντο οἱ Κορίνθιοι, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Σικιώνιοι, οἱ Τροιζήνιοι, οἱ Μυκηναῖοι, οἱ Ἐρετριεῖς, οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ Κεφαλλήνες, οἱ Αιγανῆται, οἱ Πλαταιεῖς, οἱ Θεσπιεῖς· τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι ἐτάσσοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες τὸ ἀριστερὸν κέρας, 8,000 τὸν ἀριθμόν· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν ὁ Ἀριστείδης.

Σύμπασα δὲ ἡ Ἐλληνικὴ δύναμις, ἥτις συνῆλθεν εἰς τὰς Πλαταιάς, ἀνήρχετο εἰς 11 μυριάδας, καὶ διηνεκῶς ἐλάμβα-

νεν ἐπικουρίαν καὶ τρόφιμα διὰ τῶν παρόδων τοῦ Κιθαιρῶνος, ἃς οἱ Ἀθηναῖοι Δρυοὶ κεφαλὰς ὄνομάζουσιν.

Ἄρ' οὐ δὲ οἱ βάρβαροι ἔπαινσαν τὸ διὰ τὸν Μασίστιον πένθος καὶ ἔμαθον ὅτι οἱ Ἑλληνες ἡσαν περὶ τὰς Πλαταιὰς, ἐπορεύθησαν καὶ αὐτοὶ περὶ τὸν Αἰσωπόν. Ἐκεῖ δὲ ἔταξεν αὐτοὺς ὁ Μαρδόνιος ὡς ἔξης: ἐναντίον μὲν τῶν Λακεδαιμονίων ἔταξε τοὺς Πέρσας, παχ' αὐτοῖς δὲ τοὺς Μήδους, Βακτρίους, Ἰνδοὺς, Σκκας· ἐναντίον δὲ τῶν Ἀθηναίων τοὺς Βοιωτούς, Αοκρούς, Θεσσαλούς, Μακεδόνας. Οἱ βάρβαροι δὲ ἡσαν 30 μυριάδες, ὡς ἡδη πρότερον ἐλέγθη· τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες συνεμάχουν μετὰ τοῦ Μαρδονίου, οὐδεὶς γνωρίζει, διότι οὗτοι δὲν ἡριθμήθησαν· εἰκάζεται δὲ ὅτι ἡσαν περὶ τὰς 5 μυριάδας.

44. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.

Ἄρ' οὗ ἔτάχθησαν οὕτως, ἔθυσίασαν ἀμφότερα τὰ μέρη τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν. Εἰς τοὺς Ἑλληνας αἱ θυσίαι ἡσαν εὐνοή καὶ, ἐὰν ὑπερήσπιζον ἔαυτοὺς καὶ δὲν ἤργιζον αὐτοὶ τὴν μάχην ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν Μαρδόνιον αἱ θυσίαι ἐσήμανον εὔτυχίαν μόνον, ἐὰν καὶ αὐτὸς πολεμήσῃ, ἀρ' οὐ προσβάλωσιν αὐτὸν οἱ ἐναντίοι.

Ἐπὶ δέκα δὲ ἡμέρας οὐδὲν συνέθη περικιτέρω· ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ἡ ἐνδεκάτη καὶ οἱ Ἑλληνες διηνεκῶσαν ἐλάμβανον ἐπικουρίας, ὁ Μαρδόνιος δὲν ὑπέφερε πλέον νὰ περιμένῃ. Συγενάλεσε συμβούλιον καὶ διέταξεν, ἵνα δηλισθῶσι πάντες καὶ ἀμα τῇ αὐγῇ τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἀρχίσωσι τὴν μάχην. Ὅτε δὲ ἐπῆλθεν νῦν καὶ ἐπεκράτει καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον ἡσυχία καὶ πάντες ἐκοιμῶντο, τότε ἐδραμεν ἔφιππος ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, πρὸς τοὺς φύλακας τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἔζητει νὰ δημιλήσῃ πρὸς τοὺς στρατηγούς. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατηγοί, ἡκολούθησαν εὐθὺς τοὺς φύλακας, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε πρὸς αὐτοὺς τὰ ἔξης:

«Ἄγδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς λόγους, τοὺς ὅποίους θὰ εἴπω, παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ φυλάξητε μυστικούς, χωρίς νὰ ἀνακοινώσητε πρὸς οὐδένα ἄλλον εἰμὴ εἰς τὸν Ηπυτανίαν, ἵνα μὴ μὲ φέροτε εἰς ὅλεθρον· δὲν θὰ ἔλεγον δὲ αὐτοὺς, ὃν δὲν ἔτρεφον μέγα εἴη.

διεκφέρον δι: ὅλην τὴν Ἑλλάδα· διότι καὶ ἐγὼ δὲ ἴδιος Ἑλλην
τὸ γένος εἰμαι, καὶ ἀντὶ ἐλευθέρους νὰ ἴδω δεδουλωμένην τὴν
Ἑλλάδα δὲν ἐπεθύμουν. Λέγω λοιπὸν ὅτι εἰς τὸν Μαρδόνιον καὶ
τὸν στρατόν του αἱ θυσίαι δὲν ἐγένοντο εὐνοϊκαί· διότι ἄλλως
ἥδη πρὸ πολλοῦ θὰ ἐγίνετο ἡ μάχη· τώρα δὲ ἀπεράσισεν ἀδια-
φορῶν διὰ τὰ σφάγια, καθὼς ἀνατείλῃ ἡ αὔγη νὰ συνάψῃ μά-
χην· διότι φοβεῖται, ως ὑποθέτω μήπως πλειότεροι συναθροι-
σθῆτε. Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὅψει ἐτοιμάσθητε· ἂν δὲ τυχὸν ἀ-
ναβάλῃ τὴν μάχην ὁ Μαρδόνιος, περιμείνατε· διότι ὄλιγων
μόνον ἡμερῶν τροφαὶ ὑπολείπονται αὐτοῖς. Ἄν δὲ ὁ πόλεμος
οὗτος ἀποβῇ κατὰ τοὺς πόθους ὑμῶν, ἐνθυμήθητε τότε καὶ ἐμὲ
νὰ ἐλευθερώσητε, ὅστις χρήματα τῶν Ἑλλήνων τόσον ἐπικίνδυνον
ἔργον ἀνεδέχθην, θέλων ν' ἀποκαλύψω εἰς ὑμᾶς τὸ σχέδιον τοῦ
Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιτέσσασιν οἱ βάρβαροι καθ' ὑμῶν ἀπρο-
σδοκήτως είμαι δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.»

Οἱ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπέστρεψεν ὅπισσω εἰς τὸ στρατόπεδον
καὶ τὴν ἐκαυτοῦ τάξιν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπο-
ρευθησαν πρὸς τὸν Πλατανίκαν καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι ἥκουσαν παρὰ
τοῦ Ἀλέξανδρου.

Ως δὲ ἐγένετο ἡμέρα (Σεπτ. 479 π. Χ.), ἔδραμε τὸ ἱππι-
κὸν καὶ δι' ἀκοντίων καὶ βελῶν ἔβλαπτε πολὺ τὸν Ἑλληνικὸν
στρατόν. Καὶ ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν ὑπέφερον πολὺ οἱ Ἑλλη-
νες, ἐπειδὴ οἱ ἱππεῖς ἴσχυρῶς ὥρμων κατ' αὐτῶν. Ηροσέτι κα-
τέγωσαν οὗτοι τὴν πηγὴν, ἐξ ἣς ὅλος ὁ στρατὸς ἐλάμβανε τὸ
ὑδωρ. Καθὼς δὲ ἡ ἡμέρα ἐτελείωσεν, ἀπεφάσισαν οἱ ἡγεμό-
νες τῶν Ἑλλήνων νὰ ὑπισθογωρήσωσι περικιτέω πρὸς τὰς
Πλαταιάς, ὅπου ὕδωρ ὑπῆρχεν ἀρκετὸν καὶ τὸ ἱππικὸν ὀλιγώ-
τερον ἥδυνατο νὰ ταῦς βλάψῃ.

Οὕτως ἀπεχώρησαν τὴν νύκταν. Πληροφορηθεὶς περὶ τούτου
ὁ Μαρδόνιος, ἔφερε τὴν πρωίαν τοὺς Ηέρσας ἐν πλήρει δρόμῳ
(τρέχοντας), διαβάζοντες τὸν Αἰσωπὸν, κατόπιν τῶν Ἑλλήνων·
διότι ἐνόμιζον ὅτι ἔφευγον. "Οτε δὲ οἱ ἡγεμόνες τῶν λοιπῶν
Βαρβαρικῶν στιφῶν εἶδον τοὺς Ηέρσας διώκοντας τοὺς Ἑλλη-
νας, ἔδρασαν καὶ οὗτοι σημεῖον πρὸς ἐπίθεσιν.

Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶχον νὰ πολεμήσωσι πρὸς τοὺς Ἑλ-
ληνας τοὺς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Βασιλέως, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι

καὶ Τεγεάται πρὸς τοὺς Ηέρσαις. Οἱ Ηέρσαι ἐποίησαν προμαχῶνα διὸ τῶν ἀσπίδων αὐτῶν καὶ ἔξέπειμπον ἀφειδῶς βέλη, οὔτως ὥστε οἱ Σπαρτιάται τραχέως ἐπιέζοντο, καθ' ὃσον μάλιστα δὲν ἐλάχιστον εύνοεικήν θυσίαν. Τέλος μετὰ τὴν προσευγὴν τοῦ Παυσανίου τὰ σφάγια ἐγένοντο εύτυχῃ, καὶ τότε ὥρμησαν κατὰ τῶν Ηέρσων. Ἐγένετο δὲ τὸ πρῶτον περὶ τὸν ἔξασπιδῶν προμαχῶνα μάχην· καθὼς δὲ αὐταις ἔπεισον, ἦδη ἐγένετο ἡ μάχη ἴσχυρὰ περὶ αὐτὸν τὸ ἄλσος τῆς Δήμητρος, μέχρις οὗ κατήντησαν εἰς ὀθισμὸν διὰ τῶν δοράτων, ὅτε οἱ βάρβαροι λαμβάνοντες τὰ δόρκτα κατέθρυψον. Κατὰ μὲν τὴν τόλμην καὶ φώμην δὲν ὑπελείποντο οἱ Ηέρσαι· ἀλλὰ δὲν εἶχον ἀμυντικὰ ὅπλα καὶ ως πρὸς τὴν ἐν τῷ πολέμῳ δεξιότητα καὶ τέχνην δὲν ἦσαν οἱ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους τῶν· εἰς τὸ μέρος δὲ, ὅπου αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος ἐμάχετο ἀπὸ λευκοῦ ἵππου, περικυκλωμένος ὑπὸ 1000 ἐκλεκτῶν Ηέρσων, τὰ μέγιστα ἐπίησαν τοὺς ἐναντίους. Καὶ ἐφ' ὃσον μὲν ἔζη ὁ Μαρδόνιος, ἀντεῖχον καὶ κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὅτε δῆμος ὁ Μαρδόνιος ἀπέθανε καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένοι, ὅντες ἴσχυρότατοι, ἔπεισον, τότε καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἀγεν τάξεως ἔφευγον εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ὅπισθεν τοῦ ξυλίνου τείχους, τὸ ὅποιον ἐν τῇ Θηραϊκῇ χώρᾳ εἶχον ιδρύσει. Οἱ Ἑλληνες δῆμοι οἱ συμμαχοῦντες τῷ βασιλεῖ ἐπολέμουν ἀμελῶς, μόνοι δὲ οἱ Βοιωτοὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνθίσταντο κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Οὕτως ἔφυγον οἱ Ηέρσαι καὶ δῶν τὸ λοιπὸν πλῆθος ὅπισθεν τοῦ ξυλίνου τειχίσματος καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τοὺς πύργους αὐτοῦ, ποιὸν ἀκόμη φθάσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ὡχυρώθησαν δὲ ὅπως ἡδύναντο κάλλιστα, καὶ ως προσῆλθον ἐκεῖνοι, ἐγένετο ἦδη τειχομαχία μετὰ πλείονος φώμης. Ἐφ' ὃσον μὲν δὲν παρευρίσκοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπερήσπιζον ἔκυποις καὶ ὑπερίσχυον τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες δὲν ἦσαν ἔμπειροι τῆς τειχομαχίας· ως δὲ προσῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐγένετο σροδρὰ τειχομαχία. Ἐπὶ τέλους ἀνέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὸ τείχος διὰ τῆς καρτερίκης αὐτῶν καὶ ἀνδρείας καὶ διέρρηξαν αὐτὸν, καὶ τότε εἰσώρμησαν οἱ ἄλλοι· Ἑλληνες, πρῶτοι δὲ οἱ Τεγεάται. Ἐκεῖ οἱ βάρβαροι δὲν ἐνράπτουν πλέον τάξιν, οὐδὲ ἐτόλμων ν' ἀντισταθῶσιν, ἀλλ'

εκαν ἐν ἀγωνίᾳ θανάτου ἐν τοσούτῳ πλήθει εἰς στενὸν χῶρον συμπεπιεσμένοι· καὶ οὕτως εὐχερῶς ἐφόνευον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, ὅστε ἐκ τῶν 30 μυριάδων ἔξαιρέσει τῶν φυγόντων μόλις 3 γιλιάδες διεσώθησαν.

Μεταξὺ τῶν βαρβάρων διεκρίθησαν ἐκ μὲν τοῦ πεζικοῦ οἱ Πέρσαι, ἐκ δὲ τοῦ ιππικοῦ οἱ Σάκαι, γενναῖος δὲ ἀνήρ ἐδείγθη ὁ Μαρδόνιος. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ ὑπερέβαλον πάντας κατὰ τὴν ἀνδρείαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, καίτοι καὶ οἱ Τεγέαται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδρείως ἐπολέμησαν. Ἀνδρειότατος δὲ πάντων ὑπῆρξεν ὁ Ἀριστόδημος, ὁ οὐτός, ὃστις ἐν Θερμοπύλαις μόνος διεσώθη καὶ εἰς αἰσχος καὶ ἀτυχίαν εἶχε περιπέσει· οὐτος, ὅπως ἀποπλύνη τὸ αἰσχος, μετὰ λύσης ἐπολέμησε καὶ τὸν θάνατον εὗρεν.

Οἱ Παυσανίας δὲ διὰ κήρυκος διέταξε μηδεὶς νὰ ἐγκίσῃ τὴν λείαν, καὶ τοὺς Εἴλωτας ἐπέταξε νὰ συγκομίσωσι πάντας τοὺς θησαυρούς. Οὔτοι, διασκορπιζόμενοι ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, εὑρίσκον σκηνὰς κατεσκευασμένας ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ κλίνας ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους καὶ κρατήρας χρυσοῦς καὶ φιάλας καὶ ἄλλα ποτήρια· καὶ σάκους εὔρισκον ἐφ' ἀμαξῶν, ἐν οἷς ὑπῆρχον λέβητες χρησοὶ καὶ ἀργυροῦ· ἀπὸ δὲ τῶν κειμένων νεκρῶν ἀρήρουν φέλια καὶ στρεπτούς (περιδέραιων), καὶ τοὺς χρυσοὺς ἀκινάκας· εἰς δὲ τὰ πολύτιμα ἐνδύματα οὐδὲ προσεῖγον· καὶ μότερον ἔτι εὔρον οἱ Πλαταιεῖς ἄφθονα πολύτιμα πράγματα.

Τότε συνήθεοισαν πάντας τοὺς θησαυροὺς καὶ ἐξ αὐτῶν τὴν δεκάτην ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Θεόν· ἐκ τούτων ἀνετέθη δὲ χρυσοῦς τρίπους, δην ἔστησαν ἐπὶ τοῦ τρικεφάλου χαλκοῦ ὅφεως ἐγγύτατα τοῦ βωμοῦ· καὶ διὰ τὸν ἐν Ὁλυμπίᾳ θέόν ἐξήρεσαν τὴν δεκάτην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀφιέρωσαν τὸν δεκάποτην χαλκοῦν Δία· ἐπίστης καὶ διὰ τὸν ἐν Ἰσθμῷ θέόν, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη δὲ ἐπτάπτυχος χαλκοῦς Ποσειδῶν. Τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των· δὲ Παυσανίας ἔλαβε δέκα ἀπὸ πάντα, γυναικας, ἵππους, καμήλους, χρυσὸν καὶ ἄλλους θησαυρούς.

Προσέτι διηγοῦνται διτὶ ίδων δὲ Παυσανίας τὴν κατασκευὴν τοῦ Μαρδονίου, ἦν δὲ Ξέρξης αὐτῷ κατέλιπε φεύγων ἐκ τῆς Ἐλλάδος, καὶ ἦτις συνίστατο ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ποικίλης.

λων ταπήτων, διέταξε τοὺς ἀρτοποιοὺς καὶ τοὺς μαγείρους νῦν παρασκευάσωσιν αὐτῷ δεῖπνον, ὅπως καὶ τῷ Μαρδονίῳ. Ὡς δὲ ἐποίησαν τοῦτο, ίδων ὁ Παυσανίας κλίνας χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς καὶ πολυτελῆ καὶ λαμπρὰν παρασκευὴν τοῦ δείπνου, ἐξεπλάγη διὰ πᾶσαν ταύτην τὴν λαμπρότηταν, καὶ πρὸς γέλωτα διέταξε τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ νὰ παρασκευάσωσι λακωνικὸν δεῖπνον· ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τῶν δύω δείπνων ὑπῆρχε μεγάλη διαφορὰ, γελάσας ὁ Παυσανίας ἔστειλε καὶ προσεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων· ὅτε δὲ συνῆλθον οὗτοι, ὁ Παυσανίας ἐδείζεν εἰς αὐτοὺς τὴν παρασκευὴν ἐκατέρου δείπνου καὶ εἶπεν· «Ἄνδρες Ἑλληνες, συνέλαξα ὑμᾶς ἵνα δείξω τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἡγεμόνος τῶν Μήδων, ὅστις τοιαύτην τράπεζαν ἔχων ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα νὰ ἀπαιρέσῃ ἡμᾶς τὴν τόσον ἀθλίαν τροφήν!»

Θάψαντες δὲ οἱ Ἑλληνες τοὺς ἐν Πλαταιαῖς πεσόντας νεκροὺς αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ στρατεύσωσι κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ν' ἀπαιτήσωσι τὴν παράδοσιν τῶν μηδισάντων· φθάσαντες δὲ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν μετὰ τὴν μάχην ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν μέχρι τῆς εἰκοστῆς· τότε παρέδοσαν οἱ Θηβαῖοι τοὺς ἄνδρας, καὶ ὁ Παυσανίας ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐφογεύθησαν.

45. Η ἐν Μυκάλῃ μάχη.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν (Σεπτ. 479 π. Χ.), καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη, συνέπεσε νὰ γείνη μάχη καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ιωνίας.

Οτε δηλαδὴ ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Λεωτυχίδην τὸν Λακεδαιμόνιον ἔμεινε παρὸ τὴν Δῆλον, προσῆλθον πρέσβεις Σάρμιοι καὶ ἔλεγον εἰς τοὺς στρατηγοὺς, ὅτε οἱ Ἰωνες ἐν ἔθλεπον μόνον τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, θ' ἀφίσταντο ἀπὸ τῶν Περσῶν, καὶ ὅτι οἱ βάρβαροι δὲν θὰ ὑπομείνωσι διόλου· ἂν δὲ τυχὸν καὶ ὑπομένωσι, καλλιτέραν ἄγραν δὲν θὰ εὑρίσκον οἱ Ἑλληνες. Ἐπειτα ἔξωρκίζεν ὁ βῆτωρ αὐτῶν τοὺς στρατηγοὺς εἰς τοὺς κοινοὺς θεούς, καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ συνωσσιν Ἑλληνας ἄνδρας ἐκ τῆς δουλείας καὶ νὰ ἀποκρούσωσι τὸν βάρβαρον. Τοῦτο δὲ θὰ κατώρθουν εὐκόλως, καθότι τὰ πλοῖα ἐκείνων πλέουσι κακῶς καὶ δέν εἴνε ἀξιόμαχα πρᾶς τὰ ἐλληνικά.

Ἐν φόρῳ δὲ παρεκάλει ὁ Σάμιος ζένος τόσον θερμῶς, ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ Λεωτυχίδης: «Ὥς ζένε Σάμιε, πῶς ὄνομάζεσαι;» ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη: «Ἡγησίστρατος» (τουτέστιν ὄδηγὸς στρατοῦ). Τότε διέκοψεν ὁ Λεωτυχίδης τὸν ἐπίλοιπον λόγον, ἵνα ἐμελλεν ἔτι νὰ εἰπῃ τι, καὶ εἶπε: «Δέχομαι τὸν Ἡγησίστρατον ὡς κακὸν οἰωνὸν, ὃ ζένε Σάμιε· ὅρκίσθητι, ὅτι οἱ Σάμιοι θὰ βοηθήσωσι ημῖν προθύμως, καὶ ἐπιστρέψατε.» Εὐθὺς τότε οἱ Σάμιοι παρέσγοντο ὅρκους συμμαχίας πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἑλλήνας. Καὶ οἱ μὲν λοιποὶ ἀπεσταλμένοι ἀπέπλευσαν, τὸν δὲ Ἡγησίστρατον διέταξε νὰ πλέῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἔνεκα τοῦ καλοῦ οἰωνοῦ τοῦ ὄνοματος αὐτοῦ. Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ οἱ θυσίαι ἐφάνησαν εὐνοϊκαὶ, ἀπέπλεον ἀπὸ Δήλου εἰς τὴν Σάμον.

Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες ὅτι οἱ Ἑλλῆνες ἥρχοντα, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Φοινικικὰ πλοῖα ἵνα ἀποπλεύσωσι· διότι ἀπεφάσισαν νὰ μὴ συνάψωσι ναυμαχίαν, καθότι ἡθύνοντο ἔαυτοὺς λίαν ἀδυνάτους. Διὰ τοῦτο ἀπέπλεον εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπως τεθῶσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, ὅστις εὑρίσκετο ἐν Μυκάλῃ καταληφθεῖς ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πρὸς φυλακὴν τῆς Ἰωνίας· συνεποσῦτο δὲ εἰς 6 μυριάδας καὶ διφλεύτητο ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, ὅστις κατὰ τὴν ὥραιότητα καὶ τὸ μέγεθος ὑπερέβαλλε πάντας τοὺς Ηέρσας.

Ἀνείλκυσαν τὰ πλοῖα ἐν τῇ Μυκάλῃ παρὸτε τὸ ιερὸν τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος, καὶ περιέβαλον αὐτὰ περιφράγματι ἐκ λίθων καὶ δοκῶν· περὶ τοῦτο δὲ κατέπηξαν σκόλοπας, ἐκκόψαντες ὀπωροφόρα δένδρα. Οὕτω παρεσκευάσθησαν εἰς πολιορκίαν καὶ εἰς νίκην, καὶ ἀμφότερα ἔλαθον ὑπὸ σκέψιν.

Μαθόντες δὲ οἱ Ἑλλῆνες ὅτι οἱ βάρβαροι ἀπεχώρησαν, ἐπέπλεον κατ' αὐτῶν πρὸς τὴν Μυκάλην, καὶ ὁ Λεωτυχίδης πρῶτος παραπλέων μετὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ, ὅσον ἡδύνατο ἐγγὺς τοῦ αἰγαίαλοῦ, προηγόρευεν εἰς τοὺς Ἰωνας διὰ κήρουκος τὰ ἔξης: «Ἄνδρες Ἰωνεῖς, ὅσοι ἐξ ὑμῶν δύνασθε νὰ μὲ ἀκούσητε, προσέξατε εἰς ἑκεῖνα, τὰ ὅποια λέγω. Ὅταν συνάψωμεν μάχην, ἂς ἐνθυμηθῆ ἔκαστος ὑμῶν πρῶτον μὲν πάντων τὴν ἐλευθερίαν, ἐπειτα τὸ σύνθημα Ἡέη. Καὶ ὅστις ἡκουσε ταῦτα, ἂς εἴπῃ εἰς τὸν μὴ ἀκούσαντα.»

Διὰ τούτου ὁ Λεωτυχίδης ἐσκόπει τὸ αὐτὸν, ὅπερ ὁ Θερμ

στοκλῆς παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον· ἢ δηλ. οὐδὲν θὲ ἐμάνθανον τοῖς Ηέρσαι, καὶ οἱ "Ιωνες διὰ τῶν λόγων τούτων θὲ προσειλκύοντο εἰς τὸ μέρος τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἢ, ἢν ἐλάμβανον τούτων εἰδῆσιν οἱ βάρβαροι, θὲ ἀπέβαλλον τὴν πρὸς τοὺς "Ιωνας ἐμπι-
στοσύνην.

Τότε ἤραξαν οἱ "Ελληνες, ἀπέβησαν εἰς τὴν ἔηραν καὶ ἐ-
τάχθησαν εἰς μάχην· οἱ δὲ Πέρσαι ιδόντες ὅτι οἱ "Ελληνες πα-
ρασκευάζονται εἰς μάχην, καὶ ὅτι προέτρεψαν τοὺς "Ιωνας,
ἀφοπλίζουσι τοὺς Σαμίους, νομίζοντες ὅτι οὗτοι τὰ τῶν Ἑλ-
λήνων φρονοῦσι, καὶ ἔταξαν τοὺς Μιλησίους ἔξω τοῦ στρατο-
πέδου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν διόδων τῶν φερουσῶν εἰς τὰς κορυ-
φὰς τῆς Μυκάλης· οἱ δὲ Ηέρσαι οἱ ἴδιοι ἐσχημάτισαν προμα-
χῶνα ἐκ τῶν ἀσπίδων αὐτῶν.

Ως δὲ παρασκευάσθησαν οἱ "Ελληνες, ὥρμησαν κατὰ τῶν
βαρβάρων. Τότε διεδόθη εἰς δλόκληρον τὸ στρατόπεδον ἡ φήμη
—συγχρόνως καὶ κήρυκος σκῆπτρον παρετηρήθη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς,
—ὅτι οἱ "Ελληνες ἐνίκησαν τὸν στρατὸν τοῦ Μαρδονίου ἐν τῇ
Βοιωτίᾳ. Ἡ θεία ἐπενέργεια ἐπὶ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων
δηλοῦται πανταχοῦ· διότι τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ἡνὶ ἐγένετο
ἡ ἐν Ηλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ ἔμελλε νὰ γείνῃ, ἦλθε
καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν στρατὸν ἡ φήμη τούτου, καὶ ἀνύψωσε τὸ θάρ-
ρος καὶ τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ κινδυνεύσωσι. Καὶ ἐν ἔτερον
προσέτι συνέπεσεν, ὅτι δηλαδὴ πάρ' ἀμφότερα τὰ πεδία τῆς μά-
χης ἵστατο τέμενος τῆς Δήμητρος· καὶ ἡ μὲν ἐν Ηλαταιαῖς μά-
χη συνέβη τὴν πρωίαν, ἡ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ τὴν δεῖλην· ὅτι
δὲ ἀμφότεραι τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνέβησαν,
τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐπειθειαώθη ἀσφαλῶς.

Πρὶν μὲν ἔλθῃ ἡ φήμη αὕτη, ἐφοδιαντὸ οὐγὶ τόσον περὶ ἐ-
αυτῶν, ὅσον περὶ τῆς Ἐλλάδος, ἥν ἡπείλει ὁ Μαρδόνιος· ὡς
ἦλθεν ὅμως εἰς αὐτοὺς ἡ εἰδῆσις αὕτη, ἤρχισαν ταχέως καὶ προ-
θύμως τὴν προσβολήν. Οὕτω μετὰ ζήλου ἔβαινον οἱ "Ελληνες
καὶ οἱ βάρβαροι εἰς τὴν μάχην, καὶ προέκειντο αὐτοῖς ἄθλα αἱ
νῆσσοι· καὶ ὁ Ἐλλήσποντος. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι· καὶ οἱ πλη-
σίον αὐτῶν τεταγμένοι μέχρι τοῦ ἡμίσεως στρατεύματος ἐπο-
ρεύοντο κατὰ τὸν αἰγιαλὸν καὶ ὄμαλὸν τόπον· οἱ δὲ Λακεδαι-
μόνιοι καὶ οἱ κατόπιν αὐτῶν τεταγμένοι διήρχοντο χαράδρας

καὶ δρη, καὶ ἐν φῷ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήρχοντο, ἥδη τὸ ἄλλο
κέρας ἐμάχετο· ἐφ' ὅτον μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰς ἀσπίδας αὐ-
τῶν ὄρθιας πρὸ ἔαυτῶν, ὑπερήσπιζον ἔαυτοὺς καὶ κατ' οὐδὲν ἡ-
λικτοῦντο· ὅτε δέ μιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ πλησίον αὐτῶν παρε-
κλευσαν ἀλλήλους, ὅτι πρέπει νὰ τελειώσωσιν οἱ ἕδιοι τὸ ἔργον
καὶ νὰ μὴ ἀφῆσωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, τότε με-
τεβλήθη ἡ θέσις τῶν πραγμάτων· διότι διαρρήξαντες οὗτοι τὰς
ἀσπίδας, ἀθρόοι δρμῶσι κατὰ τῶν Περσῶν· οἱ Πέρσαι δέ μιν
ἀντέστησαν καὶ ὑπερήσπισαν ἔαυτοὺς ἐπολὺν χρόνον, τέλος δὲ
ἔφυγον εἰς τὸ τεῖχος. Ἐκεῖνοι τότε ὥρμασαν κατόπιν καὶ εἰσέ-
βαλον συγχρόνως μετ' αὐτῶν εἰς τὸ τεῖχος. Ως δὲ τὸ τεῖχος ἐ-
κυριεύθη, οἱ βάρβαροι δὲν διενοοῦντο πλέον ν' ἀντισταθῶσιν,
ἄλλῃ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐκτὸς τῶν Περσῶν, οἵτινες δὲ γίγνονται
μὲν ἦσαν, ἀνθίσταντο δέ μιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἰσώρ-
μων εἰς τὸ τεῖχος. "Ετι ἐμάχοντο οἱ Πέρσαι, μέχρις οὗ ἦλθον
οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἐπέθεσαν τέλος εἰς τὸ πρᾶγμα.

"Ως δὲ εἶδον οἱ Σάμιοι, οἵτινες ἦσαν ἀφωπλισμένοι· ἐν τῷ
Μηδικῷ στρατοπέδῳ, πῶς ἀπέβη ἡ μάχη, ἐπραττον πᾶν ὅτι
ἡδύναντο, διποτανούσαι τοὺς Ἑλληνας· καὶ ὡς οἱ λοιποὶ
Ιωνες εἶδον τοὺς Σαμίους ἀρξαμένους τῆς ἀποστασίας, ἀπέ-
στησαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν
βαρβάρων. Οἱ Μιλήσιοι δὲ, οἵτινες ἦσαν τεταγμένοι νὰ φυλάτ-
τωσι τὰς ὁδοὺς ὑπερασπίζοντες τὴν ὀπισθογάρησιν τῶν Περσῶν
εἰς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης, ἐπράξαν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον·
ὑδήγησαν δηλεδὴ τοὺς φεύγοντας διὰ ἄλλων ὁδῶν, αἵτινες ἔφε-
ρον αὐτοὺς ἀκριβῶς εἰς τὰς γειταναὶς τῶν ἐχθρῶν, καὶ τέλος αὐ-
τοὶ οὗτοι ἐφόνευον αὐτούς.

Οὕτως ἀπέστη τὸ δεύτερον ἡ Ιωνία ἀπὸ τῶν Περσῶν.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν μάχην ἤριστευσαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων οἱ
Ἀθηναῖοι, καὶ ἐκ τούτων πάλιν Ἐρμόλυκος ὁ Εὔθυνος, ἀνθρω-
πος, διτοις ἔξησκήθη εἰς τὸ παγκράτιον. Οὗτος ὁ Ἐρμόλυκος
μετὰ τεῦτα, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πόλεμον πρὸς τοὺς Καρυ-
στίους, συνέπεσεν ἀποθάνῃ μαχόμενος εἰς τὴν Κύρον τῆς Κα-
ρυστίας χώρας καὶ νὰ ταρῇ εἰς τὴν Γεραιστόν. Μετὰ δὲ τοὺς
Ἀθηναίους ἤριστευσαν οἱ Κορίνθιοι, οἱ Τροιζήνιοι καὶ οἱ Σικουάνιοι.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
1. Παλαιαι φιλονικίαι μεταξύ Ελλήνων καὶ Βαρβάρων.	3
2. Ὁ Κροῖσος καὶ οἱ "Ελλῆνες.	4
3. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀοιδοῦ Ἀρίονος	5
4. Κροῖσος καὶ Σόλων	6
5. Συμφορὰ Κροίσου	9
6. Κροῖσος καὶ Κύρος.	12
7. Οἱ "Ιωνες καὶ ὁ Κύρος.	15
8. Τοῦ Κύρου οἱ πρόγονοι καὶ ἡ ιστορία τῆς πρώτης ἡλικίας αὐτοῦ.	17
9. Ὁ Κύρος βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ Μήδων.	22
10. Πίστις καὶ ἔθιμα τῶν Περσῶν.	24
11. Ἡ Βαθυλάδων καὶ ἡ πτώσις αὐτῆς.	25
12. Ἡ ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας ἐκστρατεία καὶ πτώσις τοῦ Κύρου.	27
13. Καμβύσης καὶ ἡ κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου.	28
14. Ἡ χώρα καὶ ὁ ποταμὸς τῶν Αἰγυπτίων.	30
15. Δοξασία καὶ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων.	32
16. Ηολυκράτους εύτυχία καὶ πτώσις.	34
17. Ηπῶσις τοῦ Καμβύσου καὶ κυριαρχία τῶν Μάγων.	38
18. Συμβούλιον περὶ τοῦ κράτους καὶ ἀναγόρευσις τοῦ Δαρείου ὡς βασιλέως.	40
19. Τὸ Περσικὸν κράτος καὶ ὁ Δαρεῖος.	42
20. Δαρείου ἐκστρατεία ἐπὶ Σκύθας.	43
21. Ἀρισταγόρας καὶ Ἰστιαῖος.	46

Σελ.

22.	Ό Αρισταγόρας ἐν Σπάρτη καὶ ἡ βασιλικὴ δόσις.	49
23.	Ό Αρισταγόρας ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν Ιώνων.	51
24.	Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου καὶ ὁ βασιλικὸς οἶ- κος τῶν Μακεδόνων.	55
25.	Οἱ κήρυκες. Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνους ἐκστρα- τεία.	58
26.	Ό Μιλτιάδης καὶ ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.	62
27.	Παρασκευαὶ τῶν Περσῶν πρὸς τρίτην ἐκστρα- τείαν.	65
28.	Ξέρξης καὶ Δημάρατος.	68
29.	Προσέγγισις τῶν Περσῶν καὶ αἱ ἔτοιμασιαὶ τῶν Ἐλλήνων.	71
30.	Τῶν Ἀθηναίων τὸ ἄκαρπον φρόνημα	72
31.	Ἡ εἰς Σικελίαν πρεσβεία καὶ ὁ ἀγών τοῦ Γέ- λωνος ἐν Ἰμέρᾳ.	75
32.	Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη.	78
33.	Ἡ ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχία.	86
34.	Ἡ πτῶσις τῶν Ἀθηνῶν.	91
35.	Τὸ συνέδριον τῶν Ἐλλήνων.	93
36.	Τὸ συνέδριον τῶν βαρβάρων.	96
37.	Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.	98
38.	Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.	101
39.	Ἡ φυγὴ τοῦ μεγάλου βασιλέως.	103
40.	Ό Θεμιστοκλῆς ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ δόξῃ καὶ ἡ πανήγυρις τῆς νίκης.	105
41.	Μεγαλοψυχία τῶν Ἀθηναίων.	107
42.	Ἡ μικροψυχία τῶν Σπαρτιατῶν.	111
43.	Ἡ παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ἵππομαχία.	113
44.	Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.	116
45.	Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.	120

